NAVEDENÍ

K ŽIVOTU

OD

SV. FRANTIŠKA SALESKÉHO

PŘELOŽIL

KAREL VRÁTNÝ

II. VYDÁNÍ

V PRAZE 1935

Nákladem »Dědictví Svatojanského« v Praze IV-58

Vytisklo Družstvo Vlast v Praze II, Žitná ul. 26

Imprimatur.

Pragae, die 16. Aprilis 1935.

Prael. Dr. Theophilus Opatrný,
Vicarius generalis.

N. E. 4891.

Úvod překladatelův.

Knížka sv. Františka Saleského „Introduction à la vie dévote“, které se obyčejně říkává „Filothea“ t. j. Duše milující Boha, náleží k nejznámějším a nejlepším knihám katolické duchovní literatury. Francouzsky vyšla po prvé r. 1608, česky byla přeložena dosud čtyřikrát.

První český překlad pochází od jesuity Jiřího Konstantia (Konstance) a vyšel r. 1657.

Pátý český překlad Filotheje neboli Navedení k životu zbožnému, což jest pravý název slavné té knížky, je tento můj, který nyní vychází v druhém vydání. Z důležitých příčin jsou tu vypuštěny kapitoly 38. a 39. třetí části Navedení, jakožto méně vhodné pro širší obecenstvo.

Sv. František Saleský nar. se 21. srpna 1567 z hraběcí rodiny na zámku Salesu u Annecy ve francouzském Savojsku. Studoval v Paříži a v Padově, přes otcův odpor stal se knězem (1593), načež 4 léta pracoval o obrácení kalvinistů kraje chablaiského, nad nimiž

konečně zvítězila jeho trpělivost a nevýslovná mírnost. R. 1599 stal se koadjutorem biskupa ženévského, sídlícího jako všichni biskupové ženevští od r. 1535 v Annecy, a po jeho smrti r. 1602 dosedl na jeho stolec. Jako biskup založil v Annecy kněžský seminář, dbal, aby se kněžstvo scházelo na duchovní konference, slavíval co rok diecésní synody a pilně přihlížel, aby kněžstvo důkladně vyučovalo věřící katechismu a kázalo prostě a srozumitelně. Konaje r. 1604 v Dijonu postní kázání, jako několikrát jiná léta jinde, seznámil se tam se sestrou tamního biskupa, ovdovělou Janou Františkou Fremiotovou de Chantal, paní vysoce ušlechtilou a ctnostnou, s níž potom společně založil řád Navštívení Panny Marie (Salesiánky) k ošetřování nemocných a vyučování mládeže. Čas, který mu zbýval po pilném a svědomitém konání biskupských povinností, obracel na psaní zbožných spisů, jichž obzvláštním rysem jest mírnost a dobrotivost, věrný to odlesk jeho duše. Také jeho korespondence byla velmi rozsáhlá (900 dopisů), a všecky jeho spisy jsou sepsány vzornou francouzštinou. Doprovázeje r. 1622, již pozdě na podzim, vévodu savojského ke schůzce s králem francouzským Ludvíkem XIII. do Avignonu a pak do Lyonu, roznemohl se a zemřel v Lyonu dne 28. prosince téhož roku, v 8 hodin večer. Alexan-

der VII. prohlásil jej r. 1665 za svatého, Pius IX. přiřkl mu r. 1877 název „Učitele církevního“.

V příčině věcí, obsažených „v Navedení“, zdá se mi užitečno připomenouti, že sv. spisovatel, když osvětluje své výklady a rady rozmanitými přirovnáními a podobenstvími, často užívá k tomu podivných zjevů přírodních nebo vlastností zvířat, rostlin, kamenů atd., o jakých se za jeho dob bájívalo. Ať sv. František se svou dobou tomu věřil nebo nevěřil, přirovnání, zakládající se na takových přírodopisných bajkách, jsou skoro vždy půvabná a vhodná, a neslušelo by se vynechávati je snad v dnešních vydáních a překladech. Dnešní čtenář nechať tedy ví, že věci toho druhu se mu nepředkládají, aby jim věřil, nýbrž jenom jako jakási slohová výzdoba knihy, jejíž pravá cena záleží v tom, čemu učí a k čemu chce svého čtenáře přivésti.

K. V.

První část Navedení,

obsahující naučení a cvičení, jimiž duše má býti vedena od první žádosti zbožného života až k dokonalému rozhodnutí, že se chce takovému životu věnovati.

I. V čem pravá zbožnost záleží.

Zatoužila jsi po zbožnosti, mila Filotheo, protože jakožto křesťanka víš, že jest to ctnost svrchovaně příjemná boží Velebnosti. Ale poněvadž malé chyby, kterých se člověk dopustí na [illegible] tom rostou víc a více, a posleze již téměř není lze jich napraviti, jest nejprvé potřebí, abys věděla, v čem ctnost zbožnosti záleží. Jest totiž pouze jedna zbožnost pravá, a mnoho marných a nepravých, takže kdybys nevěděla, která jest pravá, mohla by ses mýliti a dáti se na některou zbožnost nenáležitou a pověrečnou.

Arelius malovával na svých obrazech všecky osoby tak, že byly podobny osobám, které miloval; a každý si maluje zbožnost

podle svých představ a zálib. Kdo se rád postívá, bude se pokládati za zbožného, když se bude postívati, ačkoli jeho srdce jest plné záští; a netroufaje si pro velikou střídmost svlažiti svého jazyka vínem a snad ani vodou, nebude se příliš rozpakovati týž jazyk pomluvou a utrháním potápěti do krve svého bližního. Jiný se bude domnívati, že jest zbožný, protože každý den odříkává spoustu modliteb, ačkoliv potom jeho ústa oplývají slovy příkrými, urážlivými, mrzutými vůči domácím a sousedům. Zase jiný ochotně otvírává peněženku a dává štědrou | záští aby otevřel své srdce citům smířlivosti a odpustil svým nepřátelům, to nedovede; jiný bude odpouštěti, ale nebude platit svým věřitelům, leč když ho soud konečně donutí. Všichni tací lidé budou považováni za zbožné, a zatím není při nich žádné zbožnosti. Saul poslal své služebníky, aby hledali Davida v jeho domě; manželka Davidova, Michol, položila na lože dřevěnou sochu a přikryla ji šaty Davidovými, poslům pak Šaulovým namluvila, že tam spí David, jsa nemocen. Podobně mnoho lidí se přikrývá některými zevnějšími úkony, které náležejí ke zbožnosti, a lidé se pak domnívají, že to jsou osoby skutečně zbožné a duchovní; ale vskutku jsou to jen sochy a přeludy zbožnosti.

Pravá a živá zbožnost, milá Filotheo, před-

pokládá, že člověk miluje Boha, nebo, chci-li přesněji mluviti, ona záleží v opravdovém milování božím. Ale není to jakékoli milování; neboť pokud milování boží krášlí naši duši, a činí nás příjemnými boží Velebnosti, nazývá se milostí; dávajíc nám sílu ke konání dobrého, slove láskou; když však dospěje takového stupně dokonalosti, že nás netoliko pudí, abychom činili dobré, nýbrž také, abychom je činili ochotně, často a pečlivě, tenkráte se nazývá zbožností. Pštros nelétá nikdy, slepice létá těžce, a to nízko aje si pro velikou střídmost vání tají často, rychle a vysoko. Tak hříšníci ne- [illegible] zbožnosti, a lidé se pak domnívají, že t[illegible] zemi a jen pozemskými věcmi se zabývají; lidé dobré vůle, kteří se ještě nedodělali zbožnosti, povzletují k Bohu svými dobrými skutky, ale zřídka, pomalu a těžce; osoby zbožné vyletují k Bohu často, ochotně a vysokým povzletem. Zkrátka, zbožnost není nic jiného než jakási duchovní čilost a živost, skrze niž láska jest činna v nás nebo my jsme činni skrze ni hbitě a ochotně; a jako lásce jest vlastní, že nás vůbec vede k tomu, abychom konali všecka vesměs přikázání boží, tak zbožnosti jest vlastní, že nás vede, abychom je konali ochotně a pilně. A proto, kdo nezachovává všech přikázání božích, nemůže býti považován ani za člověka dobrého ani

za člověka zbožného; neboť aby člověk byl dobrým, musí míti lásku, a aby byl zbožným, musí mimo lásku míti velikou čilost a ochotnost ke skutkům lásky.

Protože pak zbožnost záleží v jakémsi vynikajícím stupni lásky, netoliko nás činí ochotnými, čilými a pilnými v zachovávání všech božích přikázání, nýbrž mimo to ještě nás nabádá činiti ochotně a hbitě co nejvíce dobrých skutků, i takových, které nejsou přikázány, nýbrž ke kterým se nám jen radí neb dostává vnuknutí. Neboť právě tak jako člověk, jenž se nedávno uzdravil od těžké nemoci, chodí tolik, kolik mu jest nutno, ale pomalu a těžce: také hříšník, když se uzdraví od své nepravosti, chodí tolik, kolik mu Bůh přikazuje, ale přece těžce a pomalu, dokud nedospěje zbožnosti; neboť tenkráte, jako člověk již dokonale zdravý, netoliko kráčí, ale běží a skáče po cestě přikázání božích, a mimo to ještě se dává na cesty rad a vnuknutí nebeských a po nich běží. Konec konců láska boží a zbožnost neliší se od sebe více než plamen se liší od ohně: láska jest jakýsi duchovní oheň, a když plápolá velmi mocně, nazývá se zbožností, takže zbožnost nepřidává k ohni lásky ničeho leč plamen, který činí lásku ochotnou, čilou a pilnou, netoliko v zachovávání přikázání božích, ale také v konání nebeských rad a vniknutí.

II. Povaha a výbornost zbožnosti.

Lidé, kteří strašili Izraelské, aby nechodili do země zaslíbené, pravili jim, že země ta požírá své obyvatele, že totiž jest tak nezdravá, že v ní není lze dlouho žíti, a že tam viděli „jakési nestvůry z pokolení obrů, k nimžto přirovnáni, zdáli jsme se jako kobylky“ (4 Mojž. 13). Tak svět, milá Filotheo, pomlouvá svatou zbožnost jak dovede, líče zbožné osoby jako lidi obličejů mrzutých, truchlivých a utrápených, a hlásaje, že zbožnost dělá člověka zádumčivým a nesnesitelným. Ale jako Josue a Kaleb netoliko vydávali zaslíbené zemi svědectví, že jest dobrá a krásná, nýbrž také tvrdili, že bude příjemno a milo vládnouti jí, stejně Duch svatý ústy všech svých svatých, a náš Spasitel svými vlastními nás ujišťují, že zbožný život jest život příjemný a šťastný.

Svět pozoruje, že zbožní lidé se postí, že se modlí a snášejí trpělivě křivdy, že slouží nemocným, dávají chudým, bdí, krotí svůj hněv, potlačují a dusí své vášně, odpírají si rozkoše tělesné a konají mnohé jiné skutky, které samy v sobě a svou povahou jsou drsné a tuhé. Ale svět nevidí vnitřní a srdečné zbožnosti, která všecky ty skutky činí příjemnými, radostnými a snadnými. Pohleď na včely, když ssají šťávu z mateřídoušky: šťáva

ta jest velmi hořká, ale ony, ssajíce ji do sebe, proměňují ji v med, protože taková jest jejich přirozenost a povaha. Ó lidé tohoto světa, zbožné duše zajisté nalézají v odříkání a zapírání sebe mnoho hořkosti: ale volice si je, obracejí hořkost v lahodu a sladkost. Mučedníkům plameny, kola, meče a řeřavé uhlí zdály se kvítím a vůní, protože byli zbožni. Může-li tedy zbožnost oslazovati nejkrutější muky, ba i samu smrt, nebude-li mnohem více oslazovati skutky ctnostné? Cukr činí nedozrálé ovoce sladkým, a zbavuje škodlivosti a nezáživnosti to, které jest zralé. Nuže, zbožnost jest pravým duchovním cukrem, který všemu mrtvení odnímá hořkost a radostem škodlivost; ona zbavuje chudé truchlivosti a bohaté přílišného pečování, utlačované malomyslnosti a mocné domýšlivosti, samotáře zádumčivosti a ty, kteří žijí ve společnosti, těkavosti. Ona jest ohněm v zimě a rosou v létě, ona umí oplývati vším a umí býti chudou, ona činí stejně užitečné čest i pohrdání, ona přijímá radosti a žalosti se srdcem [illegible] stejným a naplňuje nás podivnou sladkostí.

Pozoruj Jakubův žebřík, neb on jest pravdivým obrazem zbožného života. Dvě postranní dřeva, mezi nimiž se vystupuje a do nichž jsou zasazeny příčky, představují mod-

litbu, která nám získává lásku boží, a svátosti, které ji udělují. Příčky jsou rozmanité stupně lásky, po kterých člověk kráčí ctnost od ctnosti, tu sestupuje k bližnímu, aby mu byl skutky svými nápomocen; tu rozjímáním stoupaje k Bohu, aby se láskou s ním spojoval. Nuže, poputří, prosím tebe, na ty, kteří stojí na žebříku: jsou to lidé srdcí andělských nebo andělé, kteří mají lidské tělo. Nejsou mladí, ale zdají se mladými, protože jsou plni čilosti a síly duchovní. Mají peruti k létání, a povzlétují k Bohu svatou modlitbou; ale mají také nohy k chůzi, a chodí s lidmi svým svatým a milým obcováním; tváře jejich jsou krásné a veselé, poněvadž přijímají všecky věci mírně a laskavě; jejich nohy, paže a hlava jsou odkryty, poněvadž jejich [illegible] divým obrazem zbožn[illegible] cházejí z jiné [illegible] hu; ostatní tělo jejich jest přikryto, ale rouchem krásným a lehkým, protože oni také užívají toho [illegible] nichž jsou zasazeny [illegible] [illegible] [illegible] žádají. Hle, takové jsou osoby zbožné. Věr mi, Filotheo, zbožnost je sladkostí všech sladkostí a královnou ctností; ona jest dokonalostí lásky. Jestliže láska je mlékem, zbožnost je na něm smetanou; je-li bylinou, zbožnost jest jejím květem; je-li drahým ka-

menem, zbožnost jest jeho leskem; je-li vzácným balsámem, zbožnost jest jeho vůní, a to vůní takové lahody, že sílí lidi a těší anděly.

III. Že se zbožnost hodí lidem kterékoli povolání a zaměstnání.

Když Bůh stvořil stromy, přikázal, aby vydávaly ovoce, každý podle svého druhu; a tak přikazuje také křesťanům, kteří jsou živými stromy jeho církve, aby vydávali ovoce zbožnosti, každý podle svého stavu a povolání. Jinak bude provozovati zbožnost řemeslník, jinak panovník, jinak úředník, jinak sluha, jinak vdova, jinak vdaná paní, jinak dívka; a nebude rozmanitost jen v tom, nýbrž také dlužno přizpůsobovati konání zbožnosti silám a zaměstnáním a povinnostem každého člověka obzvláště. Řekni sama, milá Filotheo, slušelo-li by se, aby biskup chtěl žíti v takové osamělosti jako kartusiáni? A kdyby lidé, žijící v manželství, chtěli tak málo dbáti střádání a ukládání jako kapucíni; kdyby řemeslník prodléval celý den v kostele jako řeholník, a řeholník by se stále chtěl stýkati s lidmi jako biskup, aby jim byl tím neb oním nápomocen, nebyla-li by taková zbožnost směšná, nenáležitá a pohoršlivá? A přece se tato chyba přihází

dosti často, a svět, který nerozlišuje nebo nechce rozlišovati zbožnost od nerozumu mnohých lidí, kteří se domnívají, že jsou zbožní, reptá na to a haní zbožnost, která arci nikterak není vinna takovými nezřízenostmi.

Nikoliv, Filotheo, zbožnost nepokazí ničeho, je-li pravá, nýbrž naopak všecko zdokonaluje, a jestliže někomu překáží v jeho řádném a slušném povolání, jistě je to zbožnost nepravá, falešná. Včela, praví Aristoteles, vyssává med ze květů, aniž jim uškodí, a zanechává jich tak čerstvých a neporušených, jako je nalezla; pravá zbožnost činí ještě lépe, neboť nejen že nekazí žádného povolání nebo zaměstnání, nýbrž naopak je okrašluje a ušlechťuje. Uvrhnou-li se vzácné kameny do medu, nabývají většího lesku, každý podle své barvy; a každý člověk se stává ve svém povolání milejším, spojí-li je se zbožností; rodinný život nabývá zbožností větší úklidnosti, manželská láska větší upřímnosti, úřední povolání pevnější věrnosti, a každé zaměstnání větší příjemnosti a snadnosti.

Upadal by v omyl, ba dokonce v blud, kdo by chtěl zbožný život vylučovati z družiny vojenské, z řemeslnické dílny, z knížecích dvorů, z manželské domácnosti. Jest ovšem pravda, Filotheo, že v takových pomě-

rech a povoláních není lze pěstova
nost pouze rozjímavou, klá
Ale mimo tento trojí druh
ještě jiné druhy, které dovedou zdokonalo
osoby, žijící ve stavech světských. Abraham, Izák a Jakub, David, Job, Tobiáš, Sára, Rebeka a Judith dokazují nám to ve Starém zákoně; a pokud se týče Nového, sv. Josef, sv. Lydie a sv. Kryšpín byli
ve svých dílnách; sv. Anna, sv
Monika, Aquila, Priscilla ve svých domácnostech; Kornelius, sv. Šebestián, sv. Makarius v táboře vojenském; K
na, sv. Ludvík, blahoslavený Amedeus, sv. Eduard na trůnech. Přihodilo se dokonce, že někteří lidé přišli o své pravé povolání v samotě, která jest jinak tak žádoucí člověku, který chce dojíti dokonalosti, a naopak si je zachovali ve světském šumu, který se zdá býti dokonalosti tak málo příznivý. Ale ať jsme kdekoliv: vždy můžeme a máme se přičiňovati o křesťanskou dokonalost.

IV. Že kdo se chce oddati zbožnosti a prospívati vní, potřebuje duchovního vůdce.

Když starý Tobiáš posílal syna svého, mladého Tobiáše, do Rages, odpověděl mu syn: „Neznám cesty, kudy se tam chodí!“ „Jdi

[illegible] sv. Anna, sv. Marta, sv.
[illegible], Priscilla ve svých domác- [illegible] tak [illegible]
elius, sv. Šebestián, sv. Maka- [illegible] Svat
[illegible]
[illegible], sv. Ludvík, blahoslavený Amedeus, sv.
[illegible]
s tebou a [illegible]
[illegible]
sebe více. [illegible]
[illegible] dokonalosti, a naopak si je [illegible] dobré
[illegible] světském šumu, který se zdá [illegible] s
[illegible]
tak, doporu [illegible]
[illegible] cítlivati o křesťanskou dokonalost [illegible]
[illegible]
velmi následovati [illegible]
svého zpov [illegible]
[illegible] vní, potřebuje duchovního [illegible]
[illegible] velké pokušení neposlechnouti ho v te-
[illegible] A Bůh jí řekl: [illegible]
dobré a bezpečné [illegible]
skutky [illegible] Když starý Tobiáš posíla
[illegible]
[illegible]

ným, učinila zvláštní slib, že bude poslušna
kteréhosi výtečného muže, a zavázala se pod-
řizo [illegible]

před ní a po ní, které, aby byly lépe pod-
dány Bohu, podrobily vůli svou vůli jeho
služebníků, kteroužto věc sv. Kateřina Sien-
ská na výsost chválí ve své knize „Rozmlu-

va“. Zbožná kněžna sv. Alžběta se podřizovala svému zpovědníku, Konrádovi Mariborskému, se svrchovanou poslušností. a král francouzský sv. Ludvík, chystaje se již smrt, dal svému synu mimo jiné také radu: „Zpovídej se často; vyvol si schopného zpovědníka, aby to byl muž moudrý a opatrný, který by tě dovedl bezpečně vyučovati věcem, jichž ti bude potřebí.“

„Přítel věrný,“ dí sv. Písmo, „jest obrana mocná: a kdož jej nalézá, nalézá poklad. Přítel věrný jest lékařství život[illegible] nosti: a kteříž se bojí Pána, naleznou ho.“ (Sirach 6, 14. 16.) Tato svatá slova jak vidíš, hledí především k nesmr[illegible] nesmrtelnost jest nad všecky [illegible] míti takového přítele věrného [illegible] voval naše skutky svými nau[illegible] a radami, a takovým způsobem nás zajišťoval před nástrahami a šalbami ďábelskými. On bude nám pokladem moudrosti, když budeme sklíčeni a zarmouceni i když bychom klesli; on nám bude lékem a bude polehčovati našemu srdci a těšiti nás v duchovn[illegible], on bude nás chrániti zlého, a co v nás bude dobré, to zlepší; a když nás po[illegible] nemoc, on zabrání, aby neb[illegible] neboť nás od ní uzdraví.

Ale kdo najde takového přítele? Moudrý Sirach odpovídá: „Kteří se bojí Pána,“ to jest

pokorní, kte[illegible]

[illegible] jenž ti bude potřebí.“

„Přítel věrný“ dí sv. Písmo, „jest obrana [illegible] Or

[illegible] kdož jej nalezá, nalézá poklad. Pří-

věrný jest lékařství [illegible]

jenž by byl [illegible] nosti: a kteříž se boj

že tě vyslyš [illegible] (Sirach 6, 14. 16.) Ta

[illegible] díš, hledí především [illegible]

[illegible] nesmrtelnost jest nad

[illegible] jeho

On pak i [illegible] voval naše skutky svý

jest, když je [illegible]

způsobem nás zajišťoval před [illegible]

[illegible] nástrahami a šalbami [illegible]

[illegible] nám pokladem [illegible]

[illegible] když budeme sklí- [illegible] jasn

[illegible] i když bychom klesli; on [illegible] i co

[illegible] a bude polehčovati našemu [illegible] beze

[illegible] nás bude [illegible] nedo

[illegible] když nás postihne nějaká

[illegible] moc, on zabrání, aby nebyla smrtelná [illegible]

[illegible] nebot nás od ní uzdraví [illegible]

s veškerou [illegible]

[illegible] Kteří se bojí

i cokoli bude nedobré, beze vší přetvářky a

beze všeho [illegible]

[illegible]

[illegible]

úplněji a měj k němu zároveň posvátnou

úctu, tak aby úcta neumenšovala důvěry

a důvěra aby nevadila úctě. Důvěřuj v něj s takovou úctou, jakou dcera má k otci; cti ho s takovou důvěrou, jakou syn má k matce; zkrátka, přátelství to budiž silné a milé, budiž všecko posvěcené a svaté, všecko duchovní a božské.

A proto, dí Avila, vyvol si jednoho z tisíce; a já pravím, z deseti tisíců, neboť osob, které by byly schopné k tomu úřadu, jest méně, než by se člověk domníval. Takový vůdce musí býti plný lásky, umění a opatrnosti; chybí-li při něm jedna z těchto tří věcí, již to je nebezpečno. Ale já ti pravím znova: pros o něj Boha, a když ho obdržíš, dobrořeč Pánu, drž se svého vůdce pevně a nehledej jiného; jdi svou cestou s prostou myslí, pokorně a důvěrně, a buď jista, že tvá cesta bude šťastna.

V. Že jest potřebí započíti očišťováním své duše.

„Kvítí ukázalo se v zemi naší," dí božský ženich, „čas řezání (vinic) přišel." (Píseň Šal. 2, 12.) Co jiného jsou květy srdce našeho, Filotheo, nežli dobré žádosti? Jakmile tedy se ukáží, třeba vzíti do ruky nůž a uřezávati s našeho svědomí všecky skutky mrtvé a zbytečné. Dívka cizího národa, kterou Izra-

elita chtěl pojmouti za ženu, byla povinna svléci roucho, v kterém byla jata, ořezati si nehty a ostříhati si vlasy. (5 Mojž. 21, 13.) Tak duše, která zatoužila po cti, býti nevěstou Syna božího, musí se sebe svléci starého člověka a obléci nového (Kolos. 3, 9), zanechávajíc hříchu, potom ořezati a ostříhati cokoli ji odvrací a odvádí od milování Boha. Chceme-li se uzdraviti, nejprvé se musíme vyčistiti od veškerých škodlivých šťáv. Svatý Pavel v jediném okamžiku došel dokonalého očištění, jako ho také došla sv. Kateřina Janovská, sv. Maří Magdalena, sv. Pelagie a někteří jiní svatí; ale takové očištění jest v oboru milosti tak zázračné a neobyčejné, jako zmrtvýchvstání v oboru přirozenosti, a my ho nesmíme očekávati. Obyčejné očištění a uzdravení, ať tělesné, ať duchovní, děje se ponenáhlu, krok za krokem, s obtížemi a potřebujíc času.

Andělové na Jakubově žebříku mají křídla, ale nelétají; vystupují a sestupují po pořádku stupeň od stupně. Duše, která ze hříchu vystupuje ke zbožnosti, podobá se jitřnímu svítání, které nezahání noční tmy náhle, nýbrž ponenáhlu. Lékařská zásada jest, že když se člověk uzdravuje pomalu, bývá uzdravení jistější a spolehlivější; jako choroby tělesné, tak také choroby srdce lidského přicházívají jako koňmo a tryskem, ale odcházívají pěšky

a zvolna. Jest tedy potřebí, Filothe[illegible]
v tomto podniknutí byla statečné mysl [illegible]
trpěliva. Jest opravdu žalostno pozor[illegible] koiit
některé duše, které, když se několikrate po-
cvičily ve zbožnosti a vidí, že jsou podrobeny [illegible]titi s
některým nedokonalostem, počnou se nepo-
kojiti a rmoutiti a ztráceti mysl, a již téměř
se poddávají pokušení, nechati všeho [illegible]
titi se nazpátky. Ale zase n[illegible] svrc
svrchované nebezpečenství hr[illegible] ocist
se opačným pokušením dají p[illegible] v pr
očistily ode svých nedokonalostí již hned
v první den svého očišťování, pokládají se
za dokonalé skoro dříve než jsou [illegible]
a nemajíce křídel, pouštějí se [illegible]
takové duše jsou ve velikém nebe[illegible] dobř
že se opět roznemohou, protože se příliš brzo
vybavily z rukou lékařových. O Filothe[illegible]
dobře praví prorok: „Marné jest [illegible] před
svítáním vstávati: vstávejte, když posedíte.“
(Žalm 126, 2.) A on sám, řídě se tím, a již
se umyv a očistiv, žádá si, aby byl očištěn
a obmyt znova. (Žalm 50, 4.)

Očišťování duše naší nemůže a nesmí se dokonati dříve, nežli se dokoná náš život. Netrapme se tedy pro své nedokonalosti, neboť naše dokonalost záleží v tom, že proti nim bojujeme, a nemohli bychom bojovati proti nim, kdybychom jich neviděli, aniž bychom je mohli přemáhati, kdybychom se

chom se v tomto duchovním boji vídali někdy zraněné, protože tím se cvičíme v pokoře,

ztra

vých nedokonalostí již hned jen

za dokonalé skoro d

jen hřích a nemajíce křídel, pouště

aby nás

nebezpečenství,

protože se příliš brzo

rukou lékařových. Ó Filotheo

svítáním vstávati; vstáváte, když posedíte.

.) A on sám řídě se tím

VI. O prvním očišťování, to jest, od hříchu smrtelného.

Nejprvé je nutno očistiti se ode hříchu smrtelného; to pak se děje skrze svátost pokání. Vyhledej si zpovědníka co nejhodnějšího, vezmi nějakou knihu, modlitební neb jinou, která ti bude moci býti nápomocna k dobré zpovědi, čti v ní pomalu a vzpo-

mínej si, čím jsi se kdy provinila, počnouc od doby, kdys přišla do rozumu, až do této chvíle. A nevěříš-li své paměti, můžeš si poznamenávati, nač si vzpomeneš. Když takto připravíš a shromáždíš všecky hříšné šťávy svého svědomí, zatrať a zavrhni je ošklivostí a zkroušeností tak velikou a bolestnou, jakou tvé srdce dovede snésti, uvažujíc čtvero věcí: Že jsi hříchem ztratila milost boží, opustila svůj podíl v ráji, vyvolila si věčné tresty v pekle a zřekla se věčné lásky boží. Chápeš zajisté, Filotheo, že mluvím o obecné neboli generální zpovědi z celého života, která ovšem, jak rád vyznávám, nebývá vždy nezbytně nutna, ale o níž se přece domnívám, že ti bude v těchto začátcích zbožného života svrchovaně užitečna. Proto ti k ní důtklivě radím. Stává se často, že obyčejné zpovědi lidí, žijících obyčejným životem, bývají plny nedostatků; často se na zpověď ani nepřipravují neb jen málo, nemívají žádoucí a nutné lítosti nad svými hříchy, přihází se dokonce, že se jdou zpovídati bez pevného předsevzetí, a tedy vlastně se zakrytou vůlí, že se opět vrátí ke svým hříchům, a to proto, že se nechtějí vyhýbati blízké příležitosti ke hříchu ani užívati prostředků, které jsou nutny ku polepšení života. Ve všech takových případech jest nejprvé nezbytno vykonati řádnou zpověď z celého života, aby duše byla

zajištěna. Ale mimo to generální zpověď nám dává příležitost, abychom dobře poznali sami sebe, naplňuje nás spasitelným zahanbením pro náš minulý život, učí nás diviti se milosrdenství božímu, které na nás čekalo tak trpělivě, naplňuje naše srdce klidem, občerstvuje našeho ducha, vzbuzuje v nás dobrá předsevzetí, dává našemu duchovnímu otci látku a příležitost, aby nám dal rady a naučení, která se nejlépe hodí našim poměrům a otevírá nám srdce, abychom se v pozdějších zpovědích vždycky vyjadřovali s veškerou důvěrou a upřímností.

Mluvě tedy o povšechném obnovení našeho srdce a o dokonalém obrácení naší duše k Bohu skrze zbožný život, myslím, Filotheo, že mám pravdu, když ti radím k této generální zpovědi.

VII. O druhém očišťování, to jest od náklonnosti ke hříchu.

Všichni Izraelští vyšli z Egypta co do skutku; ale ne všichni vyšli co do náklonnosti. Proto se stalo, že potom na poušti mnozí litovali, že nemají cibule a plných hrnců masa jako v Egyptě. Tací bývají ti kajícníci, kteří co do skutku vycházejí ze hříchu, ale nevycházejí z něho co do náklonnosti; jinými slo-

vy, oni si umiňují, že již nebudou hřešiti, ale umiňují si to jaksi neradi, jako s lítostí, že se musejí zříkati a vzdalovati oněch neblahých hříšných radostí. Jejich srdce se odříká hříchu a zanechává ho, ale přece často jakoby se obracelo v tu stranu, kde jest hřích, jako žena Lotova se obrátila k Sodomě. Zdržují se od hříchu jako někteří nemocní se zdržují od některých věcí a nejedí jich proto, že lékař jim pohrozil [illegible] budou-li je jísti; ale trápí je, že se od nich musí zdržovati, stále o tom povídají a vyjednávají, bylo-li by přece možno jísti je, chtí aspoň vůni takových pokrmů cítiti, a pokládají za šťastné ty, kteří je smějí jísti. Tak tito slabí a zbabělí kajícníci zdržují se nějaký čas od hříchu, ale neradi, a přáli by si směti hřešiti a nebýti proto zavrženi; mluví o hříchu s jakýmsi steskem a s jakousi chutí, a pokládají za spokojené ty, kteří hřeší. Člověk, který byl odhodlán na někom se pomstíti, změní ve zpovědi takovou vůli, ale brzy potom ho uzříš prostřed jeho přátel, an mluví se zalíbením o křivdě, která se mu stala, a hlásá, že kdyby se nebál Boha, byl by učinil to a ono, a že opravdu přikázání boží, velící nám, abychom odpouštěli, jest těžké, a že je škoda, že není dovoleno, učiniti si náležitou pomstu. Není-liž zřejmo, že tento nebohý člověk, ačkoli vyšel z pout hříchu,

přece ještě je plný náklonnosti ke hříchu, a ačkoli skutkem vyšel z Egypta, touhou svou v něm zůstává, žádaje si cibule a česneku, které tam jídával, jako činívají jiní kajícníci, kteří zavrhnuvše své špatné známosti a styky, přece pak si libují, že osoby, s nimiž se přestali stýkati, stále o ně usilují a jich vyhledávají. Ach, zajisté, tací lidé jsou ve velikém nebezpečenství!

[illegible] jest [illegible], abys netoliko zanechala hříchu, ale také musíš srdce své očistiti od všelikých náklonností, které tíhnou ke hříchu. Takové neblahé náklonnosti by ti byly stálým nebezpečenstvím, že opět upadneš do hříchu, a mimo to by ustavičně tvou duši činily malátnou a těžkou, tak že by nemohla konati svých skutků hbitě, ochotně a často; a přece právě v tom záleží pravá podstata zbožnosti. Zdá se mi, že duše, které vzdavše se hříchu, mají v sobě ještě takové náklonnosti a slabosti, podobají se dívkám bledých tváří: ony nejsou zrovna nemocny, a přece všechno jejich konání jest jako nemocné; když jedí, jedí bez chuti, když spí, neobčerství se tím, smějí se, nejsouce vesely, a spíše se vláčejí než chodí. Stejně duše, o nichž mluvím, činí to, co je dobré, ale činí to s takovou duševní malátností, že tím připravují své dobré úkony o všecken

půvab, i když ani nepřipomínám, že úkonů těch nebývá mnoho a že mívají malý užitek.

VIII. Kterak se má díti toto druhé očišťování.

Pravím tedy, že chceme-li se dokonale očistiti od náklonnosti ke hříchu, nejprve se musíme vynasnažiti, abychom živě a jasně pochopili, jak veliké zlo nám hřích způsobuje. Pochopíme-li to, tenkráte nás pojme veliká a pronikavá lítost a zkroušenost. A jestliže i obyčejná lítost a zkroušenost, jen když je opravdová, a zvláště když je s ní spojena moc svátostného rozhřešení, nás dostatečně očišťuje od hříchu, bude-li lítost veliká a prudká, očistí nás také ode všech náklonností, které s hříchem souvisejí. Má-li někdo v srdci jakési záští nebo odpor proti některému člověku, bývá mu takový člověk protivný, a on se mu vyhýbá; ale bude-li záští to hluboké a prudké, tenkráte bude se mu protiviti netoliko člověk sám, jehož nenávidí, ale i všecko, co s ním souvisí, bude se vyhýbati také stykům s jeho domácími, příbuznými a přáteli, bude nenáviděti i obrazu i všech věcí jeho. Stejně, když kajícník nenávidí hřích jenom jakousi lehkou, ačkoliv opravdovou, lítostí a zkroušeností, jistě si pevně umíní, již nehřešiti; ale nenávidí-li jej lí-

tostí velmi prudkou a mocnou, tenkráte zatracuje netoliko hřích sám, nýbrž také všelikou náklonnost a příležitost ke hříchu, i vše, co s ním souvisí. Musíš se tedy, Filotheo, přičiniti, aby tvá lítost a zkroušenost byla co možná největší a nejpronikavější, tak aby se vztahovala i na nejmenší okolnosti hříchu. Tak Maří Magdalena obrátivši se, ztratila veškeré zalíbení ve hříších a hříšných zábavách, tak že již nikdy jich ani nevzpomínala. A David prohlašoval, že nenávidí netoliko hřích, nýbrž také všeliké cesty a stezky hříchu (Ž. 118, 114); v tom zajisté záleží omládnutí duše, které týž prorok přirovnává k obnovení orlovu. (Ž. 102, 5.)

Abys tedy dospěla takové lítosti a zkroušenosti, je potřebí, aby ses pilně cvičila v následujících rozjímáních. Budeš-li je dobře konati, vytrhají s pomocí milosti boží ze srdce tvého hřích i hlavní náklonnosti ke hříchu; proto také jsem je upravil tak, aby se hodila k tomuto účelu. Budeš pak je konati pořádkem, který jsem naznačil, a to každý den jen jedno, pokud možná ráno, protože se ten čas nejlépe hodí k všelikým duchovním úkonům; za dne pak budeš se k tomu, o čem jsi rozjímala, stále vraceti a v myšlenkách se tím zabývati. Nejsi-li ještě způsobilá konati rozjímání, všimni si toho, co se o tom praví ve druhé části.

IX. Rozjímání 1.: O stvoření.

Příprava. 1. Živě si uvědom, že Bůh ti jest přítomen.

2. Pros ho za osvícení.

Úvahy. 1. Uvažuj, že není ještě dávno, co jsi nebyla na světě; tvé bytí bylo opravdové nic. Kde jsme byly tenkráte, má duše? Svět trval již tolik věků, a o nás nebylo ještě ani zmínky.

2. Bůh způsobil svou vůlí, že jsi vyšla z onoho „nic", a učinil tě tím, čím jsi, a to z pouhé své dobroty, nemaje tě nikterak potřebí.

3. Uvažuj, jaké bytí Bůh ti daroval. Daroval ti bytí, které tě činí nejpřednější bytostí mezi všemi bytostmi viditelnými, bytí schopné trvání věčného a dokonalého spojení s boží Velebností.

Cíty a předsevzetí. 1. Pokoř se hluboko před Bohem a řekni mu z celého srdce se žalmistou: „Ó, Pane, bytost má jest jako nic před tebou!" (Ž. 38, 6.) Kterak tedy jsi se rozpomenul na mne, abys mne stvořil? Ach, duše má, tys byla pohroužena v propast onoho dávného ničeho, a byla bys tam ještě dnes, kdyby Bůh tě byl z ní nevytrhl. A co bys činila v onom ničem?

2. Vzdávej Bohu díky: Veliký a dobrotivý Stvořiteli můj, jak velikými díky jsem ti po-

vinna, že jsi mne vytrhl z mého ničeho a učinil's mne tím, čím jsem! Co mohu činiti, abych náležitě dobrořečila svatému jménu tvému a slušně ti děkovala za nesmírnou dobrotu tvou?

3. Zastyď se: Ale ach, můj Pane a Stvořiteli, místo abych tě byla milovala a tobě sloužila, pozdvihovala jsem se proti tobě svými nezřízenými náklonnostmi, odtrhla a vzdálila jsem se od tebe a oddala jsem se hříchu, nic tebe nedbajíc, jako bys nebyl můj dobrotivý Stvořitel.

4. Poniž se před Bohem: Ó duše má, věz, že Pán jest tvůj Bůh; on tě učinil, a ne ty učinila jsi sama sebe. Ó Bože můj, zajisté, dílo tvých rukou jsem já.

Již tedy nechci mívati zalíbení sama v sobě, neboť sama od sebe nejsem jiné než pouhé nic. Čím se honosíš, prachu a popele? Ale abych přesněji se vyjádřila: Ó pravé nic, čím se vynášíš? Ano, budu činiti to a to ke svému pokoření; budu snášeti i to a to pohrdání; umiňuji si, že změním svůj život a budu následovati svého Stvořitele, budu spatřovati svou čest v tom druhu bytí, který mi dal, a budu svého bytí užívati k tomu, že ho budu poslušna, že budu činiti jeho vůli; a abych tento svůj úmysl provedla, budu užívati prostředků, které mi budou ukázány a jichž budu vyhledávati u svého duch. otce.

Závěrek. 1. Děkuj Bohu: Dobrořeč, duše má, Bohu svému, a všecky útroby mé chvalte jeho svaté jméno, neboť jeho dobrota vyvedla mne z ničeho, a milosrdenství jeho mne stvořilo.

2. Obětuj mu: Bože můj, obětuji ti z celého srdce svého bytí, které jsi mi daroval, tobě je věnuji a posvěcuji.

3. Pros ho: Bože můj, posilni ve mně tyto city mé a tato má předsevzetí. Nejsvětější Panno, matko milosrdenství, poroučej mne velikému milosrdenství Syna svého se všemi těmi, za něž se mám modliti atd. — Otčenáš. Zdrávas.

Až dokonáš svou modlitbu, chvilku se procházej a v duchu z úvah, které jsi činila, natrhej si jako kytičku několika zbožných myšlenek a k nim za dne se vracej, jakobys k nim voněla.

X. Rozjímání 2.: O cíli, k němuž jsme stvořeni.

Příprava. 1. Živě si uvědom, že Bůh ti jest přítomen.

2. Pros ho za osvícení.

Úvahy. 1. Bůh tě neposlal na tento svět proto, že by tě byl býval potřeboval, neboť jsi mu byla naprosto neužitečna; nýbrž pro-

to tě sem poslal, aby na tobě osvědčil svou dobrotu, dávaje ti svou milost a chtěje ti jednou dáti svou slávu. Proto ti dal rozum, abys ho poznávala, paměť, abys na něj často vzpomínala, vůli, abys jej milovala, obrazotvornost, aby sis představovala jeho dobrodiní, oči, abys viděla divy jeho skutků, jazyk, abys ho chválila, a tak ti dal také jiné schopnosti, aby ses jimi obracela k němu.

2. Když jsi tedy byla k takovému cíli a účelu stvořena a na svět postavena, musíš se vystříhati a zdržovati všech skutků, které se tomu účelu příčí, vším pak tím, co k němu nevede, máš pohrdati jako zbytečným a marným.

3. Uvažuj, jak nešťastní jsou lidé, kteří nemyslí na tyto věci, nýbrž žijí, jakoby byli přesvědčeni, že nejsou stvořeni pro nic jiného, než aby stavěli domy, sázeli stromy, hromadili peníze a bavili se.

City a předsevzetí. 1. Zastyď se a vyčítej své duši její velikou bídu, v níž trvala až doposud, protože na tyto věci buď málo myslila, buď docela nemyslila. Ach, co jsem myslila, tak řekni, co jsem myslila, Bože můj, když jsem nic nemyslila na tebe? Nač jsem vzpomínala, když jsem zapomínala na tebe? Co jsem milovala, když jsem nemilovala tebe? Ach, měla jsem se krmiti pravdou, a já jsem se nasycovala marností, a sloužila

jsem světu, který jest stvořen, aby sloužil mně!

2. Vzbuď v sobě ošklivost nad minulým životem: Odříkám se vás, marné myšlenky a neužitečné sny; nechci vás již znáti, lehkomyslné a nehodné vzpomínky; odříkám se vás, zrádná a nevěrná přátelství, ztracené úsluhy, bídné a nevděčné štědrosti, nenáležité ochotnosti.

3. Obrať se k Bohu: Ale, Pane Bože a Spasiteli můj, od nynějška všecky mé myšlenky budou mířiti k tobě jedinému. Nikdy již nedovolím, aby se můj duch zabýval myšlenkami, které by se ti nelíbily. Paměť má po všecky dny života mého bude plna vzpomínání na tvou převelikou dobrotu, kterou na mně tak rád a tak laskavě osvědčuješ. Ty budeš od nynějška rozkoší mého srdce a sladkostí mých citů.

Ano, prohlašuji, že ode dneška budu si oškliviti (ty a ty) marnosti a zábavy, kterým jsem se věnovávala...; (ta a ta) marná zaměstnání, kterými jsem vyplňovala své dny...; (takové a takové) city, které zabíraly mé srdce...; a abych v sobě udržovala odpor proti nim, budu užívati (takových a takových) prostředků...

Závěrek. 1. Děkuj Bohu, že tě stvořil pro tak vznešený účel: Učinil jsi mne, Pane můj, pro sebe, abych se jednou radovala z nesmír-

né slávy tvé; ach, kdy toho budu hodna, a kdy ti budu dobrořečiti tak, jak jsem povinna?

2. Obětuj mu: Obětuji ti, můj dobrotivý Stvořiteli, všecky své city, jež při tomto rozjímání jsem vzbudila, a všecka předsevzetí, jež jsem učinila, a obětuji ti je z celého srdce svého a ze vší duše své.

3. Pros ho: Pokorně tě prosím, Pane Bože můj, aby ti touhy a žádosti mé byly příjemny, a abys žehnal duši mé, tak aby pro zásluhy drahé krve Syna tvého, vylité na dřevě kříže, dovedla býti takovou, jakou si žádá a přeje býti. — Otčenáš. Zdrávas.

Udělej si opět kytičku zbožných myšlenek.

XI. Rozjímání 3.: O božích dobrodiních.

Příprava. 1. Živě si uvědom, že Bůh jest ti přítomen.

2. Pros ho za osvícení.

Úvahy. 1. Uvažuj, které a jaké milosti tělesné Bůh ti prokázal: dal ti tělo samo s jeho silami a schopnostmi, zdraví, nevinné radosti a zábavy, kterých můžeš užívati, dostatek toho, čeho tělo potřebuje, lidi, kteří se o tebe starají, dobré přátele a jiné věci. Ale uvažuj toto vše, patříc při tom na mnoho jiných osob, které jsou hodnější než ty, a

nemají ty dobré věci, které byly jmenovány; někteří nemají dobré zdraví, jiní mají tělesné chyby neb jiné nedostatky; zase jiní nemají laskavé přátele, snášejí útržky, zakoušejí nevlídného zacházení; jiné trápí chudoba a nouze. Bůh, jsa k tobě zvláště dobrotivý, nechtěl, abys byla tak nebohá.

2. Uvažuj dary duchovní. Co jest na světě lidí pomatených, šílených, slabomyslných! Proč nejsi ty mezi nimi? Bůh ti projevil zvláštní přízeň. Co lidí nedošlo řádného vychování a žijí ve veliké nevědomosti! O tebe naopak se boží Prozřetelnost postarala, žes byla vychována pečlivě, a že se ti dostalo řádného vyučování a náležitého vzdělání.

3. Uvažuj, Filotheo, milosti duchovní! Náležíš k dětem církve katolické: skrze ni Bůh již od mladosti tě vyučoval, abys ho znala. Kolikráte jsi již přijala svátosti, jež pro nás ustanovil! Co dobrých vnuknutí jsi od něho obdržela, jak často tě osvítil, jak často svědomím káral, aby ses polepšila! Kolikrát již ti prominul tvé poklesky! Kolikrát tě vytrhl z nebezpečenství a příležitostí, do nichž jsi se sama zapletla a v kterých bys byla zahynula! A tolik let, která již minula, zdaliž to nebyla samá příležitost, abys mohla činiti dobré a pečovati o blaho své duše? Přemýšlej o tom podrobně a viz, jak dobrotivý a laskavý byl k tobě tvůj Bůh.

City a předsevzetí. 1. Div se boží dobrotě: Ach, jak dobrý jest Bůh ke mně! Ó zajisté, nevýslovně dobrý a dobrotivý! Jak veliké bohatství všelikého milosrdenství jest v srdci tvém, můj Pane, a jak přehojná štědrost! Ó duše má, nepřestávejme vypravovati, co milostí nám Pán Bůh prokázal!

2. Div se své nevděčnosti: Ale kdo jsem já, Pane, že jsi mne pamětliv? V pravdě převeliká jest má nehodnost! Ach, běda, šlapala jsem nohama tolikerá tvoje dobrodiní, zneuctívala jsem tvé milosti, neboť místo abych jich byla užívala k svému dobrému, zneužívala jsem jich a pohrdala tvou nevýslovnou dobrotou. Proti propastem tvé milosti a dobroty stavěla jsem propast své nevděčnosti.

3. Povzbuzuj se ke vděčnosti: Povstaň tedy, srdce mé, a nebuď již nevěrné, nevděčné a zrádné vůči svému velikému dobrodinci. Bylo by možné, aby má duše nebyla od nynějška poddána Bohu, který ve mně a pro mne učinil tolik divných milostí?

Nuže, Filotheo, odtrhni své srdce od těch a těch rozkoší; podrob je službě Boha svého, který tolik učinil pro tebe; obracej svou duši k tomu, abys to poznávala a uznávala, a to duchovními cvičeními takovými a takovými..., jichž je k tomu potřebí. Užívej pečlivě prostředků, které jsou v církvi katolické, abys spasila svou duši a milovala Boha... Ano,

řekni si, budu se pilně a vroucně modliti, zpovídati se a přijímati tělo Páně, slýchati slovo boží a budu se spravovati vnuknutími a radami božími.

Závěrek. 1. Děkuj Bohu, že ti dal nyní poznati tvou povinnost, jakož i za všecka dobrodiní, která až dosud ti udělil.

2. Obětuj mu své srdce se všemi svými předsevzetími.

3. Pros ho, aby tě posiloval, abys dovedla předsevzetí svá činiti skutkem pro zásluhy smrti Syna jeho. Vzývej nejsvětější Pannu za její přímluvu. — Otčenáš. Zdrávas.

Udělej si duchovní kytičku.

XII. Rozjímání 4.: O hříších.

Příprava. 1. Živě si uvědom, že Bůh ti jest přítomen.

2. Pros ho za osvícení.

Úvahy. 1. Vzpomínej si, jak dávno již jest, co jsi se dopustila prvního hříchu, a viz, jak se od oněch prvních začátků hříchy v tvém srdci rozmohly, jak jsi je den co den rozmnožovala, hříchy proti Bohu, proti sobě, proti bližnímu: skutky, slovy, žádostmi, myšlenkami.

2. Vzpomínej na své špatné náklonnosti a kterak velmi jsi se jim poddávala. A když

uvážíš toto a co řečeno v první úvaze, uvidíš, že tvých hříchů jest více než vlasů na tvé hlavě a písku na břehu mořském.

3. Uvažuj zvláště hřích nevděčnosti vůči Bohu, hřích to jaksi obecný, který se rozlévá po všech ostatních hříších a činí je mnohem ošklivějšími. Viz, co darů Bůh ti učinil, a že tys všech zle užívala proti dárci jejich. Uvaž obzvláště, co dobrých vnuknutí se ti od něho dostalo, jimiž ty jsi pohrdla, co dobrých hnutí, která vinou tvou byla neužitečna. A nad to nade všecko uvaž, jak častokráte jsi přijímala svaté svátosti, a kde jest užitek z nich? Co se stalo z těchto klenotů, jimiž nebeský ženich tvůj tě zdobil? Nepravosti tvé všecko to pokryly. Jak jsi přijímala svaté svátosti, s jakou přípravou? Mysli na tuto nevděčnost, rozpomínej se, že kdežto Bůh tak horlivě běžel za tebou, aby tě spasil, ty přece stále jsi jej předbíhala, aby ses zahubila.

Cíty a předsevzetí. 1. Zastyď se pro svou duchovní bídu. Bože můj, kterak se opovažuji ukazovati se před očima tvýma? Ach, vpravdě bych se měla nazývati vyvrhelem světa a stokou nepravosti a nevděčnosti. Jest možné, že jsem byla tak nesvědomitá, že jsem zkazila a poskvrnila všecky své smysly a všecky mohutnosti své? Že neminulo téměř jednoho dne mého života, abych se nebyla dopustila něčeho takového? Tak jsem se

tedy oplácela svému Stvořiteli za jeho dobrodiní a svému Spasiteli za všecku krev, kterou pro mne vylil?

2. Pros za odpuštění a uvrhni se k nohám Páně jako marnotratný syn se uvrhl k nohám otcovým, uvrhni se k nohám jeho jako Magdalena, jako žena, dopadená v cizoložství. — Ó Pane, smiluj se nade mnou, hříšnicí! Ach, zdroji milosrdenství, slituj se nad mou bídnou duší!

3. Pevně si umiň, že budeš živa jinak a lépe: Pane Bože můj, s pomocí milosti tvé, již nikdy, nikdy nechci se oddati hříchu!

4. Ó jak se stydím, že se musím přiznati, že jsem hřích příliš milovala! Ale nyní se ho navždy odříkám a objímám nohy tvé, Otče milosrdenství! V tobě chci žíti, v tobě umírati.

5. Abych zahladila své minulé hříchy, vyznám se z nich statečně a nenechám ani jednoho na svém svědomí, abych ho nezjevila a nevyvrhla ze své duše.

Přičiním se ze všech svých sil, abych vytrhla hříchy úplně ze svého srdce, a to zvláště ty a ony hříchy..., které mne trápí nejvíce.

A abych to opravdu učinila, budu vytrvale užívati prostředků, které mi poradí můj duchovní vůdce, a nikdy se nebudu domnívati, že jsem již učinila dosti pro napravení tolikerých a tak velikých vin.

Závěrek. 1. Děkuj Bohu, že na tebe čekal až do této chvíle a vnuknul ti tyto dobré city a úmysly.

2. Obětuj mu své srdce, abys dovedla své dobré úmysly provésti.

3. Pros ho, aby tě posiloval atd.

XIII. Rozjímání 5.: O smrti.

Příprava. Živě si uvědom, že Bůh jest ti přítomen.

2. Pros ho za jeho milost.

3. Představ si, že ležíš na smrt nemocna na svém loži, nemajíc již naděje, že bys vyvázla z té nemoci.

Úvahy. 1. Uvažuj, jak hodina smrti tvé jest nejista. Má duše, jednoho dne vyjdeš z těla. Ale kdy? V zimě či v létě? Ve dne či v noci? Ve městě či na poli? Z nenadání či připravena na to? Nešťastnou náhodou nějakou či od nemoci? Budeš míti čas, aby ses vyzpovídala či ho nebudeš míti? Bude u tebe v hodince smrti kněz — tvůj duchovní vůdce, tvůj zpovědník? Ach, o tom všem nevíme ničeho a jen jediná věc jest jista, že umřeme dříve než si myslíme.

2. Uvažuj, že tenkráte svět se ti skončí a veliký převrat nastane před tvýma očima. Světské radosti a zábavy, marnosti a náklonnosti se ti objeví jako rozplývající se páry a

jako přeludy. Ach, mne nebohé! Pro jaké tretky a pošetilosti jsem hněvávala Boha? Tenkráte uzříme, že jsme opustili Boha pro nic. Naopak zbožnost a dobré skutky budou se ti tenkráte jeviti jako velmi žádoucí a příjemné. Ach, proč jsem nešla po té krásné a milé cestě? Tenkráte hříchy, které se zdávaly nepatrnými, ukáží se velikými jako hory, a zbožnost tvá se objeví velmi malou.

3. Uvažuj, jak bolestně tvá duše se bude loučiti se všemi věcmi tohoto světa. Bude se loučiti s bohatstvím, s marnostmi a lehkomyslnými společnostmi, se zábavami a rozkošemi, s přátely a sousedy, s rodiči a dětmi, zkrátka se všemi věcmi stvořenými. A konečně bude se loučiti se samým svým tělem, jehož zanechá bledého, žalostně změněného, ohyzdného a páchnoucího.

4. Uvažuj, jak tvoji domácí budou pospíchati, aby tvé tělo brzy vybyli z domu a pochovali do země, a po pohřbu již lidé málo budou na tebe mysliti a na tebe vzpomínati, tak jako ty jsi málo myslívala na jiné. Pán Bůh jí dej lehké odpočinutí, řeknou, a to bude vše. Ó smrti, jak jsi přísná, jak nelítostná!

5. Uvažuj, že duše, vyjdouc z těla, půjde svou cestou, buď napravo, buď nalevo. Ach, kam se dá tvá duše? Kterou cestou se bude bráti? Zajisté žádnou jinou než tou, kterou počala kráčeti zde na světě.

City a předsevzetí. 1. Pros Boha a uvrhni se mu do náručí. Ó Pane, v onen hrozný den vezmi mne pod svou ochranu! Učiň mi hodinu tu šťastnou a příznivou, a nechť raději všecky chvíle mého ostatního života jsou truchlivé a plné trápení.

Pohrdni světem. Protože neznám chvíle, kdy tě budu musiti opustiti, marný světe, nechci se na tebe vázati. Moji přátelé, mé známosti, dovolte mi, abych k vám již nelnula jinak než svatým přátelstvím, které bude pak moci trvati věčně. Neboť proč bych se na vás poutala, když svazky ty musí přestati a býti roztrhány?

3. Umiňuji si, že se budu pilně na hodinu smrti své připravovati a budu činiti všecko, čeho je potřebí, aby poslední ten krok byl šťastný. Zvláště chci zabezpečiti stav svého svědomí jak nejlépe dovedu a ty a ony chyby... chci uvésti do pořádku.

Závěrek. Děkuj Bohu za tato předsevzetí, která ti vnuknul. Obětuj je jeho Velebnosti, a znova ho pros co nejvroucněji, aby ti dal šťastnou hodinku poslední pro zásluhy smrti Syna svého. Pros nejsvětější Pannu a všecky svaté za přímluvu — Otčenáš. Zdrávas.

Udělej si duchovní kytičku.

XIV. Rozjímání 6.: O soudu.

Příprava. 1. Živě si uvědom, že Bůh ti jest přítomen.

2. Pros ho za osvícení.

Úvahy. 1. Konečně po čase, který Bůh ustanovil světu k jeho trvání, po množství hrozných znamení a zjevů, pro něž lidé budou schnouti hrůzou a strachem, nesmírný oheň, který se přivalí jako potopa, spálí všecku zemi a promění tvář její v popel, a žádná věc, kterou spatřujeme na zemi, nebude toho ušetřena.

2. Po takové plamenné záplavě a hřímající blýskavici všickni lidé vstanou ze země a na hlas trouby archandělovy se shromáždí v údolí Josafatském. Ale ach, jak různý bude na ně pohled! Někteří budou s těly oslavenými a zářícími, jiní s těly ohyzdnými a hroznými.

3. Uvažuj, s jakou slávou a velebností se svrchovaný soudce ukáže, obklopen jsa zástupy svatých andělů, před ním pak bude se stkvíti jeho kříž, jasnější nad slunce, znamení to milosti dobrým a přísného soudu hříšníkům.

4. Tento svrchovaný soudce vydá hrozný rozkaz, aby spravedliví byli odděleni od hříšníků, a rozkaz ten bude ihned vykonán. Spravedliví uzří se po pravici Syna božího,

hříšníci po jeho levici; věčné to rozdělení, po němž tyto dvě veliké skupiny již nikdy se spolu nesejdou.

5. Jakmile toto rozdělení bude vykonáno a knihy svědomí budou otevřeny, jasně se uvidí zloba hříšníků a kterak pohrdali Bohem. Ale uvidí se také kajícnost spravedlivých a účinky milosti boží, kterou obdrželi, a nic nebude utajeno. Ó Bože, jak veliké bude zahanbení jedněch a jak veliká radost druhých!

6. Uvažuj poslední výrok Soudcův vůči hříšníkům: „Odejděte ode mne, zlořečení, do ohně věčného, který jest připraven ďáblu a andělům jeho.“ (Mat. 25, 41.) Uvaž celou tíhu těchto slov. Odejděte, tím slovem Bůh opouští tyto nešťastníky na věky a na věky je vyvrhuje ze svých příbytků. Nazývá je zlořečenými. Ach, duše má, jaké to zlořečení! Zlořečení obecné, které v sobě obsahuje všecko zlé; zlořečení neodvolatelné, jež se vztahuje na všecky časy a na věčnost. Dodává posléze: Do ohně věčného. Pohlédni, mé srdce, na tuto velikou věčnost: ó jak jsi hrozná, věčnosti věčných bolestí!

7. Uvažuj výrok, který uslyší spravedliví. Pojďte, praví Soudce slovem laskavého přivítání, kterým Bůh nás přitahuje k sobě a přijímá nás do ovzduší své dobroty, pojďte, požehnaní Otce mého. Ó toho pře-

vzácného požehnání, které obsahuje v sobě veškeré požehnání! Vládněte královstvím vám připraveným od ustanovení světa. (Mat. 25, 34.) Bože můj, jaká to milost! Neboť toto království nebude nikdy míti konce!

Cíty a předsevzetí. 1. Zachvěj se, duše má při těchto vzpomínkách. Ach, Bože můj, kdo mi dá, abych se cítila bezpečnou, až přijde chvíle, kdy základové nebes i země budou se otřásati hrůzou!

2. Vzbuď ošklivost nad svými hříchy, které jediné tě mohou zahubiti v onen děsný den.

Ó ano, budu souditi sama sebe nyní, abych nebyla souzena tenkráte. Budu zpytovati své svědomí a odsoudím se, budu žalovati na sebe a polepším se, aby mne věčný soudce neodsoudil v onen hrozný den. Vyzpovídám se tedy upřímně, přijmu ochotně potřebné rady a naučení atd.

Závěrek. Děkuj Bohu, že ti dal prostředek, abys zabezpečila svou duši na onen den, a že ti dal čas, abys činila pokání. Obětuj mu své srdce, řkouc, že opravdu budeš činiti pokání. Pros ho za milost, abys dobře vykonala tento úkol, jejž bereš na sebe. — Otčenáš. Zdrávas.

Udělej si duchovní kytičku.

XV. Rozjímání 7.: O pekle.

Příprava. 1. Živě si uvědom, že Bůh ti jest přítomen.

2. Pokoř se před ním a pros, aby ti byl nápomocen.

3. Představ si jakési město, plné noční mrákoty, hořící, sírou a smolou odporně páchnoucí, plné obyvatelů, kteří nemohou odtamtud utéci.

Úvahy. 1. Zavržení jsou v pekelné propasti jako v tomto nešťastném městě, které jsi si představila, a snášejí tam nevýslovné muky na všech smyslech a údech svých, protože jako zde užívali svých smyslů a údů k hřešení, tak budou na všech smyslech a údech zakoušeti trestů, které se sluší na hříchy. Oči budou za své zlé a neupřímné pohledy snášeti vidění ďáblů a pekla; uši za to, že mívaly zalíbení v oplzlých řečech, nebudou slyšeti nic jiného než nářky, pláč a zoufalé křiky; a tak i ostatní smysly budou míti své tresty.

2. Mimo tyto muky jest jiná muka, nade všecky větší, že totiž zavržení budou na věky zbaveni účastenství ve slávě boží a nikdy nespatří Boha, v němž jest svrchovaná blaženost spasených. A jestliže Absolon vyznal, že nad jeho vyhnanství více ho trápí to, že nemůže viděti laskavou tvář svého otce Da-

vida, jakou žalost nevýslovnou budou cítiti hříšníci, vědouce, že jsou na vždycky zbaveni patření na tvou dobrotivou a drahou tvář, Bože můj!

3. Uvažuj nade vše jiné pilněji, že bolesti zavržených jsou věčné, a to jediné činí peklo nesnesitelným. Kdyby ti blecha vlezla do ucha a skákala ti tam jednu jedinou noc, ta noc by se ti zdála hrozná; a horkost malé horečky jedinou noc promění v dlouhé utrpení; jak děsná bude noc věčnosti s tolikerými a tak velikými mukami! Z takové věčnosti vzniká věčné zoufání, rouhání a zuřivost nekonečná.

Cíty a předsevzetí. Straš svou duši slovy prorokovými: „Duše má, zdaliž budeš moci bydliti s ohněm zžírajícím? Zdaliž budeš moci bydliti s horkostmi věčnými?“ (Is. 33, 14.) Chceš opravdu opustiti svého Boha na věky?

Vyznávej, že snad již jsi sobě zasloužila pekla — ale kolikrát? Ale nyní úplně změním způsob svého života. Proč bych se vrhala do té hrozné propasti?

Budu tedy úsilovně užívati těch a těch prostředků... činiti to a to..., abych se uvarovala hříchu, který jediný mne může uvrhnouti do takové smrti věčné. Děkuj Bohu, obětuj mu své srdce, pros ho, jak ti srdce vnukne. — Otčenáš. Zdrávas.

XVI. Rozjímání 8.: O nebi.

Příprava. 1. Živě si uvědom, že Bůh ti jest přítomen.

2. Vzývej ho za osvícení.

Úvahy. 1. Představ si krásnou, jasnou noc, a pomysli, jak milo jest pohlížeti na nebe plné třpytících se hvězd, větších a menších. Přidej k tomuto půvabu klidného nočního nebe půvab krásného dne, a to tak, že by sluneční jasnost nevadila viděti jasně také hvězdy a měsíc, a když si to vše představíš, směle řekni, že všecka ta krása dohromady není nic proti krásám a půvabům nebeským. Ó jak žádoucí a rozkošné je to místo! Jak vzácné jest to město pokoje věčného!

2. Představ si a pozoruj vznešenost, krásu a množství obyvatelů oněch blažených míst: miliony a miliony andělů, cherubínů a serafínů, sbor apoštolů, zástupy mučedníků, vyznavačů, panen, svatých žen. Jest to množství nesčíslné. Ó, jak je ta společnost šťastna! A nejmenší z nich je krásnější než veškeren svět. Což když bude lze viděti všechny vespolek? A jak šťastni jsou, Bože můj! Z úst jejich bez ustání zaznívá sladká píseň věčné lásky; bez ustání okoušejí neproměnitelné veselosti; zahrnují se vespolek nevýslovnými

radostmi a žijí v blaženém vědomí nerozlučitelného obcování.

3. Uvažuj posléze, jaké štěstí jim Bůh daroval, dopřáv jim, aby požívali jeho samého a dávaje jim stále patřiti na svou nevýslovně krásnou a milou tvář, čímž vlévá do jejich srdce jako celé řeky rozkoše. Jaké to štěstí býti na vždy spojenu se svým svrchovaně dobrým Pánem! Svatí jsou v ráji jako blažení ptáci, kteří bez ustání poletují a prozpěvují ve vzduchu božství samého, jež je obklopuje se všech stran nepochopitelnými rozkošemi. Tam každý, jak nejlépe dovede a nemaje žádné závisti, zpívá chvály Stvořitelovy: „Buď na věky dobrořečen, náš dobrotivý a svrchovaný Pane, Stvořiteli a Spasiteli, jenž jsi k nám tak milostiv a činíš nás tak štědře účastné své slávy.“ A Bůh zase žehná věčným požehnáním všem svým svatým: „Buďte na věky požehnáni, milí tvorové moji, kteří jste mi sloužili tak statečně a nyní mne věčně budete chváliti s tak velikou láskou.“

City a předsevzetí. 1. Podivuj se této vlasti nebeské a vychvaluj ji. — Ó, jak jsi krásný, nebeský Jerusaleme můj, a jak šťastni jsou obyvatelé tvoji!

2. Kárej své srdce, že bylo až dosud tak lehkovážné a uchylovalo se s cesty, vedoucí do oněch slavných a blažených příbytků. — Proč jsem se tolik vzdalovala od své svrcho-

vané rozkoše? Ó mne bídné! Pro radosti tak prchavé a nehodné zřekla jsem se tisíckrát a tisíckráte radostí věčných a nevýslovných! Co jsem myslila, že jsem pohrdala věcmi tak žádoucími pro věci marné a bezcenné?

3. Vzbuď nyní velikou touhu po příbytku tak rozkošném. — Poněvadž se ti zalíbilo, dobrotivý a svrchovaný Pane můj, přivésti mne zase na své cesty, nechci se již nikdy vraceti nazpět! Pojďme, duše má, do toho odpočinku věčného; ubírejme se do té požehnané země, která nám jest zaslíbena; co bychom ještě činily v tomto Egyptě?

Vzdávám se tedy takových a takových věcí..., které by mne odvracely od mé cesty nebo by mne zdržovaly.

Budu naopak činiti ty a ty věci..., které mne mohou na pravou cestu uváděti.

Děkuj Bohu, obětuj mu, pros ho. — Otčenáš. Zdrávas.

XVII. Rozjímání 9.: Musíme se rozhodnouti pro nebe.

Příprava 1. Živě si uvědom, že Bůh ti je přítomen.

2. Pokoř se před ním a pros ho za osvícení.

Úvahy. 1. Představ si, že jsi na širé ro-

vině samotinká se svým andělem strážcem, jako byl s archandělem Rafaelem mladý Tobiáš, ubíraje se do Rages. Představ si dále, že tvůj anděl ti ukazuje nahoře otevřené nebe se všemi radostmi jeho, o kterých jsi přemýšlela v předcházejícím rozjímání, potom stranou, kdesi v hlubině, že ti ukazuje otevřené peklo se všemi mukami, které byly vylíčeny v rozjímání o pekle. Ocitujíc se takto ve své obraznosti mezi nebem a peklem, poklekni k nohám svého anděla strážce.

2. Uvažuj, že jest to skutečná pravda, že jsi uprostřed mezi nebem a peklem, a že to i ono jest otevřeno, aby tě přijalo do sebe, podle toho, jak sama se rozhodneš.

3. Uvažuj, že volba, kterou učiníš na tomto světě, již na věky se nezmění na onom světě.

4. Uvažuj, že ačkoliv nebe i peklo jest otevřeno, aby tě přijalo do sebe podle rozhodnutí, které učiníš, zároveň jest jisto, že Bůh, který jest hotov dáti ti ze své spravedlnosti buď peklo nebo ze svého milosrdenství nebe, žádá si s převelikou toužebností, aby sis vyvolila nebe, a tvůj anděl strážce vší mocí tě k tomu nutká, nabízeje ti od Boha tisíceré milosti a nejrozmanitější pomoc, abys opravdu vešla do nebe.

5. Ježíš Kristus pohlíží na tebe s výsostí nebeských s laskavou tváří a vlídně tě zve

k sobě: „Pojď, má drahá duše, pojď si odpočinouti na věky v náručí mé dobroty, která ti připravila nesmrtelné radosti v hojnosti své lásky.“

6. Patři svýma vnitřníma očima na nejsvětější Pannu, která také tě zve mateřsky k sobě: „Vzhůru, mé dítě, buď statečná, nepohrdej touhou Syna mého, nepohrdej vzdechy mými, které vysílám za tebe k Bohu, žádajíc si společně se svým Synem tvého spasení věčného.“ Patři na svaté, kteří tě povzbuzují, a na nesčíslný zástup svatých duší, které tě zvou vlídně mezi sebe, nežádajíce si jiného, než aby jednou viděly tvé srdce spojené se srdcem jejich ve věčných chválách božích, a ujišťujíce tě, že cesta do nebe nikterak není tak obtížná, jak svět tvrdí. „Buď smělá, drahá přítelkyně naše,“ praví ti, „kdo dobře uváží cestu zbožnosti, kterou jsme se ubíraly, pozná, že jsme přišly v tyto radosti skrze radosti nevýslovně sladší, než jsou všecky radosti světské.“

Rozhodnutí. 1. Ó peklo, zavrhuji tě nyní a na věky, zavrhuji od sebe tvé muky a bolesti, zavrhuji tvou nešťastnou a strašnou věčnost, zavrhuji přede vším jiným věčné rouhání a zlořečení, které vrháš do tváře Bohu mému. Ó nebe, krásné nebe, k tobě obracím své srdce a duši svou, slávo věčná, štěstí trvanlivé, a neodvolatelným rozhodnutím své

vůle volím si přebývati v tvých krásných a svatých příbytcích, v tvých posvátných a žádoucích stáncích. Pane Bože můj, dobrořečím tvému milosrdenství a pokorně je přijímám, když mi je ráčíš nabízeti. Pane Ježíši, Spasiteli můj, přijímám vděčně tvou věčnou lásku a děkuji ti za příbytek, který jsi mi připravil v onom blaženém Jerusalemě nebeském, děkuji ti za něj nejvíce proto, že tam budu moci věčně tě milovati a věčně ti dobrořečiti.

2. Přijmi také vděčně přízeň a pomoc, kterou ti nabízejí nejsvětější Panna a všichni svatí, a slib jim, že budeš stále kráčeti tam, kde jsou oni. Podej ruku svému andělu strážci, aby tě tam vedl, povzbuď svou duši k setrvání v tomto dobrém a spasitelném rozhodnutí.

XVIII. Rozjímání 10.: O vyvolení zbožného života.

Příprava: 1. Živě si uvědom, že Bůh ti jest přítomen.

2. Pokoř se před jeho tváří a pros ho za jeho pomoc.

Úvahy. 1. Představ si opět, že jsi na širé rovině samotinká se svým andělem strážcem, a že po své levici vidíš ďábla, an sedí na velikém a vysokém trůně, jsa obstoupen jinými

pekelnými duchy, kolem něho pak jest veliký zástup světáckých lidí, kteří mu činí poklonu a uznávají ho za svého pána, ten tím hříchem, ten jiným.

2. Pozoruj, jak se chovají tito nešťastní dvořané příšerného krále. Jedni jsou všichni zuřiví nenávistí, závistí, vztekem; jiní se vespolek vraždí; ti zase jsou všichni vyhublí, zabraní do myšlenek, upjatí vší duší na hromadění peněz; jiní obracejí všecku pozornost na marnosti, nemajíce jediné radosti, která by nebyla neužitečná a marná; ti zase jsou zhyždění a znečištěni hrubými, smyslnými choutkami. Viz je, ani nemají žádného klidu, žádného pořádku, žádné míry ve svém chování. Viz je, jak sebou vespolek pohrdají, jak se nemilují než láskou falešnou. Pohleď na všecky ještě jednou a tvé duchovní oči uzří s politováním a žalostí neblahou a bídnou říši, která jest poddána násilnické vládě tohoto zlořečeného krále.

3. Po své pravici viz Ježíše Krista ukřižovaného, který se s upřímnou láskou modlí za tyto ubožáky posedlé ďáblem, aby se vytrhli z takového otroctví, a volá je k sobě. Viz veliký zástup zbožných lidí, kteří jej obklopují spolu s anděly. Pozoruj, jak krásné je toto království zbožnosti.

4. Jaká to krása, viděti ty zástupy panen, mužů a žen, bělejší nad lilie; to shromáždění

vdov, plných svatého mrtvení a pokory! Viz řady mnoha osob, žijících v manželství, které žijí spolu v sladké svornosti, ve vzájemné úctě, která nemůže býti prázdna veliké lásky; viz, kterak tyto zbožné duše spojují péči o svou domácnost s péčí o vnitřní příbytek srdce svého, lásku k choti s láskou k ženichu nebeskému. Pohleď na ně na všecky vespolek: uzříš je všechny s tvářemi plnými míru, vlídnosti, přívětivosti, ani poslouchají, co náš Spasitel k nim mluví, a všichni by jej chtěli zasaditi jako pravý vinný kmen do svého srdce.

5. Radují se, ale radostí půvabnou, plnou lásky, dobře spořádanou; milují se vespolek, ale láskou svatou a čistou. Kteří pak v tomto zbožném zástupu zakoušejí žalostí, netrápí se proto příliš aniž malomyslnějí. Pohleď na Spasitele, jenž je pohledem svým těší a po němž všichni vesměs touží.

6. Již často jsi se odříkala ďábla i s jeho bídným a nešťastným zástupem, a to tenkráte, kdykoli jsi v sobě vzbuzovala dobré city. Ale přece jsi ještě nedošla až ke králi svému Ježíši Kristu a ještě jsi se nepřipojila ke šťastné a svaté družině zbožných lidí, nýbrž stále jsi prodlévala uprostřed mezi ní a onou družinou neblahou.

7. Nejsvětější Panna a sv. Josef s převelikými zástupy svatých a světic božích, kteří

byli kdysi živi uprostřed světa a světských záležitostí, tě zvou mezi sebe a povzbuzují tě.

8. Tvůj ukřižovaný král volá tě tvým jménem: „Pojď, má drahá, pojď, ať tě korunuji.“

Rozhodnutí. 1. Ó světe, ó zástupe nehodný, nikdy, nikdy mne neuzříš pod svým praporem. Navždy jsem se odřekla tvých pošetilostí a marností. Králi pýchy a neštěstí, duchu pekelný, odříkám se tebe i vší pýchy tvé, zavrhuji tě od sebe i se všemi skutky tvými.

2. A nyní se obracím k tobě, můj sladký a dobrotivý Pane Ježíši, králi pravého štěstí a věčné slávy, a objímám tě vší silou své duše. Klaním se ti z celého srdce svého, vyvoluji si tě nyní a navždy za svého krále, činím ti neodvolatelný hold poddanství, zavazuji se ti k neporušitelné věrnosti a podrobuji se tvým zákonům a nařízením, kterých chci vždy býti poslušna.

3. Přesvatá Panno, dobrotivá Paní má, tebe si volím za svou vůdkyni, stavím se pod tvůj prapor a chci ti po všechny dny svého života prokazovati obzvláštní lásku a úctu.

4. Svatý anděle, strážce můj, představ mne svatému shromáždění nebeskému; neopouštěj mne, dokud tam nedojdu s touto šťastnou družinou zbožných duší, s nimiž volám a

vždy budu volati na svědectví tohoto svého rozhodnutí: Ježíši, tobě živa jsem, Ježíši, tobě umírám!

XIX. Jak sluší vykonati generální zpověď.

Hle, Filotheo, takto jsem ti tedy předložil látku k rozjímáním, která jsou potřebna, abychom provedli svá předsevzetí. Až je všecka vykonáš, srdnatě jdi a se vší pokorou vykonej svou generální zpověď; ale prosím tě, aby ses nedávala másti žádnými strachy. Škorpion jest jedovatý, když žahne člověka; ale když se rozpustí v oleji, bývá lékem proti vlastnímu svému užehnutí.

Podobně hřích nám dělá hanbu, když se ho dopouštíme; ale když se obrátí ve vyznání a v kajícnost, činí nám čest a je spasitelný. Zkroušenost a zpověď jsou tak krásné a mají tak líbeznou vůni, že zahlazují ohyzdnost hříchu a zapuzují puch jeho. Šimon, u něhož náš Pán byl hostem, když tam přišla Magdalena, pravil, že Magdalena je hříšnice. Ale Pán Ježíš řekl, že nikoliv, a nemluvil o jiném než o vůni kajícnosti, jež se od ní rozlévala, a o její veliké lásce. Jsme-li opravdu pokorni, Filotheo, tenkráte budeme svého hříchu litovati nesmírně, protože jsme jím urazili Boha; ale bude nám milo a příjemno žalovati hřích svůj na sebe, protože tím se děje Bohu

čest. A když můžeme lékaři dobře vypověděti nemoc, která nás trápí, bývá nám to jakýmsi ulehčením. Když přijdeš k svému duchovnímu otci, představ si, že jsi na Kalvarii pod nohama Ježíše Krista ukřižovaného a že drahá krev jeho teče na tebe, aby tě obmyla od veškerých nepravostí tvých. Neboť ačkoliv na kajícníky neteče ve zpovědnici sama krev Kristova, přece svlažují je tam hojně zásluhy té drahé krve, která byla vylita za nás. Otevři tedy dokonale své srdce, aby zpovědí z něho vyšly všecky hříchy, a touž měrou, kterou z něho budou vycházeti hříchy, budou tam vcházeti zásluhy utrpení Páně a naplní tvé srdce požehnáním.

Ale pověz na sebe opravdu všecko, prostě a upřímně a upokoj tentokráte své svědomí co nejlépe, abys pak byla navždy klidna. A když se dobře ze všeho vyznáš, poslouchej pozorně naučení a nařízení služebníka božího, řkouc z hlubokosti srdce svého: „Mluv, Hospodine, neboť slyší služebnice tvá.“ (1 Král. 3, 9.) A zajisté, Filotheo, poslouchajíc kněze, slyšíš Boha samého, jenž řekl svým náměstkům: „Kdo vás slyší, mne slyší.“ (Luk. 10, 16.) Potom vezmi do ruky následující prohlášení, které bude jako závěrkem tvé zkroušené zpovědi, ale které před zpovědí musíš dobře uvážiti a promysliti. Čti je pozorně a se zkroušeností co možná největší.

XX. Prohlášení, kterým se má hluboko do duše vštípiti rozhodnutí sloužiti Bohu, a kterým se zavírají kajícné úkony.

Já podepsaná, klečíc před tváří věčného Boha a všeho nebeského dvorstva a pilně uváživši nesmírné milosrdenství jeho božské dobroty vůči mně, nehodnému a bídnému stvoření, jež on z ničeho stvořil a až dosud zachovával, podporoval a vysvobozoval z tolikerých nebezpečenství a zahrnoval tolikerými dobrodiními; uváživši přede vším jiným nepochopitelnou laskavost a shovívavost, s níž tento můj předobrý Bůh mne tak dobrotivě snášel ve všech mých nepravostech, nepřestávaje zváti mne skrze hojná a milostivá vnukání ku polepšení a trpělivě vyčkávaje mého pokání a obrácení až do tohoto... tého roku věku mého, a to přes všecku mou nevděčnost, proradnost a nevěrnost, pro niž jsem odkládala své polepšení den ode dne, a pohrdajíc jeho milostmi, jej tolik nemoudře urážela; uváživši také, že při křtu svatém byla jsem posvěcena a odevzdána Bohu svému, abych byla jeho dcerou, a že proti slibu, který tenkráte byl učiněn ve jménu mém, já tak častokráte a tak nešťastně a bídně jsem zneuctila a poskvrnila svou duši, užívajíc jí a obracejíc ji proti jeho božské Velebnosti, nyní konečně jsem se vzpamatovala

a padajíc s celou pokorou srdce svého na tvář svou před trůnem boží spravedlnosti, uznávám a vyznávám, že jsem se opravdu dopustila urážky a zrady božské Velebnosti, že jsem vinna utrpením a smrtí Ježíše Krista svými hříchy, kterých jsem se dopustila a pro něž on nevýslovně trpěl a umřel na dřevě kříže, a že tedy jsem si zasloužila, abych byla na věky zavržena a odsouzena.

Ale již jsem zavrhla a zatratila z celého srdce svého a ze vší síly své všecky nepravosti svého minulého života a nyní se obracím k trůnu nekonečného milosrdenství božího, a co nejpokorněji prosím za milost a odpuštění a za plné rozhřešení od mých vin, pro smrt a utrpení Pána a Spasitele duše mé, na něž spoléhám jakožto na jediný základ své naděje. Znova uznávám a sama obnovuji svatý slib věrnosti, který jsem skrze své kmotry učinila Bohu svému při křtu, a odříkám se ďábla, světa a těla. Zavrhuji všecko jejich bídné ponoukání, všecky marnosti a chtíče, na všechen čas tohoto života i na věky, a obracejíc se k dobrotivému a milosrdnému Bohu svému, žádám a umiňuji si, volím si a neodvolatelně se rozhoduji sloužiti mu a milovati jej nyní a na věky. Za tou příčinou mu odevzdávám a posvěcuji duši svou se všemi jejími schopnostmi, srdce své se všemi jeho náklonnostmi a tělo své se vše-

mi jeho smysly a slavně prohlašuji, že již nikdy nebudu užívati žádné části své bytosti proti jeho božské vůli a svrchované Velebnosti, kteréž se v duchu posvěcuji a obětuji a pevně si umiňuji, že chci býti Bohu svému již navždy věrným a poslušným tvorem, aniž to kdy chci odvolati neb toho litovati. Ale ach, kdyby buď ponoukáním ďábelským, buď z lidské nestatečnosti se mi přihodilo, že bych něco učinila proti tomuto rozhodnutí a zasvěcení svému, prohlašuji již nyní a umiňuji si s pomocí milosti Ducha svatého, že ihned povstanu, jakmile bych zpozorovala, že jsem klesla, a znova, bez odkládání a prodlévání se obrátím k božímu milosrdenství. Taková jest má vůle, takový můj úmysl a mé rozhodnutí nezrušitelné a neodvolatelné, které činím a potvrzuji beze všech výjimek a výhrad ve svaté přítomnosti boží a před tváří církve bojující, mé matky, která slyší toto mé prohlášení v osobě kněze Kristova, jenž jako její zástupce v této chvíli mne slyší. Věčný, všemohoucí a nejdobrotivější Pane Bože můj, Otče, Synu a Duše svatý, račiž ve mně utvrditi toto mé rozhodnutí a přijmouti tuto mou vnitřní oběť k vůni rozkošné. A jako jsi mi ráčil dáti vnuknutí a dobrou vůli, abych to učinila, rač mi také dáti potřebnou sílu a milost, abych započaté dokonala. Ó Pane Bože můj, tys můj Bůh, Bůh

srdce mého, Bůh duše mé, Bůh ducha mého. Tak tě vyznávám, tak se ti klaním, nyní i na věky. Ježíši, tobě živa jsem, Ježíši, tobě umírám!

XXI. Závěrek tohoto prvního očišťování.

Když učiníš toto prohlášení, měj pozor a otevři uši svého srdce, abys v duchu slyšela slova rozhřešení, která sám Spasitel duše tvé, sedě na trůně svého milosrdenství, vyřkne na nebesích před tváří svých andělů a svatých, v téže chvíli, kdy kněz v jeho jménu tě rozhřešuje zde na zemi. A onen zástup blažených bytostí bude se radovati z tvého štěstí a bude zpívati duchovní píseň veselosti nevypověditelné, a všichni dají políbení pokoje a jednoty tvému srdci, opět uvedenému v milost boží a posvěcenému.

O Filotheo, jak výhodnou a podivuhodnou smlouvu činíš s Bohem, smlouvu, při níž všechen prospěch jest tvůj! Neboť dávajíc sama sebe božské Velebnosti, získáváš ji a získáváš také sebe pro život věčný. A nyní již nezbývá, než abys vzala péro a s radostí a odhodlaností podepsala listinu svého prohlášení a potom abys šla k oltáři, kde Bůh se své strany podepíše a stvrdí svou pečetí rozhřešení, jež jsi obdržela, a slib svůj, že ti

dá nebe, když ve své velebné svátosti se přitiskne jako posvátná pečeť na tvé obnovené srdce. Takovým způsobem, jak myslím, Filotheo, tvá duše bude očištěna od hříchu i od všeliké náklonnosti k němu. Ale protože takové náklonnosti snadno opět v naší duši vznikají, a to pro naši nestatečnost a žádostivost, která může býti potlačována a umrtvována, ale pokud žijeme na tomto světě, nikdy nebude mrtva, dám ti některé rady a naučení, které, budeš-li se jimi spravovati, budou tě chrániti od hříchu smrtelného i od všeliké náklonnosti k němu, tak aby již nikdy nemohl vejíti do tvého srdce. A protože podle těchto rad a naučení lze jest dojíti očištění ještě dokonalejšího, povím ti něco o tomto úplném očištění, k němuž si tě žádám dovésti.

XXII. Že je třeba očistiti se také od náklonnosti ke hříchům všedním.

Tou měrou, kterou se víc a více rozednívá, můžeme jasněji a jasněji rozeznávati v zrcadle skvrny a chyby svého obličeje; tak také touž měrou, kterou vniterné světlo Ducha svatého osvěcuje naše svědomí, spatřujeme zřetelněji a jasněji hříchy, náklonnosti a nedokonalosti své, které by nám překážely,

že bychom nedospěli pravé zbožnosti. A totéž světlo, které nám zjevuje naše chyby a skvrny, také v nás rozehřívá touhu, abychom se od nich očistili a osvobodili. Ty tedy, milá Filotheo, shledáš, že mimo smrtelné hříchy a náklonnosti k nim, které snad jsi měla a od kterých jsi se očistila tím způsobem, který jsem ti v předešlých kapitolách naznačil, máš ve své duši ještě také rozmanité náchylnosti a náklonnosti ke hříchům všedním. Nepravím tedy, že najdeš ve své duši hříchy všední, nýbrž pravím, že tam najdeš náklonnosti a náchylnosti k nim; neboť jiná věc jest hřích a jiná věc jest náklonnost a náchylnost ke hříchu. Zde na světě nikdy nemůžeme býti úplně prázdni hříchů všedních neb aspoň nemůžeme zůstávati jich dlouho prázdni; ale zajisté můžeme se zhostiti náchylnosti ke hříchům všedním. Jistě jiná věc jest, tu a tam v rozveselení zalhati, když jde o věc malé váhy, a jiná věc jest libovati si ve lhaní a býti ke lhaní náchylným.

Pravím tedy nyní, že jest potřebí, abychom očistili svou duši ode všeliké náklonnosti ke všedním hříchům; jinými slovy: nesmíme v sobě vědomě udržovati vůli, že chceme setrvávati ve hříchu všedním, ať tom, ať onom. Bylo by jistě velmi nehodné takové smýšlení, že chceme docela vědomky ve svém svědomí chovati věc Bohu tak nelibou jako jest vůle,

chtíti se mu nelíbiti. Hřích všední, byť byl sebe menší, jest Bohu nemilý, i když se mu neprotiví tolik, že by nás proto chtěl zavrhnouti a zatratiti. Ale jestliže také všední hřích se Bohu protiví, jistě příchylnost a náklonnost ke hříchu všednímu není nic jiného než rozhodnutí vůle naší, že se chceme boží Velebnosti protiviti a nelíbiti. Jest možné, aby ušlechtilá duše netoliko chtěla Bohu se nelíbiti, ale dokonce si chtěla oblibovati jemu se nelíbiti?

Takové náklonnosti, Filotheo, se přímo protiví zbožnosti, tak jako náklonnost ke hříchu smrtelnému se protiví lásce boží. Ony oslabují síly duševní, překážejí božím potěšením, otevírají bránu pokušením a ačkoliv nezabíjejí duše, činí ji svrchovaně nemocnou. „Mouchy umírající," praví kazatel, „kazí libost masti." (Kazat. 10, 1.) Chce totiž říci, že když mouchy se nezdržují na masti, nýbrž jen jí okusí a zase odlétnou, nezkazí než to, co vezmou, kdežto ostatní mast zůstává neporušena; ale když zahynou v masti, berou jí všecku cenu a zkazí ji úplně. Tak také hřích všední, když vejde do zbožné duše, ale nezdrží se v ní dlouho, nezpůsobí jí veliké škody, ale když takové hříchy zůstávají v duši skrze náklonnost, kterou duše k nim má, tenkráte jistě kazí líbeznost masti, to jest svatou zbožnost.

Pavouci neusmrcují včel, ale kazí jim med a pavučinami, které v úlech upřádají, jim zastírají plásty, takže tím překážejí včelám v jejich díle; tak hřích všední neusmrcuje naší duše, ale aspoň kazí zbožnost a špatnými zvyky a náchylnostmi vadí mohutnostem duševním, takže duše nemůže ukazovati tu hbitost lásky, v níž zbožnost záleží. Ale jako ono podobenství týká se včel, přebývajících v úlech, tak to, co praveno o hříchu všedním, se naplňuje tenkráte, když hřích všední přebývá v našem svědomí skrze náklonnost, kterou k němu máme. Řekneme-li nějakou malou lež, Filotheo, vybočíme-li trochu z míry ve svých slovech, ve svém chování, v pohledech, v obleku, v zábavě, ve veselí — takové věci nezpůsobí naší duši škody, jestliže hned, jak tito duchovní pavouci vejdou do našeho svědomí, je odtamtud vypudíme a zaženem jako včelky vyhánějí z úlů pavouky. Ale jestliže jim dovolíme, aby zůstávaly v našem srdci a dokonce ještě si v nich libujeme a je rozmnožujeme, tenkráte brzy uvidíme med svůj zkažený a úl svého svědomí v nepořádku a plný pavučin. Ale opakuji, co jsem již řekl: jest možné mysliti si, že by se ušlechtilé duši líbilo nelíbiti se svému Bohu, že by ji těšilo býti mu nepříjemnou, že by si žádala chtíti to, o čem ví, že mu jest nemilé?

XXIII. Že jest třeba očistiti se od náklonnosti k věcem neužitečným a nebezpečným.

Rozmanité hry a zábavy, divadla, plesy atd. nejsou věci svou povahou špatné, nýbrž lhostejné, člověk pak může jich užívati buď dobře nebo špatně. Nicméně vždycky tyto věci jsou nebezpečné, a ještě nebezpečnější jest příliš si v nich libovati. Pravím tedy: Filotheo, že ačkoliv jest dovoleno tančiti, oblékati se podle módy, choditi na slušné divadelní hry, účastniti se hostin atd., nicméně míti k takovým věcem náklonnost jest věc, která čelí proti zbožnosti, a věc velice škodlivá a nebezpečná. Není zlé účastniti se takových zábav, ale zlé jest milovati je. Škodí našemu srdci, když do něho zasíváme marné a silné náklonnosti, protože ony odnímají místo dobrým dojmům a překážejí naší duši, aby míza její nebyla obracována na náklonnosti dobré.

Tak staří nasireové se zdržovali netoliko od všelikého nápoje opojného, nýbrž i od rozinek a hroznů, ne proto, že by hrozny nebo rozinky byly opojné, ale že když by jídali hrozny, byli by v nebezpečenství, že se jim zachce rozinek, a když by jedli rozinky, zachtělo by se jim mestu a vína. Nuže, nepravím, že nesmíme užívati oněch věcí

nebezpečných, o nichž svrchu mluvím, ale ovšem pravím, že k nim nesmíme srdcem svým lnouti, chceme-li si uchovati zbožnost. Když jeleni příliš ztloustnou, uchylují se daleko do houštin, vědouce, že tloušťka je obtěžuje, takže by nebyli způsobilí k rychlému běhu, kdyby byli napadeni. Když se srdce lidské obtíží takovými neužitečnými, zbytečnými a nebezpečnými zálibami, zajisté nemůže hbitě, lehce a rychle běžeti k Bohu, v čemž právě a vlastně zbožnost záleží. Děti honívají se horlivě a se zálibou za motýli; nikdo jich proto nekárá, poněvadž to jsou děti. Ale není směšno nebo spíše žalostno, viděti dospělé lidi, ani si tolik libují v takových malichernostech jako jsou věci výše jmenované, a které mimo to, že jsou neužitečny, ještě nás uvádějí v nebezpečenství, že ženouce se za nimi, vybočíme z míry a mravní rovnováhy? Proto ti tedy, milá Filotheo, pravím, že je třeba očistiti se od takových zálib a náklonností; a ačkoliv věci řečené nejsou samy v sobě vždy protivny zbožnosti, přece míti v nich zalíbení jest jí vždycky škodlivo.

XXIV. Že jest třeba očistiti se od přirozených nedobrých náklonností.

Máme, Filotheo, ještě některé přirozené náchylnosti, které nevznikly z našich vlastních hříchů a proto nejsou vlastně hříchy ani smrtelnými ani všedními, nýbrž nazývají se nedokonalostmi, jejich pak projevy slují chyby a nedostatky. Tak na př. svatá Pavla, jak vypravuje sv. Jeroným, byla velmi náchylna k truchlivosti a lítostivosti, takže když jí umřeli manžel a děti, v každém tom žalostném případě málem by byla zármutkem zahynula. To byla nedokonalost a nikoli hřích, protože za to nemohla. Jsou lidé, kteří svou povahou jsou lehkovážní, jiní zase drsní, jiní neradi přistupují na cizí mínění, jiní jsou hned zhorka nakvašení, jiní náchylni k hněvům, jiní k lásce — zkrátka, těžko by bylo najíti člověka, aby neměl při sobě nějaké takové nedokonalosti. Avšak ačkoliv takové nedokonalosti jsou člověku jako vlastní a vrozené, nicméně bude-li se pilně snažiti, aby si osvojil dokonalosti, protivící se nedokonalostem, jest možno nedokonalosti napraviti a zkrotiti, ba dokonce také se jich zbaviti úplně a od nich se očistiti. A já ti, Filotheo, pravím, že jest potřebí učiniti to. Lidé vynalezli prostředek, jak udělati z hořkých mandlovníků sladké, a to tak, že je dole na-

vrtají, aby vytekla míza. Proč bychom nemohli přinutiti své zvrácené náchylnosti, aby z nás vyšly, abychom se takto zlepšili? Není povahy od přirozenosti tak dobré, aby se nemohla špatnými návyky zkaziti; ale stejně není povahy tak vzpurné, aby nejprvé milostí boží, potom také vlastním přičiněním a vlastní pílí nemohla býti zkrocena a přemožena. Nyní tedy ti chci dáti některé rady a pokyny a předložiti ti některá duchovní cvičení, která ti budou nápomocna, abys očistila svou duši ode všech nebezpečných náklonností, od nedokonalostí a od všeliké náklonnosti ke hříchům všedním, a pojišťovala své svědomí víc a více proti hříchu smrtelnému. Bůh ti dejž milost, abys mých rad a naučení pilně a dobře užívala.

Druhá část Navedení,

obsahující rozmanitá naučení, aby se duše modlitbou a svátostmi pozdvihovala k Bohu.

I. Jak nutna jest modlitba.

1. Modlitba staví náš rozum na světlo božské a do jasnosti nebeské a otvírá naši vůli teplu lásky boží. Proto nic nedovede tolik jako modlitba očišťovati rozum náš od nevědomosti a vůli naši od jejích zvrácených náklonností. Modlitba jest jako déšť božího požehnání, a když vláha jeho orosuje naši duši, zazelenávají se a rozkvétají v ní stromky dobrých žádostí, duše bývá obmývána od svých nedokonalostí a srdce očišťováno od svých náruživostí.

2. Ale přede vší jinou modlitbou doporoučím ti modlitbu vnitřní a rozjímavou, zvláště pak tu, která se zabývá životem a utrpením našeho Spasitele. Když tvá duše bude v rozjímání často naň pohlížeti, všecka se jím na-

plní, ty poznáš pravý způsob, kterým Pán Ježíš všecko činil a uzpůsobíš všecko své konání podle vzoru, který on ti ukáže. Onť jest „světlo světa“ (Jan 8, 12); v něm tedy, skrze něj a pro něj musíme hledati světlo a osvícení; on jest strom žádoucí, v jehož stínu se musíme občerstvovati, on jest živá studnice Jakubova, která nás má obmývati od veškeré nečistoty naší. Konečně pohleďme na dítě: protože matka stále s ním hovoří, a ono s ní žvatlá, naučí se mateřské řeči. Tak my, když budeme rozjímáním prodlévati u svého Spasitele a budeme pozorovati jeho slova, jeho skutky, jeho city, naučíme se s pomocí milosti boží mluviti, činiti a chtíti jako on. A toho se musíme, Filotheo, držeti, neboť nedostaneme se k Bohu Otci jinými dveřmi než těmito. Jako zrcadlové sklo by nemohlo zachycovati naši tvářnost, kdyby nebylo v zadu zalito cínem nebo olovem, tak bychom nemohli zde na zemi dobře pohlížeti na božství, kdyby se nebylo spojilo se svatým člověčenstvím Spasitelovým. Život a smrt našeho Spasitele jsou zajisté nejzpůsobilejším, nejlahodnějším a nejužitečnějším předmětem našeho obyčejného rozjímání, takže bychom nemohli si voliti předmětu lepšího a vhodnějšího. Ne nadarmo náš Spasitel slove „chléb, jenž s nebe sestoupil“ (Jan 6, 51), neboť jako jest užitečno přikusovati chléb k jakémukoli pokrmu,

tak jest svrchovaně užitečno a potřebno, abychom rozjímali a uvažovali o svém Spasiteli a hledali ho ve všech svých skutcích a modlitbách. Jeho život a smrt bývají rozebírány v rozmanitých rozjímáních, sestavených určitým pořádkem a vydaných v rozmanitých knihách. Tvůj duchovní vůdce nejlépe ti poradí, kterou knihu bys měla voliti, když bys při rozjímání chtěla užívati knižní pomůcky. Známa jsou rozjímání Da Ponteova a sv. Ludvíka z Granady.

3. Věnuj rozjímání půl hodiny každý den, a to, možno-li, ráno. V ten čas tvůj duch bude ještě méně zaneprázdněn rozmanitými záležitostmi a po nočním odpočinku také způsobilejší a bystřejší k modlitbě. Kdo by měl dosti času a těšilo by jej, mohl by rozjímati také celou hodinu, ale rozjímání ještě delšího ti neradím, neřekne-li ti to výslovně tvůj duchovní vůdce.

4. Kdybys mohla konati rozjímání v kostele, předpokládaje, že bys tam našla žádoucí klid, bylo by to dobré, pokud by to nerušilo domácího pořádku. Neboť v tomto případě, když totiž se tím nezanedbá žádná domácí povinnost, ani otec, ani matka, ani manžel, ani manželka, ani kdokoli jiný, nemohou duši toužící po zbožnosti právem brániti, aby netrávila půl hodiny nebo i celou hodinu v kostele. Doma naopak není lze zajistiti si

tak snadno hodinu úplně volnou a nerušenou tím neb oním.

5. Počínej každou modlitbu, ať ústní, ať rozjímavou, tím, že si živě uvědomíš přítomnost boží. Toho pravidla se pevně drž a nikdy od něho neustupuj a za krátký čas uvidíš, jak velice ti to bude prospěšno.

6. Kdo umí Otčenáš, Zdrávas a apoštolské vyznání víry latinsky, učiní dobře, modle se modlitby ty společnou řečí katolické církve. Když pak zároveň je umí správně, jakož sluší předpokládati, ve své řeči mateřské, a slovům dobře rozumí, bude okoušeti i jakési podivné síly latinského vyjádření i vznešeného a lahodného smyslu těchto svatých modliteb. Když je budeš říkati, musíš upírati své myšlenky s hlubokou sebraností na jejich smysl a vzbuzovati v sobě náležité city. Nepospíchej, abys odříkala mnoho modliteb, ale přičiňuj se říkati z hloubi srdce to, co říkáš, neboť jeden Otčenáš, který se modlíš s opravdovým citem, má větší cenu, než mnoho Otčenášů odříkávaných rychle a ledabylo.

7. Velmi užitečný způsob modlitby jest růženec, umíš-li se jej ovšem modliti jak se náleží. V některých modlitebních knížkách bývá návod, jak se jej máme modliti dobře a užitečně, a také tě o tom může poučiti tvůj duchovní vůdce. Také dobrá pobožnost jest říkati rozmanité litanie, zvláště k nejsvětěj-

šímu Jménu Ježíšovu, k nejsvětějšímu Srdci Páně, loretánskou, ke všem svatým a k sv. Josefu, a vůbec modlitby obsažené v dobrých a schválených modlitebních knihách. Ale přes to přese všecko, máš-li dar modlitby rozjímavé, té zachovávej vždy první místo, takže jestliže vykonajíc rozjímání, potom již nebudeš míti pokdy na ústní modlitby, nikterak se proto neznepokojuj. Postačí, když se před rozjímáním nebo po něm pomodlíš Otčenáš, Zdrávas a apoštolské vyznání víry.

8. Kdyby se stalo, že bys při ústní modlitbě pocítila náklonnost a jako vyzvání oddati se modlitbě vnitřní neboli rozjímavé, neodpírej takovému hnutí, nýbrž zcela klidně povol své mysli, aby se rozlila tam, kam ji srdce táhne, a nic toho nedbej, že jsi nedokončila ústních modliteb, které jsi se chtěla modliti; neboť rozjímání, které konáš místo nich, jest příjemnější Bohu a užitečnější tvé duši. Vyjímám církevní hodinky; neboť jsi-li povinna říkati je, tenkráte jest nutno vykonati svou povinnost.

9. Kdyby se přihodilo, že by ses ráno nemohla věnovati svému rozjímání, buď proto, že bys byla příliš a rozmanitě zaměstnána, buď pro nějakou jinou příčinu (ale pokud možná, musíš se tomu vyhýbati), snaž se nahraditi si to odpoledne, a to spíše později, protože kdybys chtěla rozjímati brzy po jídle,

přicházela by na tebe ospalost, a také by to nebylo zdravé.

Kdybys pak po celý den nenalezla vhodného času k rozjímání, musila bys to nahraditi hojnými modlitbami střelnými a četbou nějaké zbožné knihy, spolu pak si uložiti nějaké pokání, které brání, aby takový nedostatek neměl následků; konečně jest v takovém případě nutno, učiniti pevné předsevzetí, že následujícího dne se zase vrátíš ke svému určitému pořádku.

II. Krátký návod k modlitbě rozjímavé, a nejprve o přítomnosti boží jakožto prvním bodu přípravném.

Ale snad nevíš, Filotheo, kterak třeba konati modlitbu rozjímavou neboli rozjímání, neboť v našich dobách, pohříchu, málokdo je v té věci zkušený. Proto ti zde podávám krátký a prostý návod, očekávaje, že se sama dokonaleji naučíš pravému způsobu této modlitby, a to jednak čítajíc některé pěkné knížky, jednající o té věci, jednak pilným rozjímáním, tedy cvikem. Nejdříve ti naznačuji přípravu k rozjímání, která záleží ve dvou bodech: první jest, postaviti se a vmysliti se v přítomnost boží, druhý, prositi ho za jeho pomoc. Abys tedy dovedla živě se vmy-

sliti v přítomnost boží, předkládám ti čtyři hlavní prostředky k tomu, jichž můžeš na počátku užívati.

První záleží v živém a jasném uvědomení všudypřítomnosti boží, toho totiž, že Bůh jest všude a na každém místě, a že není ani věci ani místa na světě, kde by nebyl přítomen pravdivě a skutečně, takže jako ptáci létající všude se stýkají se vzduchem, tak my, kamkolivěk bychom šli a kdekolivěk jsme, všude nalézáme Boha přítomného. Tato pravda jistě je každému známa, ale ne každý dovede upnouti k ní pozorně svou mysl a býti jí pamětliv. Slepí, ačkoliv nevidí vznešenou osobnost, která je náhodou přítomna, když budou na ni upozorněni, budou se chovati uctivě; ale je jisto, že snadno zase na to zapomenou, právě proto, že osobu tu nevidí, a zapomenouce, ještě snadněji pozbudou vší uctivosti a zanechají všech ohledů. My lidé, pohříchu, nevidíme Boha, jenž nám jest přítomen, a ačkoliv víra nás upozorňuje na jeho přítomnost, nicméně nevidouce ho svýma očima, často na to zapomínáme a počínáme si, jakoby Bůh byl kdesi daleko od nás; neboť ačkoli dobře víme, že jest přítomen všem věcem, jestliže na to nemyslíme, je to stejné, jako bychom to zhola nevěděli. Proto prvé nežli se počneme modliti, jest potřebí, abychom vzbudili svou duši k pozornému uvá-

žení této boží přítomnosti. David ji chápal a cítil, když mluví: „Jestliže bych vstoupil na nebe, tam jsi ty: pakli bych sstoupil do pekla, přítomen jsi.“ (Žalm 148, 8.) A my máme užívati slov Jakubových, když uzřev posvátný žebřík, zvolal: „Jak hrozné jest místo toto! V pravdě, Hospodin jest na místě tomto, a já jsem nevěděl.“ (1. Mojž. 28, 16—17.) Chce říci, že na to nemyslil, neboť jistě nemohl nevěděti, že Bůh jest přítomen na každém místě. Když tedy se chystáš započíti svou modlitbu, a to zvláště rozjímavou, musíš říci duši své ze vší duše své: Duše má, duše má, Pán Bůh je zde přítomen opravdu!

Druhý prostředek, aby sis živě uvědomila a představila svatou přítomnost boží, záleží v tom, že si můžeš mysliti, že Bůh netoliko jest přítomen na tom místě, kde právě jsi, ale že jest zvláště přítomen v tvém srdci a uvnitř v tvé duši, kterou svou přítomností oživuje, jsa jako srdcem srdce tvého a duší duše tvé. Neboť jako duše je v celém těle zároveň a tedy je přítomna v každé jeho části, ale přece v srdci má své obzvláštní sídlo, tak Bůh, ačkoliv jest přítomen všem věcem, mnohem více jest přítomen v naší duši. Proto David nazýval Boha „Bohem srdce svého“ (Žalm 72, 26), a sv. Pavel praví, že „v něm živi jsme, a hýbáme se, i trváme.“ (Sk. ap. 17, 28.) Uvažujíc tedy tuto pravdu, vzbudíš

ve svém srdci velikou úctu vůči Bohu, jenž ti je tak vniterně a důvěrně přítomen.

Třetí prostředek jest rozpomenouti se živě na našeho Spasitele, jenž ve svém člověčenství pohlíží s nebes na všecky lidi, co jich je na světě, ale zvláště na křesťany, kteří jsou jeho dětmi, a zcela obzvláště na ty, kteří se modlí a při nichž pozoruje vše dobré i zlé. A to není pouhý výtvor naší obraznosti, nýbrž skutečná pravda, neboť ačkoli my ho očima svýma nevidíme, přece on s výsostí nebeských nás pozoruje. Tak ho spatřil sv. Štěpán v hodině svého umučení, a my můžeme zcela dobře mluviti s duchovní nevěstou: „Hle, on stojí za stěnou naší, hledě skrze okna, patře skrze mříže.“ (Pís. Šal. 2, 9.)

Čtvrtý způsob, kterak si uvědomiti přítomnost boží, záleží prostě v tom, abychom si svou obrazností představili svého Spasitele v jeho svatém člověčenství, jako bychom jej viděli jakožto člověka před sebou, právě tak jako jsme zvyklí představovati si své přátele a známé a říkati: „Teď si ho představuji, jak právě činí to neb ono, zdá se mi, jako bych ho viděl,“ a podobně. Kdybychom však právě byli někde, kde jest přítomna nejsvětější svátost oltářní, tenkráte byl by náš Spasitel přítomen skutečně a ne toliko v naší obraznosti; neboť způsoby chleba byly by jako jakási záclona, za níž jest náš Pán sku-

tečně přítomen a vidí a pozoruje nás, ačkoliv my ho nevidíme v jeho lidské podobě. Budeš tedy moci užívati kteréhokoli z těchto čtyř způsobů, abys na začátku modlitby uvedla svou duši ve svatou přítomnost boží. A není třeba, abys užívala všech čtyř prostředků zároveň, protože docela postačí užíti jednoho, a to zcela prostě a krátce.

III. O vzývání jakožto druhém bodu přípravném.

Vzývání o pomoc boží koná se takto: Když si tvá duše živě uvědomí přítomnost boží, poklekneš před Bohem s největší uctivostí, uznávajíc, že jsi svrchovaně nehodna prodlévati před jeho nevýslovnou Velebností; ale vědouc zároveň, že jeho dobrota to chce, budeš ho prositi za milost, abys mu mohla v tomto rozjímání dobře sloužiti a jemu se klaněti. Chceš-li, můžeš užívati několika krátkých a vroucných slov, jako na příklad Davidových: „Nezamítej mne, Bože, od tváři své, a ducha svatého svého neodjímej ode mne.“ (Žalm 50, 13.) „Tvář svou osvěť nad služebníkem svým a spatřovati budu divné věci ze zákona tvého.“ (Ž. 118, 135, 18.) „Dej mi rozum, a zkoumati budu zákon tvůj: a ostříhati ho budu celým srdcem svým.“ (Ž.

118, 34.) „Jsem služebnice tvá, dejž mi osvícení,“ neb jiná podobná slova. Bude užitečno, vzývati také ještě svého anděla strážce a svaté osoby, které se vyskytnou v rozjímání, jež budeš konati. Tak na příklad majíc rozjímati o smrti Páně, budeš moci vzývati nejsvětější Pannu, sv. Jana, miláčka Páně, Magdalenu, kajícného lotra, prosíc jich, abys byla účastna vnitřních hnutí a citů, kterých oni při tom zakusili; a hodlajíc rozjímati o své smrti, budeš moci vzývati svého anděla strážce, jenž ti jest přítomen, aby ti vnukal vhodné myšlenky a úvahy, a podobně si můžeš počínati při jiných tajemstvích a předmětech rozjímání.

IV. Kterak si třeba představiti tajemství, o němž chceme rozjímati — třetí bod přípravný.

Po těchto dvou bodech přípravné části rozjímání, kterými se vždy počíná, je třetí bod, který nebývá při každém druhu rozjímavé modlitby, a kterému někteří říkají „upravení místa“, jiní jinak. Záleží pak zkrátka v tom, že si představíme výjev, o kterém chceme rozjímati, tak, jako by se vskutku dál před našima očima. Na př. chceš-li rozjímati o našem Spasiteli ukřižovaném, musíš si před-

staviti, že jsi na Kalvarii a že vidíš a pozoruješ všecko, co se tam děje a mluví v den utrpení Páně; nebo chceš-li (a vlastně je to totéž), můžeš si mysliti, že na témž místě, kde právě jsi, je Pán Ježíš přibíjen na kříž a visí na něm tak, jak to líčí evangelisté. Stejně jest si počínati, když budeš rozjímati o smrti, tak jak jsem naznačil v rozjímání o tom předmětu, jakož i v rozjímání o pekle a při všech podobných tajemstvích, kde jde o věci viditelné a přístupné smyslům. Když však máme rozjímati o jiných tajemstvích velikosti boží nebo o výbornosti té neb oné ctnosti, o svém posledním cíli, pro který jsme stvořeni, jest zřejmo, že není lze užívati své obraznosti tímto způsobem, protože jde o věci neviditelné. Jest arci pravda, že by se mohlo užívati rozmanitých přirovnání nebo podobenství, aby nám byla při rozjímání jakousi pomůckou; ale není snadno najíti hned to, co by se hodilo, a já si chci počínati s tebou zcela prostičce, aby tvá duše nebyla unavována vymýšlením takových věcí. Kde však si můžeme představiti místo a okolnosti tajemství, jak výše řečeno, tím prostředkem upoutáme svého ducha na tajemství, o němž chceme rozjímati, aby nezabíhal sem a tam, podobně jako zavíráme ptáka do klece nebo jako sokolník upoutává sokola na řemínek, aby mu zůstával seděti na ruce. Nicméně ně-

kteří znalci života duchovního ti řeknou, že je lépe spokojiti se tím, že vzbudíme víru, že to a to se stalo, a pohlížeti na tajemství, o nichž rozjímáme, pouze jakýmsi pohledem zcela duchovním nebo pozorovati věci, jako by se děly v tvé vlastní duši; ale všecko to je začátečníkovi příliš těžké, a dokud Bůh tě nepovznese výše, radím ti, Filotheo, abys zůstávala v nízkém údolí, které ti ukazuji.

V. Přemítání neb uvažování jakožto druhá část rozjímání.

Když takto užijeme k svému účelu nejprve obraznosti, na druhém místě musíme zaměstnávati rozum, kterémuž zaměstnávání rozumu říkáme rozjímání. Není pak rozjímání nic jiného než úvahy jakési, způsobilé povznésti naše srdce k Bohu a vzbuditi v nás lásku k věcem božím. Tím se rozjímání liší od studování a jiného přemýšlení a uvažování, které nemá za účel získati ctnost nebo zamilovati Boha, nýbrž má jiný účel, na př. aby si člověk získal vědomosti o těch a těch věcech, nebo aby o nich psal nebo učeně o nich vykládal. Když tedy upoutáš mysl, jak jsem vyložil, na předmět, o němž chceš rozjímati, a to buď obrazností, je-li předmět ten přístupný smyslům, nebo není-li jim přístup-

ný, jen tím, že si řekneš a ustanovíš, o čem chceš rozjímati, potom počni o předmětu uvažovati asi tím způsobem, jak jsem ti dal příklad na rozjímáních výše rozvedených. Najde-li tvůj duch dosti zalíbení a zaměstnání, osvícení a užitku při jedné úvaze, pozdrž se při ní a nechoď již dále, jako si počínají včely, které neodlétají se květu, dokud z něho nevyssají všechen med. Ale nenachází-li tvá mysl v některé úvaze dosti potravy, aby vyhověla tvé touze, zabývej se s ní trochu, a ubírej se pak dále k jiné úvaze. Ale vždy si počínej prostičce a klidně, bez namáhání a znepokojování.

VI. O citech a předsevzetích jakožto třetí části rozjímání.

Rozjímání probuzuje a má probuzovati dobrá hnutí v naší vůli neboli v žádací mohutnosti naší duše, taková totiž hnutí jako lásku k Bohu a bližnímu, touhu po nebi a věčné blaženosti, horlivost o spásu duší lidských, žádost následovati Krista Pána, útrpnost, podiv, radost, strach, abychom neupadli v nemilost boží, strach před soudem a peklem, nenávist hříchu, důvěru v dobrotu a milosrdenství boží, zahanbení pro náš minulý hříšný život, a jiné touhy a city. Takovým

pak citům má se duše naše oddávati jak nejvíce a nejplněji dovede. Také to bylo naznačeno v oněch několika rozjímáních, jež jsou obsažena v první části tohoto Navedení.

Ale nesmíš, Filotheo, zůstávati při pouhých takových citech, nýbrž z nich musí pak vycházeti určitá a zvláštní předsevzetí, že v té a v té věci se chceš polepšiti. Na příklad první slovo Páně na kříži jistě v tobě vzbudí ochotu následovati Pána, to jest ochotu, odpouštěti svým nepřátelům a milovati je. Pravím tedy, že tato ochota, tato pouhá dobrá vůle málo váží, nepřidáš-li k ní na př. takového určitého rozhodnutí: Nebudu se již rozčilovati pro takové a takové nepříjemné věci, které ten neb onen můj soused, ta a ta sousedka moje, má služka, neb ten a ten člověk o mně říkají, ani pro pohanu, kterou ten neb ten... mi učinil nebo učiní; naopak, budu si počínati a mluviti tak a tak..., abych si toho určitého člověka získala a udobřila. A podobné předsevzetí musíš činiti v jiných podobných případech. Takovým způsobem se za krátký čas polepšíš od svých chyb, kdežto kdybys v sobě vzbuzovala jenom některé dobré city bez určitého předsevzetí, bylo by tvé polepšování zdlouhavé a obtížné.

VII. O závěrku a duchovní kytičce.

Rozjímání sluší zakončiti trojím úkonem, a všecky tři musíš učiniti s pokorou co možná největší.

První úkon záleží v tom, že poděkuješ Pánu Bohu za city a dobrá předsevzetí, jež ti dal do srdce, a za dobrotu jeho a milosrdenství, jež se ti objevily v tajemství, o němž jsi rozjímala.

Druhý úkon záleží v tom, že přineseš Bohu obět, při níž mu budeš obětovati jeho vlastní dobrotu a milosrdenství, smrt, krev a ctnosti Syna jeho, spolu s nimi pak budeš obětovati své city a svá rozhodnutí.

Třetí úkon záleží v modlitbě, v které budeš Boha prositi a zapřisahati, aby tě učinil účastnou milostí a ctností Syna svého, a aby požehnal tvým citům a úmyslům, abys je dovedla věrně prováděti. Budeš se také modliti za církev, za duchovní pastýře, za rodiče, přátele a jiné, prosíc při tom za přímluvu nejsvětější Pannu, svaté anděly a svaté. Poznamenal jsem také již dříve, že se máš pomodliti Otčenáš a Zdrávas, modlitby to, které jsou společné a potřebné všem věřícím.

Dodal jsem konečně, že ke všemu, co až dosud o rozjímání vyloženo, třeba ještě přidati jakousi duchovní kytičku, a vyjádřím to tímto podobenstvím: Když se někdo nějaký

čas prochází v krásné zahradě a potom odchází, rád si utrhne a vezme s sebou několik kvítků a nese si je v ruce a přivoňuje k nim a doma si je postaví ve sklenici na stůl. Tak my, když se naše duše nějaký čas zabývala v rozjímání některým tajemstvím víry naší, máme si potom vybrati dvě nebo tři myšlenky, které nás více dojaly a které jsou nad jiné prospěšnější k našemu duchovnímu pokroku, a k těm máme se pak za dne často vraceti a jako duchovně k nim přiváněti. To se má učiniti na témž místě, kde jsme konali rozjímání, pro kterýž účel se tam ještě chvíli pozdržíme nebo se chvíli samotni procházíme.

VIII. Některé užitečné rady, týkající se rozjímání.

Především, Filotheo, je potřebí, abys po rozjímání byla stále pamětliva dobrých předsevzetí, která v rozjímání učiníš, abys pak ten den, jsouc jich pamětliva, také je pečlivě prováděla skutkem. V tom právě záleží veliký užitek rozjímání, a nemá-li ono takového účinku, bývá často netoliko neužitečné, nýbrž i škodlivé. Protože ctnosti, o kterých člověk obšírně rozjímá, ale kterých pak skutkem na sobě neosvědčuje, nadýmají někdy ducha

jakousi domýšlivostí, uvádějíce nás v klamnou domněnku, že již jsme opravdu takoví, jakými jsme se rozhodli býti. A byli bychom opravdu takovými, kdyby naše předsevzetí byla živá a pevná; pohříchu však nejsou taková, nýbrž planá a nebezpečná, když jich pak skutkem neprovádíme. Musíme se tedy vším způsobem snažiti, abychom svá předsevzetí také prováděli, a musíme si vyhledávati příležitostí k tomu, ať nepatrných, ať velikých. Na příklad, jestliže jsem si umínil, že si chci mírností získati lidi, kteří mne urážejí, budu ten den vyhledávati příležitosti, abych je někde potkal a mohl je přátelsky pozdraviti; a nebudu-li moci s nimi se setkati, aspoň, nahodí-li se příležitost, budu o nich přátelsky mluviti a za ně se modliti.

Když dokonáš své rozjímání, musíš míti na sebe pozor, abys nezavadila svým srdcem o něco a nerozlila balsám, který jsi skrze rozjímání obdržela; jinými slovy, je-li ti možno, nesmíš se hned pouštěti do hovorů, nýbrž musíš převésti své srdce zvolna a klidně od modlitby k dennímu zaměstnání, podržujíc v sobě jak nejlépe dovedeš náladu, v kterou tě rozjímání uvedlo, a city, jež pohnuly tvým srdcem. Kdyby někdo obdržel nějakou vzácnou tekutinu v krásné nádobě z drahého porculánu a měl by ji donésti domů, šel by zvolna, nepohlížeje sem a tam stranou, nýbrž

chvílemi by se díval před sebe, aby neklopýtl o kámen nebo neučinil mylný krok, chvílemi na nádobu, zdali jí nenaklání. Podobně musíš si počínati ty, když zanecháš modlitby; nerozptyluj se náhle, nýbrž dívej se klidně před sebe. Potkáš-li někoho, s nímž jsi povinna se zastaviti neb jejž musíš vyslechnouti, není jiné pomoci, a musíš se podříditi okolnostem. To však učiň tak, že při tom budeš hleděti na své srdce, aby se z něho vylilo co nejméně vzácné šťávy svaté modlitby.

Také jest potřebí, aby ses naučila a aby sis zvykla přecházeti od modlitby k všelikému zaměstnání, které ti tvé povolání slušně a právem ukládá, ačkoli by se ti zdálo, že to a to zaměstnání je velmi daleko od citů, kterých jsme okusili a jež se v nás probudily při rozjímání. Jinými slovy, právní zástupce musí uměti od modlitby přecházeti k obhajobě svého klienta, obchodník ke svému obchodu, vdaná žena k povinnostem stavu manželského a své domácnosti s takovým klidem a s takovou mírností, že duch jejich nikterak tím nebude rozrušován. To i ono se zajisté srovnává s vůlí boží, a proto třeba přecházeti od toho k onomu v duchu pokory a zbožnosti.

Možná, že někdy se přihodí, že hned po přípravě k rozjímání ucítíš své srdce všecko jato a uchváceno Bohem. V takovém přípa-

dě, Filotheo, pusť úplně otěže svým citům a nedbej toho pořádku rozjímání, který jsem ti předložil; neboť ačkoliv obyčejně nejprvé máme uvažovati, a z úvah mají se roditi city a předsevzetí, nicméně udělí-li ti Duch sv. svaté city prvé než počneš uvažovati, nemáš dbáti úvah, protože již máš to, k čemu tě úvahy měly dovésti. Zkrátka, kdykoliv se zbožné city hnou v tvém srdci, přijmi je a dej jim volné místo, ať se ozvou před úvahami nebo po nich. A ačkoliv já ve svém návodu jsem položil city po úvahách, učinil jsem to jenom proto, aby byly jasněji zřejmy rozličné části rozjímavé modlitby; neboť jinak, abych se vrátil zase k tomu, co před chvílí jsem řekl, pravidlem má býti, že nikdy se nenáleží tlumiti v sobě zbožné city, když vznikají, nýbrž dáti jim úplnou volnost. To pak pravím netoliko o takových citech, jako o podivu, lítosti, lásce, pokoře atd., nýbrž také o děkování, obětování a modlitbě, ke kterýmž úkonům docházíváme úvahami; ani těchto hnutí srdce svého nemáme zadržovati až na konec svých úvah, ačkoliv potom je máme opakovati, abychom jimi zakončili rozjímání. Co však se týče předsevzetí, ta musíme činiti až po roznícení těch neb oněch citů a až na konec rozjímání před samým závěrkem, a to proto, že při předsevzetí musíme mysleti na určité a známé předměty,

osoby nebo věci, to však by nám snadno bylo příčinou roztržitosti, kdybychom vzbuzujíce v sobě zbožné city a jim se oddávajíce, zároveň již chtěli činiti určitá předsevzetí.

Když vzbuzujeme city a činíme předsevzetí, jest dobré užívati rozmluvy t. j. obraceti se někdy k Pánu Ježíši a hovořiti s ním, jindy s anděly nebo osobami, které v jednotlivých tajemstvích se vyskytují, se svatými a sami se sebou, se svým srdcem, s hříšníky, někdy i s tvory neživými, jako spatřujeme činiti Davida v žalmech a jiné svaté v jejich rozjímáních a modlitbách.

IX. Co činiti, když cítíme při rozjímání suchopárnost.

Kdyby se ti, Filotheo, přihodilo, že bys při rozjímání nenalézala žádného potěšení, prosím tě co nejsnažněji, aby ses proto netrápila, nýbrž vylévej své srdce v modlitbách ústních, naříkej třeba sama na sebe před Pánem, vyznávej svou nehodnost, pros, aby ti Pán přispěl ku pomoci, líbej jeho obraz, máš-li nějaký, říkej mu slova Jakubova: „Nepustím tebe, leč mi požehnání dáš“ (2. Mojž. 32, 26), nebo slova ženy kananejské, když jí náš Spasitel řekl: „Není dobré vzíti chléb

synů a vrci psům": „Tak jest, Pane," řekla ona, „ale i štěňátka jedí drobty, kteréž padají se stolů pánů jejich." (Mat. 15, 26—27.)

Jindy zase vezmi do rukou nějakou knihu a čti ji pozorně, až se tvůj duch probudí a osvěží; povzbuzuj někdy své srdce nějakým zevnějším úkonem a hnutím zbožnosti, na př. klekajíc a hluboce se klanějíc Bohu nebo kladouc ruce křížem na prsa, objímajíc obraz ukřižovaného na kříži, a toto se rozumí, jsi-li toho času někde soukromí. Necítíš-li přes to přese všecko ani potom žádné duchovní útěchy, netrap se nikterak, nýbrž zůstávej dále v nějakém zbožném držení těla před Bohem. Co dvořanů přicházívá stokrát i vícekrát za rok do přijímacích síní panovníkových, nemajíce naděje, že by on s nimi hovořil, nýbrž jen aby je viděl a aby ukázali, že konají povinnost své oddanosti vůči jeho osobě. Tak také my máme přicházeti k modlení s tím prostým a upřímným úmyslem, že tím chceme prokazovati svou povinnost a osvědčovati svou věrnost. Líbí-li se jeho božské Velebnosti mluviti k nám a zabývati se námi skrze svatá vnuknutí a vnitřní útěchy, bude nám to zajisté velikou a sladkou rozkoší; pakli se mu nelíbí prokazovati nám takovou milost a nepromluví na nás, jakoby nás neviděl a jakobychom nebyli přítomni před jeho tváří, nemáme proto odcházeti, nýbrž naopak má-

me zůstávati před touto svrchovanou dobrotou se zbožným a klidným chováním, a tenkráte on zcela jistě se zalíbením od nás přijme naši trpělivost a uzná naši snahu a vytrvalost, takže jindy, až se opět navrátíme před jeho tvář, prokáže nám přízeň a bude s námi hovořiti skrze svou sladkou vnitřní útěchu, dávaje nám okoušeti lahody svaté modlitby. Ale i kdyby to neučinil, buďme, Filotheo, spokojeni ctí, která vždycky bude ještě příliš veliká pro nás, že smíme býti u něho a před jeho očima.

X. Ranní pobožnost.

Mimo rozjímavou modlitbu, konanou dle vyložených pravidel, a ostatní modlitby ústní, které se máš modliti jednou za den, jest ještě patero kratších modliteb, které jsou jako opěrnými pilíři veliké modlitby rozjímavé. První z těchto modliteb se koná ráno, aby byla jakousi obecnou přípravou na celý den a jeho díla. Budeš pak ji konati takto:

1. Pokloň se Bohu hluboce a děkuj mu za to, že tě tak milostivě zachoval předchozí noci; a jestliže by ses byla dopustila nějakého hříchu, pros ho za odpuštění.

2. Uvaž krátce, že přítomný den jest ti dán,

aby sis mohla získati den věčný budoucího života, a umiň si pevně, že chceš tohoto dne užíti k takovému účelu.

3. Přemýšlej trochu, jaké záležitosti, osoby a příležitosti se ti asi toho dne naskytnou, a čím bys v těch okolnostech mohla Bohu sloužiti. Přemýšlej, jaká pokušení snad se objeví, abys hněvala Boha buď hněvem, buď ješitností, buď jinou nezřízeností. Umiň si a přichystej se dobře užívati prostředků, které se ti naskytnou, abys sloužila Bohu a prospívala zbožností, a také si umiň s druhé strany pilně se varovati všeho, co by bylo proti tvému spasení a cti boží, a statečně to přemáhati. A nestačí jen si to takto umíniti, nýbrž také třeba připraviti si prostředky, abys své předsevzetí prováděla. Na př. předvídám-li že budu dnes musiti jednati o té a té záležitosti s osobou vášnivou a náchylnou ke hněvu, netoliko si umíním, že budu hleděti, abych tu osobu neurazil, nýbrž také již si uchystám ta a ta mírná slova, abych předešel její hněv, nebo si ustanovím, že bude s námi ještě jiná osoba, která onu osobu dovede udržovati v mezích. Předvídám-li, že půjdu dnes navštíviti nemocného, již ráno si ustanovím hodinu k tomu a čím mu chci pomoci a jakými slovy ho potěšiti. A podobně si třeba počínati v jiných záležitostech.

Po tom všem se hluboce pokoř před Bo-

hem a vyznávej, že z vlastní síly nedovedeš provésti žádné své předsevzetí, buď že sis umínila varovati se zlého, buď že chceš vykonati něco dobrého. A jakobys držela své srdce ve svých rukou, obětuj je Pánu Bohu se všemi dobrými úmysly jeho a pros ho, aby je přijal do své ochrany a posiloval je, aby mu dovedlo řádně sloužiti. To můžeš učiniti těmito vnitřními slovy (neb jinými podobnými): „Pohleď, Pane Bože, na toto ubohé srdce mé, které z tvé dobroty pojalo některé dobré úmysly. Ale ach, ono je příliš slabé a špatné, aby učinilo skutkem to dobré, jež by chtělo činiti, nedáš-li mu ty své požehnání, o něž tě prosím, nejdobrotivější Otče, pro zásluhy utrpení Syna tvého, kterému posvěcuji tento den i ostatek života svého.“ Vzývej také nejsvětější Pannu, anděla strážce a svaté, aby ti byli v té příčině nápomocni.

Ale všecky tyto modlitby a úkony musí býti krátké a vroucné, a musíme je vykonati, možno-li, prvé než vyjdeme ráno ze svého pokoje, aby skrze tuto ranní pobožnost potom všecko, co toho dne budeme činiti, bylo jako zavlažováno božím požehnáním. A prosím tě, Filotheo, snažně, abys toho nikdy nepomíjela.

XI. Pobožnost večerní a zpytování svědomí.

Jako v čas ranního tělesného občerstvení snídaním budeš požívati jakéhosi snídaní duchovního skrze rozjímání, tak večer po občerstvení tělesném večeří sluší se požíti jakési večeře duchovní. Když tedy se budeš chystati ke spaní, hleď aby sis našla poklidnou chvíli, a pokleknouc v nejhlubší uctivosti před Bohem, seber všecky své myšlenky u nohou Ježíše Krista ukřižovaného (jejž si snadno představíš svým vnitřním zrakem). Potom opět rozněť oheň, jejž ranní rozjímání v tvé duši zapálilo, a obrať se k svému laskavému Spasiteli několika vroucími city, jak ti srdce vnukne, nebo opakuj některé body ranního rozjímání, které tvé srdce nejvíce dojaly, nebo konečně, a to by bylo ještě lépe, rozněť své srdce nějakou novou úvahou k vroucím citům, jak se ti bude lépe líbiti. Co se týče zpytování svědomí, které se má konati prvé než se uložíme na lože, jest obecně známo, kterak si při něm máme počínati.

1. Nejprvé poděkujme Bohu, že nás po tento den, jenž minul, zachoval.

2. Vzpomínáme si, jak jsme se chovali po všecky hodiny tohoto dne, a abychom si vzpomněli snadněji, rozpomínáme se, kde

jsme byli, s kým jsme se za dne setkali a čím jsme se zabývali.

3. Jestliže uvidíme, že jsme učinili něco dobrého, poděkujme za to Bohu; jestliže naopak jsme se dopustili zlého, myšlenkami, slovy nebo skutky, prosme Pána Boha svrchovaného za odpuštění s tím předsevzetím, že se z toho vyzpovídáme, jakmile se nám naskytne příležitost, a že se opravdu polepšíme.

4. Potom poručíme své tělo, svou duši, církev, rodiče a přátelé boží Prozřetelnosti. Poprosíme nejsvětější Matku boží, anděla strážce a svaté, aby bděli za nás a nad námi; pak jděme ve jménu Páně užíti odpočinku, který nám jeho moudrost učinila nezbytným.

Jako na ranní pobožnost, tak ani na tuto večerní nesmíme nikdy zapomínati, neboť ranní pobožností otvíráme okna duše své Slunci spravedlnosti, pobožností večerní je uzamykáme tmám pekelným.

XII. O duchovním ústraní.

Přicházím, Filotheo, k věci, při níž si přeji, abys byla velmi ochotna následovati mé rady; neboť právě v této věci záleží jeden z nejbezpečnějších prostředků, abys duchovně víc a více prospívala.

Připomínej si za dne co nejčastěji můžeš, že Bůh je ti přítomen, a užívej k tomu někte-

rého z oněch čtyř způsobů, jež jsem ti naznačil. Uvažuj, co činí Bůh a co činíš ty; uzříš, že jeho oči jsou obráceny na tebe a bez ustání na tebe upřeny nevýslovnou láskou. Bože můj, řekni, proč já nepohlížím stále na tebe jako ty pohlížíš na mne? Proč myslíš na mne tolik, můj Pane dobrotivý, a proč já myslím na tebe tak málo? Duše má, kde to jsme? Naše pravé místo jest Bůh, a kde jsme nyní?

Jako ptáci mají na stromech hnízda a do nich se uchylují, když je potřebí, a jako jeleni mají své houštiny a v nich se v létě ukrývají, aby užili občerstvujícího stínu a chládku, tak naše srdce má se každý den uchylovati na nějaké místo, buď na Kalvarii, buď do ran našeho Vykupitele, buď jinam blízko něho, a tam se utíkati ve všelikých příležitostech a odpočívati si tam a okřívati od vnějších zaměstnání, a býti tam jako v úkrytu, abychom se uchránili pokušení. Šťastná bude duše, která bude moci říkati Pánu v pravdě: Ty jsi můj dům útočistný, ty můj hrad bezpečný, má střecha proti dešti, můj stín proti vedru.

Pamatuj tedy, Filotheo, aby ses často uchylovala do samoty svého srdce, ačkoliv tělesně budeš v hovoru neb v nějakém zaměstnání; a byť okolo tebe bylo sebe více lidí, nemohou překážeti této samotě duševní, protože

nejsou okolo tvého srdce, nýbrž jen okolo tvého těla, takže tvé srdce jest úplně samotno v přítomnosti Boha jediného. Tak si počínával král David prostřed tolikerých starostí a zaměstnání, jak mnohokráte dosvědčuje ve svých žalmech, na př. v žalmu 122, 1.: „K tobě jsem pozdvihl očí svých, kterýž přebýváš na nebesích.“ A jindy: „Spatřoval jsem Hospodina před očima svýma vždycky.“ (Ž. 15, 8.) A opět: „Oči mé vždycky k Hospodinu.“ (Ž. 24, 15.)

A zajisté naše hovory obyčejně nebývají tak vážného rázu, aby nebylo možno odváděti od nich své srdce a uváděti je do takové boží samoty.

Když rodiče sv. Kateřiny Sienské jí odňali i místo i volný čas k modlitbě a rozjímání, náš Spasitel jí vnukl, aby si učinila malou svatyňku uvnitř ve svém srdci, a tam aby se myslí svou uchylovala a prostřed všech prací a zaměstnání vnějších se oddávala této svaté samotě srdce svého. A potom, i když svět jí činil obtíže, nikterak jí to neobtěžovalo, protože, jak říkávala, se zamykala do své vnitřní světničky a tam se těšila se svým nebeským Ženichem. Od té doby také radívala svým duchovním synům a dcerám, aby si učinili v srdci světničku a tam přebývali.

Volávej tedy tu a tam svou duši do svého

srdce, kde vzdálena jsouc všech lidí, mohla bys od srdce k srdci jednati se svým Bohem o své duši a mluviti s Davidem: „Podobna učiněna jsem pelikánu na poušti: jsem jako noční sova v domě. Bděla jsem, a jsem jako vrabec osamělý na střeše.“ (Ž. 101, 7—8.) Tato slova mimo svůj slovný smysl (který nám vyjevuje, že veliký ten král si volíval několik hodin, aby se zabýval rozjímáním věcí duchovních), svým smyslem tajemným neboli mystickým nám ukazují trojí výborný útulek a jako trojí poustevnu, abychom se tam mohli uchylovati po příkladě svého Spasitele. Na Kalvarii náš Pán byl jako pelikán na poušti, jenž svou krví obživuje svá mrtvá ptáčata.

Když se narodil v pustém chlévě, byl jako noční sova v domě, pláče a kvíle našich hříchů a chyb; a konečně v den svého nanebevstoupení byl jako vrabec, ulétaje s tohoto světa na nebe, které jest jako střechou naší země. Na ta tři místa můžeme se uchylovati prostřed všeho šumu a hluku světských záležitostí. Když jednou svatý hrabě Elzear ze Sabrana byl dlouho vzdálen ze svého domova, manželka jeho, zbožná a čistá Delfína, poslala za ním posla, aby se zeptal na jeho zdraví. Manžel vzkázal jí tuto odpověď: „Drahá choti, daří se mi velmi dobře; chceš-li mne viděti, hledej mne v ráně boku našeho

sladkého Ježíše, neboť tam zůstávám a tam mne najdeš; jinde bys mne hledala marně.“ To byl v pravdě křesťanský rytíř.

XIII. Nábožné vzdechy, střelné modlitby a dobré myšlenky.

Duše se uchyluje k Bohu, protože po něm touží, a touží po něm, protože chce býti u něho a k němu se uchylovati, takže touha po Bohu a duchovní ústraní v Bohu se navzájem udržují, a obojí se rodí a vzniká z dobrých myšlenek.

Vzbuzuj tedy, Filotheo, často touhu po Bohu krátkými, ale vroucími vzdechy svého srdce; div se jeho kráse, vzývej ho o pomoc, poklekej v duchu k patám svatého kříže, klaněj se jeho dobrotě, hovoř s ním o své spáse, dávej mu tisíckrát za den svou duši, upírej svůj vnitřní zrak na jeho líbeznost, podávej mu ruku jako malé dítě svému otci, aby tě vedl, klaď hlavu na jeho prsa jako rozkošnou kytičku, zatýkej ho do svého srdce jako prapor a povzbuzuj svou duši k tisícerým podobným hnutím, aby ses rozhojňovala v lásce boží a rozněcovala v sobě horoucí a něžnou lásku k tomuto božskému Ženichovi.

Takovým způsobem se tvoří modlitby střelné, které sv. Augustin vřele doporoučí svaté

paní Probě. Bude-li se naše duše, Filotheo, s láskou a důvěrně obírati Bohem, všecka bude jako navoněna jeho dokonalostmi. A to můžeme snadno činiti, ať se zaměstnáváme čímkoli, aniž tím naše záležitosti nebo zaměstnání utrpí nějakou újmu. Protože, ať se uchylujeme do duchovního ústraní k Bohu, ať se k němu obracíme vnitřními vzdechy, nezdržujeme se při tom déle než nějakou krátkou chvilku, což jistě nám nikterak nepřekáží v tom, co právě děláme, nýbrž naopak nám pomáhá, aby se nám naše práce a zaměstnání dobře dařily. Pocestný se také někdy zastaví, aby se sklenkou vína posilnil a občerstvil, ale ačkoliv se tu chvíli zdrží, nepřerušuje tím své cesty, nýbrž nabývá síly, aby ji snadněji a rychleji dokonal, takže se zastavuje jen proto, aby se mu šlo lépe.

Někteří duchovní spisovatelé sebrali hojnost ústních vzdechů, které jsou velmi užitečné, ale já ti radím, aby ses nevázala určitými slovy, nýbrž pronášej buď ústy buď toliko srdcem to, co láska právě ti vnukne, neboť ona ti poskytne tolik slov, kolika si budeš přáti, ačkoliv je pravda, že jsou některá slova, která mají jakousi zvláštní sílu a způsobilost, aby v této příčině vyhověla milujícímu srdci, jako jsou rozmanité vzdechy a povzlety duše, rozseté tak hojně po žalmech Davidových, rozmanitá zvolání k nejsvětější-

mu jménu Ježíšovu, slova lásky zaznamenaná v Písni Šalomounově. Také zpěvy duchovní jsou užitečny k tomuto účelu, předpokládaje, že se zpívají pozorně.

Konečně, jako lidé jatí přirozenou a lidskou láskou jsou skoro ustavičně svými myšlenkami u milované osoby a jejich srdce jest plno citů vůči ní a ústa jejich oplývají jejími chvalami, a když jsou od ní vzdáleni, neztrácejí žádné příležitosti, aby nevydávali dopisy svědectví o své náruživosti a nepomijejí stromu, aby na něm nevyrývali jména osoby, kterou milují, tak ti, kteří milují Boha, nemohou přestávati mysleti naň, dýchati pro něj, toužiti po něm, mluviti o něm, a chtěli by, kdyby bylo možné, vyrýti na prsa všech lidí na světě svaté a sladké jméno Ježíšovo.

A k tomu je vyzývají všecky věci, a není stvoření, aby jim nehlásalo chválu toho, jejž milují, a jak dí sv. Augustin, a před ním již sv. Antonius, všecko, co je na světě, mluví k nim řečí němou ale velmi srozumitelnou, povzbuzujíc je více milovati toho, jež milují, a všecky věci je vybízejí k dobrým myšlenkám, z nichž se pak rodí vzdechy a modlitby mocně tryskající a vyletující k Bohu. Viz několik příkladů. Sv. Řehoř, biskup nazianský, vypravoval jednou svým věřícím, že se kdysi procházel po břehu mořském a pozoroval, kterak vlny, přibíhajíce na pobřeží, nechávaly

tam drobné lastury a škeble, stébla trávy a jiné maličkosti, které moře vyvrhovalo na zemi; potom vracejíc se jinými vlnami, zase si bralo a pohlcovalo část vyvržených věcí, kdežto pobřežní skaliska zůstávala pevna a nepohnuta, ačkoliv vlny prudce na ně doražely. Tento výjev dává mu příležitost k bystré poznámce, že slaboši dávají se unášeti jako škeble a lastury a stébla trávy tu zármutkem, tu veselostí, podle toho, jak přibíhají a utíkají vlny štěstěny; ale lidé silné mysli zůstávají pevni a nepohnuti v jakékoli bouři. Takové smýšlení kladlo témuž světci na rty vroucí slova Davidova: „Vysvoboď mne, Bože: neboť jsou vzešly vody až k duši mé. Uvízl jsem v bahně hlubiny: a není dna. Přišel jsem na hlubinu mořskou, a bouře potopila mne.“ (Žalm 68, 2—3.) Neboť právě tenkráte zakoušel sv. biskup protivenství a zármutku, byv bídnými úklady Maximovými zbaven biskupského stolce. Svatý Fulgentius, biskup rusepský, byl jednou ve velikém shromáždění šlechty římské, k níž gotský král Theodorich činil promluvu. Vida lesk a nádheru tolika vynikajících mužů, rozestavených podle jejich důstojenství, svatý biskup řekl: „Bože můj, jak krásný jest asi nebeský Jerusalem, když zde na zemi spatřujeme pozemský Řím tak nádherný a slavný! A jestliže zde na světě jest dán takový lesk milovníkům

marnosti, jaká asi sláva jest uchystána na onom světě těm, kteří své myšlenky posvětili pravdě!“ O sv. Anselmu, arcibiskupu canterburském se vypravuje, že byl ku podivu zběhlý ve vzbuzování dobrých myšlenek. Jednou psi se hnali za zajícem, který v úzkosti přiběhl pod koně svatého arcibiskupa, hledaje tam útočiště před smrtí. Psi obstoupili koně a štěkali, ale netroufali si porušiti útočištné místo, na něž se jejich kořist uchýlila. Byla to neobyčejná podívaná, a celá družina se tomu smála. Ale veliký arcibiskup, vzdychaje, řekl: „Ach, vy se smějete, ale ubohému zvířátku není do smíchu. Nešťastná duše, uhoněná a potrhaná všelikými hříchy, uzří v hodince smrti své nepřátele, jak čekají, aby ji popadli a pohltili, a ona všecka vyděšena hledá všude pomoci a útočiště; a nenajde-li, její nepřátelé se jí vysmívají.“ Po těch slovech, truchlivě si povzdychnuv, ubíral se dále. Konstantin Veliký poslal sv. Antoniovi uctivý list, nad čímž mniši, kteří byli s ním, velice užasli. A on jim řekl: „Vy se divíte, že císař píše člověku? Divte se spíše, že věčný Bůh napsal smrtelníkům svůj zákon a mluvil k nim skrze ústa svého vlastního Syna.“ Sv. František Serafínský, spatřiv jednou ovečku samotnou uprostřed stáda kozlů, řekl svému společníkovi: „Pohleď, jak ta ovečka jest tichá uprostřed kozlů; takto náš Pán byl

tichý a mírný uprostřed fariseů.“ Jindy zase vida, jak vepř trhá mladinké jehňátko, řekl se slzami v očích: „Ach, ubohý beránku, ty mi živě připomínáš smrt našeho Spasitele!“

Když veliký muž našeho věku, František z Borje, ještě jako vévoda gandijský chodíval na lov, činíval tisíceré zbožné úvahy. „Divíval jsem se,“ tak sám vypravoval později, „jak se sokoli vracejí na ruku lovcovu a dávají si přikrývati oči a poutati se řemínkem na tyč, kdežto lidé se chovají tak vzpurně ke hlasu božímu.“ Sv. Basil praví, že růže uprostřed trní domlouvá lidem takto: „Nejpříjemnější věc na světě, ó smrtelníci, jest smíšena se zármutkem, a není žádné čisté radosti; smutek vždy bývá spojen s veselím, vdovství s manželstvím, starosti s úrodou, hanba se slávou, vydání s důstojnostmi, omrzelosť s rozkošemi, nemoc se zdravím. Růže jest krásná květina,“ pokračuje světec, „ale zarmucuje mne velmi, neboť mi připomíná můj hřích, pro který země byla odsouzena, aby plodila trní.“ Jakási zbožná duše, hledíc v noci na potok a vidouc obrážeti se v něm jasné nebe s tisícerými hvězdami, řekla: „Ó můj Bože, tyto hvězdy budou jednou pod mýma nohama, až mne ubytuješ ve svých stáncích, a jako hvězdy nebeské jsou vyobrazeny na zemi, tak lidé pozemští jsou vyobrazeni na nebi v živé studnici lásky boží.“ Jiný, patře

na tekoucí řeku, zvolal: „Tak ani má duše si nikdy neodpočine, dokud se nevlije do moře božství, které jest jejím pramenem.“ A sv. František, pohlížeje na hezký potok, na jehož břehu si klekl k modlitbě, octl se u vytržení ducha a několikráte s velikým citem opakoval slova: „Milost Boha mého teče mírně a klidně jako tento potůček!“ Jiný zase vida kvetoucí stromy, vzdychal sobě: „Proč já jediný jsem bez květu v zahradě církve?“ Jiný pohlížeje na kuřátka skrývající se pod křídla kvočnina, řekl: „Hospodine, pod stínem křídel svých schraň mne!“ (Ž. 16, 8.) Zase jiný, vida slunečnici, řekl: „Kdy se bude duše má takto stále obraceti za paprsky tvé dobroty, Bože můj?“ A vida v zahradě macešky, krásné na pohled, ale bez vůně, řekl si: „Hle, takové jsou mé myšlenky: krásné na vyjádření, ale neúčinné.“

Hle, Filotheo, takovým způsobem lze těžiti hojnost dobrých myšlenek a svatých vzdechů z tisícerých věcí, které se nám naskytují v tomto smrtelném životě. Opravdu nešťastní jsou lidé, kteří odvracejí tvory od stvořitele a obracejí je ke službě hříchu! Šťastni naopak ti, kteří obracejí tvory ke slávě jejich stvořitele, a toho, co při nich jest plané a marné, užívají ke zvelebování pravdy! „Zvykl jsem si,“ praví o sobě sv. Řehoř nazianský, „obraceti všechny věci ke svému duchovnímu

prospěchu.“ Čti zbožný hrobový nápis, který sv. Jeroným složil své svaté Pavle; jest milo viděti, jak nápis ten všecek jest protkán svatými úvahami a vzdechy, k nimž všecky příhody jí dávaly příležitost.

Nuže, v tom, že člověk si zvyká utíkati se často do duchovního ústraní a vysílá k nebi hojné modlitby střelné, záleží veliká část zbožného života; tím způsobem lze nahraditi nedostatek všech jiných modliteb, ale kdo naopak tohoto duchovního ústraní a modliteb střelných zanedbává, nemá téměř nic, čím by to nahradil. Bez tohoto duchovního prostředku není možný řádný rozjímavý život, bez něho odpočinek je zahálkou a práce překážkou. Z té příčiny tě prosím co nejsnažněji, abys celým srdcem pěstovala duchovní ústraní a střelné modlitby, a nikdy jich nezanechávala.

XIV. O mši sv. a kterak jí máme obcovati.

Ještě jsem ti nic neřekl o slunci všelikých duchovních cvičení, a tím jest mše svatá, nejsvětější a nejdokonalejší obět, střed křesťanského náboženství, jádro a duše vší zbožnosti a pobožnosti, nevýslovné tajemství, které v sobě obsahuje propast lásky boží, a skrze které Bůh sám se nám skutečně dává

a nás činí štědře účastnými svých milostí a dobrodiní.

Modlitba naše, je-li spojena s touto božskou obětí, má nevýslovnou moc, takže duše, Filotheo, skrze tuto obět oplývá nebeskými dary jako opřená o svého miláčka, jenž ji tak naplňuje vůní a lahodou duchovní, že se podobá sloupu dýmu vystupujícího z vonného dříví, myrrze, kadidlu a všem vonným věcem, jako jest řečeno v Písni Šalomounově.

Přičiňuj se tedy co nejsnažněji, abys mohla bývati každý den přítomna mši svaté, abys obětovala spolu s knězem obět svého Vykupitele Bohu, Otci jeho, za sebe a za veškerou církev. Oběti té, jak praví sv. Jan Zlatoústý, vždycky jsou přítomny zástupy andělů, aby prokázaly čest tomuto svatému tajemství; a když my jsme tam s nimi a máme týž úmysl, nemůžeme neobdržovati v takové společnosti množství nebeských darů. Kůry církve vítězné a bojující se přidávají a připojují k našemu Pánu při tomto božském úkonu, aby s ním, v něm a skrze něj jímaly srdce Boha Otce a přivlastňovaly nám jeho milosrdenství. Jak šťastna je duše, která svými city může zbožně přispívati k věci tak vzácné a žádoucí!

Kdybys pro nějakou nepřekonatelnou překážku nemohla se účastniti slavení této svrchované oběti svou osobní přítomností, bude

zapotřebí, abys tam poslala své srdce a byla přítomna přítomností duchovní. Jdi tedy v některou ranní hodinu v duchu, nemůžeš-li jinak, do kostela, spoj svůj úmysl s úmyslem všech křesťanů, a čiň tam, kde právě jsi, tytéž úkony vnitřní, které bys činila, kdybys byla skutečně přítomna slavení nejsvětější oběti v některém kostele.

Zde ti dávám několik pokynů, abys slýchala mši sv., ať vskutku, ať jen v duchu, tak, jak se náleží:

1. Od chvíle, kdy kněz dole u stupňů oltářních se poznamená křížem, až do chvíle, kdy vystoupí vzhůru k oltáři, konej s ním svou přípravu, která záleží v tom, že si živě uvědomíš přítomnost boží, vyznáš, že jsi nehodna, a poprosíš, aby ti Bůh tvé hříchy a chyby odpustil.

2. Od chvíle, kdy kněz vystoupí k oltáři, až do evangelia, přemýšlej zcela prostě a nepouštějíc se do podrobností o příchodu Páně na tento svět a o jeho vezdejším životě.

3. Od evangelia až kněz doříká „Credo“ (vyznání víry, které se říkává po evangelium každou neděli a dosti často též jindy) vzpomínej si, jak náš Spasitel kázal, a ujišťuj ho, že chceš žíti a umírati ve víře a v poslušnosti svaté církve katolické.

4. Po „Credo“ až do „Pater noster“ (do Otčenáše) zabývej se v srdci posvátnými

slovy Páně při poslední večeři, jeho smrtí a utrpením, jež se nám skutečně a podstatně představují při této svaté oběti, kteroužto spolu s knězem a ostatním lidem budeš obětovati Bohu Otci k jeho cti a ke svému spasení.

5. Po „Pater noster“ až do přijímání vzbuzuj v srdci horoucí touhu, žádajíc si celou duší, abys byla navždy spojena a sjednocena s naším Spasitelem věčnou láskou.

6. Po přijímání až do konce děkuj božské velebnosti Spasitelově za jeho vtělení, život, smrt, utrpení a za lásku, kterou nám prokazuje v této svaté oběti, a zapřisahej ho pro všecko toto, aby ti byl vždy milostiv a stejně tvým rodičům, přátelům a celé církvi. Potom se pokoř z celého srdce a přijmi zbožně boží požehnání, které ti náš Spasitel uděluje skrze svého služebníka.

Budeš-li však chtíti při mši sv. rozjímati o tajemstvích naší víry podle pořádku, kterým o nich den po dni rozjímáváš, nebude třeba, aby ses zabývala zbožnými úvahami a city, které jsem ti právě přidložil, nýbrž postačí, když na začátku mše sv. vzbudíš úmysl, že se chceš této svaté oběti klaněti a ji obětovati svým rozjímáním a svou modlitbou, protože v každém rozjímání se naskytují takové úvahy, myšlenky a city buď výslovně, buď aspoň mlčky a zahrnuty v jiných úkonech podobných.

XV. O jiných veřejných a společných zbožných úkonech.

Na křesťana, který chce žíti skutečně zbožně, sluší se také, aby v neděle a zasvěcené svátky obcoval odpoledním pobožnostem, buď nešporám, buď požehnání s nejsvětější svátostí, neb jiným. Tedy také ty, Filotheo, takových pobožností se účastni, pokud ti okolnosti budou dovolovati, neb ty dni jsou posvěceny Bohu, a proto náleží o nich konati více věcí k jeho cti a slávě než o jiných dnech. Zvláště při hodinkách nebo nešporách snad budeš okoušeti téže sladkosti jako kdysi svatý Augustin, jenž ve svých vzpomínkách píše, že když v začátcích svého obrácení býval přítomen zpěvům žalmovým, srdce jeho se rozplývalo lahodou, a z očí mu tékávaly slzy zbožnosti. Mimo to, a to pravím při této příležitosti jednou provždy, ve společných a veřejných pobožnostech církevních bývá vždy více užitku a potěchy než v pobožnostech soukromých, neboť Bůh sám to tak uspořádal, že věci konané společně mají přednost před věcmi, které se konají soukromí.

Je-li u vás, Filotheo, nějaké zbožné bratrstvo, dej se do něho ochotně zapsati, zvláště do některého takového, které svým působením hojně přispívá ke vzdělání věřících

a ku prospěchu duší. Tím osvědčíš poslušnost velmi příjemnou Bohu, neboť ačkoliv bratrstva a jiné zbožné družiny nejsou přikázány, církev přece je doporoučí, a aby dokázala, že si přeje, aby mnoho křesťanů do nich vstupovalo, uděluje jim rozmanité odpustky a výsady. Mimo to vždycky je skutkem lásky sdružovati se s jinými v něčem dobrém a pomáhati jim k dosažení jejich dobrých úmyslů. A ačkoliv může býti, že člověk také sám o sobě může činiti právě tolik dobrého, jako se činí v nějaké družině nebo bratrstvu společně, přece děje se Bohu více cti, když se spojujeme se svými bratřími a dopřáváme jim účastenství v dobrém, které konáme.

Totéž pravím o všelikých modlitbách a pobožnostech veřejných a společných, k jejichž užitečnosti máme napomáhati, pokud jest nám možno, svým dobrým příkladem, z něhož bližní budou míti duchovní vzdělání, a svou horlivostí o čest a slávu boží a o dosažení společných dobrých úmyslů.

XVI. Že máme ctíti a vzývati svaté a světice boží.

Protože Bůh často nám posílá dobrá vnuknutí skrze své anděly, také my zase máme jemu posílati časté zbožné vzdechy a touhy

jejich prostřednictvím. Svaté duše zemřelých, které jsou v nebi s anděly a jsou, jak praví náš Spasitel, jako andělé, činí v nebi pro nás totéž, co pro nás činí andělé, vyprošují nám totiž svými svatými modlitbami od Pána Boha hojné milosti. Spojme, Filotheo, své srdce s těmito nebeskými duchy a blahoslavenými dušemi; jako mladí ptáci učí se od starých zpívati, tak my, obcujíce zbožně se svatými, naučíme se lépe se modliti a zpívati chorály boží: „Před obličejem andělů," dí David, „žalmy zpívati budu tobě." (Ž. 137, 1.)

S obzvláštní láskou uctívej a zvelebuj nejsvětější Pannu a přeslavnou Matku boží Marii. Onať je matkou našeho božského Spasitele, a on sám, umíraje na kříži, zůstavil nám ji v osobě apoštola Jana za matku. Pán Ježíš mimo to jakožto člověk je náš bratr; tedy i z té příčiny matka jeho je také naší matkou. Utíkejme se tedy k ní a jako malé děti se uvrhujme do jejího náručí s dokonalou důvěrou ve všelikých okolnostech životních; modleme se k této dobrotivé matce své, dovolávejme se její mateřské lásky, snažme se následovati jejích ctností a mějme vůči ní srdce a smýšlení oddaných a milujících dětí.

Ctihodný Petr Faber, první kněz, první kazatel a první profesor theologie v Tovaryšstvu Ježíšovu a zároveň první společník sv.

Ignáce, zakladatele téhož Tovaryšstva, vraceje se jednou z Německa, kde se mnoho napracoval pro čest a slávu našeho Spasitele, a ubíraje se touto diecési, v níž se narodil, vypravoval, že v bludařských krajinách často užil veliké radosti, což přičítal přímluvě sv. andělů strážných oněch farností, kteréž anděly byl zvyklý uctivě pozdravovati a vzývati. Byl přesvědčen, že jim musí býti vděčen za to, že často ušel úkladům, které mu bludaři strojili, i za to, že našel mnoho srdcí ochotných slyšeti a přijímati nauku spásy. Proto také ,mluvě o tom, doporoučel tak vroucně pobožnost ke svatým andělům, že jedna dáma, která tenkráte, jsouc ještě dítětem, to slyšela z jeho úst, ještě po šedesáti letech o tom vypravovala s velikou zbožností.

Vyvol si některé obzvláštní světce, jejichž život by tě zvláště dojímal, jichž bys mohla svým životem následovati a ve které máš obzvláštní důvěru. Světec, po němž byla jsi nazvána při křtu svatém, je ti již od onoho dne ustanoven za vzor a za přímluvce.

XVII. Kterak třeba čítati a slýchati slovo boží.

Měj zbožnou uctivost ke slovu božímu, buď že je slýcháš v důvěrných hovorech se svými duchovními přáteli, buď že na kázáních.

Slýchej je vždycky pozorně a uctivě; obracej je pilně ke svému prospěchu a nedopouštěj, aby padalo na zemi, nýbrž přijímej je jako vzácnou masť do svého srdce, následujíc v tom příkladu nejsvětější Panny, která bedlivě zachovávala v srdci svém všecka slova, jež byla pronesena ke cti jejího Syna. A pamatuj, že náš Pán přijímá slova, která k němu mluvíme v modlitbě, touž měrou, kterou my přijímáme slova, jež on mluví k nám skrze ústa svých kazatelů.

Mívej vždy po ruce malou knihovničku zbožných knih v dobrém výběru, a v té příčině ti poradí tvůj duchovní vůdce. Čítej v nich každý den nějaký čas s velikou zbožností, jakobys čtla psaní, která ti svatí poslali s nebe, aby ti ukazovali cestu do nebe a povzbuzovali tě, aby ses tam ubírala. Čítej také životy svatých, v kterých budeš spatřovati jako v zrcadle obraz křesťanského života, a následuj jejich příkladů tak, jak se nejlépe hodí tvému stavu a povolání. Mnoho rysů v životech svatých lidí je takového rázu, že lidé, žijící ve světě, nemohou jich v tom nikterak úplně následovati; všichni však jich mohou následovati nějakou měrou, buď zblízka, buď jako zdaleka. Samoty sv. Pavla, prvního poustevníka, můžeš následovati, utíkajíc se do ústraní duchovního nebo skutečného, jak později vyložím a již výše

jsem vyložil, a podobně svrchované chudoby sv. Františka, když se budeš činiti chudou způsobem, který ti naznačím, a tak také v jiných věcech. Jisto jest, že životy některých světců více než životy jiných nám ukazují, jak se má a může život náš utvářeti, jako na příklad život svaté Terezie, který po této stránce jest zvláště poučný, životy prvních druhů sv. Ignáce z Loyoly, život sv. Karla Boromejského, arcibiskupa milánského, sv. Ludvíka krále, sv. Aloisia, sv. Františka a jeho prvních učedníků, a jiných jim podobných. Životy jiných světců zase obsahují skutky a rysy, kterým se spíše můžeme diviti než jich následovati, jako o nich čteme na příklad v životě sv. Marie Egyptské, sv. Simeona Stylity, sv. Kateřiny Sienské a sv. Kateřiny Janovské, sv. Anděly a jiných jim podobných svatých a světic božích. Nicméně také jejich životy nemohou nás nepovzbuzovati k upřímnému milování Pána Boha našeho.

XVIII. Kterak náleží přijímati vnuknutí boží.

Vnuknutím dobrým nebo božím lze nazývati každé hnutí, každé napomenutí, každou výčitku vnitřní, každé osvícení a poznání, které Bůh svou otcovskou péčí a láskou v nás působí, předcházeje svým požehnáním naše

srdce, aby nás probudil, povzbudil, vábil a pudil ke ctnosti, k lásce nebeské, k dobrým předsevzetím, zkrátka ke všemu, co nás vede k naší věčné blaženosti. To jest to, čemu Ženich nebeský naší duše říká „tlouci na dveře“ a mluviti k srdci nevěstinu, buditi ji, když spí, hledati jí a volati ji, když jest nepřítomna, zváti ji, aby okoušela jeho medu a trhala jablka a květy v jeho zahradě, a zpívala a dávala slyšeti svůj sladký hlas jeho uším. (Píseň Šal. 5.)

Když někdo chce vstoupiti v manželství, je potřebí tří úkonů, pokud se týkají dívky, již chce pojmouti za manželku: nejprve se jí učiní nabídnutí; pak jest třeba, aby se jí ta nabídka zamlouvala; konečně, aby ji přijala. Podobně, když Bůh chce v nás, skrze nás a s námi učiniti nějaký veliký skutek lásky, nejprvé nám skutek ten svým vnuknutím jako navrhne nebo předloží; potom se nám skutek takový zalíbí; konečně k němu přivolíme. Neboť jako do hlubiny hříchu se sestupuje po třech stupních, kteréž jsou pokušení, zalíbení a svolení, stejně po třech stupních se vystupuje vzhůru ke ctnosti, a stupně ty jsou: dobré vnuknutí, které jest protivné pokušení, zalíbení v dobrém vnuknutí, kteréž se protiví zálibě v pokušení, konečně svolení k dobrému vnuknutí, kteréž se protiví svolení k pokušení.

Kdyby vnukání trvalo po celý čas našeho života, nebyli bychom proto přece nikterak Bohu příjemni, kdybychom ve vnukání neměli zalíbení; naopak, božská jeho Velebnost by se proto hněvala, jako se hněval na Israelské, s nimiž byl čtyřicet let, pobízeje jich, jak sám praví, aby se obrátili, ale oni nikdy nechtěli k tomu přivoliti, pročež přisáhl jim ve hněvu svém, že nikdy nevejdou do země odpočinutí.

Jestliže se člověku ve vnuknutí zalíbí, již tím obrací své kroky ke slávě boží, a tím již se počíná líbiti jeho božské Velebnosti; neboť ačkoli takové zalíbení není ještě plným svolením, aspoň jest jakousi přípravou k němu. A jestliže je dobrým znamením a věcí užitečnou slýchati ochotně slovo boží, které jest jako zevnitřní vnuknutí boží, jistě také je věc dobrá a Bohu příjemná, míti zalíbení ve vnitřním vnuknutí. To jest ono zalíbení, o kterém mluví svatá Nevěsta, řkouc: „Duše má rozplývala se, jakž byl promluvil milý můj.“ (Pís. Šalom. 5, 6.)

Ale teprvé přivolení dokonává ctnostný úkon; neboť kdybychom obdrželi vnuknutí, a kdyby se nám v něm zalíbilo, ale přece bychom potom odepřeli přivoliti k němu, byli bychom svrchovaně nevděčni a urazili bychom tím velice jeho božskou Velebnost, více, než kdybychom hned jeho vnuknutí byli odmítli, nenalézajíce v něm zalíbení. To se

stalo Nevěstě (Pís. Šalom. 5, 3, 6); neboť ačkoli sladký hlas jejího milého naplnil její srdce svatou rozkoší, přes to přese všecko mu neotevřela, nýbrž vymlouvala se planou výmluvou, pročež Ženich spravedlivě se rozhněvav, pominul dveří jejích a ubíral se dále, zanechav jí.

Umiň si pevně, Filotheo, že budeš ochotně přijímati všecka dobrá vnuknutí, která ti Pán Bůh ráčí udělovati; a když je v sobě uznamenáš, přijímej je jako posly krále nebeského, jenž si žádá vstoupiti s tvou duší v manželství. Slyš pokojně, co ti navrhují, uvažuj s jakou láskou se ti takových vnuknutí dostává, a něžně se s nimi zabývej.

Přivoluj k nim, ale přivolením plným, milujícím a pevným, neboť takto Bůh, jehož si nemůžeš k něčemu zavázati tak, aby ti byl tím povinen, sám se bude považovati za velmi zavázaného pro tvou oddanost. Jde-li však o věci důležité neb velmi neobyčejné, nepřivoluj hned, abys nebyla oklamána, nýbrž vždycky se poraď se svým duchovním vůdcem, aby uvážil, zda vnuknutí to je pravé nebo klamné; protože nepřítel duší našich, vida některou duši ochotnou přivolovati ke vnuknutím, často jí předkládá vnuknutí klamná, aby ji zavedl. To však se mu nikdy nepodaří, pokud ona pokorně bude poslušna svého vůdce.

Když jednou přivolíš, je potom potřebí, abys vnuknutí svědomitě uvedla ve skutek, což jest vrcholem ctnosti: neboť chovati přivolení jenom v srdci a nedojíti ke skutku bylo by jako štípiti vinici a nechtíti, aby nesla hrozny.

Nuže, ke všemu tomuto velice pomáhá, když se dobře koná ranní pobožnost a duchovní ústraní, jak jsem obojí vyložil výše; neboť skrze obojí se připravujeme činiti dobré, a to netoliko jakousi přípravou povšechnou, nýbrž přípravou podrobnou a obzvláštní.

XIX. O svaté zpovědi.

Náš Spasitel zůstavil své církvi svátost pokání a zpovědi, abychom se v ní obmývali ode všech nepravostí svých, kdykoli bychom se jimi poskvrnili. Nedopouštěj tedy nikdy, Filotheo, aby tvé srdce dlouho zůstávalo nakažené jakýmkoli hříchem, když máš pohotově tak snadný prostředek k očištění. Duše, která přivolila ke hříchu, musí se sama sobě oškliviti a očistiti se co nejdříve, a to z úcty k božské Velebnosti, která na ni pohlíží. Ach běda, proč bychom chtěli umírati smrtí duchovní, když máme v rukou jistý a dokonalý lék pro své uzdravení?

Zpovídej se pokorně a zbožně každý tý-

den, a bude-li možná, pokaždé, když jdeš k sv. přijímání, třeba by ti tvé svědomí nevyčítalo žádného hříchu smrtelného; neboť ve zpovědi obdržíš netoliko rozhřešení od hříchů všedních, ze kterých se budeš zpovídati, nýbrž také velikou sílu, aby ses jich příště vystříhala, veliké světlo, abys je dobře rozeznávala a hojnou milost, aby sis nahradila všelikou škodu a ztrátu, kterou ti hříchy ty způsobily. Zároveň budeš se tím také cvičiti v pokoře, v poslušnosti, v prostotě a v lásce, takže jedinou takovou zpovědí vykonáš více ctnostných úkonů než při jakémkoli jiném zbožném cvičení.

Měj vždycky opravdovou a upřímnou lítost nad hříchy, ze kterých se budeš zpovídati, byť byly sebe menší, a zároveň pevné předsevzetí, že se jich příště budeš varovati. Mnozí lidé se zpovídají ze všedních hříchů ze zvyku a jako jen aby něco řekli, ale nikterak nemyslí na to, aby se polepšili a hříchů těch se vystříhali. Tím se stává, že celý život vězí stále v týchž hříších, a ovšem přicházejí o mnoho zásluh a prospěchů duchovních, které by byli mohli získati. Když se tedy zpovídáš, že jsi lhala, třeba to nikomu neublížilo, nebo že jsi řekla nějaké nenáležité slovo nebo při hře nezachovala míry, lituj toho a měj pevný úmysl, že se v té věci polepšíš. Je to jistě zlý zvyk, zpovídati

se z hříchu nějakého, toho neb onoho, smrtelného nebo všedního, a nechtíti se od něho očistiti; neboť jenom pro to je zpověď ustanovena.

Nežaluj na sebe jenom některé věci zbytečné, jako někteří činívají ze zvyku a jako nemyslíce: „Nemiloval jsem Boha, jak se náleželo, nemodlil jsem se tak zbožně, jak jsem měl, nemiloval jsem bližního, jak jsem byl povinen, nepřijímal jsem svátosti s takovou uctivostí jak se náleželo," a podobně při jiných věcech. Příčina, proč pravím, že se nemáš takto zpovídati, je ta, že tím bys neříkala nic zvláštního, z čeho by mohl zpovědník rozpoznati stav tvého svědomí; nebo jistě všichni svatí v nebi a všichni lidé na zemi by mohli říkati, kdyby se zpovídali, tytéž věci, jaké jsem právě naznačil. Rozpomínej se tedy, co je příčinou, že se musíš z toho neb onoho vyznávati, a když si vzpomeneš, žaluj to na sebe upřímně a bez vytáček. Na příklad, zpovídáš se, že jsi nemilovala bližního, jak se náleželo; snad to žaluješ na sebe proto, že jsi viděla člověka opravdu chudého, kterému bys byla snadno mohla nějak pomoci a ho potěšiti, ale neučinila's toho. Nuže dobrá, zpovídej se z tohoto určitého poklesku a řekni: „Naskytl se mi člověk opravdu nuzný, a já z nedbalosti, nebo pro tvrdost srdce, nebo z pohrdání

(nebo z jiné příčiny, jak ti svědomí připomene) jsem mu nepomohla jak jsem mohla.“ Stejně se nezpovídej, že jsi se k Bohu nemodlila tak zbožně, jak se slušelo, nýbrž jestliže jsi byla vlastní vinou roztržita nebo jestliže jsi zanedbala zvoliti žádoucí místo a čas a jiné okolnosti, aby ses mohla pozorně modliti, žaluj na sebe zcela prostě tak jak uznáváš, že jsi chybila, nechávajíc všech rčení povšechných, která při zpovědi nic neznamenají.

Nespokojuj se pak tím, že řekneš své všední hříchy tak, jak se přihodily, nýbrž vyznávej se také z pohnutek, které tě přiměly, že jsi se jich dopustila. Na příklad, nespokojuj se tím, že řekneš: „Lhala jsem, ale nikomu to neublížilo;“ nýbrž řekni, zdali jsi zalhala z ješitnosti, buď že jsi se chtěla chlubiti, buď že jsi se chtěla vymluviti, nebo pro marnou zábavu nebo z umíněnosti. Jestliže jsi zhřešila při hře, řekni, zdali se to stalo pro zisk nebo ze zalíbení v zábavě, a podobně se vyznávej při jiných hříších a chybách. Pověz také, zdali jsi se ve své chybě zdržela dlouho, protože délka trvání obyčejně chybu zveličuje, protože je rozdíl mezi jakousi prchavou ješitností, která se snad rozlila naším duchem na nějakou čtvrthodinku, a mezi ješitností, která naplňovala naše srdce celý den, neb dva, tři dni. Dlužno tedy říci hřích,

pohnutky a trvání jeho. Neboť, ačkoliv člověk obyčejně není povinen vysvětlovati hříchy všední tak podrobně, a konec konců ani se z nich nemusí zpovídati, přece kdo chce dokonale očistiti svou duši, aby se mohl lépe věnovati zbožnosti, musí se pilně přičiňovati, aby jeho duchovní lékař dobře znal jeho chorobu, byť byla sebe menší, chce-li od ní býti uzdraven.

Neopomíjej říci vše, čeho jest potřebí, aby byla zřejma povaha tvého poklesku, jako co bylo příčinou, že jsi se rozhněvala na někoho nebo že jsi se o někom domýšlela zlého. Na příklad, člověk, jenž mi je nepříjemný, mi řekne nějaké slovíčko pro zasmání, ale já si to budu špatně vykládati a rozhorlím se. Kdyby mi jiný člověk, který mi je milý, byl řekl slovo mnohem drsnější, byl bych to klidně snesl. Když se tedy budu zpovídati, neopomenu říci: „Dovolil jsem si prudká a hněvivá slova vůči komusi, vykládaje si špatně jakousi věc, kterou mi řekl, a to ne pro povahu těch slov, nýbrž proto, že člověk ten mi byl (nebo jest) nepříjemný.“ A je-li potřebí ještě podrobnějšího vysvětlení, myslím, že bude dobře, když se budeš vyjadřovati ještě podrobněji. Neboť když člověk žaluje na sebe tak otevřeně a upřímně, nevyjevuje toliko hříchy, kterých se dopustil, nýbrž také zjevuje své špatné náklonnosti, způsoby, zvy-

ky a jiné kořínky hříchů, takže jeho duchovní vůdce dokonaleji poznává srdce, s kterým jest mu činiti, i prostředky vhodné k jeho zdokonalování. Nicméně vždycky je třeba, pokud možná, utajovati osobu, která byla tvého hříchu účastna.

Měj pozor na množství hříchů, které velmi často žijí a panují ve svědomí nejsouce pozorovány, aby ses z nich zpovídala a mohla se od nich očistiti. Čti v té příčině kapitolu 6., 27., 18., 29., 35. a 36. ve třetí části této knížky, a kapitolu 7. v části čtvrté. Neměň snadno svého zpovědníka; když si jednoho zvolíš, drž se ho a vydávej mu ze svého svědomí počet ve dny, které jsou k tomu ustanoveny, oznamujíc mu upřímně a prostě hříchy, kterých jsi se dopustila. A občas, na př. jednou za měsíc, nebo každé dva měsíce, pověz mu také stav svých náklonností a nálad, i když bys nebyla jimi zhřešila, na př. býváš-li trápena truchlivostí, zármutkem, nebo náchylna k veselosti nebo cítíš-li v sobě touhu, získávati statky časné, a podobné náklonnosti.

XX. O častém svatém přijímání.

Vypravuje se, že Mithridates, král pontský v Malé Asii, vynalezl lék jakýsi proti všem jedům, který byl po něm nazván jeho jménem,

a že tímto kazijedem tak upevnil své ústroji, že když později se chtěl otráviti, aby neupadl v římské otroctví, nemohl toho dokázati. Náš Spasitel ustanovil nejsvětější a velebnou svátost oltářní, která skutečně a pravdivě v sobě obsahuje jeho tělo a krev, aby každý, kdo svátosti té požívá, živ byl na věky. Proto kdokoliv jí užívá často a zbožně, upevňuje zdraví a život své duše tolik, že je téměř nemožno, aby se otrávil nějakou špatnou příchylností; není možná, aby se člověk živil tímto pokrmem života, a zároveň aby se v něm dařily choutky smrti. Takže, jako první lidé, bydlíce v ráji, mohli býti nesmrtelnými také podle těla, a to mocí ovoce se stromu života, který jim tam Bůh připravil, tak mohou lidé neumírati duchovně, a to mocí této svátosti života. A jistě, jestliže nejchoulostivější ovoce a které se nejsnáze kazí, jako třešně, merunky a jahody, snadno se zachovává po celý rok, když bude zavařeno do cukru nebo medu, není nikterak divno, jestliže naše srdce, ačkoli je tolik křehké a slabé, bude uchováváno od zkázy hříchu, když bude proniknuto jako cukrem a medem neporušitelným tělem a krví Syna božího. Ó Filotheo, křesťané, kteří budou zavrženi, nebudou míti výmluvy, neboť spravedlivý Soudce jim ukáže, že to bylo jejich vinou, když zahynuli duchovně, ačkoliv jim bylo tak

snadno zachovávati si život a zdraví, kdyby se byli pilně a zbožně krmili jeho tělem, které jim zůstavil právě k takovému účelu. „Nešťastníci," řekne jim, „proč jste zahynuli, majíce po ruce ovoce a pokrm života?"

Co se týče obyčeje, přijímati nejsvětější Svátost oltářní každého dne, já toho ani nechválím ani nehaním. Ale přijímati každou neděli, to radím a vybízím k tomu každého, předpokládaje, že v jeho duši není žádné příchylnosti ke hříchu. Ona slova, že ani nechválím ani nehaním bez výjimky každodenního přijímání, nejsou má, nýbrž jsou to slova sv. Augustina. Opatrnosti zpovědníkově ponechávám, aby sám rozhodl, co se lépe hodí duši, které je vůdcem a která by si žádala jeho soudu v té věci. K svatému přijímání tak častému je zajisté potřebí jakéhosi obzvláště dobrého rozpoložení duševního, a proto není lze dávati v té věci povšechných rad, nýbrž třeba uvážiti každý případ zvláště. Ale protože takové rozpoložení, ačkoliv obzvláště dobré, může býti nalezeno ve mnohých dobrých duších, nebylo by také dobře od toho obecně odrazovati, nýbrž jest dlužno uvážiti vnitřní stav každého jednotlivého člověka zvláště. Bylo by nemoudré, všem bez rozdílu raditi tak časté svaté přijímání, ale také by bylo nemoudré někoho pro to haněti, zvláště tenkráte, když by se v tom spra-

voval radou moudrého duchovního rádce. Pěkně odpověděla sv. Kateřina Sienská, když jí kdosi stran jejího častého přijímání namítal, že sv. Augustin ani nechválí ani nehaní každodenního přijímání. „Dobrá," odpověděla, „když tedy sv. Augustin to nehaní, prosím, abyste toho nehaněl ani vy, a budu spokojena."

Vidíš však, Filotheo, že sv. Augustin vybízí a radí důtklivě, aby věřící přijímali tělo Páně o všech nedělích; spravuj se tedy jeho radou, pokud ti bude možno. Protože, jak předpokládám, nemáš v sobě žádné příchylnosti ani ke hříchu smrtelnému ani ke hříchu všednímu, máš to vnitřní rozpoložení, kterého sv. Augustin žádá, ba ještě lepší. Neboť netoliko nemáš vůle hřešiti, ale nemáš ani náklonnosti ke hříchu. Jestliže tedy tvůj duchovní otec uzná za dobré, budeš moci s užitkem přijímati také ještě častěji než o všech nedělích.

Nicméně mohou se vyskytnouti některé překážky, ne s tvé strany, ale se strany osob, s kterými žiješ, které by právem daly moudrému zpovědníkovi příležitost, aby ti poradil nechoditi k sv. přijímání tak často. Na př. jsi-li na někom závislá a osoby, kterým jsi povinna poslušností nebo úctou, jsou tak málo poučeny o věcech náboženských nebo jsou tak divné povahy, že se horší a

nepokojí, když tě vidí přijímati tak často, snad v takových okolnostech, když se všecko dobře uváží, bude dobré vyhověti trochu jejich nestatečnosti a choditi k sv. přijímání jednou za čtrnácte dní; to však se rozumí tenkráte, když nikterak nelze té obtíže překonati. Také v této věci nelze pronésti povšechného soudu, nýbrž třeba dělati tak, jak otec duchovní řekne, ačkoliv jako jistou věc mohu říci to, že osoby, které chtějí Bohu zbožně sloužiti, mají přijímati tělo Páně nejméně jednou za měsíc.

Budeš-li rozumná, ani matka ani žena ani otec ani muž nebudou ti moci brániti neb překážeti v častém sv. přijímání. Neboť jestliže ten den, kdy půjdeš ke stolu Páně, nezanedbáš ničeho z toho, co se náleží na tvé postavení, a naopak budeš ke svým domácím vlídnější a ochotnější a neodepřeš jim žádné své povinnosti, není podobno pravdě, že by tě chtěli odvraceti od pobožnosti, která jim nezpůsobuje žádných obtíží ani nepříjemností, leč by byli vskutku nerozumní a takoví, že je těžko se jim zachovati. V takovém případě, jak jsem řekl, tvůj duchovní vůdce snad uzná za dobré, aby ses jim podvolila.

Co se týče tělesných nemocí, žádná není takovou překážkou, aby člověk nemohl býti účasten svatého přijímání, vyjímaje takové nemoci, které dráždí k častému vrhnutí.

Aby člověk mohl přijímati tělo Páně každý týden, je potřebí, aby neměl hříchu smrtelného ani náklonnosti ke hříchu všednímu, a aby upřímně toužil po svatém přijímání. Kdyby však někdo chtěl přijímati každý den, musilo by se mimo to ještě žádati, aby mohl říci, že překonal většinu zlých náchylností, a aby se to dálo se svolením neb radou duchovního otce.

XXI. Kterak náleží přijímati tělo Páně.

Večer před svatým přijímáním počni se na ně připravovati hojnými vzdechy a povzlety lásky, a odejdi trochu dříve spat, abys mohla ráno zase časněji povstati. Jestliže v noci procitneš, naplň hned srdce a ústa několika vonnými slovy, aby tvá duše byla jako naplněna líbeznou vůní a tak potom hodně přijala nebeského Ženicha, jenž bdí zatím co ty spíš a chystá se přinésti ti tisíceré milosti a dary, budeš-li ty, co tebe se týče, náležitě přichystána, abys je přijala. Ráno vstaň s velikou radostí, že ti nastává tak veliké štěstí; a když se vyzpovídáš, jdi s velikou důvěrou, ale také s velikou pokorou přijmouti tento nebeský pokrm, jenž tě živí k životu nesmrtelnému. A když vyřkneš posvátná slova: „Pane nejsem hodna," (Mat. 8, 8) již nehýbej

ani hlavou ani rty, abys snad ještě zbožně vzdechla nebo řekla nějakou modlitbičku, nýbrž otevři mírně a slušně ústa a pozdvihni hlavu tolik, aby kněz pohodlně mohl viděti co činí, a přijmi, plna víry, naděje a lásky, toho, v nějž, skrze nějž a pro nějž věříš, doufáš a miluješ. Představ si, Filotheo, že jako včela, když sesbírá na květech nebeskou rosu a nejvýbornější šťávu pozemskou a promění ji v med, potom jej odnáší do úle, tak kněz, vezma s oltáře Spasitele světa, pravého Syna božího, který sestoupil s nebe jako rosa, a pravého syna nejčistší Panny, který vyšel jako květ ze země našeho člověčenství, klade jej jakožto lahodný pokrm do tvých úst a do tvých útrob. Když jej přijmeš, vybídni své srdce, aby přišlo a klanělo se králi spásy, jednej s ním o svých vnitřních záležitostech, pozoruj ho ve svém nitru, do něhož vešel pro tvé štěstí. Přivítej ho, jak nejlépe umíš a dovedeš, a chovej se tak, aby na všem tvém konání bylo zřejmo, že je s tebou Bůh.

Ale kdybys pro nějakou příčinu nemohla dojíti té radosti, že bys při mši sv. skutečně přijímala tělo Páně, přijmi je aspoň srdcem a duchem, a spoj se horoucí touhou s tímto oživujícím tělem Spasitelovým.

Tvůj nejhlavnější úmysl při sv. přijímání má býti ten, že chceš rozmáhati a utvrzovati se a nalézati útěchu v milování božím;

neboť pro lásku a pro nic jiného musíš přijímati to, co z pouhé lásky se ti dává darem. A jistě není lze představiti si, že by náš Spasitel činil něco něžnějšího a co by jevilo větší lásku, než když ve sv. přijímání takřka sebe sám ničí a pokrmem se činí, aby pronikal naše duše a co nejúžeji se spojoval s tělem a srdcem svých věrných.

Kdyby lidé světského smýšlení se tě ptali, proč chodíš tak často ke sv. přijímání, řekni jim, že proto, aby ses učila milovati Boha, aby ses očišťovala od svých nedokonalostí, zbavovala se svých křehkostí, těšila se ve svých zármutcích, nacházela oporu proti svým slabostem. Řekni jim, že dvojí druh lidí má často přijímati tělo Páně: dokonalí, protože jsouce dobře rozpoloženi, velice by chybovali, kdyby nepřicházeli ke zdroji a studnici dokonalosti; a nedokonalí, aby se mohli prospěšně přičiňovati o svou dokonalost; silní, aby neslábli, slabí, aby se posilovali; nemocní, aby se uzdravili, zdraví, aby se neroznemohli, a že ty, jakožto nedokonalá, slabá a nemocná máš zapotřebí často se stýkati se svou dokonalostí, svou silou a svým lékem. Řekni jim, že ti, kteří nejsou příliš zaměstnáni světskými záležitostmi, mají přijímati často, protože toho potřebují, a že ten, kdo mnoho pracuje a se namáhá, musí také jísti výživné pokrmy, a to často. Řekni

jim, že přijímáš nejsvětější svátost proto často, aby ses naučila přijímati ji dobře, protože nikdy člověk nevykonává zcela dobře úkon, v kterém se často necvičí.

Choď často k sv. přijímání, Filotheo, a co nejčastěji budeš moci, podle uznání svého duchovního otce, a věř mi, jako zajíci v našich horách bývají v zimě bílí, protože nevidí a nejedí nic jiného než sníh, tak ty, když budeš v této svátosti pokorně a s klaněním ctíti a jísti krásu, dobrotu a čistotu samu, budeš všecka krásna, všecka dobra, všecka čista.

Třetí část Navedení,

obsahující některá naučení, kterak se třeba cvičiti v ctnostech.

I. Které ctnosti si máme vyvoliti, abychom se v nich cvičili.

Včelí královna nikdy nevyletuje z úle, aby nebyla obklopena celým svým drobným národem; a láska nikdy nevchází do srdce, aby s sebou nepřiváděla jiné ctnosti, které cvičí a kterým ukládá jejich úkoly, jako vojenský velitel cvičí vojáky a ukládá jim, co mají činiti; neukládá však láska ostatním ctnostem, aby všecky najednou konaly to, co mají konati, ani jim to neukládá vždy ani všude ani stejně. Spravedlivý jest „jako strom, který štípen jest podle vod tekoucích, jenž ovoce své vydá časem svým“ (Žalm 1, 3), protože láska zavlažujíc duši, plodí v ní ctnostné skutky, každý v náležitý čas. Ačkoliv hudba sama v sobě bývá příjemna, v čas zármutku je nevhodna, dí kniha Sirachova (22, 6). Lec-

kteří lidé velmi chybují tím, že si umíní konati některou zvláštní ctnost, ale potom mermomocí ji chtějí osvědčovati všude a vůči komukoliv a v každou dobu, a chtějí jako někteří starodávní filosofové buď ustavičně plakati nebo ustavičně se smáti, ba počínají si ještě hůře, když hanějí a kárají ty, kteří ustavičně neosvědčují na sobě týchž ctností jako oni. Ale apoštol dí, že máme se radovati s radujícími a plakati s plačícími (Řím. 12, 15), a že láska jest trpělivá a dobrotivá, nemyslí zlého, všeho se naděje, všeho trpělivě čeká. (1. Kor. 13.)

Nicméně jsou některé ctnosti, které musíme osvědčovati skoro všude a při všem, a které nesmějí konati svých skutků jen pro sebe, nýbrž musí rozlévati svou povahu po úkonech všech ostatních ctností. Nenaskýtá se nám často příležitost, abychom osvědčovali statečnost, velikodušnost, štědrost; ale mírnost, tichost, počestnost a pokora jsou takové ctnosti, které mají pronikati všecky úkony našeho života. Jiné ctnosti jsou jistě výbornější; ale tyto jsou v našem životě potřebnější. Cukr je výbornější než sůl; ale soli častěji užíváme a více jí potřebujeme. Proto jest potřebí, abychom byli stále a hojně opatřeni těmito obecnými ctnostmi, protože je zapotřebí užívati jich a osvědčovati je téměř ustavičně.

Když si volíme, v kterých ctnostech se chceme cvičiti, máme těm, které se více srovnávají s naším povoláním a s našimi povinnostmi, dávati přednost před těmi, které by se srovnávaly s naší zálibou. Svatá Pavla si libovala v konání velmi přísných tělesných umrtvování, aby snadněji okoušela sladkostí duchovních; ale více byla povinna poslouchati svých představených. Z té příčiny sv. Jeronym uznává, že zasluhovala výtky, protože proti radě svého biskupa si ukládala nemírné posty. Apoštolové naopak, kterým bylo uloženo hlásati evangelium a rozdávati duším chléb nebeský, soudili velice správně, že by chybovali, kdyby zanechávali této svaté služby, aby se mohli věnovati pečování o chudé, ačkoliv je to ctnost velmi výborná. Každé povolání má potřebí osvědčovati nějakou zvláštní ctnost: jiné ctnosti sluší na biskupa, jiné na panovníka, jiné na vojína, jiné na vdanou paní, jiné na vdovu; a ačkoli všichni musí míti všechny ctnosti, nicméně všichni je nemohou stejně osvědčovati, nýbrž každý má se obzvláště oddávati těm ctnostem, kterých vyhledává ten druh života, k němuž jest povolán.

Mezi ctnostmi, které se netýkají našich obzvláštních povinností, sluší dávati přednost těm, které jsou výbornější, ne těm, které více bijí do očí. Komety se jeví obyčejně

jakožto větší než hvězdy, a zabírají mnohem více místa podle našeho vidění; a přece nelze jich přirovnávati k hvězdám ani co do velikosti ani co do jasnosti, a velikými se zdají toliko proto, že jsou nám bližší a že jsou hrubšího složení než hvězdy. Podobně jsou jisté ctnosti, kterých si lidé obecně velmi váží a vždy jim dávají přednost před jinými, a to proto, že jsou nám jaksi blízké, přístupné smyslům a dají se, abych tak řekl, hmatati; tak obecný lid dává časné almužně přednost před duchovní, žiněnému rouchu, postům, bosým nohám, bičování a tělesnému mrtvení přednost před mírností, přívětivostí, počestností a jiným mrtvením vnitřním, ačkoliv tyto ctnosti jsou mnohem výbornější. Vyvol si tedy, Filotheo, ctnosti lepší, a ne ty, jež jsou u větší vážnosti; výbornější, a ne ty, jež více bijí do očí; ctnosti řádné, a ne ty, které se více stkvějí.

Jest užitečno, aby si každý vyvolil nějakou ctnost, kterou chce obzvláště konati, ne tak, že by ostatních nedbal, nýbrž aby svého ducha vhodněji pořádal a zaměstnával. Sv. Janovi, biskupovi alexandrijskému, zjevila se krásná dívka, jasnější nad slunce, po královsku přistrojená a ozdobená, majíc na hlavě olivový věnec, a řekla mu: „Jsem prvorozená dcera královská; chceš-li mne míti za přítelkyni, dovedu tě před krále.“ Světec

porozuměl, že Bůh mu tímto zjevením doporoučí milosrdenství vůči chudým, pročež se potom dal s takovou horlivostí na konání této ctnosti, že jest pro ni všude nazýván svatým Janem almužníkem. Eulogius alexandrijský žádal si sloužiti Bohu nějakým obzvláštním způsobem, a nemaje dosti síly ani aby se oddal životu poustevnickému, ani aby se postavil poslušností pod něčí moc, vzal k sobě jakéhosi nebožáka pokrytého malomocenstvím, chtěje na něm osvědčovati lásku a zapírání sebe. A aby to činil hodněji, učinil slib, že mu bude sloužiti, k němu se chovati a jej ctíti tak, jak by byl služebník povinen počínati si vůči svému pánovi. Když pak na ně oba přišlo pokušení, aby se raději zase rozešli, obrátili se o radu k velikému svatému Antoniovi, jenž jim řekl: „Varujte se pilně, synáčkové, abyste od sebe neodcházeli, neboť nyní jste již blízko u svého cíle. Jestliže vás anděl Páně nenajde pospolu, budete ve velikém nebezpečenství, že přijdete o své koruny."

Sv. král Ludvík navštěvoval nemocnice jako by to bylo jeho povinností, a sloužil nemocným vlastníma rukama. Sv. František miloval nade všecko chudobu, kterou nazýval svou paní, sv. Dominik zase kázání slova božího, po čemž jeho řád pak byl nazván. Sv. Řehoř Veliký si liboval v tom, že po

příkladu Abrahamově uváděl k sobě pocestné, a pohostil jako Abraham krále slávy v podobě poutníkově. Tobiáš osvědčoval lásku, pochovávaje mrtvé. Sv. Alžběta, ačkoli byla velká kněžna, milovala nade všecko povržení. Sv. Kateřina Janovská, ovdověvši, oddala se službě nemocných v nemocnicích. Cassian vypravuje, že jakási zbožná slečna, která si žádala býti cvičena ve ctnosti trpělivosti, obrátila se v té věci na sv. Athanasia. Sv. biskup jí doporučil, aby si vzala k sobě jednu chudou vdovu, mrzutou, zlostnou a nesnesitelnou, která této zbožné slečně ustavičně lála a tím jí dávala znamenitou příležitost, aby se cvičila v mírnosti a shovívavosti. Takto služebníci boží se oddávají ti službě nemocných, ti péčí o chudé, ti zase vyučují mládež pravdám svatého náboženství, ti vyhledávají ztracených a zbloudilých duší, ti pečují o ozdobu chrámů a oltářů, ti zase zjednávají pokoj a svornost mezi lidmi. V tom pak následují těch, kteří uměle vyšívají látky a kteří na rozmanité podklady kladou rozličné niti hedvábné a zlaté a stříbrné, čímž vytvořují květy všeho druhu; podobně tyto zbožné duše, které se oddávají některému obzvláštnímu cvičení zbožnosti, užívají ho jako podkladu ke svému duchovnímu vyšívání a na tomto podkladě konají rozmanité jiné ctnosti. Takovým pak způsobem záro-

veň udržují všecky své skutky a náklonnosti lépe sjednocené a spořádané, protože je všecky odnášejí ke svému hlavnímu cvičení, totiž v té neb oné obzvláštní ctnosti, a tak ukazují svou duši

v rouše ze zlatohlavu, v nějž umělecky
jehla pestrou nití všila květy všecky.

Jestliže na nás dotírá nějaká nepravost, je třeba dáti se, pokud možno, na konání ctnosti protivné takovému hříchu a k ní obraceti také všecky ostatní ctnosti. Takovým způsobem přemůžeme svého nepřítele a nepřestaneme prospívati všemi ctnostmi. Doráží-li na mne pýcha nebo hněv, je třeba, abych se ve všem nachyloval a obracel k pokoře a tichosti, a abych to dovedl, musím za tím účelem se modliti a přijímati svaté svátosti a cvičiti se v opatrnosti a statečnosti a střídmosti. Neboť jako v lesích divoký vepř tře a brousí si tesáky ostatními zuby, aby si je dobře naostřil, čímž opět navzájem všecky ostatní zuby se uhlazují a ostří, tak ctnostný člověk, chtěje se zdokonalovati ve ctnosti, které má ke své obraně nejvíce potřebí, má ji ostřiti a brousiti jinými ctnostmi, které zase navzájem se tím jako leští a utvrzují a stávají se výbornějšími. Tak se stalo Jobovi, který cviče se obzvláště v trpělivosti, když naň doléhalo tolikeré pokušení, došel doko-

nalé svatosti a všech ctností měrou neobyčejnou. Takovým způsobem také se stalo, dí sv. Řehoř Nazianský, že některá osoba jediným úkonem ctnosti, ale úkonem opravdu dokonalým, dospěla vrcholku ctností, a uvádí za příklad Rahab, která prokázavši dokonalým způsobem pohostinství, došla slávy nebeské. To však má platnost jen tenkráte, když takový skutek bude vykonán skutečně dokonale, s velikou horlivostí a láskou.

II. Dále o volbě ctností.

Svatý Augustin praví velmi dobře, že osoby, které se počínají cvičiti ve zbožnosti, dopouštějí se některých chyb, které zasluhují hany, hledí-li se přísně k zákonům dokonalosti, a nicméně zasluhují chvály, protože dávají dobré znamení budoucí výborné zbožnosti, k níž i takové chyby jsou jakousi přípravou. Nízká a málo ušlechtilá bázeň, která rodívá přílišné úzkosti svědomí v duši lidí, nedávno vyšlých s cest hříchu, je ctnost, kterou lze schvalovati v těchto začátcích, a je bezpečným znamením budoucí čistoty svědomí; ale táž bázeň by zasluhovala pokárání při osobách velmi pokročilých, v jejichž srdci má již panovati láska, která ponenáhlu zapuzuje tento druh bázně otrocké.

Sv. Bernard byl ve svých začátcích velice přísný a drsný k těm, kteří se odevzdávali jeho vedení, a kterým jako první věc oznamoval, že je třeba zanechati těla a jíti s ním pouhým duchem. Slýchaje jejich zpovědi, býval svrchovaně přísný ke všem chybám třeba sebe menším a tolik nabádal své ubohé učedníky k dokonalosti, že samým popoháněním je od ní vzdaloval. Neboť vidouce, že jsou tak úsilovně ponoukáni stoupati do výše cestou tolik příkrou a neschůdnou, tito jeho učedníci ztráceli dech a mysl. Vidíš, Filotheo, že to byla příliš veliká horlivost o dokonalou čistotu, která sváděla tohoto velikého světce k takovému způsobu výchovy, a tato horlivost byla při něm velikou ctností, ale přece takovou ctností, která zasluhovala výtky. Proto sám Bůh jakýmsi svatým zjevením jej v té věci napravil a vlil mu do duše jakési smýšlení a cítění mírné, dobrotivé, laskavé a něžné, takže se úplně změnil a velmi si vytýkal, že býval tak upřílišený a přísný. Byl pak od těch dob tak milý a shovívavý ke každému, že se všem učinil vším, aby všechny získal. Sv. Jeronym vypravuje o svaté Pavle, své duchovní dceři, že bývala netoliko upřílišená, nýbrž také umíněná v tělesných mrtveních, a to tak, že se nechtěla poddati opačným radám, které jí v té příčině dával sv. Epifanius, její biskup,

a že mimo to pro smrt svých drahých se oddávala takové truchlivosti, že se pokaždé ocítala sama v nebezpečenství smrti. A dodává: „Leckdo řekne, že místo abych psal chvály této světice, psal jsem její hanu. Dovolávám se Ježíše Krista, jemuž ona sloužila a jemuž já si žádám sloužiti, že nelhu ani po té stránce ani po té, nýbrž prostě o ní vypravuji, co při ní bylo, jako křesťan o křesťance, to jest, píši její životopis a ne chvalořeč, a pravím, že její chyby při jiných jsou ctnostmi.“ Chce tím říci, že slabosti a chyby svaté Pavly bylo by bývalo pokládati za ctnosti při duších méně dokonalých, jako opravdu činívají dokonalí lidé leccos, co právem se při nich pokládá za nedokonalost, kdežto totéž by bylo pokládáno za velikou dokonalost při osobách nedokonalých. Když se nemocný počíná uzdravovati, bývá dobrým znamením, jestliže mu otékají nohy; neboť to ukazuje, že přirozenost již tolik sesílila, že vypuzuje přebytečné šťávy. Ale týž zjev byl by zlým znamením při člověku, který není nemocen, neboť by to ukazovalo, že jeho přirozenost není dosti silná, aby rozháněla a rozkládala náležitě tělesné šťávy. Ale jest potřebí, Filotheo, abychom smýšleli dobře o lidech, které vidíme konati ctnosti s jakousi nedokonalostí, protože sami svatí je leckdy konávali takovým způsobem. Co

však se týče nás, musíme pilně dbáti, abychom se ve ctnostech cvičili netoliko věrně, nýbrž také moudře, a za tím účelem musíme se svědomitě spravovati radou Mudrcovou a „nespoléhati na opatrnost svou“ (Přísl. 3, 5), nýbrž na opatrnost těch, které Bůh nám dal za vůdce.

Jsou některé věci, které mnozí pokládají za ctnosti, ale které nikterak ctnostmi nejsou, a o nich musím ti říci několik slov. Jsou to extase neboli vytržení mysli, neschopnost vnímati nebo cítiti, tajemná spojení s Bohem, záměny srdce, vznášení těla ve vzduchu a jiné dokonalosti, o kterých některé knihy jednají, slibujíce, že vyzdvihnou duši až k nazírání čiře rozumovému, k podstatnému upjetí ducha a k životu svrchovaně povznešenému. Věz, Filotheo, že tyto duševní stavy nejsou ctnostmi, nýbrž bývají spíše odměnou, kterou Bůh dává za ctnost, nebo ještě spíše jsou to jakési ukázky štěstí, které nás očekává v životě budoucím, a takové ukázky bývají někdy skýtány lidem, aby zatoužili po onom plném požívání Boha, které má místo v nebi. Ale proto není třeba žádati si takových milostí, protože nejsou nikterak nutny, abychom Boha náležitě milovali a dobře mu sloužili, což má býti naší jedinou touhou. A to je tak pravdivo, že často to nebývají milosti, kterých by bylo lze dojíti prací a při-

činěním, protože spíše to jsou dojmy než činy, dojmy, které můžeme přijímati, ale kterých sami v sobě nemůžeme vytvořovati. Dodávám, že jsme si umínili státi se hodnými, zbožnými lidmi, zbožnými muži, zbožnými ženami; proto k tomu a na to musíme obraceti všecku píli svou. Jestliže se bude Pánu Bohu líbiti pozdvihnouti nás až k takovým andělským dokonalostem, budeme také dobrými anděly; ale než se nám toho dostane, cvičme se prostě, pokorně a zbožně v malých ctnostech, které nám náš Spasitel postavil před oči, abychom jich dobývali svou prací a svým přičiněním, jako je trpělivost, laskavost, mrtvení srdce, pokora, poslušnost, chudoba, čistota, soucit s bližním, snášení jeho nedokonalostí, přičinlivost a svatá horlivost. Ponechávejme rádi duchovní výsosti duším nad jiné vyvýšeným: my nezasluhujeme tak vysokého postavení ve službě boží, a budeme velmi šťastni, jestliže mu budeme moci sloužiti v jeho předsíni a průjezdě jako vrátní, komorníci a sloužící; na něm potom bude, jestliže uzná za dobré, aby nás povolal do své komnaty a do své tajné rady. Zajisté, Filotheo, tak jest; tento král slávy neodměňuje svých služebníků podle důstojnosti služeb, které vykonávají, nýbrž podle lásky a pokory, s jakou je vykonávají. Saul, hledaje oslic otce svého, našel království lidu izrael-

ského; Rebekka, napájejíc velbloudy Abrahamovy, byla požádána za manželku jeho syna; Ruth, sbírajíc klásky za Boozovými ženci a uléhajíc k jeho nohám, našla milost před očima jeho a stala se jeho manželkou. Jistě, kdo si žádá věcí tak vysokých a nebezpečných, snadno se ocítá v nebezpečenství, že bude klamati sebe sám, že se zmýlí, že zajde na nepravé cesty, a přihází se, že ti, kteří o sobě myslí, že jsou andělé, nejsou ani dobrými lidmi, a jejich velikost záleží mnohem více ve slovech a vyjadřování, než v citech a skutcích. Přes to přese všecko nesmíme ničím pohrdati a nikoho opovážlivě posuzovati, nýbrž dobrořečíce Bohu za to, že jiným dal tak vynikající dary, zůstávejme pokorně na své cestě, která jest nižší, ale bezpečnější, méně vynikající, ale příhodnější naší nedostatečnosti a nepatrnosti. Budeme-li se jí ubírati pokorně a věrně, Bůh nás vyvýší k věcem opravdu velikým.

III. O trpělivosti.

„Trpělivosti zajisté vám potřebí jest, abyste vůli boží činíce dosáhli zaslíbení“ (Žid. 10, 36), dí apoštol. Zajisté, tak jest, neboť náš Spasitel praví: „V trpělivosti své vládnouti budete dušemi svými.“ (Luk. 21, 19.) Velice

šťastný jest člověk ten, Filotheo, jenž vládne svou duší, a čím dokonalejší je v nás trpělivost, tím dokonaleji vládneme svými dušemi. Rozpomínej se často, že náš Spasitel nás spasil trpě a snášeje, a že také my musíme působiti své spasení skrze utrpení a těžkosti, snášejíce křivdy, protivenství a nepříjemnosti, a to s takovou mírností, jak nejvíce nám bude možno.

Neomezuj svou trpělivost tím neb tím druhem křivd a protivenství, nýbrž rozšiř ji vůbec na všecky útrapy, které Bůh na tebe sešle nebo dopustí. Jsou lidé, kteří chtějí snášeti jenom jakási utrpení čestná, na př. býti poraněni ve válce, býti válečnými zajatci, trpěti pro náboženství, octnouti se v chudobě pro nějakou dlouhou při, kterou vyhráli, ač tím schudli atd.; všichni takoví lidé nemilují protivenství, nýbrž milují čest, kterou ono jim zjednává. Skutečně trpěliví služebníci boží snášejí stejně utrpení spojená s hanbou jako ta, která jsou čestná. Snášeti pohrdání, hany a žaloby od lidí špatných, je člověku statečné mysli věcí lahodnou; ale býti tupen a kárán a obviňován od lidí řádných, od přátel, od rodičů, a nésti to trpělivě, v tom je zásluha. Já výše vážím mírnost, s kterou sv. Karel Boromejský snášel dlouhý čas veřejné výtky, které mu činil s kazatelny veliký kazatel kteréhosi přísného řádu, než všecky

útoky, které snesl od jiných. Neboť jako žahnutí včelí jest mnohem palčivější nežli štípnutí muší, tak nepříjemnosti a protivenství, které způsobují řádní lidé, se snášívají mnohem tíže než kterékoli jiné; a právě to se dosti často přihází: že totiž dva řádní lidé a kteří oba mají dobrý úmysl, se rozcházejí ve svém mínění a proto si způsobují navzájem velká pronásledování a protivenství.

Buď trpěliva netoliko co se týče podstaty a jádra toho neb toho protivenství, které se ti přihodí, nýbrž také co se týče vedlejších věcí a okolností, které s ním souvisejí. Mnozí by chtěli trpěti to a ono, jen kdyby jim to nezpůsobilo obtíží. Že jsem zchudl, řekne jeden, to mne nikterak netrápí; ale trápí mne, že nebudu moci býti užitečný svým přátelům, vychovávati náležitě děti a žíti slušně, jak bych si přál. Jiný řekne: Nic bych toho nedbal, jen kdyby lidé neříkali, že jsem zchudl vlastní vinou. Jiný by rád a velmi trpělivě snášel pomluvy, jen kdyby věděl, že lidé tomu nevěří. Jiní lidé jsou ochotni nésti některé nepříjemnosti svého protivenství, aspoň se jim tak zdá, ale ne všecky. Snášel bych trpělivě tuto nemoc, řekne takový, ale trápí mne, že nemám peněz, abych se dal náležitě léčiti, nebo že tím způsobuji obtíže svým domácím. Pravím tedy, Filotheo, že je třeba býti trpělivým netoliko pokud se týče ne-

moci, nýbrž také pokud se týče té neb té nemoci, kterou Bůh chce, a pokud se týče místa, které on chce, a lidí, prostřed kterých on chce, abychom stonali, a nepříjemností, s nimiž on chce, aby naše nemoc byla spojena, a totéž pravím o všech jiných okolnostech. Jestliže se ti přihodí nemoc neb jiné protivenství, užívej proti tomu prostředků, kterých budeš moci užiti a které jsou podle vůle boží; nečiníc toho, pokoušela bys jeho božskou Velebnost; ale když učiníš, co možno, tenkráte se úplně odevzdej Pánu Bohu a očekávej to, co mu bude libo. Jestliže se mu bude líbiti, aby prostředky, jichž užíváš na př. v nemoci, nemoc přemohly, budeš mu za to pokorně děkovati; bude-li se mu líbiti, aby nemoc zvítězila nade všemi prostředky, dobrořeč mu s veškerou trpělivostí.

Srovnávám se se sv. Řehořem: Budeš-li právem viněna z nějaké chyby, které jsi se dopustila, pokoř se upřímně a vyznej, že jsi opravdu chybila. Budeš-li viněna neprávem, prohlas s veškerou mírností, že nejsi vinna, neboť jsi povinna to učiniti i z úcty k pravdě i pro dobrý příklad. Ale jestliže, když se pravdivě a náležitě omluvíš, budou tě přece ještě viniti, netrap se ani se nenamáhej zjednati své omluvě váhu; neboť když učiníš čím jsi pravdě povinna, máš činiti také svou povinnost k pokoře. Takovým způsobem ani

nezanedbáš péče, kterou máš míti o své dobré jméno, ani neporušíš náležitě lásky k pokoji, tichosti srdce a pokoře.

Stane-li se ti křivda, nestěžuj si a nestýskej nikomu, pokud možná, neboť jest jisto, že kdo si stěžuje, obyčejně hřešívá, a to proto, že naše sebeláska nám vždycky ukazuje křivdy větší než jsou skutečně. A především si pamatuj, aby sis nikdy nestěžovala osobám, které jsou náchylny se rozhorlovati a mysliti zle. Jestliže je záhodno, aby sis někomu postěžovala, buď proto, aby se tvé příkoří napravilo, buď aby ses uklidnila, třeba uchýliti se k osobám pokojného ducha a které upřímně milují Boha; neboť jinak, místo aby tvému srdci ulevily, způsobily by mu ještě větší nepokoj; místo aby vytáhly trn, který tě bodá, zarazily by ti jej ještě hlouběji do nohy.

Někteří lidé, když jsou nemocni nebo když někdo je zarmoutil neb urazil, pilně se varují, aby si nestěžovali a neukazovali citlivost. Neboť to by podle jejich soudu (a mají pravdu) svědčilo o nedostatku síly a ušlechtilosti. Ale zároveň si velice žádají a rozmanitými oklikami hledí dosíci, aby jiní jich litovali, aby s nimi měli velikou útrpnost a pokládali je netoliko za zarmoucené, nýbrž také za trpělivé a statečné. Nuže, toto je skutečně trpělivost, ale trpělivost nepravá,

která v pravdě není ničím jiným než velmi vytříbenou a důmyslnou ješitností a ctižádostí; tací „mají slávu, ale ne u Boha“. (Řím. 4, 2.) Pravý trpělivý člověk si nestýská pro své utrpení, ale ani si nežádá, aby jiní ho litovali; o svém utrpení mluví prostě, upřímně a pravdivě, nezveličuje ho a nenaříká. Jestliže ho někdo lituje, nese to trpělivě, leč by ho někdo litoval pro nějaké utrpení, kterého nezakouší. V takovém případě prohlásí skromně, že takového utrpení nemá, a takovýmto způsobem zůstává klidný mezi pravdou a trpělivostí, krotě své utrpení a nestýskaje si pro ně.

Při obtížích a nesnázích, které se ti přihodí a budou díti, když se budeš oddávati zbožným cvičením, rozpomeň se na slova žalmistova: „Jdouce šli, a plakali, mecíce semena svá. Přijdouce pak přijdou s plesáním, nesouce snopy své.“ (Žalm 125, 6.) Také ty, rozsévajíc v duchu, snažíc se konati vše tak, aby se co nejvíce líbilo Pánu, a cvičíc se víc a více v milování jeho, budeš zakoušeti protivenství a obtíží; ale vědomí, že činíš vůli boží, jak ti ji rozumný duchovní vůdce ukazuje, bude tě těšiti sladkou nadějí, že jednou přijdeš před Pána s rukama plnýma dobrých skutků a zásluh, a s plesáním je budeš ukládati do stodol věčných.

Budeš-li někdy stonati, obětuj všecky bo-

lesti, útrapy a slabosti Bohu jako svou službu, a pros ho, aby je spojil s mukami, které trpěl pro tebe. Buď poslušna svého lékaře, užívej léků, pokrmů a jiných prostředků z lásky k Bohu, vzpomínajíc na žluč, které požil z lásky k nám; žádej si býti opět zdráva, abys mu mohla sloužiti; neodpírej býti churava, chtějíc ho býti poslušna; a buď hotova umříti, bude-li se mu líbiti, abys ho mohla chváliti a s ním se radovati. Včely v ten čas, kdy dělají med, živí se potravou velmi hořkou, a tak také my nemůžeme lépe osvědčovati mírnost a trpělivost ani lépe dělati med výborných ctností než tenkráte, když pojídáme chléb hořkosti a žijeme prostřed úzkostí. A jako med nasbíraný z mateří doušky, květinky nepatrné a hořké, jest nejlepší, tak ctnost, která se osvědčuje v hořkosti nejvšednějších a nejpovrženějších protivenství, je nad všecky jiné výbornější.

Pohlížej často svýma vnitřníma očima na Ježíše Krista ukřižovaného, obnaženého, tupeného, posmívaného, opuštěného a posléze zahrnutého všelikou tesklivostí, zármutkem a protivenstvím, a uvažuj, že všech tvých utrpení dohromady, ani co do břitkosti ani co do množství, nelze přirovnávati k jeho utrpením, a že nikdy nebudeš ničeho trpěti pro něho, co by mělo takovou cenu, jakou mělo a má vše, co on vytrpěl pro tebe.

Uvažuj bolesti, které mučedníci kdysi vytrpěli, i bolesti, které tolik lidí snáší, bolesti jistě tisíckrát větší a těžší než jsou tvoje, a řekni si: Ach, mé trápení jest potěšením, a mé bolesti jsou růžemi proti bolestem a proti trápení lidí, kteří bez přispění, bez ošetření, bez úlevy, žijí v ustavičné smrti, sklíčeni jsouce útrapami nekonečně většími!

IV. O zevnitřní pokoře.

„Vypůjč sobě," řekl Eliseus jedné chudé vdově, „ode všech sousedů svých nádob prázdných nemálo." (4. Král. 4, 3.) Má-li milost boží vejíti do našeho srdce, je třeba, abychom je vyprázdnili ode vší vlastní slávy. Pták, jenž slove poštolka, má tu zvláštnost a jakousi tajnou moc, že křikem a pohledem svým děsí dravé ptáky; proto jej holubi milují nade všecky jiné ptáky a v jeho blízkosti žijí bezpečně. Tak pokora zahání ďábla a zachovává v nás milosti a dary Ducha svatého, pročež všickni svatí, a zcela obzvláště král svatých a jeho nejsvětější matka vždycky ctili a milovali tuto důstojnou ctnost více než kteroukoli jinou ctnost mravnou.

Slávu, kterou si člověk připisuje, nazýváme marnou, buď proto, že v nás není, nebo proto, že je v nás, ale není naše, nebo pro-

to, že je v nás a je naše, ale nezasluhuje, abychom se jí honosili. Vznešenost rodu, přízeň mocných tohoto světa, lidská chvála, jsou věci, které nejsou v nás, nýbrž buď v našich předcích nebo v mínění jiných lidí. Jsou lidé, kteří se vypínají a jsou plni hrdosti proto, že jezdí na pěkném koni, že mají na klobouce chochol z peří, že jsou nádherně oblečeni; ale kdo by neviděl, jaká to je pošetilost? Je-li při takových věcech nějaká sláva, sláva ta náleží koni, ptáku, krejčímu. A není to nízké smýšlení, vypůjčovati si svou cenu od koně, od chomáče peří, od zlatého límce? Jiní jsou pyšni a zakládají si na tom, že mají nakroucené kníry, pěkně přistřiženou bradu, nakadeřené nebo zvlněné vlasy, hebké ruce, že umějí dobře tančiti, hráti, zpívati. Ale není to nízké smýšlení, chtíti zvyšovati svou cenu a rozmnožovati svou vážnost věcmi tak malichernými a bláhovými? Jiní zase, protože něco vědí, chtějí, aby je lidé ctili a jich si vážili, jakoby každý měl k nim choditi do školy a od nich se učiti; ale lidé jim říkají školometi. Jiní zase jako pávi si myslí velice mnoho o své neobyčejné kráse, a domnívají se, že celý svět se jí podivuje; samé to věci marné, pošetilé a nenáležité, a sláva, kterou si někdo přičítá pro příčiny tolik chatrné, se nazývá marnou, bláhovou a pošetilou.

Co jest opravdu dobré, poznává se jako pravý balsám, jehož pravost se zkouší tím, že se kape do vody; padá-li na dno a potápí se, soudí se, že je výborný a vzácný. Podobně, chceme-li poznati, zdali některý člověk jest opravdu rozumný, moudrý, šlechetný, ušlechtilý, je třeba viděti, zdali jeho přednosti tíhnou k pokoře, ke skromnosti k poddajnosti. Tenkráte budou to skutečné přednosti. Jestliže naopak plovou na povrchu a chtějí se ukazovati, budou to přednosti tím méně pravdivé, čím více jsou zjevné. Perly, které se rodí nebo rostou za větru a burácení hromu, mívají jenom slupku perlovou, vnitřek pak je prázdný; tak také ctnosti a pěkné vlastnosti některého člověka, které vznikají a rostou v pýše, v honosivosti a ješitnosti, mají pouhé zdání čehosi dobrého, ale chybí jim míza, morek a pevnost.

Důstojenství, vysoké postavení, hodnosti, jsou jako šafrán, kterému se daří nejlépe a který vydává nejhojnější užitek, když se po něm šlape. Býti krásným není člověku ke cti, když je na to hrdý; má-li krása býti půvabná, dlužno jí nedbati. Věda nás zneuctívá, když nás nadýmá, a zvrhá se ve školometství a pedanterii.

Jsme-li žárlivi na přední místa, na důstojenství, na tituly, nejprve tím vybízíme lidi, aby naše přednosti zkoumali, soudili a jim

odpírali; potom je tím snižujeme a znehodnocujeme; neboť úcta je krásná, dostává-li se nám jí jako daru, ale je bezcenná, když ji člověk hledá, žádá, vymáhá. Když páv rozloží svůj ocas, aby se viděl, a vyzdvihne své krásné peří, všechno ostatní se na něm rozježí, a ukáže se to, co jest nehezké. Květiny, které jsou krásné, když jsou zasazeny v zemi, vadnou, když se nosí v ruce. A jako kdo čichá mandragoru z povzdálí a jda mimo, cítí velmi příjemnou vůni, ale na toho, kdo k ní čichá z blízka a dlouho, přichází nevolnost a ospalost, tak důstojenství a pocty způsobují příjemné potěšení tomu, kdo je čichá z daleka a lehounce, nezabývaje se jimi příliš ani jich úsilovně nevyhledávaje; jestliže však k nim lne a na nich se pase, tenkráte takové pocty a důstojenství zasluhují hany a výtky.

Vyhledáváním a milováním ctnosti hned počínáme býti ctnostnými, ale vyhledáváním a milováním poct hned počínáme zasluhovati pohrdání a hany. Ušlechtilá mysl se nezabývá takovými tretkami jako jsou pocty a poklony, neboť má co činiti s jinými záležitostmi; duše malicherné dbají malichernosti. Kdo může míti perly, nesbírá skořápek, a kdo se snaží o ctnost, neusiluje o pocty. Ovšem každý smí se dodělati nějakého čestného postavení a v němž se může uplatňovati, nikterak tím neruše pokory, jen když se

to děje beze všeho přílišného pachtění a řevnění. Neboť jako lidé, kteří se vracejí z Peru v Americe, mimo zlato a stříbro, které odtamtud přivážejí, si vozívají také opice a papoušky, protože je to mnoho nestojí a nezatěžuje příliš jejich loď, tak ti, kteří se přičiňují o získání ctností, nevzdávají se svého čestného místa ani poct, které jim náležejí, jen když je to nestojí mnoho starosti a pozornosti, a když jim to nezpůsobuje nepokoj, zmatky, spory a hádky. Ale nemluvím o těch, jejichž důstojnost se týká veřejných poměrů, ani o zvláštních příležitostech, které mívají v zápětí veliké důsledky; neboť v takových okolnostech je třeba, aby si každý to, co mu náleží, udržoval moudře a opatrně, a zároveň zdvořile a s láskou.

V. O pokoře vnitřní.

Ale ty si žádáš, Filotheo, abych tě uvedl hlouběji do pokory; neboť když si člověk počíná, jak právě jsem vyložil, je to skoro spíše moudrost než pokora. Proto pokračuji dále. Mnozí zbožní lidé nechtějí a neodvažují se mysliti na milosti, které jim Bůh obzvláště prokázal, ani jich nechtějí uvažovati, a to proto, že se bojí, že by to v nich budilo marnivost a ješitné zalíbení v sobě

samých. Ale v tom se jistě mýlí. Neboť protože dle slov sv. Tomáše Aquinského pravý prostředek, abychom dospěli k božímu milování, záleží v uvažování jeho dobrodiní, čím více je budeme poznávati, tím více jej budeme milovati. A protože dobrodiní, někomu obzvláště prokázaná, dojímají mocněji než dobrodiní obecná, proto je máme pozorněji uvažovati. Jistě nic nás nemůže tolik pokořovati před očima božího milosrdenství, jako množství jeho dobrodiní, aniž nás něco může tolik pokořovati před očima jeho spravedlnosti, jako množství našich hříchů. Uvažujme, co on činil pro nás, a co my jsme učinili proti němu; a jako podrobně uvažujeme své hříchy, tak také podrobně uvažujme jeho milosti. Netřeba se báti, že známost všeho toho, co v nás vložil, nás nadme, jen když budeme míti bedlivý pozor na tuto pravdu: že co je v nás dobrého, není od nás. Ach, zdaliž mezkové přestávají býti nehezkými a nepříjemně páchnoucími zvířaty proto, že jsou na ně naloženy vzácné a navoněné věci panovníkovy? „Co máš, čeho bys nebyl (od jinud) vzal? Pakli jsi vzal, proč se chlubíš?“ (1 Kor. 4, 7.) Naopak; živé uvažování milostí, které jsme obdrželi, nás činí pokornými, neboť známe-li dobrodiní, cítíme, že jsme povinni býti vděčnými. Ale kdyby přece při pozorování milostí, jež nám Bůh učinil, ně-

jaká marnivost nás polehtávala, bude nám neomylným lékem proti tomu, hned se utíkati k uvažování své nevděčnosti, svých nedokonalostí, své ubohosti. Budeme-li uvažovati, co jsme činili, když Bůh nebyl s námi, seznáme dobře, že to, co činíme, když je s námi, není naším dílem ani naším vynálezem. Budeme se z toho radovati a radovati se, že to máme, ale čest z toho budeme vzdávati Bohu jedinému, protože on je toho původcem.

Tak nejsvětější Panna vyznává, že Bůh jí učinil převeliké věci, ale vyznává to proto, aby se ponižovala a velebila Boha: „Velebí duše má Hospodina," praví, „neboť veliké věci mi učinil." (Luk. 2. 46, 48.)

Říkáváme snad leckdy sami o sobě, že jsme pouhé nic, nejposlednější a nejhorší z lidí; ale divně asi bychom se tvářili, kdyby se toho lidé opravdu ujali a chtěli nám ukazovati, jací vskutku jsme. Naopak děláváme, jako bychom utíkali a se skrývali, aby lidé běželi za námi a hledali nás; tvaříváme se, jako bychom chtěli býti nejmenšími a seděti za stolem na posledním místě, ale to všecko činíváme proto, abychom potom s větší ctí byli posazováni na místo přední. Pravá pokora netváří se pokornou a nemluví pokorných slov, neboť si nežádá skrývati toliko jiné ctnosti, nýbrž také a hlavně si přeje

skrývati sama sebe. A kdyby směla lháti, přetvařovati se a pohoršovati bližního, počínala by si schválně zpupně a nadutě, aby se pod těmito nehezkými věcmi utajovala a žila úplně neznáma a přikryta. Slyš tedy, Filotheo, co ti radím: Buď neříkejme pokorných slov, nebo je říkejme s opravdovým vnitřním citem, který se srovnává s tím, co vyjadřujeme zevnitř. Neklopme nikdy očí, leč když zároveň ponižujeme své srdce; netvařme se, jako bychom chtěli býti poslední, leč bychom jimi chtěli býti ze srdce. A toto pravidlo mám za tak obecné, že k němu nepřidávám žádné výjimky. Jediné dodávám to, že zdvořilost někdy žádá, abychom nabídli přednost lidem, o kterých jistě víme, že jí nepřijmou. V tom není ani dvojakost ani falešná pokora, neboť v takovém případě pouhé nabídnutí přednosti jest jakýmsi počátkem pocty, a protože nemůžeme dáti poctu celou, nechybujeme, když dáváme aspoň její počátek. Totéž se týká některých zdvořilostních nebo uctivých slov, která, přísně-li soudíme, by se nezdála býti pravdivá. Jsou však dosti pravdivá, jestliže srdce toho, kdo je pronáší, má opravdový úmysl, prokazovati pozornost a úctu tomu, ke komu se slova ta mluví. Neboť ačkoliv ta slova znamenají to, co pravíme, s jakousi nadsázkou, nechybujeme, užívajíce jich, když obecný zvyk toho žádá;

ačkoliv, abych mluvil pravdivě, bych si přál, aby naše slova přiléhala k našemu smýšlení co možná nejtěsněji, tak abychom ve všem a všude zachovávali dokonalou upřímnost a prostotu. Člověk opravdu pokorný by raději chtěl, aby jiný o něm říkal, že jest ubožák, že nic není, že není k ničemu, než aby to říkal sám o sobě; aspoň, ví-li, že někdo tak o něm mluví, neodpírá tomu, nýbrž ochotně to snáší, neboť jsa přesvědčen, že to je pravda, je rád, že se lidé přidržují jeho mínění. Někteří lidé říkávají, že nechávají rozjímavé modlitby lidem dokonalým, a že nejsou hodni konati ji; jiní prohlašují, že se neopovažují často přijímati tělo Páně, protože se nepokládají za dosti čisté; jiní, že se bojí uváděti pobožný život v nevážnost u jiných, kdyby se o něj pokoušeli, a to pro svou velikou ubohost a křehkost; jiní zase se vzpírají užívati svého nadání ke službě boží a bližního, říkajíce, že prý znají svou slabost a že by třeba zhrdli, kdyby se skrze ně dálo něco dobrého a že by třeba jiné osvěcujíce, sami se duchovně ztravovali. To jsou samé řeči neupřímné a jakási pokora netoliko falešná, nýbrž také špatná, pod jejímž přikrytím tací lidé mlčky a obmyslně chtějí haněti věci boží, neb aspoň škraboškou pokory zakrývati sobectví svých názorů, svých rozmarů a své lenosti.

„Požádej sobě znamení od Hospodina Boha svého v hlubokosti pekelní, aneb na výsosti vzhůru“ (Is. 7, 11), řekl prorok nešťastnému Achazovi, jenž mu odpověděl: „Nebudu žádati a nebudu pokoušeti Hospodina.“ Bídná duše! Tváří se, jakoby měl velikou úctu k Bohu, a pod zástěrou pokory odpírá žádati o milost, kterou mu boží dobrota nabízí. Ale nevidí-li, že když Bůh nám nabízí něco dobrého, jest pýcha, odmítati to? Nevidí, že dary boží nás zavazují, abychom je přijímali, a že jest pokora, poslouchati a následovati, jak nejlépe dovedeme, toho, čeho Bůh si žádá? Ale Bůh si žádá, abychom byli dokonalí, spojujíce se s ním a následujíce ho jak nejvíce nám možno. Pyšný, který spoléhá na sebe sám, má arci příčinu, aby se neopovažoval něco podnikati; ale pokorný je tím smělejší, čím více uznává svou nemohoucnost, a jakou měrou se pokládá za nestatečného, takovou též měrou se rozhojňuje jeho odvaha, protože všecka jeho důvěra je v Bohu, jemuž se líbí zvelebovati svou všemohoucnost v naší nestatečnosti a vyvyšovati své milosrdenství na naší bídě. Proto se náleží, abychom si pokorně a svatě troufali všecko, co ti, kteří vedou naše duše, pokládají za vhodné k našemu duchovnímu prospěchu.

Mysliti si, že člověk něco ví, když to neví,

je zřejmá pošetilost; chtíti se dělati učencem ve věcech, o kterých člověk ví, že jich nezná, je nesnesitelná ješitnost; co mne se týče, nechtěl bych se ukazovati učeným ani ve věcech, které bych znal, ale naopak bych ani nechtěl dělati se v nich nevědomým. Když láska toho žádá, je slušno sdíleti se s bližním ochotně a laskavě netoliko o to, co je nutné pro jeho poučení, nýbrž také o to, co jest užitečné pro jeho potěšení. Neboť pokora, která tají a přikrývá ctnosti, aby si je uchovala, nicméně je ukazuje, když láska velí, aby se rozmáhaly, rostly a se zdokonalovaly. V té příčině podobá se onomu stromu na ostrovech Tylských, který zavírá na noc své krásné purpurové květy a při slunce východu zase je otvírá, pročež tamní lidé říkají, že květy ty v noci spí; neboť také pokora přikrývá a utajuje všecky ctnosti a dokonalosti lidské a nikdy jich neukazuje, leč z lásky, která není ctností lidskou, nýbrž nebeskou, není ctností mravní, nýbrž božskou, a proto je pravým sluncem ctností, a nad nimi vždy má panovati. Pročež projevy pokory, které odporují lásce, jsou zcela jistě projevy pokory nepravé.

Nechtěl bych se dělati ani bláznem ani mudrcem; neboť jako pokora mi brání dělati se mudrcem, tak prostota a upřímnost by mi bránily dělati se bláznem. A jestliže ješitnost

se příčí pokoře, strojenost, umělkování a přetvářka jsou protivny upřímnosti a prostotě. Jestliže někteří velicí služebníci boží se někdy tvářili jako blázni, chtějíce se činiti povrženými před světem, sluší se jim diviti, ale ne jich následovati; neboť oni měli své důvody, aby v té věci jaksi upřílišovali, ale důvody ty byly při nich tak zvláštní a neobyčejné, že nikdo nesmí z toho usuzovati, že by si směl také tak počínati. A co se týče Davida, jenž tančil a poskakoval před archou úmluvy trochu více než obyčejná slušnost připouštěla, nečinil to proto, že by byl chtěl dělati blázna, ale činil to s prostou a upřímnou myslí beze vší strojenosti, a vyjadřoval takovými vnějšími pohyby opravdu převeliké a neobyčejné veselí svého srdce. Také vskutku, když jeho manželka Michol mu proto činila výčitky jako pro bláznovské počínání, nikterak nelitoval, že se ponižoval, nýbrž setrvávaje v upřímném a prostém projevování své radosti, prohlásil, že jest ochoten snášeti nějaké povržení pro svého Boha. Přihlížeje k tomu, pravím ti, že kdyby lidé pro skutky opravdové a upřímné pobožnosti tebou pohrdali nebo tě nazývali pošetilou a bláznem, pokora ti řekne, aby ses radovala z takové blahé potupy, jejíž příčina není v tobě, nýbrž v těch, kteří tě tupí.

VI. Že milujeme, jsme-li pokorni, vlastní ponížení.

Jdu dále, Filotheo, a pravím ti, abys ve všem a všude milovala své ponížení. Ale řekneš mi, co znamená milovati své ponížení? V latině ponížení znamená pokoru, a pokora znamená ponížení, takže když nejsvětější Panna ve svém posvátném chvalozpěvu dí: „Zplesal duch můj v Bohu spasiteli mém, že shlédl na ponížení služky své; nebo aj, od této chvíle blahoslavenou mne nazývati budou všickni národové“ (Luk. 1, 47. 48), je třeba věděti, že slovem ponížení se tu překládá latinské slovo humilitas, které obyčejně se překládává jakožto pokora. Ale latinský text užívaje slova humilitas, skutečně chce říci, že Pán se zalíbením pohleděl na nízkost a ponížení nejsvětější Panny a zahrnul ji milostmi a projevy své přízně. Nicméně pokora se liší od ponížení. Ponížení znamená jakousi chatrnost, nepatrnost a malou cenu, jež je při nás, aniž na to myslíme; ale ctnost pokory záleží v tom, že opravdu známe a dobrovolně uznáváme svou chatrnost a nepatrnost a malou cenu. Nuže, vrchol této pokory záleží v tom, že netoliko dobrovolně uznáváme svou nízkost a maličkost, nýbrž že ji také milujeme a v ní si libujeme, a to ne proto, že bychom byli slaboši

a prázdni všeho sebevědomí, nýbrž abychom tím více vyvyšovali boží Velebnost a cenili bližního mnohem více nežli sebe. A k tomu tě vybízím, a abys tomu lépe rozuměla, věz, že protivenství, která snášíváme, některá jsou povržená, jiná pak čestná; mnozí lidé přijímají protivenství čestná, ale skoro nikdo se nechce vpravovati do povržených. Viz zbožného poustevníka v roztrhaném rouchu a celého zkřehlého; každý ctí jeho chatrný oděv a má s ním útrpnost. Ale vypadá-li tak chudý řemeslník, zchudlá měšťanka, zchudlý šlechtic, budou jimi lidé pohrdati, o nich vtipkovati, zkrátka, jejich chudoba jest povržená, bezcenná, není ve cti, nýbrž v ponížení. Když řeholník uctivě snese přísnou důtku od svého představeného nebo dítě od svého otce, každý řekne, že řeholník jest umrtvený a poslušný, že dítě je hodné; ale snese-li trpělivě podobnou důtku člověk vysoko postavený, šlechtic, urozená dáma, třeba ji snesli z lásky k Bohu, každý řekne, že si počínají zbaběle a sketsky. A vizme ještě jedno povržené protivenství; tento člověk má rakovinu na rameni, onen ji má v obličeji. První zakouší jenom útrapy, druhý útrapy a povržení, pohrdání a ponížení. Pravím tedy, že sluší netoliko milovati protivenství, což se děje skrze ctnost trpělivosti, nýbrž také sluší míti rád ponížení a povržení, což se děje

skrze ctnost pokory. Mimo to jsou také ctnosti povržené a ctnosti ctěné. Trpělivost, vlídnost a pokora sama jsou ctnosti, které lidé tohoto světa pokládají za povržené a bezcenné; naopak velice si váží opatrnosti, statečnosti a štědrosti. Ba i ze skutků téže ctnosti některé bývají v povržení, jiné ve cti. Dávati almužnu a odpouštěti křivdy jsou to i to skutky lásky; ale první bývá u všech lidí ve vážnosti, druhý je v opovržení před očima tohoto světa. Mladý muž nebo dívka, kteří nebudou chtíti rozpustile mluviti, hráti, píti, tančiti s nevázanou a rozpustilou společností, k níž svým společenským postavením náležejí, budou musiti slýchati vtipy a úsměšky, a jejich počestnost bude nazývána přetvářkou nebo pobožnůstkářstvím. Milovati to je milovati ponížení a povržení. Vizme jiný příklad. Chodíme snad navštěvovati nemocné; pošlou-li mne k nejbídnějšímu z nich, podle soudu světského snad to bude ponížení, a proto se mi to bude líbiti. Pošlou-li mne k lidem vynikajícího postavení, bude to ponížení podle ducha, protože není při tom tolik ctnosti ani zásluhy; budu tedy milovati také toto ponížení. Když člověk upadne na ulici, mimo to, že se snad uhodí, má jakousi hanbu; sluší milovati takové ponížení. Jsou i některé chyby, při nichž není jiného zlého, než pouhé ponížení; pokora

nežádá, aby se jich člověk schválně dopouštěl, ale ovšem žádá, aby se netrápil, když se jich dopustí. Sem náleží některé pošetilosti, neobratnosti a nezdvořilosti, kterých se třeba varovati prvé než se stanou, abychom zachovávali slušnost v chování a opatrnost; ale když se již staly, je třeba spokojiti se ponížením, které nám z toho pochází, a přijímati je ochotně, abychom se drželi svaté pokory. Pravím ještě více; kdybych se dal unésti hněvem nebo bujností tak, že bych řekl nějaká slova nenáležitá, a která urážejí Boha a bližního, litoval bych jich upřímně a svrchovaně bych se mrzel pro urážku učiněnou Bohu a bližnímu, a snažil bych se napraviti ji jak bych dovedl nejlépe; ale přes to přese všecko bych si liboval v ponížení a potupě, kterou bych si tím byl způsobil. A kdyby bylo možno odděliti od sebe to a ono, litoval bych vroucně hříchu a pokorně bych si zachovával ponížení.

Ale ačkoliv milujeme ponížení, které vyplývá z nějaké nepříjemnosti, přece nemáme opomíjeti příležitosti a náležitých prostředků, abychom se nepříjemnosti samé zbavili, nebo, jestliže jsme ji způsobili, ji napravili, zvláště když jde o nepříjemnost, která má následky. Kdybych měl na př. na obličeji něco nemilého, přičiňoval bych se, abych to vyléčil, ačkoliv bych nezapomínal na poní-

žení, které mi ta věc způsobovala. Kdybych něco provedl, co by nikoho neuráželo, neomlouval bych se, neboť ačkoliv to jest jakýsi nedostatek, není trvalý; nemohl bych se tedy omlouvati z jiné příčiny, než proto, že mi z toho pochází ponížení; ale to pokora nemůže připustiti. Ale jestliže bych byl z nepozornosti nebo hlouposti někoho urazil nebo pohoršil, napravil bych to pravdivou nějakou omluvou, protože způsobená nepříjemnost je trvalá a láska mne zavazuje, abych ji odstranil. Ostatně se přihází, že láska žádá, abychom své ponížení napravili, a to pro dobro bližního, jemuž je třeba, abychom měli náležitou vážnost. Ale v takovém případě, i když odklízíme své povržení, aby ho bližní neviděl a netrpěl pohoršení, musíme si je zamknouti a uschovati do svého srdce, aby se jím vzdělalo.

Ale ty bys, Filotheo, ráda věděla, která ponížení jsou nejlepší. Pravím ti, že ta ponížení jsou naší duši nejprospěšnější a Bohu nejpříjemnější, která nám způsobuje náhoda neb povaha našeho stavu a povolání, a to proto, že taková ponížení nepocházejí z naší vůle, nýbrž přicházejí na nás tak, jak je Bůh na nás sesílá, a on zajisté volí vždycky lépe než bychom si volili my. Kdybychom pak si musili voliti sami, největší ponížení jsou také nejlepší; a za největší sluší pokládati ta, kte-

rá se nejvíce protiví naším náklonnostem a libostem, ovšem jestliže se srovnávají s naším povoláním, neboť, abych řekl jednou navždy, naše záliba a naše volba kazívá a umenšuje téměř všecky naše ctnosti. Ó, kdo nám dá, abychom směli mluviti jako veliký král izraelský: „Zvolil jsem sobě raději opovrženým býti v domu Boha mého, nežli přebývati v stáncích hříšníků.“ (Ž. 83, 11.) Nikdo nám to nedá, jediné ten, který, aby nás vyvýšil, žil a zemřel tak, že byl „pohanění lidí, a povrhel obce.“ (Ž. 21, 7.) Řekl jsem ti mnoho věcí, které se ti budou zdáti tvrdými, když o nich budeš přemýšleti; ale věř mi, že budou sladčí nad med a nad cukr, když je budeš prováděti.

VII. Kterak se máme cvičiti v pokoře a spolu si zachovávati dobrou pověst.

Chvály, cti a slávy nedostává se lidem pro nějakou obyčejnou ctnost, nýbrž pro ctnosti vynikající. Neboť chválou chceme jiné pohnouti, aby si vážili něčí výbornosti; ctí nebo poctou, již mu vzdáváme, prohlašujeme sami, že si ho vážíme; a sláva není po mém soudu nic jiného, než jakýsi lesk vážnosti, který vyzařuje z celku rozmanitých chval a poct, takže pocty a chvály jsou jako drahé

kameny, a sláva je z nich složena jako skvoucí šperk. Nuže, pokora nepřipouští, abychom si o sobě mysleli, že něčím vynikáme nebo že se nám má dávati přednost před jinými, a proto také nepřipouští, abychom vyhledávali chvály, cti a slávy, které náležejí toliko něčemu velmi vynikajícímu. Ale přece zase táž pokora se srovnává s napomenutím mudrcovým, abychom pečovali o svou dobrou pověst, protože dobrá pověst není uznáváním čehosi vynikajícího při nás, nýbrž je toliko uznáváním obyčejného řádného a počestného života, pokora pak nám nebrání, abychom to sami při sobě neuznávali, pročež ani nebrání, abychom si nežádali takového dobrého mínění u lidí. Jest arci pravda, že pokora by pohrdala tímto dobrým míněním o nás, kdyby láska ho nepotřebovala, ale protože dobrá pověst náleží k základům lidské společnosti, a bez ní bychom byli společnosti netoliko neužitečni, nýbrž i škodlivi, protože bychom byli na pohoršení, proto láska žádá a pokora přivoluje, abychom si přáli dobré pověsti a pečlivě si ji zachovávali.

Mimo to, jako na stromech listí, ačkoli samo o sobě nemá veliké ceny, přece i strom krášlí i pomáhá zachovávati ovoce, dokud ještě jest útlé, tak dobrá pověst, která sama o sobě není věc zvláště žádoucí, přece jinak

jest velmi užitečna, netoliko proto, že krášlí náš život, nýbrž také proto, že pomáhá zachovávati naše ctnosti, obzvláště pak ctnosti ještě útlé a křehké. Povinnost zachovávati si dobrou pověst a býti takovými, za jaké nás lidé považují, činí šlechetné mysli jakési mocné a lahodné násilí. Zachovávejme si, Filotheo, své ctnosti proto, že jsou příjemné Bohu, velikému a svrchovanému cíli všech našich skutků. Ale jako ti, kteří chtějí uchovati ovoce, nespokojují se tím, že je zavařují s cukrem, nýbrž také ještě je ukládají do nádob, způsobilých k jeho uchování, tak také, ačkoli hlavně a především láska k Bohu má v nás zachovávati naše ctnosti, přece můžeme užívati také dobré pověsti jakožto užitečného a vhodného prostředku k tomu účelu. Ale nesmíme zase býti v té příčině příliš horliví a příliš starostliví, protože, kdo je strany své dobré pověsti příliš citlivý a nedůtklivý, podobá se člověku, který, jakmile ho co zabolí, hned užívá léků. Takový člověk, chtěje si zachovati zdraví, si je kazí, a kdo si chce příliš nedůtklivě zachovávati dobrou pověst, přijde o ni úplně. Neboť taková choulostivost jej bude dělati příkrým, svéhlavým, nesnesitelným, a bude drážditi zlou vůli pomluvačů.

Nedbati urážek a pomluv a dělati jako bychom jich nepozorovali, bývá obyčejně

mnohem užitečnější a více pomáhá než rozhorlovati se, popírati a mstíti se. Když takových věcí nedbáme a jimi pohrdáme, rozplynou se v nic; když se pro ně hněváme, zdá se, že uznáváme, že jsou pravdivé. Krokodýl ublíží jenom tomu, kdo se ho bojí, a pomluva jenom tomu, kdo se pro ni rozčiluje.

Kdo se příliš bojí o svou dobrou pověst, vydává si svědectví, že příliš málo důvěřuje svým zásluhám neb svému dobrému životu, jenž jest jejím základem. Města, která leží na velikých řekách a mají dřevěné mosty, bávají se při každém stoupání vody, že o ně přijdou; ale která mají mosty kamenné, nebojí se o ně než při povodních neobyčejně velikých. Tak lidé, kteří mají duši opravdu křesťanskou, pohrdají obyčejně výpady pomluvačných jazyků, kteří však se cítí slabými, znepokojují se při každé příležitosti. Jistě, Filotheo, kdo chce míti dobrou pověst u všech, ztratí ji u všech; a zasluhuje, aby přišel o čest, kdo chce býti ve cti u lidí, kteří pro své neřesti jsou vpravdě bezectní a zneuctěni.

Dobré jméno jest jako znak, podle něhož se poznává, kde ctnost přebývá; ctnosti sluší tedy ve všem a všude dávati přednost. A proto, řekne-li ti někdo „Ty se přetvařuješ," protože pěstuješ zbožný život, považují-li tě za zbabělou proto, že jsi odpustila nějakou

urážku, vysměj se v duchu takovým řečem. Neboť mimo to, že takové úsudky pocházejí od lidí bláhových a hloupých, i kdybychom měli pozbýti dobré pověsti, nesměli bychom proto zanechávati ctnosti ani scházeti s cesty, která vede ke ctnosti, protože ovoci musíme dávati přednost před listím, to jest vnitřním a duchovním dobrým věcem sluší dávati přednost před zevnějšími dobrými věcmi. Máme žárlivě dbáti o své dobré jméno, ale nesmíme se mu klaněti jako modle; a jako nesmíme urážeti oči lidí dobrých, tak nesmíme chtíti vyhovovati očím lidí zlomyslných. Vousy jsou ozdobou tváře mužovy, a vlasy ozdobou hlavy ženiny. Vytrhnou-li se na bradě vousy nebo na hlavě vlasy i s kořínky, již sotva narostou znova; ale oholí-li se toliko nebo přistřihnou, brzy opět narostou a budou hustější a pevnější. Podobně, kdyby pomluvačný jazyk, který jest podle Davidových slov „jako břitva ostrá" (Ž. 51, 4), nám ustřihl neb i docela oholil naši dobrou pověst, netřeba se znepokojovati, neboť ona opět vyroste netoliko tak krásná jako byla před tím, ale také pevnější. Kdyby však hříchy, podlost, nehodný život náš nás připravily o dobré jméno, tenkráte sotva by se nám již vrátilo, protože by byly vytrhány jeho kořínky. Kořenem zajisté dobrého jména je dobrý a počestný život, a

pokud je náš život takový, vždy z něho může vypučeti čest, která mu náleží.

Bývá nutno zanechati těch oněch marných zábav, té oné lehkovážné známosti, těch oněch návštěv a styků, jestliže takové věci škodí dobrému jménu, neboť dobré jméno váží více než kterékoli marné potěšení. Jestliže však lidé reptají, pomlouvají, utrhají proto, že pěstujeme pobožný život, že prospíváme ve zbožnosti a že obracíme své kroky k věčným dobrým věcem, nechávejme psů štěkati na měsíc. Neboť podaří-li se jim vzbuditi v někom nedobré mínění o nás a tak poškoditi naši dobrou pověst a jako ustřihnouti nebo oholiti naše dobré jméno, brzy ono opět vypučí a poroste, a břitva pomluvy prokáže naší cti službu, kterou vinařův nůž prokazuje vinici, neboť rozmnožuje a rozhojňuje její užitek.

Upírejme oči stále na Ježíše Krista ukřižovaného; sloužíce mu, ubírejme se svou cestou s důvěrou a prostě, ale zároveň moudře a opatrně. On bude ochráncem našeho dobrého jména a dopustí-li někdy, že o ně přijdeme, učiní to proto, aby nám je vrátil lepší, nebo abychom prospívali svatou pokorou; neboť kapka pokory váží více než plná vědra cti. Haní-li nás někdo nespravedlivě, postavme klidně proti pomluvě pravdu; bude-li pomluva setrvávati, setrvávejme také

my v pokoře; a když takovým způsobem poručíme svou dobrou pověst spolu se svou duší do rukou božích, bude zajištěna tak, že není možné zajistiti ji lépe. Služme Bohu pověstí dobrou i zlou, po příkladě sv. Pavla, abychom směli mluviti jako David: „Pro tebe snesl jsem pohanění: a přikrylo zardění tvář mou.“ (Žalm 68, 8.)

Ale ovšem vyjímám některé hříchy tak ohyzdné a veliké, že v jejich příčině nikdo nemá snášeti pomluvy, když se jí může spravedlivě zbaviti, a vyjímám některé osoby, na jejichžto dobré pověsti závisí vzdělání mnoha lidí. V takových případech je třeba klidně vyhledávati nápravy utrpěné křivdy, a to podle učení katolických theologů.

VIII. O mírnosti k bližnímu, a co činiti proti hněvu.

Křižmo, kterého se podle apoštolského podání v církvi katolické užívá k biřmování a k některým svěcením, skládá se z olivového oleje, smíšeného s balsámem, a mimo jiné věci nám připomíná dvé milé a vzácné ctnosti, které se zastkvívaly na posvátné osobě našeho Spasitele. Ctnosti ty Pán Ježíš nám obzvláště doporučil, jakoby měly naše srdce obzvláště posvětiti k jeho službě a obrátiti je

k jeho následování. „Učte se ode mne," praví, „neboť jsem tichý a pokorný srdcem." (Mat. 11, 29.) Pokora nás zdokonaluje vůči Bohu, tichost pak nebo mírnost vůči bližnímu. Balsám, který (jak jsem řekl již dříve) ve všech tekutinách padá ke dnu, znamená pokoru, olej pak olivový, který vždycky plove navrchu, znamená mírnost a přívětivost, která překonává všecky věci a vyniká mezi ctnostmi, jsouc květem lásky, o níž sv. Bernard praví, že je tenkráte dokonalá, když netoliko je trpělivá, ale když mimo to je také tichá a přívětivá. Ale přičiňuj se, Filotheo, aby toto mystické křižmo, složené z mírnosti a pokory, bylo v tvém srdci; neboť k velikým lstem nepřítele našich duší náleží také ta, jež způsobí, že mnozí lidé si libují ve slovech a zevnějších způsobech těchto dvou ctností, a protože nezkoumají bedlivě svého nitra, domnívají se, že jsou pokorní a mírní, ale ve skutečnosti takoví nejsou; to pak se pozná tenkráte, když přes všecku svou okázalou mírnost a pokoru pro nejmenší slůvko, které jim jest proti mysli, pro sebe menší křivdu, která se jim stane, rozčilí se s takovou domýšlivostí, že by jí pohledal. Povídá se, že kdo užívá ochranného léku, kterému se říká balsám sv. Pavla, neoteče, kdyby ho uštkla zmije, ale musí to býti balsám opravdu dobrý; podobně pokora a

mírnost, jsou-li vskutku pravé a dobré, pojišťují nás proti palčivosti a citovému vzedmutí, které urážky a křivdy obyčejně v našem srdci způsobují. Kdyby tedy pomluvači a nepřátelé nás někdy uštkli, a my bychom se rozjitřili, naduli a rozhněvali, bylo by to znamení, že naše pokora a mírnost nejsou pravé a upřímně ctnosti, nýbrž strojené a zdánlivé.

Svatý a slavný patriarcha Josef egyptský, když vypravoval své bratry nazpátek z Egypta do domu otcovského, dal jim na cestu jediné naučení: „Nehněvejte se na cestě." (1 Mojž. 45, 24.) Totéž já pravím tobě, Filotheo. Tento bídný život jest pouhou cestou k životu blaženému; nehněvejme se tedy navzájem na této cestě, putujme s velikým zástupem svých bratří a druhů ve svatém pokoji, v přátelství, v mírnosti. A mimo to ti pravím, nečině výhrad ani výjimek, aby ses nikdy nehněvala, je-li možné, a nevyhledávala si žádné záminky, byť byla jakákoli, abys otvírala bránu srdce svého hněvu. Sv. Jakub zajisté praví krátce a bez výhrady, že „hněv muže nekoná spravedlnosti boží." (Jak. 2, 20.) Také když odporujeme zlému a potlačujeme chyby na těch, kteří jsou nám svěřeni, musíme to zajisté činiti vytrvale a silně, ale přece zároveň pokorně a mírně. Nic prý tak nekrotí podrážděného slona jako pohled na be-

ránka, a nic tak snadno neláme prudkost dělových ran jako vlna. Pokárání, vycházející z vášně, i když je provázeno rozumem, nemá té váhy jako pokárání vycházející pouze z rozumu. Rozumná duše lidská přirozeně jest podřízena rozumu, a proto nebývá poddána vášni leč skrze násilnictví na ní provozované; takže, je-li rozum provázen vášní, zprotivuje se a je nemilý, protože společenství s násilnictvím zneuctívá jeho spravedlivé panování. Panovníci poctívají a potěšují velice svůj lid, když jej navštěvují s pokojnou družinou; když však s sebou přivádějí ozbrojence, i když se to děje pro obecné dobro, jejich příchod bývá nemilý a škodlivý, protože i když dbají přísného zachovávání vojenské kázně, přece nemohou vždy a všude zabrániti, aby se nedály nějaké nepořádky, kterými pokojné obyvatelstvo trpí. Podobně dokud rozum vládne a rozdává pokojně tresty, důtky a výtky, i když se to děje přísně a důkladně, každý to chválí a jest spokojen; ale když rozum vede s sebou hněv a zlost jako své vojáky, dle slov sv. Augustina, tenkráte budí spíše strach nežli lásku, a samo srdce toho, jenž se zlobí, bývá tím vždycky jako utiskováno a trýzněno. Jest lépe, dí týž sv. Augustin ve svém listě k Profuturovi, odpírati spravedlivému a náležitému hněvu přístup do svého srdce než jej tam vpouštěti,

byť byl sebe menší; neb jakmile tam vejde, je nesnadno vypuditi jej, protože vchází jako tenký proutek a za okamžik vzroste a bude z něho veliké břevno. Podaří-li se mu, dočkati se noci a zapadne-li slunce nad naším hněvem, což apoštol zapovídá, hněv snadno se promění v nenávist, a té již téměř není lze se zbaviti, protože se živí tisícerými nepravdivými důvody, neboť rozhněvaný člověk nikdy nevěří, že by jeho hněv byl nespravedlivý.

Bude tedy lépe, když se naučíme býti živi bez hněvu, než abychom ho chtěli užívati rozumně a s mírou; a když se pro naši nedokonalost a křehkost přihodí, že hněv nás napadne, bude lépe, abychom jej odmítli hned, než abychom s ním vyjednávali. Neboť jakmile se mu poskytne sebe menšího místečka, opanuje nás celé, počínaje si jako had, který snadno vtáhne celé tělo tam, kudy se mu podaří protáhnouti hlavu. Ale řekneš mi: Kterak jej odmítnu? V téže chvíli, kdy v sobě, Filotheo, ucítíš hněv, musíš rychle sebrati všecky své síly, ne násilně a prudce, nýbrž mírně a přece opravdově. Neboť jako vídáváme ve shromážděních, že někteří, tiše jiné, křičí „ticho, ticho!“ a způsobují větší hluk než ti, které chtějí utišiti, tak se často stává, že chtějíce násilně potlačiti svůj hněv, rozčilujeme své srdce více nežli je

rozčilil hněv sám, a srdce takto pobouřené nemůže již samo nad sebou panovati.

Když tedy takto mírně se přičiníš, abys nad sebou panovala, potom si počínej podle naučení sv. Augustina, které, jsa již stár, dával mladému biskupovi Auxiliovi: „Čiň, co muž má činiti.“ Kdyby se ti přihodilo to, co muž boží praví v žalmu: „Zkormoutilo se hořem (hněvem) oko mé,“ utíkej se k Bohu a volej: „Smiluj se nade mnou Hospodine!“ (Ž. 30, 10), aby vztáhl pravici svou a potlačil tvůj hněv. Tím chci říci, že musíme vzývati Boha o pomoc, když znamenáme, že hněv námi lomcuje, a následovati v té příčině příkladu svatých apoštolů, když se ve větru a bouři zmítali na vodách. Bůh přikáže našim vášním, aby ustaly, a stane se utišení veliké. Ale připomínám, že kdykoli se modlíme proti přítomnému a doléhajícímu hněvu, musíme se modliti mírně, klidně a nikoli násilně. A to pravidlo je třeba zachovávati při všech prostředcích, kterých užíváme proti hněvu.

Mimo to, jakmile zpozoruješ, že jsi se dopustila nějakého hněvivého skutku, naprav chybu nějakým skutkem mírnosti k osobě, proti které bys byla popuzena, a to co nejdříve. Neboť jako nejlepším prostředkem proti lži jest hned potom se opraviti a říci pravdu, tak také proti hněvu je dobrým prostředkem hned jej napraviti opačným ně-

jakým skutkem mírnosti, neboť čerstvé rány prý se rychleji a snáze hojí.

Ještě toto radím: Když jsi klidna a nic tě nedráždí ke hněvu, opatřuj se hojně mírností a dobromyslností, mluvíc všecko a činíc všecko, ať nepatrné, ať důležité, jak nejklidněji a nejmírněji dovedeš. Rozpomeň se, že Nevěsta v Písni Šalomounově má med netoliko na rtech a na jazyku, nýbrž také pod jazykem, to jest, v prsou, a netoliko med tam má, nýbrž také mléko. Podobně musíme míti vůči bližnímu nejenom slova mírná, nýbrž také mírná všecka prsa, to jest veškero nitro naší duše. A nesmíme míti jenom sladkost medu, který má kořennou vůni, to jest nestačí býti přívětivým v počestném styku s cizími lidmi, nýbrž také máme míti sladkost mléka k domácím a sousedům. V té věci chybují velice takoví lidé, kteří na ulici bývají jako andělé, ale doma jsou učinění ďáblové.

IX. O mírnosti k sobě samým.

Velmi dobře se můžeme v mírnosti cvičiti tím způsobem, že ji osvědčujeme sami na sobě, když se nikdy nerozezlíváme ani na sebe ani na své nedokonalosti. Neboť ačkoliv rozum chce, aby nás mrzelo a abychom byli neradi, když se dopustíme nějaké chyby,

nicméně se musíme krotiti, aby naše nelibost nebyla hořká a rozjitřená, zlostná a podrážděná. A po té stránce velmi chybují někteří lidé, kteří když se rozzlobí, potom se zlobí, že se rozzlobili, rozčilují se, že se rozčilili, hněvají se, že se rozhněvali. Neboť tím se stává, že jejich srdce jest jako naložené nebo zavařené do hněvu; a místo aby druhý hněv zahubil první, naopak je branou, kudy vejde do srdce nový hněv, jakmile se naskytne příležitost. Mimo to takové rozčilování, zlobení a hněvání na sebe samé zavání pýchou a nemá jiného původu než vlastní sebelásku, která se rozčiluje a hněvá, že jsme ještě nedokonalí. Máme tedy míti nelibost pro své chyby, ale nelibost klidnou, vážnou a pevnou. Neboť jako soudce trestá zločince lépe, když pronáší rozsudek s pokojnou myslí a po rozumné úvaze, než kdyby jej pronášel v rozvášnění a unáhlení, takže kdyby soudil v rozvášnění, netrestal by vin dle toho, jaké ony samy jsou, nýbrž dle toho, jaký on sám je v té chvíli: tak také my trestáme sebe mnohem lépe litováním klidným a důstojným, než litováním rozčileným, hněvivým a příkrým, neboť když litujeme svých chyb s vášnivou prudkostí, nelitujeme jich podle jejich těžkosti, nýbrž podle svých náklonností. Na příklad člověk, který si oblíbil zvláště ctnost čistoty, bude se na sebe hněvati s nesmírnou

hořkostí pro sebe menší chybu, které se dopustí proti této ctnosti, ale když se proviní velikou pomluvou, tomu se jen zasměje. Naopak zase člověk, který nenávidí pomluvu a utrhání, bude se trápiti, že o někom v nepatrné věci pronesl nepříznivý soud, ale za nic bude vážiti velikou chybu, které se dopustil proti čistotě; a stejné jest říci o jiných. To pak se děje jenom proto, že nesoudí své svědomí s rozumem, nýbrž s vášní, totiž podléhajíce vlivu své náklonnosti k té oné ctnosti.

Věř mi, Filotheo: jako když otec kárá dítě mírně a srdečně, provozuje větší moc nad jeho srdcem a spíše je tím napraví, než hněvivostí a zlostí, tak když naše srdce chybí, a my je káráme mírnou a klidnou domluvou, spíše s útrpností nežli s rozvášněním, a povzbuzujeme je k polepšení, tenkráte ono pocítí upřímnější lítost, a lítost ta je pronikne lépe, než kdybychom se oddávali lítosti hněvivé, příkré a bouřlivé.

Co mne se týká, kdybych si na příklad toužebně přál, nedopouštěti se hříchu ješitnosti, a přece bych se v té příčině dopustil nějakého velikého poklesku, nechtěl bych kárati svého srdce tímto způsobem: Nejsi-li vskutku bídné a ničemné, že po tolika předsevzetích dáváš se uchvacovati ješitností? Zahyň hanbou, nepozdvihuj již očí k nebesům, srdce

slepé, nemoudré, proradné a nevěrné svému Bohu — a jinak podobně. Ale napomínal bych je rozumně a chtěl bych je napraviti soustrastí. Nuže viz, řekl bych, mé ubohé srdce, jak jsme zase upadli do této chyby, ačkoli jsme si tolikrát umiňovali, že se jí budeme varovati! Ach, povstaňme a již jí zanechejme na vždycky; vzývejme Pána Boha za smilování a doufejme v jeho milosrdenství, že nám bude pomáhati, abychom byli ode dneška pevnější, a vraťme se na cestu svaté pokory. Buďme dobré mysli a mějme dobrý pozor na sebe; Bůh nám bude pomáhati, a s jeho pomocí dovedeme činiti něco dobrého. Na takové pokárání bych pak postavil upřímné a pevné předsevzetí, že se již té chyby nedopustím, a umínil bych si užívati za tím účelem vhodných prostředků a také poprositi o radu svého duchovního vůdce.

Kdyby pak se někomu přece zdálo, že takové mírné domlouvání nemůže jeho srdce dostatečně dojímati, bude moci užívati výtek a domluv drsných a rázných, aby v něm vzbudil hluboké zahanbení, ale i v takovém případě musí potom, když své srdce drsně vyplísní a pokoří, skončiti jakousi úlevou a proměniti hoře a hněv v mírnou a svatou důvěru v Boha, po příkladě velikého kajícníka Davida, jenž vida svou duši zkormouce-

nou, pozdvihoval ji tímto způsobem: „Proč jsi smutná, duše má? a proč kormoutíš mne? Doufejž v Boha, nebo ještě vyznávati (dobrořečiti) mu budu: (že jest) spasení obličeje mého, a Bůh můj.“ (Ž. 41, 6—7.)

Když tedy srdce tvé klesne, pozdvihni je mírně, a vidouc bídu svou, pokořuj se před Bohem, ale nežasni a netrň pro svůj pád, nebo není proč trnouti a žasnouti, že nestatečnost jest nestatečná, slabost slabá a ubohost nebožácká. Avšak nicméně velice a ze vší síly své si oškliv urážku, kterou jsi Bohu způsobila, a s myslí statečnou a s velikou důvěrou v jeho milosrdenství pusť se opět po stopách ctnosti, kterých jsi se byla spustila.

X. Že si máme počínati ve svých zaměstnáních bedlivě, ale ne ukvapeně ani příliš starostlivě.

Píle a bedlivost, kterou máme věnovati svým zaměstnáním, velmi se liší od upřílišené starostlivosti a ukvapenosti. Andělé pečují o naše spasení a přičiňují se o ně bedlivě; ale proto není při nich úzkostlivosti ani ukvapenosti nebo nepokoje. Neboť péče o nás a bedlivost náležejí k jejich lásce, ale úzkostlivost a upřílišená starostlivost a nepokoj

protivily by se úplně jejich blaženosti. Péče nějaká a bedlivost zajisté mohou býti provázeny vnitřním pokojem a úklidností mysli, ale nikoliv přílišná starostlivost, tím méně pak úzkostlivost a unáhlenost.

Buď tedy, Filotheo, bedliva a pilna v každém zaměstnání, které ti bude uloženo; věřící myslí musíš býti přesvědčena, že ti je svěřil Bůh sám, a že tedy chce, abys je konala bedlivě. Ale, je-li možné, buď prázdna vší upřílišené starostlivosti a úzkostlivosti, t. j. nepouštěj se do ničeho s unáhlením, ani s nepokojem, ani s přílišnou horlivostí; neboť každá unáhlenost kalí rozum a úsudek a překáží nám konati dobře i věc samu, pro kterou se ukvapujeme.

Když náš Spasitel kárá Martu, praví jí: „Marto, Marto, pečlivá jsi, a rmoutíš (nepokojíš) se při mnohých věcech.“ (Luk. 10, 41.) Viz, že kdyby byla bývala prostě bedliva a pečliva, nebyla by se rmoutila a znepokojovala; ale protože byla příliš pečliva a starostliva, proto příliš spěchá a nepokojí se, a za to ji náš Spasitel kárá. Řeky, které zvolna a klidně tekou rovinami, nosí veliké lodi a na nich hojnost zboží, a déšť, jenž mírně a tiše padá na pole a luka, občerstvuje a živí trávu a obilí; ale bystřiny a prudké řeky, které valem se ženou do nížin, hubí své břehy a jsou obchodu neužitečny, jako

také prudké deště svým přívalem škodívají polím a lukám. Nikdy ještě věc, konaná s unáhlením a prudkostí, nevydařila se dobře, neboť práce kvapná málo platná, praví staré přísloví, a italské pořekadlo dí „Kdo jde pomalu, dojde zdráv.“ „Kdož jest kvapných noh, zavadí“ (Přísl. 19, 2) dí Duch sv. Vždycky učiníme dosti brzy to, co učiníme dobře. Trubci bzučí mnohem hlučněji než včely a létají prudčeji, ale dělají jenom vosk a žádný med; podobně lidé, kteří při všem pospíchají s náramnou starostlivostí a snažností, nikdy ani nenadělají mnoho ani to, co dělají, neudělají dobře.

Mouchy nás neobtěžují svou silou, nýbrž množstvím; podobně veliké záležitosti nás neznepokojují tolik jako drobné, když jich je mnoho. Přijímej tedy zaneprázdnění, která se ti naskytnou, pokojně a snaž se vykonávati je v pořádku jedno po druhém. Neboť kdybys chtěla dělati všecko najednou nebo v nepořádku, budeš se tolik namáhati, že tvůj duch se unaví a zemdlí, a obyčejný konec by byl ten, že by tě námaha a rozčilování přemohly, a to bez užitku.

A ve všech svých záležitostech spoléhej úplně na boží Prozřetelnost, neb ona jediná dovede působiti, aby se tvé úmysly dařily; ale nicméně, co se tebe týče, přičiňuj se pokojně a pracuj spolu s ní, a potom buď jista,

že důvěřuješ-li pevně v Boha, jakkoliv se věc ta vydaří, bude ti to vždycky nejužitečnější, byť se tvému soukromému úsudku zdálo, že se vydařila špatně.

Počínej si jako malé děti, které jednou rukou se drží za ruku svého otce, druhou si trhají jahody nebo maliny. Stejně ty, shromažďujíc sobě věci toho světa a jimi se zabývajíc, čiň to jako jednou rukou, druhou pak se drž vždycky za ruku nebeského Otce a občas se obracej po něm, abys viděla, zdali mu je tvé hospodaření a zaměstnání příjemno. A především se varuj, pouštěti se jeho ruky a jeho ochrany, chtějíc si snad více nashromážditi a nasbírati; neboť opustí-li tě, upadneš. Chci tím říci, milá Filotheo, abys, když se budeš zabývati záležitostmi a pracemi obyčejnými, které nepotřebují tak veliké a důtklivé pozornosti, pohlížela více na Boha než na takové zaměstnání. Jsou-li pak záležitosti některé tak velmi důležity, že vyhledávají vší tvé pozornosti, abys je vykonala dobře, tenkráte občas pohlížej k Bohu jako činí ti, kteří se plaví po moři a kteří, chtějíce doplouti žádoucí země, pohlížejí více vzhůru na nebe nežli dolů do vody, kterou plují. Tak Bůh bude pracovati s tebou, v tobě a pro tebe, a za tvou prací půjde potěšení.

XI. O poslušnosti.

Jen láska nás činí dokonalými; ale poslušnost, čistota a chudoba jsou tři veliké prostředky, abychom dospěli lásky. Poslušnost zajisté posvěcuje naše srdce, čistota naše tělo, chudoba pak naše statky lásce a službě boží. Toť jsou tři ramena duchovního kříže; ale všecka tři spočívají na čtvrtém, a to jest pokora. Nechci mluviti o těchto třech jakožto o slíbených slavnostně Bohu, neboť tenkráte se týkají toliko osob řeholních; ani o nich nebudu mluviti jakožto o slíbených prostými sliby, neboť ačkoliv slib přidává vždycky mnoho milostí a zásluh všem ctnostem, přece, aby ctnosti ty nás činily dokonalými, není potřebí slibovati je obzvláště, nýbrž úplně stačí, když je zachováváme. Neboť ačkoliv, když jsou slíbeny, a zvláště když jsou slíbeny slavnostně, uvádějí člověka do stavu dokonalosti, nicméně aby člověk vešel v dokonalost, stačí, aby ctnosti ty zachovával, protože jiná věc jest stav dokonalosti, a jiná věc dokonalost. Zajisté všichni biskupové a řeholníci jsou ve stavu dokonalosti, a přece ne všichni jsou v dokonalosti, jak pohříchu až příliš spatřujeme. Přičiňujme se tedy, Filotheo, abychom ty ctnosti na sobě dobře osvědčovali, a to každý podle svého povolání. Neboť ačkoli

nás neuvádějí do stavu dokonalosti, přece nám dají dokonalost samu; a zajisté jsme všickni povinni tyto tři ctnosti konati, ačkoli nejsme všichni povinni osvědčovati je stejným způsobem.

Poslušnost jest dvojí: jedna z povinnosti, druhá dobrovolná. Z povinné poslušnosti musíš pokorně poslouchati svých představených církevních, papeže, biskupa, faráře a těch, kteří od nich jsou ti ustanoveni za představené. Musíš býti poslušna svých představených světských, to jest svého panovníka a úřadů, které jsou od něho zřízeny; musíš konečně býti poslušna svých představených domácích, to jest, svého otce, své matky, svého pána neb hospodáře, své paní nebo hospodyně. Tato poslušnost tedy slove povinná, protože nikdo se nemůže vymykati z povinnosti, býti takových představených poslušen. Bůh sám jim dal moc a právo, aby směli poroučeti a spravovati jiné v tom oboru, v kterém jsou nad námi ustanoveni. Vykonávej tedy jejich příkazy, a to je věc nutná; ale aby tvá poslušnost byla dokonalá, následuj také jejich rad, ano i jejich přání a náklonností, pokud láska a opatrnost ti dovolí. Poslouchej jich, když ti přikazují věci příjemné, jako na př. abys jedla, aby ses pobavila; neboť ačkoli by se zdálo, že není velikou ctností poslechnouti v takovém případě,

přece bylo by velikou chybou neposlechnouti. Poslouchej jich ve věcech lhostejných, jako na př. abys nosila oblek takový nebo takový, abys šla tou cestou nebo tou, abys zpívala neb mlčela, a to bude již velmi chvalitebná poslušnost. Poslouchej ve věcech nepohodlných, nepříjemných a obtížných, a to bude poslušnost dokonalá. Poslouchej posléze mírně bez odmlouvání, ochotně bez váhání, vesele bez nevrlosti a především poslouchej z lásky, z lásky k tomu, jenž z lásky k nám učiněn jest poslušným až k smrti kříže, a jenž, jak dí sv. Bernard, raději chtěl ztratiti život než poslušnost.

Chceš-li se naučiti poslouchati ochotně svých představených, poddávej se ráda vůli lidí sobě rovných, ustupujíc jejich mínění, arci když není zlé, ani se nepouštějíc do pření neb hádek o to; přizpůsobuj se ochotně žádostem svých podřízených, kdykoliv rozum dovolí, a neprovozuj nad nimi žádné přísné svrchovanosti, dokud si počínají náležitě a dobře.

Velice se mýlí, kdo se domnívá, že by rád poslouchal, kdyby byl řeholníkem nebo řeholnicí, jestliže mu bývá těžko a odporno prokazovati poslušnost těm, které Bůh postavil nad námi.

Poslušností dobrovolnou nazýváme tu, k níž se zavazujeme ze své vlastní volby a kterou

nám neukládají jiní. Zajisté si člověk obyčejně nevolívá svého panovníka ani svého biskupa, svého otce ani svou matku; ale ovšem si může vyvoliti zpovědníka nebo duchovního vůdce. Nuže, když si někdo takto zvolí jiného jako za představeného, ať zvoliv si jej, učiní slib, že ho bude poslušen (jako čteme o sv. Terezii, že mimo slavný slib poslušnosti vůči představenému svého řádu se zavázala prostým slibem k poslušnosti vůči svému duchovnímu vůdci), ať se beze slibu zaváže poslouchati ho, vždycky taková poslušnost slove dobrovolnou, protože jejím základem je svobodné rozhodnutí a vlastní volba naší vůle.

Je třeba poslouchati všech svých představených, přece však každého v tom, v čem má nad námi takovou nebo takovou moc. Tak ve věcech týkajících se správy státní a věcí veřejných sluší poslouchati panovníka a úřadů od něho ustanovených, v záležitostech církevních a náboženských zase duchovních představených, ve věcech domácích otce, hospodáře, manžela; pokud pak se týká zvláštního vedení naší duše, vůdce duchovního a obzvláštního zpovědníka.

Požádej svého duchovního otce, aby ti ustanovil, kterých úkonů náboženských máš býti pilna, protože tak úkony ty budou lepší a budou míti dvojí milost a výbornost: jednu

samy sebou, protože jsou to úkony zbožné, druhou pak proto, že budou konány z poslušnosti, od ní vycházejíce a v ní jsouce vykonávány.

Blahoslavení jsou poslušní, neboť Bůh nikdy nedopustí, aby zabloudili.

XII. Kterak je potřebna čistota.

Čistota je mezi ctnostmi lilií a činí lidi téměř rovné andělům. Nic není krásné, leč když je to neposkvrněné, a při člověku neposkvrněnost slove čistotou. Sluje také počestností a osvědčování její ctí (pročež se mluví o dívčí neb ženské cti, ačkoliv arci taková čest je povinností mužů stejně jako povinností žen). Nazývá se také neporušeností nebo zachovalostí, její pak opak zkaženostĺ. Zkrátka, její obzvláštní slávou jest, že je krásnou a bělostnou ctností duše i těla.

Jako prvním stupněm této ctnosti budiž ti, Filotheo, to, že se budeš varovati, abys nepřipustila žádné rozkoše smyslné, která je zapovězena a hříšna, byť rozkoš ta pocházela z pouhého myšlení.

Druhým stupněm ti budiž, že se budeš zdržovati, jak ti bude možno, ode všech příjemností neužitečných a zbytečných, třeba byly přípustné a dovolené.

Ostatně každému je této ctnosti velice potřebí; všichni lidé mají míti jakousi statečnou čistotu, která nepohrdá toliko věcmi přítomnými a budoucími, nýbrž také odpírá představám obraznosti, které se snad v jejich mysli vybavují ze vzpomínek na rozkoše, kterých kdysi dovoleně užili, pročež také jejich mysl bývá přístupnější smyslným lákadlům. Z té příčiny sv. Augustin se divil čistotě svého milého přítele Alypia, který úplně zapomněl na tělesné rozkoše a pohrdal jimi, ačkoliv jich kdysi ve svém mládí okusil. A opravdu, pokud ovoce je neporušené, dá se uchovati, některé na slámě, některé v písku, některé ve svém vlastním listí; ale bude-li trochu potlučeno neb škrábnuto, bude skoro nemožno uchovati je jinak než naložené nebo zavařené do cukru nebo medu. Stejně čistoty, pokud ještě není poraněna nebo nějak porušena, je lze chrániti rozmanitým způsobem; ale bude-li jednou poškozena, již nic jí nedovede uchovávati než vynikající zbožnost, která, jak jsem již několikráte řekl, je pravým medem a cukrem duší lidských.

Duše panenské musí míti čistotu svrchovaně prostičkou a útlou, aby zapuzovaly ze svého srdce všeliké myšlenky zvědavé a nenáležité a naprostým pohrdáním pohrdaly všelikými rozkošemi nečistými, které v pra-

vdě nezasluhují, aby člověk po nich toužil, protože leckteré zvíře, kterým pohrdáme, je k nim způsobilejší než on. Nechať tedy čisté duše se pilně varují, aby nikdy nepochybovaly, že čistota je nade vše přirovnání lepší než všecko, cokoliv se s ní nesrovnává; neboť nepřítel duší lidských, jak dí sv. Jeronym, hledí vzbuzovati v panenských duších touhu po hříšných rozkošech, líče jim je jakožto nesmírně příjemnější a lahodnější než jsou v skutku. To pak je často mate a nepokojí, protože, dí týž sv. Otec, považují za lahodné to, co neznají. Neboť jako motýlek, vida plamen, poletuje kolem něho, jakoby chtěl zkusiti, zdali je tak lahodný jako krásný na pohled, a váben jsa tímto přeludem neustává přibližovati se k němu, až při prvním okuseni si popálí křidélka a zahyne, tak mladí lidé velmi často se dávají tolik uchvacovati falešnou a pošetilou představou o obzvláštní rozkoši smyslných plamenů, že po mnohých zvědavých myšlenkách posléze se do nich vrhají a v nich hynou, jsouce v té věci mnohem pošetilejší než motýlek; neboť ten má jakousi záminku, domnívaje se, že oheň jest lahodný, protože je tak krásný, kdežto takovi lidé, vědouce, že to, čeho vyhledávají, je svrchovaně nepočestné, přece proto nepřestávají přeceňovati té bláhové a nízké rozkoše.

„Pokoje následujte se všemi," dí apoštol, „a svatosti, bez níž nikdo neuzří Boha." (Žid. 12, 14.) Nuže, svatostí zde apoštol rozumí čistotu, jakož poznamenal sv. Jeronym i sv. Jan Zlatoústý. Jistě, Filotheo, nikdo bez čistoty neuzří Boha, nikdo nebude přebývati v jeho svatém stánku, kdo není čistého srdce. A jak dí sám Spasitel, psi a nestydatí (Zjev. 22, 15) budou odtamtud vyloučeni, a „blahoslavení čistého srdce: nebo oni Boha viděti budou." (Mat. 5, 8.)

XIII. Některá naučení, kterak zachovati čistotu.

Buď vždycky hotova, odvraceti se co nejhbitěji ode všeho, co přivádí a láká k věcem oplzlým. Neboť tento hřích pracuje v duši tak, že to není znamenati, a od malých začátků vodívá k velikým pádům. Vždycky bývá snadnější utíkati před ním než zahojiti jej.

Lidská těla se podobají sklenicím, které se nemohou nositi pospolu tak, aby se dotýkaly, neboť je nebezpečenství, že se rozbijí; a také se podobají ovoci, které i když je neporušené a dobře zralé, snadno se kazí, když na sebe navzájem naráží. Sama voda, která je tak čerstvá, když se chová v některé ná-

době, nemůže dlouho zachovávati svou čerstvost, dotkne-li se jí nějaké zvíře zemní. Varuj se, Filotheo, abys nikomu nedovolovala nijakých důvěrností, ať pocházejí z jakési rozpustilosti, ať jimi někdo chce projevovati jakousi přízeň. Neboť ačkoliv snad by bylo možno zachovávati čistotu při takových skutcích, které spíše jsou lehkomyslné nežli špatné, přece svěžest a půvab čistoty vždycky z nich mívá úhonu a škodu. Mnohem větší příčina pak jest, aby ses varovala všeho, co by v tobě tuto krásnou ctnost úplně zkazilo.

Čistota závisí na srdci jakožto na svém původu, ale týká se těla jakožto svého předmětu. Proto se může ztráceti všemi smysly tělesnými, i myšlenkami a žádostmi srdce lidského. Prohřešuje se proti čistotě, kdo na věci nepočestné pohlíží, o nich slyší neb povídá tak, že srdci jeho to působí jakousi příjemnost a rozkoš. Svatý Pavel dí zkrátka: „Smilství pak, a všeliká nečistota nebuď ani jmenována mezi vámi.“ (Efes. 5, 3.) Včely netoliko se nechtějí dotýkati zahnívajících těl, nýbrž také nenávidí všeliký puch, který z nich vychází, a ulétají před ním. V Písni Šalomounově posvátná Nevěsta má ruce, s nichž kape myrrha, tekutina to, která chrání od hniloby. Její rty jsou jako dvě nachové stuhy, známka to počestnosti jejích slov; oči její jsou jako holubičí, pro svou čistotu;

v uších má zlaté náušnice, znamenající neposkvrněnost; její nos přirovnává se cedru libanskému, jenž má dřevo neporušitelné, a taková má býti zbožná duše: čistá, neposkvrněná, počestná ve všem, ať se to týká rukou, ať rtů, ať očí, ať uší, i celého těla jejího.

V té příčině připomínám jakýsi výrok, který prý učinil o sobě veliký církevní otec, sv. Basil, a který zaznamenal starý spisovatel Jan Kassian. „Nevím o ženách," tak zní ta slova, „a přece nejsem čist." Jistě, čistotu lze ztratiti tolikerým způsobem, kolik je způsobů nepočestnosti a smyslnosti, které podle toho jak více nebo méně se příčí čistotě, buď ji seslabují, buď zraňují, buď dokonce usmrcují. Jsou některé důvěrnosti a vášnivosti nevhodné, bláhové a smyslné, které, chceme-li vlastně mluviti, neporušují čistotu, ale které zakalují její skvoucí bělost, a při nichž ona jako ochabuje a chřadne. Jsou pak jiné důvěrnosti a vášnivosti, netoliko nevhodné a nenáležité, nýbrž hříšné, netoliko bláhové, nýbrž nepočestné, netoliko smyslné, nýbrž tělesné, a takové čistotu aspoň zraňují a uvádějí ve svrchované nebezpečenství, že zahyne. Jsou konečně jiné způsoby smyslného rozvášnění, které vedou až k posledním důsledkům této neblahé a nízké rozkoše, a ty arci čistotu úplně a bídně

zabíjejí, a to smrtí více neb méně ohavnou. Co pak se týče oněch slov sv. Basilia, jež jsem výše uvedl, nemyslí Kassian, aniž myslím já, že by veliký ten muž, ač dalek hříšného styku s druhým pohlavím, byl se jimi vinil z nějakých prostopášností, nýbrž domnívám se, že se tak vyjádřil za příčinou zlých a smyslných myšlenek, které ačkoliv neposkvrnily jeho těla, přece porušily čistotu jeho srdce, kteréžto čistoty ušlechtilé duše jsou žárlivě dbalé.

Vyhýbej se rozhodně všem stykům s lidmi způsobů a řečí dvojsmyslných a málo počestných, zvláště jsou-li mimo to také nestoudní, jako skoro vždycky bývají. Povídá se, že kozli, lízajíce sladké mandlovníky, zkazí jejich chuť, takže budou potom mívati hořké mandle; tak takové duše, nakažené a páchnoucí nečistotou, každému, s kýmkoli mluví, aspoň trochu pokazí jeho počestnost, majíce, jako bazilišek, jed v očích i v dechu.

Naopak ráda vyhledávej společnosti lidí čistých a ctnostných, přemýšlej a čítej často o věcech svatých, neboť slovo boží je čisté a činí čistými ty, kteří si v něm libují, pročež je David přirovnává k topasu, drahému kameni, jenž prý má tu vlastnost, že udušuje žár žádostivosti.

Meškej ustavičně blízko Ježíše Krista ukřižovaného, a to i duchovně, rozjímajíc o

něm pilně, i skutečně skrze svaté přijímání. Neboť jako prý lidé, kteří spávají na bylině, která slove agnus castus (čistý beránek), stávají se cudnými a čistými, tak ty, ukládajíc své srdce na našeho Spasitele, který jest pravý Beránek čistý a neposkvrněný, uvidíš, že brzy tvá duše a tvé srdce budou očištěny od všeliké nečistoty.

XIV. Kterak se i v bohatství může zachovávati chudoba ducha.

„Blahoslavení chudí duchem: nebo jejich jest království nebeské“ (Mat. 5, 3); bídní jsou tedy bohatí duchem, nebo jejich je všecka bída pekelná. Ten pak je bohatý duchem, kdo má své bohatství ve své duši nebo svou duši v bohatství. Mořské vlaštovky si stavějí hnízda na způsob kulatého košíčku a toliko nahoře nechávají v nich malý otvor; stavějí pak si je na břehu mořském, a to tak hustá a neproniknutelná, že i když vlny je odnesou, nikdy do sebe nenabírají vody, nýbrž poplývajíce na povrchu, zůstávají bezpečna prostřed moře a na moři, a jako nad mořem panujíce. Takové má býti tvé srdce, Filotheo: aby bylo otevřeno jen nebi, a aby do něho nemohlo vniknouti ani bohatství ani nic pomíjejícího. Máš-li nějaké

statky časné, zachovávej své srdce prosté vší lásky k nim, tak aby se vznášelo nad nimi a aby prostřed nich bylo bez nich a panovalo nad nimi. Neutápěj svou duši, stvořenou pro nebe, ve věcech pozemských, nýbrž spravuj ji tak, aby vždycky byla vyvýšena nad ně, nikdy jim poddána.

Míti jed a býti otráven je dvojí věc; lékárníci mívají obyčejně všechny jedy, kterých k leččemus potřebují, ale proto nejsou otráveni, poněvadž nemají jed ve svém těle, nýbrž ve svém skladě. Stejně také ty můžeš býti bohata a nemusíš býti bohatstvím otrávena, a to bude tenkráte, když je budeš míti ve svém domě, ve své pokladně, ve své tobolce, ale nikoli ve svém srdci. Býti bohatým ve skutečnosti, ale náklonností srdce svého býti chudým, v tom záleží veliké štěstí křesťanovo; neboť takovým způsobem užívá na tomto světě výhod bohatství a skládá si pro onen svět poklad zásluh z chudoby ducha svého.

Ó, Filotheo, nikdo se nepřizná, že jest lakomý, nýbrž každý od sebe odmítá takovou podlost a nízkost ducha; ale bude se vymlouvati, že se musí starati o děti, nebo ž jako opatrný člověk si musí hleděti něco zahospodařiti. Takový člověk nikdy nemá příliš; vždycky si dovede vymýšleti nějaké nutné potřeby, aby směl shromažďovati ještě

více, a ani největší lakomec netoliko nevyzná, že by byl lakomý, ale ani ve svém svědomí si to o sobě nemyslí, a to proto, že lakomství jest jakási přepodivná horečka, kterou člověk tím méně cítí, čím mocněji a prudčeji v něm hoří. Mojžíš viděl posvátný oheň, jenž pálil keř a nijak ho neztravoval; ale naopak zlořečený oheň lakomství ztravuje a sžírá lakomce a nikterak ho nepálí; aspoň uprostřed nejprudšího žáru a horka on se honosí, že cítí nejpříjemnější chládek, a je přesvědčen, že jeho neuhasitelná palčivost je žízeň zcela přirozená a příjemná.

Žádáš-li si vytrvale, horoucně a nepokojně časných statků, kterých nemáš, říkej si třeba stokrát, že jich nechceš dosíci nespravedlivě, proto nepřestaneš býti opravdu lakomá. Kdo horoucně, vytrvale a nepokojně si žádá píti, ačkoli nechce píti než vodu, přece tím dosvědčuje, že má horečku.

Ó, Filotheo, nevím, je-li to spravedlivá žádost, žádati si míti spravedlivě to, co jiný drží spravedlivě; neboť se zdá, že takovou žádostí se chceme dobře míti na cizí útraty. Nemá-liž ten, kdo spravedlivě nějaký statek drží, důvodnější příčinu, aby si jej spravedlivě zachovával, nežli máme my, abychom jej chtěli spravedlivě míti? Proč tedy vztahujeme svou žádost na jeho majetek, abychom jej oň připravili? V nejlepším případě, není-li

tato žádost proti spravedlnosti, jistě je proti lásce; neboť jistě bychom nechtěli, aby si někdo žádal, třeba sebe spravedlivěji, toho, co chceme sobě spravedlivě zachovávati. V tom záležel hřích Achabův, že chtěl spravedlivým způsobem dostati vinici Nabothovu, ale kterou Naboth ještě spravedlivěji chtěl dále držeti. Achab si jí žádal vytrvale, horoucně a nepokojně, a proto rozhněval Boha.

Posečkej, milá Filotheo, a počni si žádati statků svého bližního tenkráte, když on si počne žádati, aby se jich mohl zbaviti. Tenkráte jeho žádost netoliko učiní tvou žádost spravedlivou, nýbrž také ji srovná s láskou. Pravím to proto, že chci, abys pečovala o rozhojňování svého majetku a statku, ale chci, aby se to dálo netoliko spravedlivě, nýbrž také s veškerou mírností a láskou.

Jestliže velmi lneš k pozemským statkům, které máš, jestliže tě příliš zaměstnávají, takže tvé srdce a tvé myšlenky jsou stále při nich, a stále se bojíš a znepokojuješ, abys o ně nepřišla, tenkráte, věř mi, ještě máš jakousi horečku; neboť lidé, mající horečku, pijí vodu, která se jim podává, s jakousi dychtivostí, s jakousi zvláštní pozorností a zálibou, čehož nebývá při lidech zdravých. Není možné, aby člověk nelnul velmi ke věci, v které si velmi libuje. Kdyby se přihodilo,

že bys přišla o časné statky, a cítila bys, že se tvé srdce proto velmi trápí a kormoutí, bylo by to, Filotheo, jistým svědectvím, že je příliš miluješ. Nic zajisté tolik nesvědčí o lásce ke ztracené věci jako zármutek pro ztrátu její.

Nežádej si tedy naprosto žádostí plnou a uvědomělou statku, který nemáš; nepřikládej svého srdce přílišně k tomu, který máš; netrap se pro ztráty, které se ti přihodí, a tenkráte budeš míti nějakou příčinu, aby ses domnívala, že ačkoli jsi ve skutečnosti bohata, nejsi bohata náklonností srdce svého, nýbrž že jsi chuda duchem, a tedy blahoslavena a šťastna, neboť tvé je království nebeské.

XV. Kterak si má člověk počínati jako skutečně chudý, ač je vskutku bohatý.

Malíř Parrhasios namaloval lid athenský vtipným a důmyslným způsobem, zobraziv jej s povahou rozmanitou a proměnlivou, hněvivý, nespravedlivý, vrtkavý, zdvořilý, dobrotivý, milosrdný, hrdý, slavný, ponížený, odvážný a zbabělý, a to všecko na jednom obraze pohromadě. Ale já, milá Filotheo, chtěl bych vložiti do tvého srdce bohatství a chudobu zároveň, zároveň velikou péči o časné věci i veliké pohrdání jimi.

Přičiňuj se mnohem bedlivěji, než činívají lidé světští, aby tvůj majetek vydával hojný užitek. Řekni sama, zdali zahradníci knížat a jiných vznešených osob se nepřičiňují o pěstování a okrašlování zahrad sobě svěřených horlivěji a důmyslněji, než kdyby šlo o jejich vlastní majetek? Ale proč? Zajisté proto, že pohlížejí na takové zahrady jakožto na zahrady knížat (a králů, kterým se chtějí takovými službami zalíbiti. Milá Filotheo, majetek, který máme, není náš, nýbrž Bůh nám jej dal, abychom jej pěstovali, a chce, abychom jej činili užitečným a výnosným, a proto, když oň pečujeme, prokazujeme Bohu příjemnou službu.

Ale tedy je potřebí, aby toto pečování bylo ušlechtilejší a úsilovnější než pečování lidí světského smýšlení, protože tací lidé se přičiňují jenom z lásky k sobě samým, my pak máme pracovati z lásky k Bohu. Nuže, jako vlastní sebeláska je láska prudká, nepokojná, dychtivá, tak i pečování, které z ní vychází, je plné nepokoje a strachů a zmatků; a jako láska boží je lahodná, pokojná a mírná, tak i pečování, které má v ní svůj původ, ačkoli se týká statků pozemských, je mírné, dobrotivé a vlídné. Pečujme tedy takovým klidným a dobrotivým způsobem o zachování a také rozhojňování svých pozemských statků, kdykoli se nám k tomu nasky-

tuje spravedlivá příležitost a pokud náš stav toho žádá; neboť Bůh sám chce, abychom tak činili z lásky k němu.

Ale měj dobře pozor, aby vlastní láska tě neoklamala; neboť leckdy dovede napodobovati lásku boží tak dobře, že by se řeklo, že to jest ona. Nuže, abychom se nedali oklamati, a aby se náležitá péče o statky časné neproměnila v lakomství, mimo to, co jsem řekl v předcházející kapitole, je nám potřebí, abychom se často cvičili v chudobě skutečné a opravdové, a to uprostřed všeho bohatství a majetku, jejž nám snad Bůh daroval.

Vzdávej se tedy vždycky nějaké části svého statku, dávajíc to s ochotným srdcem chudým; neboť když dáváme z toho, co máme, jsme o to chudší, a čím více budeš dávati, tím budeš chudší. Jest arci pravda, že Bůh ti to vrátí, a to netoliko na onom světě, nýbrž již na tomto; neboť nic nepomáhá tolik k časnému prospěchu jako hojná almužna. Ale dokud Bůh ti to nenavrátí, budeš zatím o to, cos daroval, chudší. Ó svaté a bohaté chudnutí, které člověku způsobuje almužna!

Miluj chudé a chudobu, neboť ta láska tě učiní opravdu chudou, protože, jak dí Písmo sv., my lidé býváme tací, jaké jsou věci, které milujeme. Láska vyrovnává rozdíly milujících. „Kdo jest nemocen, abych já (s ním)

nebyl nemocen?“ dí sv. Pavel. (2. Kor. 11, 29.) Stejně mohl říci: Kdo jest chudý, abych já s ním nebyl chudý? Neboť láska činila jej takým, jakými byli ti, které miloval. Jestliže tedy miluješ chudé, budeš opravdu účastna jejich chudoby a chudá jako oni.

Nuže, miluješ-li chudé, choď často mezi ně a vídej je ráda u sebe; hovoř s nimi ráda a ochotně jim dovoluj, aby se k tobě směli přibližovati v kostelích, na ulicích i jinde. Bývej s nimi chuda ústy, hovoříc s nimi jako jim rovná, ale bývej bohata rukama, udílejíc jim ze svých statků jakožto hojněji jimi opatřená.

Chceš činiti ještě více, Filotheo? Nepřestávej na tom, že budeš chuda jako chudí, ale buď chudší než chudí. Kterak? Služebník jest menší než jeho pán. Buď tedy služebnicí chudých, choď jim posluhovati, když leží nemocni, a to svýma rukama; vař jim na své útraty, starej se svýma rukama o jejich prádlo a oděv. Ó Filotheo, takto sloužiti je slavnější než kralovati! Nemohu se vynadiviti, jak horlivě toto, co ti zde radím, provozoval sv. Ludvík, král francouzský, který v každé příčině náležel k nejznamenitějším králům, kteří kdy byli pod sluncem. U stolu chudých, které živil, velmi často posluhoval rukama, a skoro každý den brával tři z nich k vlastnímu stolu, a často vyjídával s nevý-

slovnou láskou polévku, kterou nechali. Když navštěvoval nemocnice (a činíval to velmi často), posluhoval obyčejně těm, kteří měli nejodpornější nemoci, jako rakovinu, malomocenství a jiné těm podobné, a všecky ty služby jim prokazoval kleče a prostovlasý, uctívaje v jejich osobě Spasitele světa a počínaje si vůči nim s takovou láskou a něžností, s jakou by si milující matka počínala vůči svému dítěti. Sv. Alžběta, královská dcera uherská, se obyčejně mísívala mezi chudé, a pro své potěšení se někdy oblékala uprostřed svých dvorních dam jako žebračka, říkajíc: „Takto bych se oblékala, kdybych byla chudá.“ Ó zajisté, milá Filotheo, onen král a tato královská dcera v pravdě byli chudí prostřed svého bohatství, a byli bohatí ve své chudobě!

Blahoslavení jsou, kdož jsou takto chudí, neboť jim náleží království nebeské: „Lačněl jsem, a dali jste mi jísti; nah jsem byl, a přioděli jste mne; vládněte královstvím vám připraveným od ustanovení světa“ (Mat. 25, 34—35), řekne král chudých a králů v den svého velikého soudu.

Není na světě člověka, aby mu někdy něco nechybělo, čeho by mu bylo právě potřebí. Stane se, že nám přijde host, kterého bychom chtěli i měli dobře pohostiti, a právě ten den nám to není možné nebo ne tak,

jak bychom si přáli. Potřebovali bychom někdy svých slavnostních šatů, abychom se kdesi mohli objeviti, ale právě tam jich s sebou nemáme. Na cestách nebo na nějakém výletě octneme se v hostinci, kde mají pouze vyčichlé pivo, špatnou kávu, tvrdý chléb, nic více; budeme musiti nocovati v nějaké chatrči, kde není ani zvláštního pokoje, ani lože, ani stolu, ani umyvadla, ani posluhy. A konečně, kdyby byl někdo sebe bohatší, velmi snadno a často se mu přihází, že něco potřebuje. Nuže, co se týče té věci, která nám právě chybí, jsme v takovém případě skutečně chudí. Těš se, Filotheo, z takových příhod, přijímej je ochotně a vesele je snášej.

Postihnou-li tě nehody, které ti způsobí na majetku škodu, velikou nebo malou, jako na př. oheň, kroupy, povodeň, neúroda, krádeže, pře — tenkráte je vhodná doba cvičiti se v chudobě, když mírně a klidně budeš přijímati umenšení svého majetku a statečně a trpělivě se vpravíš do své škody. Esau přistoupil k svému otci s rukama chlupatýma, a také Jakub se k němu přiblížil, maje ruce všecky pokryté chlupy; ale protože chlupy, které byly na rukou Jakubových, nerostly na jeho kůži, nýbrž náležely kožkám kozelčím, jež mu matka navlékla na ruce, bylo snadno zbaviti ho jich bez bolesti a bez ublížení;

Esau naopak měl ruce od přirozenosti všecky huňaté, a proto, kdo by mu byl chtěl srst tu vytrhati, byl by mu způsobil velikou bolest, a Esau jistě by byl křičel a bránil se velice úsilovně. Tak se děje nám: Když náš majetek jest jako přirostlý k našemu srdci, ó jaký to nářek, jaký zármutek, jaká netrpělivost,když nepohoda nebo zloději nebo sudiči nám něco utrhnou! Ale není-li náš majetek přirostlý k srdci našemu, nýbrž jen srostlý s tou péčí, kterou oň máme míti podle vůle boží, a někdo nám nějakou část utrhne, tenkráte neztrácíme proto rozumu ani pokoje. Oděv zvířecí a oděv lidský liší se tím, že zvířecí je přirostlý na těle, lidský pak na tělo toliko navlečen, takže lidé svůj oděv po libosti svlékají a oblékají. Nám má býti statek oděvem lidským a ne zvířecím.

XVI. Kterak možno býti bohatým duchem, ač je člověk skutečně chudý.

Ale jsi-li, milá Filotheo, skutečně chuda, ach, buď chuda také duchem, činíc z nutnosti ctnost, a užívej tohoto drahého kamene chudoby podle pravé jeho ceny. Lesk jeho není zjevný světu, ale nicméně on přece je krásný a vzácný.

Buď trpěliva v chudobě, neboť jsi v dobré

společnosti: náš Spasitel, nejsvětější Panna, svatí apoštolové a tolik svatých a světic božích byli chudí a ačkoli mohli býti bohati, pohrdli tím. Co vynikajících světských lidí odešlo, ač se jim činilo mnoho překážek, do klášterů a nemocnic, vyhledávajíce tam s převelikou snažností svaté chudoby! Zakusili mnoho, než ji nalezli, čehož svědkové jsou sv. Alexius, sv. Pavel poustevník, sv. Paulin, sv. Angela a mnoho jiných; a hle, Filotheo, tys jí nemusela obtížně vyhledávati, nýbrž ona sama laskavě přišla k tobě. Obejmi ji tedy jako drahou přítelkyni Ježíše Krista, který se narodil, žil a umíral ve společnosti chudoby, jež byla jeho pěstounkou po celý život jeho.

Tvá chudoba má dvě veliké výsady, skrze které ti dává příležitost k velikým a hojným zásluhám. První výsada záleží v tom, že není tvým údělem z vlastní tvé volby, nýbrž z pouhé vůle boží, neboť on tě učinil chudou, aniž při tom tvá vlastní vůle byla nějak účastna. Nuže cokoliv přijímáme jenom z vůle boží, jest mu vždycky velice příjemné, ovšem když to přijímáme ochotně a z lásky k jeho svaté vůli. Kde jest méně naší vůle, jest více vůle boží; prosté a bezvýhradné přijímání vůle boží činí každé naše utrpení, tedy i chudobu, na výsost čistým a dokonalým.

Druhá výsada této chudoby záleží v tom,

že to jest chudoba opravdu chudá. Chudoba, kterou lidé chválí, které si váží, s kterou se mazlí, které pomáhají, má ráz bohatství, neb aspoň není úplně chudá; ale chudoba, kterou lidé pohrdají, kterou člověku vytýkají, která jest opuštěna, ta jest opravdu chudá. Nuže, taková obyčejně bývá chudoba lidí světských, neboť nejsou chudými ze své volby, nýbrž z nutnosti, a proto nebývají v obzvláštní vážnosti. A právě to, že nebývají u lidí v obzvláštní vážnosti, činí jejich chudobu chudější nežli jest chudoba osob řeholních, ačkoliv tato zase jest mnohem výbornější pro slib, z něhož vychází, a pro úmysl, z něhož osoby řeholní si ji zvolily.

Nenaříkej si tedy nikdy, milá Filotheo, pro svou chudobu; neboť člověk si naříká jen pro to, co jej mrzí; ale mrzí-li tě chudoba, již nejsi chuda duchem, nýbrž bohata svým přáním.

Netrap se, když ti lidé nepomáhají, jak by bylo potřebí, neboť v tom záleží výbornost chudoby.

Chtíti býti chudým a nemíti z toho žádných nepříjemností, to jest přílišná ctižádostivost; neboť to je totéž jako chtíti užívati cti chudoby a zároveň příjemností a výhod bohatství.

Nestyď se za to, že jsi chudá a že se musíš doprošovati almužny. Přijímej, co ti lidé

dají, pokorně, odmítnutí pak přijímej mírně. Vzpomínej často na cestu Matky boží do Egypta, když tam utíkala se svým božským synáčkem, a co nouze, pohrdání a bídy bylo jí snášeti. Budeš-li živa, jak ti radím, budeš ve své chudobě velmi bohata.

XVII. O přátelství, a to nejprvé o špatném a lehkomyslném.

Láska má první místo mezi city naší duše; onať jest jako královnou všelikých hnutí srdce lidského; ona všecka ostatní hnutí uvádí pod svou správu, a činí nás podobné tomu, co miluje. Pilně se tedy, Filotheo, varuj, abys neměla žádné lásky špatné, neboť tenkráte bys ihned sama byla všecka špatna. Nuže, přátelství je ze všech druhů lásky nejnebezpečnější, neboť každá jiná láska může býti bez vzájemného sdělování, ale přátelství se úplně zakládá právě na sdělování, a proto není lze míti přátelství s někým, aby člověk nebyl účasten jeho vlastností.

Není každá láska přátelstvím, neboť člověk může milovati aniž je zase milován, a tenkráte je to láska, ale není to přátelství, protože přátelství jest láska vzájemná; není-li pak vzájemná, není přátelstvím. A není dosti, aby byla vzájemná, nýbrž ještě jest potřebí,

aby osoby, které se navzájem milují, věděly o své vzájemné náklonnosti. Neboť jestliže o ní nevědí, budou míti lásku, ale nebude mezi nimi přátelství. Konečně je třeba, aby bylo mezi nimi jakési vzájemné sdělování, které bude základem jejich přátelství.

Podle rozličnosti tohoto sdělování jsou pak také rozličná přátelství; a ve sdělování je rozličnost podle rozličnosti toho, co si lidé navzájem sdělují. Sdělují-li se přátelé navzájem o dobré věci, ale které jen zdánlivě jsou dobré, vpravdě pak jsou klamné a marné, tenkrát také přátelství je klamné a marné; jestliže se sdělují o věci skutečně dobré, je přátelství skutečně dobré, a čím takové věci budou výbornější, tím výbornější bude přátelství. Neboť jako med bývá nejvýbornější, když bývá sbírán na květech nejušlechtilejších květin, tak láska, založená na nejušlechtilejším sdělování bude nejvýbornější. A jako v krajině heraklejské v Pontu jest med, který jest jedovatý a zbavuje rozumu lidi, kteří ho požívají, protože bývá sbírán na oměji, jímž kraj ten oplývá, tak přátelství, založené na sdělování nepravých a neřestných dobrých věcí, je všecko nepravé a špatné.

Vzájemné sdělování o rozkoše tělesné je vzájemná příchylnost a vzájemné lákadlo povahy tak hrubé a nízké, že mezi lidmi může

býti nazýváno přátelstvím tak málo, jako vzájemné sdělování, které v té příčině bývá mezi zvířaty. A kdyby v manželství nebylo nic jiného, nebylo by mezi manžely ani žádného přátelství; ale protože se manželé sdílejí o život, o domácnost, o práci, o majetek, o náklonnost a nerozlučnou věrnost, proto přátelství manželské jest pravým a svatým přátelstvím.

Přátelství založené na vzájemném sdělování o radosti smyslové je také příliš obhroublé a tak málo ušlechtilé, že nezasluhuje názvu přátelství, jako ho nezasluhuje ani takové přátelství, které se zakládá na jakýchsi přednostech marných a bláhových, protože takové přednosti také závisí na smyslech. Nazývám radostmi neb rozkošemi smyslovými ty, které přímo a především se nabízejí zevnějším smyslům našim, jako na př. když se vidí něco krásného, když se slyší lahodný hlas, a všecky jiné podobné libosti. Přednostmi bláhovými a marnými nazývám jakési dovednosti a vlastnosti marné, kterých sobě slabí duchové vysoko váží a velice je chválí. Poslouchej někdy, když hovoří dívky, ženy a mladí lidé; uslyšíš, že se nerozpakují říkati: Ten a ten je výtečný, znamenitý člověk. Umí totiž výborně tančiti, umí žertovati, umí pěkně zpívati, zná se ve všelikých hrách, obléká se elegantně a po-

dobně. A šaškové pokládají za nejvýbornějšího a nejznamenitějšího ze sebe toho, kdo dovede prováděti největší bláznovství. Nuže, protože všecky tyto věci se týkají především smyslů a v ně působí, přátelství, které z nich pochází, sluje smyslové, marné a bláhové, a zasluhuje spíše názvu bláznovství než přátelství. Taková bývají obyčejně přátelství mladých lidí, kteří přikládají velikou cenu knírům, vlasům, něžným pohledům, šatům, dobré vyřídilce a jiným věcem podobným: přátelství to hodná věku takových milujících, kteří nemají ještě ani řádné ctnosti ani řádného úsudku, pročež také taková přátelství bývají pomíjející a rozplývají se jako sníh na slunci.

XVIII. O milkování.

Když se taková bláhová přátelství pěstují mezi osobami různého pohlaví a nemyslí se při tom na manželství, lze je nazývati milkováním; jsouť jakýmsi zvrhlým druhem nebo spíše přeludem přátelství, a proto nemohou slouti ani přátelstvím ani láskou, jsouce plna marnosti a nedokonalosti. Takové milkování jímává a poutává navzájem srdce mužů a žen marnými a bláhovými náklonnostmi, které se zakládají na oněch pošeti-

lých zálibách a marných vlastnostech a libostech, o nichž jsem právě (v předcházející kapitole) mluvil. A ačkoliv takové hloupé lásky se končívají obyčejně v jámě rozkoší hrubě smyslných a nepočestných, nicméně ti, kteří se takovému přátelství oddávají, nemyslívají hned na smyslné rozkoše toho druhu, sice by to již nebylo milkování, nýbrž zřejmá necudnost. Leckdy mine třeba několik let, aniž dojde mezi těmi, kteří jsou zachváceni tímto bláznovstvím, k něčemu, co by bylo zřejmě proti tělesné zachovalosti a cudnosti, ana zatím jejich srdce se rozplývají v ustavičných touhách, žádostech, vzdeších, pozornostech, myšlenkách a jiných marnostech a pošetilostech, a to z rozmanitých příčin.

Někteří nemají při tom jiného účelu než hověti náklonnosti svého srdce, které je více než jiné lidi táhne k druhému pohlaví a žádá si dávati a přijímati lásku. Takoví lidé, když si volí předmět své lásky, neptají se na radu ničeho leč své choutky a svého chvilkového nápadu, takže jakmile se setkají s příjemnou jim osobou, nezkoumajíce jejího nitra ani jejího chování, hned se počnou oddávati projevům, vlastním tomu, co jsem nazval milkováním, a zapletou se do takových osidel, že jim potom bude velmi těžko se z nich vyprostiti. Jiní se k tomu dávají lákati ješit-

ností, domnívajíce se, že je to nemalá sláva, když člověk může jímati a poutati jiné srdce láskou. Takoví, protože si volí předmět své lásky pro slávu, kladou svá osidla a rozestírají své sítě na místech vyvýšených, nápadných, vzácných a slovutných. Jiné vede i jejich přirozená náchylnost k lásce i ješitnost zároveň; neboť ačkoliv jejich srdce tíhne k lásce, nechtějí získávati lásku leč když zároveň při tom okoušejí jakési slávy. Všecka taková milostná přátelství jsou špatná, pošetilá a marná. Jsou špatná, protože se posléze končí tělesnými hříchy, a protože berou lásku, a tudíž také srdce, Bohu, a někdy také manželovi nebo manželce, jimž láska ta a srdce mají náležeti. Jsou pošetilá, protože nemají ani řádného základu ani rozumné příčiny. Jsou marná, protože z nich nepochází ani užitek nijaký, ani čest, ani spokojenost. Naopak, ztrácí se jimi mnoho užitečného času, čest trpí škodu a příjemnost z nich nepochází žádná, leč by bylo příjemností a potěšením to, že takoví lidé stále něco chtí a doufají, nevědouce, co chtí a čeho očekávají. Neboť tyto slabošské duše stále se domnívají, že v projevech vzájemné lásky vždy ještě něco chybí, ale nedovedly by říci, co chybí, a jejich touha, místo aby se končila, trápí jejich srdce ustavičnou nedůvěrou, žárlivostí a neklidem.

Sv. Řehoř Nazianzský, mluvě o lehkovážných ženách, pronesl a napsal o této věci několik výtečných myšlenek. Podávám zde z nich několik slov, která se obracejí arci k ženám, ale jsou užitečna také mužům. Praví takto: „Svou přirozenou krásu máš pro svého manžela; chceš-li, aby se líbila mnoha mužům, jako síť políčená na hejno ptáků, co se přihodí? Bude se ti líbiti ten, kdo si bude libovati v tvé kráse; za pohled vrátíš mu pohled, a hned za pohledy budou následovati úsměvy a milostná slůvka, pronášená nejprve kradmo. Ale brzy přestane vzájemná ostýchavost, a počnete si dovolovati nenáležité důvěrnosti. Střez se, můj hovorný jazyku, povídati, jakými výstřednostmi se to skončí. Ale přece ještě tuto pravdu povím: nic ze všeho toho, co mladí muži a mladé ženy vespolek mluví neb činí ke vzájemné bláhové libosti, není prázdno velikých nebezpečenství. Všecky důkazy a projevy smyslné lásky spolu souvisejí a jdou za sebou právě tak, jako železo přitahované magnetem zase potom přitahuje řadu jiných železných věcí."

Ó, jak dobře to řekl tento veliký biskup! Co zamýšlíš činiti? Dávati se milovati? Ale kdokoli se dobrovolně dává milovati, nutně zase miluje. Kdo chytá, bude v této hře chycen. Bylina, která sluje aproxis, má prý

tu vlastnost, že jakmile se k ní přiblíží oheň, ne na dotek, nýbrž jen na dohled, hned se vzejme a hoří plamenem. Takové je také lidské srdce; jakmile spatří duši zapálenou láskou k sobě, ihned se rozhoří láskou k ní. „Chci té lásky užiti jen trochu," řekne mi snad někdo, „ne příliš mnoho". Ale ach, mýlíš se; oheň lásky jest účinnější a pronikavější než se ti zdá; ty se domníváš, že přijmeš do svého srdce jiskřičku, ale užasneš, až uvidíš, že za chvíli celé tvé srdce je zachváceno požárem, že všecky tvé pevné úmysly jsou obráceny v popel a tvé dobré jméno v dým. Duch sv. volá ústy moudrého muže: „Kdo polituje zaklínače od hada uštknutého?" (Sir. 12, 13.) A já volám po něm: Bláhoví slepci! Domníváte se, že zkrotíte lásku nějakými kouzly tak, abyste jí mohli poroučeti dle libosti? Chcete si s ní pohrávati, ale ona vás uštkne otravujícím uštknutím, a víte, co lidé řeknou? Budou se vám vysmívati, že jste chtěli čarovati a krotiti lásku, a spoléhajíce pošetile na své umění, vložili jste si za ňadra nebezpečnou zmiji, která vám otrávila a zkazila duši i čest.

Můj Bože, jaká je to zaslepenost, pouštěti se do hry tolik lehkomyslné a nejisté, při níž se dává do sázky naše duše! Ó Filotheo, Bůh si žádá člověka toliko pro jeho duši, a duše si žádá jenom pro její svobodnou vůli,

a vůle si žádá jen pro lásku. Ach, ještě mnoho nám chybí, abychom měli tolik lásky, kolik jest nám potřebí. Chci říci, že nám jí chybí ještě nekonečně mnoho, abychom jí měli dosti k milování Boha. A zatím jsme takoví ubožáci, že ji promarňujeme a rozplýtváváme na věci pošetilé, marné a bezcenné, jako bychom jí měli nazbyt! Ach, tento náš všemohoucí Bůh, jenž si vyhradil jenom naši lásku, kterou naše duše mu má věnovati z vděčnosti za stvoření, zachovávání a vykoupení, bude vymáhati přísný počet z toho, co mu z této lásky ubíráme stále tak bláhově. Jestliže bude člověk musiti vydávati počet z každého slova marného, co jest říci o těchto milostných přátelstvích tak lehkomyslných, marných a škodlivých?

Ořechový strom velmi škodí vinicím a polím, protože jsa mohutný, táhne do sebe mnoho vláhy, pročež pak ostatní rostliny nemají dosti výživy; mimo to má tolik listí, že dělá veliký stín, a konečně vábí k sobě pocestné, kteří klátíce ořechy, pošlapávají a kazí všecko vůkol něho. Milostná přátelství, o nichž byla řeč, způsobují duši stejnou škodu, neboť ji zaujímají a všecka její hnutí vyčerpávají tolik, že potom není dostatečná, aby konala něco dobrého; listí jejich, to je schůzky, zábavy a jiné styky bývají tak časté, že se tím maří všechen volný čas; ona

konečně přitahují za sebou tolik pokušení, roztržitosti, podezření a jiných následků, že srdce tím bývá všecko jako zdeptáno a zkaženo. Zkrátka, takové milkování nebo známosti, při nichž není účelem manželství, vypuzují ze srdce netoliko nebeskou lásku, nýbrž také bázeň boží, zbavují duši mravní síly a zamlžují lesk dobrého jména; snad je někdo pokládá za jakousi zábavu, ale v pravdě jsou zkázou a morem srdcí lidských.

XIX. O pravém přátelství.

Ó Filotheo, miluj každého člověka upřímnou křesťanskou láskou, ale přátelství neměj než s těmi, kteří se s tebou mohou sdíleti o to, co je ctnostné; a čím výbornější budou ctnosti, kterými vaše styky budou provázeny, tím dokonalejší bude tvé přátelství. Jsou-li podkladem takových styků užitečné vědomosti, tvé přátelství bude velmi chvalitebné; a bude chvalitebnější, budou-li podkladem vašich styků ctnosti, jako opatrnost, moudrost, statečnost, spravedlnost. Jestliže však podkladem vašich vespolných a vzájemných styků je křesťanská láska, zbožnost a křesťanská dokonalost, ó, tenkráte bude tvé přátelství opravdu vzácné! Bude výborné, protože pochází od Boha; výborné, protože

míří k Bohu; výborné, protože poutem jeho je Bůh; výborné, protože bude trvati věčně v Bohu. Ó jak dobrá to věc, milovati na světě, jako se miluje v nebi, učiti se již zde na zemi vzájemné lásce, kterou se jednou budeme vespolek milovati na věky! Nemluvím zde o pouhé křesťanské lásce, neboť tu máme míti ke všem lidem; nýbrž mluvím o duchovním přátelství, které spojuje dvě nebo tři nebo více duší ve zbožnosti, v duchovních náklonnostech, a činí je vespolek jedním srdcem, jednou duší. Takové šťastné duše právem mohou zpívati slova žalmu: „Hle, jak dobré (jest to), a jak utěšené, když přebývají bratří v jednotě.“ (Žalm 132, 1.) Zajisté, neboť líbezný balsám zbožnosti se line ze srdce do srdce ustavičným sdělováním, takže se může říci, že Bůh vylil na takové přátelství své požehnání a dal mu život na věky věků.

Po mém soudu každé jiné přátelství je proti takovému pouhým stínem přátelství, a jeho pouta jsou jako řetězy hliněné nebo skleněné proti tomuto mocnému poutu svaté zbožnosti, které jest ukováno ze zlata.

Neuzavírej žádných jiných přátelství, Filotheo, pokud ovšem to závisí na tvém svobodném rozhodnutí; neboť není proto třeba vzdávati se přátelství nebo pohrdati přátelstvím, k jehož pěstování tě zavazují při-

rozené svazky nebo předcházející závazky týkající se tvých příbuzných, dobrodinců, spojenců, sousedů a jiných osob; mluvím jen o přátelství, které si sama můžeš zvoliti.

Leckdo snad ti řekne, že nesluší míti zvláštních přátelství a příchylností, že se tím srdce příliš zaměstnává, mysl se rozptyluje, a vznikají žárlivosti. Ale takoví rádcové se mýlí. Oni četli v knihách některých svatých a zbožných spisovatelů, že obzvláštní přátelství a příchylnosti k jednotlivým osobám velice škodívají osobám řeholním a obracejí to na všechny ostatní lidi. Ale je třeba dobře rozlišovati. V klášteře dobře spořádaném společný úmysl všech řeholníků se nese ku pravé zbožnosti, pročež tam není potřebí takového obzvláštního sdělování o duchovní dobré věci, neboť mohlo by se státi, že kdyby někteří v obzvláštních stycích hledali toho, co jim má býti společné, od zvláštních styků a přátelství by přešli ke stranictví, to pak by rušilo klášterní jednotu a svornost. Jinak jest ve světě; světským lidem, kteří se oddávají pravé ctnosti, jest potřebí, aby se vespolek spojovali svatým a posvěceným přátelstvím, protože takovým přátelským obcováním si budou pomáhati a se povzbuzovati a společně se oddávati tomu, co je dobré. A jako ti, kdo se ubírají po rovině, nemusí si podávati rukou, ale kdo

jdou po cestách obtížných a kluzkých, se drží jeden druhého, aby kráčeli bezpečně, tak ti, kdo jsou v nějaké řeholi, nepotřebují obzvláštních přátelství, ale ti, kteří jsou ve světě, jich potřebují, aby se zabezpečovali a pomáhali si vespolek, na tolika cestách a místech zlých a nebezpečných, po kterých a kudy jim jest kráčeti. Ve světě nesdružují se všichni lidé za jedním stejným cílem, ani všichni stejně nesmýšlejí; proto dlužno uchýliti se stranou a uzavříti přátelství podle svých záměrů, a takové obzvláštní přátelství jest opravdu jakýmsi strannictvím, ale strannictvím svatým, které nezpůsobuje mezi lidmi roztržek, leč tu roztržku, která je mezi dobrým a zlým, mezi ovcemi a kozly, mezi včelami a sršni — rozdělení nutné.

A jistě, nikdo nemůže popírati, že náš Spasitel miloval jakýmsi něžnějším a obzvláštnějším přátelstvím svatého Jana apoštola, Lazara, Martu a Magdalenu, neboť Písmo sv. o tom vydává svědectví. Víme také, že sv. Petr obzvláště miloval svatého Marka a sv. Petronilu, jako zase sv. Pavel miloval svého Tomitheje a sv. Teklu. Sv. Řehoř Nazianský se honosí mnohokráte svým přátelstvím s velikým svatým Basilem, přátelstvím, kterému bylo málo rovných a které nám líčí takto: „Zdálo se, jakoby v nás obou nebyla než jedna duše, spravující dvě těla. A jestliže

nesmíme věřiti těm, kteří praví, že všecky věci jsou ve všech věcech, jistě přece sluší věřiti, že v každém z nás byli jsme oba a jeden byl v druhém; jediná žádost byla v nás obou, ta totiž, pěstovati v sobě ctnosti a přizpůsobovati záměry našeho pozemského života nadějím života příštího, tak abychom prvé nežli zemřeme, takovýmto způsobem již vycházeli z tohoto světa." Sv. Augustin svědčí, že sv. Ambrož miloval sv. Moniku, jeho matku, pro vzácné ctnosti, které při ní pozoroval, a ona zase milovala a ctila jej jako anděla božího.

Ale šířím se zbytečně o věcech úplně zřejmých. Sv. Jeronym, sv. Augustin, sv. Řehoř, sv. Bernard a všichni největší služebníci boží měli velmi důvěrná přátelství, aniž to škodilo jejich dokonalosti. Sv. Pavel, vytýkaje pohanům jejich zkaženost, viní je, že jsou lidé bez citu, to jest, že neznají přátelství. A sv. Tomáš, jako všickni dobří filosofové, učí, že přátelství je ctnost. A pravě to, mluví o přátelství obzvláštním, protože, jak praví, dokonalé přátelství nemůže se vztahovati na mnoho osob. Dokonalost tedy nezáleží v tom, aby člověk neměl žádného přátelství, nýbrž v tom, aby měl jenom přátelství dobré, ctnostné a svaté.

XX. Jak se liší přátelství dobré a marné.

A nyní, Filotheo, poslyš důležité naučení. Med z okolí města Herakleje, který jest velmi jedovatý, se velice podobá jinému, který jest velmi zdravý; proto bývá veliké nebezpečenství, že člověk požije jednoho místo druhého, neb obou smíšených, neboť dobrota medu zdravého nezrušuje škodlivost medu jedovatého. Obrať to na přátelství. Je třeba býti velmi opatrným, aby se člověk v přátelství nezmýlil, zvláště když jde o přátelství mezi osobami různého pohlaví, ať je při tom úmysl jakýkoli; neboť ďábel velmi často zavádí na nepravou cestu lidi, kteří milují. Počne se láskou ctnostnou, ale není-li člověk velmi rozumný a moudrý, přimísí se k ní láska světská, potom láska smyslová, konečně láska tělesná. Ano i při lásce pouze duchovní jest nebezpečenství, není-li člověk velice opatrný, ačkoli při ní méně snadno se zabloudí na nepravou cestu, protože v čistotě a jasnosti této lásky se spíše rozpozná nečistota, kterou ďábel chce do ní přimíchávati. Proto také, když se o to pokouší, počíná si s velikou obezřetností a snaží se vpraviti do takové lásky živly nečisté tak, aby se to téměř nepozorovalo.

Přátelství světské rozeznáš od svatého a ctnostného jako med heraklejský se rozezná-

vá od jiných medů. Med heraklejský je na jazyku sladší než med obyčejný, a to pro oměj, který v sobě obsahuje a který rozmnožuje jeho sladkost. Přátelství světské (a myslím tu na přátelství milostné) vyznamenává se spoustou sladkých slov a zanícených lichotek, plýtvá vychvalováním krásy, roztomilosti a smyslových vlastností druhé osoby; ale přátelství svaté a ctnostné má mluvu prostou a upřímnou, a neumí chváliti leč ctnost a milost boží, jediný to základ, na kterém jest ono zbudováno. Po medu heraklejském se točí hlava, a nepravé přátelství způsobuje matení ducha, takže čistota a zbožnost takových osob se viklá, a z jakéhosi omámení duševního pocházejí strojené, unylé a žádostivé pohledy, smyslné lichotky a něžnosti, nemístné vzdechy, mírné jakési žaloby a stesky jedné osoby, že druhá jí nemá ráda, vábivé pozornosti a zdvořilosti, touha po polibcích a jiných nenáležitých důvěrnostech a projevech přízně, které jsou jistou a neomylnou předzvěstí, že počestnost co nejdříve zahyne. Ale přátelství prosté má prosté a počestné oči, má laskavost otevřenou a čistou, nemá jiných vzdechů než po nebeské vlasti, nezná stesků, leč proto, že Bůh není milován, samé to nemylné známky počestnosti. Med heraklejský zakaluje zrak, a přátelství světské zakaluje jasný ú-

sudek, takže lidé, přátelstvím takovým churaví, myslí, že činí dobře, kdežto vskutku činí zle, a domnívají se, že jejich výmluvy, záminky a slova jsou rozumnými důvody. Tací lidé se bojí světla a milují tmu; ale svaté přátelství má jasný zrak a neskrývá se, nýbrž rádo se ukazuje před počestnými lidmi. Konečně heraklejský med zanechává v ústech velikou hořkost; tak klamné přátelství se na konec obrací v řeči a žádosti tělesné a páchnoucí nečistotou, nebo, když jim bude odpíráno, v urážky, pomluvy, utrhání, smutky, žárlivosti a hněvy, které se leckdy končívají surovostmi a zoufalstvím; ale cudné přátelství je vždycky stejně počestné, zdvořilé a laskavé, a nemění se nikdy leč v dokonalejší a čistější duchovní spojení, živý to obraz blaženého přátelství, kterým se jednou máme milovati v nebesích.

Sv. Řehoř Nazianzský praví, že když páv křičí, rozkládaje dokola svůj ocas a pyšně se, přivabuje tím k sobě pávice, které slyší jeho křik. Když uvidíš muže, který ukazuje svůj vtip, svůj rozhled, svou vzdělanost, svou eleganci jako páv, sype ze sebe žerty a zdvořilosti a šeptá lichotky a svůdné otázky do uší ženy nebo dívky, aniž při tom myslí na řádné manželství, ó, jistě všecko to nemíří k jinému, než aby ji svedl k nějaké nepočestnosti, a počestná žena si zacpe uši,

aby neslyšela křiku pávova a hlasu kouzelníkova, jenž ji chce obratně okouzliti a sobě získati. Ale jestliže ho poslouchá, zlá to předzvěst budoucí ztráty jejího čistého srdce!

Mladí lidé, kteří si dovolují něžnosti, způsoby, posunky nebo slova taková, že by nechtěli, aby je při tom zastihli jejich rodiče, jejich manželové nebo manželky neb jejich zpovědník, dostatečně tím dosvědčují, že jednají o jiných věcech než o své cti a svědomí. Nejsvětější Panna se leká, spatřujíc anděla v lidské podobě, protože byla samotna a on ji oslovil svrchovanou chválou, třeba to byla chvála nebeská. Ó Spasiteli světa! Čistota se bojí anděla v lidské podobě, proč tedy nečistota by se neměla báti člověka, třeba byl v podobě andělské, když ji zahrnuje chválami smyslnými a lidskými?

XXI. Naučení a prostředky proti špatnému přátelství.

Ale jaké jsou prostředky proti této záplavě bláhových lásek, milostných známostí a — nečistoty? Jakmile něco takového uznamenáš, obrať se rázem pryč od toho, a zavrhujíc bez výhrady takovou marnost, běž ke Spasitelovu kříži a vezmi jeho trnovou korunu a oviň jí své srdce, aby bylo trním

tím opleteno jako vinice, o níž mluví Píseň Šalomounova, a nemohly do ní „lišky maličké“ nenáležitých citů a myšlenek a slov, „ježto škodu dělají na vinicích.“ (Pís. Šal. 2, 15.) Chraň se bedlivě, abys nikdy nevcházela s tímto nepřítelem v žádné narovnání. Neříkej: Vyslechnu jej, ale neučiním nic takového, co mi řekne; dopřeji mu svého sluchu, ale odepru mu své srdce. Ó Filotheo, buď přísná v takových příležitostech; srdce a uši jsou úzce spojeny, a jako jest nemožno zadržeti bystřinu, která se počala hrnouti po svahu hory, stejně nesnadno je zabrániti, aby láska, která vklouzla do uší, nevnikla co nejdříve do srdce. Alkméon praví, mylně ovšem, že kozy dýchají ušima a ne nozdrami, což Aristoteles právem popírá. Na tom nám ostatně nezáleží, ale to jest jisto, že naše srdce dýchá ušima; a jako jazykem vydechuje své myšlenky, tak zase ušima myšlenky jiných lidí v sebe vdechuje. Chraňme tedy své uši pečlivě ovzduší pošetilých slov, neboť jinak naše srdce hned jimi bude otráveno. Neposlouchej žádných návrhů a vybídnutí, a to pod žádnou záminkou; v tomto jediném případě neškodí býti nezdvořilým a drsným.

Vzpomeň si, že jsi věnovala své srdce Bohu, a když tedy tvá láska jest mu zasvěcena, že by bylo jako svatokrádeží, ujímati mu

třeba jen maličko té lásky; posvěcuj mu ji raději znova tisícerými úmysly a tisícerým ujišťováním, skryj se do svého pevného předsevzetí jako jelen do své houštiny a vzývej Boha; on ti přijde na pomoc, a jeho láska vezme tvou lásku do své ochrany, aby byla živa jen jemu.

Kdybys snad již byla polapena v síti takové bláhové lásky, ach, Bože, jistě bude těžko, aby ses z ní vypletla. Ale postav se v duchu před boží Velebnost a uznej v přítomnosti Páně velikost své bídy, slabosti a marnosti; potom se vší a největší horoucností svého srdce, které budeš schopna, zavrhni takovou započatou lásku, zruš před Bohem každé vyznání lásky, jež jsi učinila a zřekni se všech slibů lásky, jež jsi přijala; potom pevnou a co nejrozhodnější vůlí se ve svém srdci ustanov a nezvratně umiň, že se již za nic na světě nechceš vraceti ke stykům a zábavám takové lásky.

Můžeš-li se vzdáliti od předmětu své lásky, to bych schvaloval nade všecko; neboť jako lidé, které uštknul had, nemohou se snadno uzdraviti v přítomnosti lidí, kteří byli jindy někdy od hada uštknuti, tak osoba, kterou uštkla láska, těžko se uzdraví od této náruživosti, dokud bude v blízkosti druhé osoby, trpící týmž uštknutím. Změna místa velice pomáhá, aby se nepokoj uklidnil a palčivost

srdce umírnila, ať pochází od lásky ať od žalosti. Sv. Ambrož vypravuje ve druhé knize svého spisu „O pokání“ o jakémsi jinochovi, který po dlouhé cestě se navrátil úplně vyléčený od bláhové lásky, kterou před tím pěstoval. A tolik se změnil, že když jeho bývalá láska jej potkala na ulici a řekla mu: „Což mne již neznáš? Jsem ta a ta,“ on jí odvětil: „Ale já již nejsem ten a ten.“ Takovou šťastnou změnu v něm způsobila vzdálenost. A sv. Augustin vypravuje o sobě, že když mu zemřel v Tagaste přítel, odešel z toho města a odebral se do Karthaga, aby poněkud ulevil své bolesti.

Ale co má činiti ten, kdo se nemůže vzdáliti? Jest nezbytně nutno, aby přetrhl všecky zvláštní styky, všecky tajné schůzky, zanechal milostných pohledů a úsměvů a vůbec všech projevů a podnětů, které by mohly živiti tento oheň čadící a dusivý. A kdyby takový byl nucen mluviti s osobou, účastnou neblahých těch styků, dovolil bych to jenom jednou, a to proto, aby krátkým, rázným a rozhodným prohlášením oznámil věčné rozloučení, k němuž se ve svém svědomí a před Bohem nezvratným rozhodnutím zavázal. A volám hlasitě každému, kdokoli upadl do osidel takové lásky: Přetni, zpřetrhej, přelámej svá pouta; nesmíš zvolna rozplétati a rozvazovati zadrhnutý uzel milostného přátel-

ství, nýbrž musíš jej roztíti jedním rázem; jenom tenkrát se zbavíš pouta, které tě drží. A není to nemilosrdné, neboť nesmí se nikterak šetřiti lásky, která jest tolik protivná lásce boží.

Ale řekneš: Když takto rozbiji řetězy svého nehodného otroctví, ještě mi budou zbývati vzpomínky na ně a známky a stopy okovů budou zůstávati na mých nohou, to jest, v mých citech. Nebude tak, Filotheo, jestliže zavrhneš svou neblahou vášeň s takovým odporem a s takovou nevůlí, jaké zasluhuje; neboť jestliže to učiníš opravdu, tenkrát nebude tvým srdcem zmítati žádné jiné hnutí, než svrchovaný odpor proti oné nectné lásce a všemu, co s ní souvisí; tenkráte budeš zbavena vší náklonnosti k zanechanému předmětu své lásky, a v srdci bude ti zbývati jen láska k Bohu. Ale jestliže by tvá lítost byla nedokonalá, a proto by ti v srdci ještě zůstávaly špatné náklonnosti, postarej se své duši o duchovní samotu, jak jsem ti již dříve dal o té věci naučení, uchyluj se tam co nejčastěji budeš moci, povznášej srdce své s velikou vroucností znova a znova k Bohu, a odříkej se všech svých náklonností a zavrhuj je ze vší síly své. Čítej také častěji než jindy svaté knihy, zpovídej se a přijímej tělo Páně častěji nežli jsi zvyklá; a je-li možno, hovoř pokorně a s dětin-

nou upřímností se svým duchovním vůdcem nebo jinou věrnou a moudrou duší o všelikém pokušení a našeptávání, kterého v té příčině zakoušíš. A nepochybuj, že tě Bůh vysvobodí ode vší vášně, budeš-li věrně a vytrvale činiti tyto věci, které jsem ti poradil.

Ale řekneš mi snad ještě: „Nebude to nevděčnost, když tak náhle přetrhnu to přátelství?“ Ach, Filotheo, blahoslavená taková nevděčnost, která nás činí příjemné Bohu! Nikoliv, nebude to nevděčnost, nýbrž naopak prokážeš veliké dobrodiní předmětu své lásky; neboť když zpřetrháš svá pouta, tím zpřetrháš také pouta jeho, protože to byla vaše pouta společná, a ačkoliv on v tu chvíli nebude si vědom svého štěstí, pozná je brzy potom a bude zpívati jako i ty své díky Bohu: „Ó Hospodine, roztrhl jsi vazby mé: tobě obětovati budu obět chvály, a jméno Hospodinovo vzývati budu.“ (Ž. 115, 16. 17.)

XXII. Několik jiných naučení strany přátelství.

Přátelství si žádá velikého společenství mezi milujícími, jinak nemůže ani vznikati, ani trvati. Proto se často přihází, že se společenstvím přátelských styků srdce přátel vzájemným vléváním a vyléváním citů,

náklonností a dojmů si mimoděk osvojuje rozmanitá jiná společenství v té neb oné příčině; to pak se děje obzvláště tenkráte, když si toho, koho milujeme, velice vážíme. Neboť tenkrát otvíráme své srdce tak dokořán jeho přátelství, že s přátelstvím také všecky jeho náklonnosti a dojmy snadno do něho vcházejí, ať pak jsou dobré nebo špatné. Zajisté včely, které sbírají med heraklejský, nehledají leč med, ale s medem mimoděk ssají také jedovaté vlastnosti oměje, z jehož květů vybírají sladkou šťávu. Nuže, Filotheo, v této příčině dlužno se bedlivě spravovati tím, co říkával Spasitel našich duší a co nám staré podání zachovalo: „Buďte dobrými penězoměnci!“ To jest nepřijímejte s dobrou mincí minci špatnou, ani s ryzím zlatem zlato smíšené; oddělujte to, co je vzácné, od toho, co je bezcenné neb laciné, neboť není téměř osoby, aby neměla nějaké nedokonalosti. A z jakého důvodu bychom měli přijímati bez rozdílu všecky chyby a nedokonalosti přítelovy spolu s jeho přátelstvím? Zajisté jej musíme milovati přes jeho nedokonalosti, ale nesmíme ani milovati ani přijímati tyto jeho nedokonalosti; neboť přátelství si žádá společenství toho, co je dobré, a ne toho, co je špatné. Jako tedy ti, kteří rýžují zlatonosný písek na řece Taju, vybírají zlatá zrnka a je

odnášejí, kdežto písek nechávají ležeti na břehu, tak ti, kteří užívají společenství některého dobrého přátelství, mají oddělovati písek nedokonalostí od společenství těch věcí, které jsou dobré, a nemají nedokonalostem dopouštěti vcházeti do své duše. Sv. Řehoř Nazianzský zajisté vypravuje, že někteří lidé, kteří milovali sv. Basila a jemu se obdivovali, dávali se tím tak strhovati, že ho napodobovali i v některých jeho zevnějších nedokonalostech, ve zdlouhavém způsobu řeči se zamyšleným obličejem, v chůzi a ve stříhání vousů. A my vídáme muže, ženy, děti, přátele, kteří velice si vážíce svých přátel, rodičů, manželů a manželek, osvojují si ve vzájemných přátelských stycích buď ze shovívavosti buď z napodobivosti rozmanité drobné nectnosti. Nuže, to rozhodně nemá býti, neboť každý člověk má dosti svých vlastních špatných náchylností, a není třeba, aby ještě bral na sebe břímě špatných náchylností jiných lidí. Přátelství pak nejen si toho nežádá, nýbrž naopak nám ukládá za povinnost, abychom si navzájem pomáhali zbavovati se všelikých nedokonalostí. Zajisté je potřebí snášeti laskavě přítelovy nedokonalosti, ale nesmíme ho v nich udržovati, natož pak je sami na sebe přenášeti.

Ale mluvím jenom o nedokonalostech, pro-

tože, co se týká hříchů, nesmíme je při svém příteli ani udržovati ani snášeti. Bylo by zajisté malé nebo špatné přátelství, viděti přítele hynouti a nepomoci mu, viděti jej umírati od vředu a neosměliti se proseknouti vřed nožem přátelského napomenutí, aby byl zachráněn. V ovzduší hříchu nemůže trvati pravé a živoucí přátelství. Povídá se o jakémsi báječném mloku, že uhasí oheň, když si do něho lehne; tak hřích ničí přátelství, v kterém se ubytuje. Jestliže to je hřích pomíjející, ojedinělý, přátelství bratrským napomenutím ihned jej zažene; ale jestliže hřích trvá a usadí se, tenkráte přátelství brzy zahyne, protože nemůže žíti, nežli na podkladě pravé ctnosti. Mnohem méně ještě tedy by směl člověk pro přátelství hřešiti. Přítel jest nepřítelem, když nás chce vésti ke hříchu, a zasluhuje, aby ztratil naše přátelství, když chce, aby přítel ztratil milost boží a duši. A to je z nejjistějších známek špatného přátelství, když vidíme, že přátelství to je prokazováno člověku neřestnému, ať pak hřích, v němž si libuje, jest jakýkoli. Jestliže ten, koho milujeme, je neřestný, jistě naše přátelství je špatné, neboť protože nemůže hleděti k pravé ctnosti, musí se obraceti k nějaké ctnosti jalové a pošetilé a k nějaké vlastnosti smyslné.

Společenství, které kupci činí vespolek pro

prospěch časný, jest jenom jakýmsi stínem pravého přátelství, protože se v ně nevstupuje z lásky k osobám, nýbrž z lásky k zisku.

Připomínám na konec dva božské výroky, které jsou jako dva pevné sloupy, zajišťující křesťanský život. Jeden čteme v knize Sirachově: „Kdo se bojí Boha, spolu bude míti přátelství dobré.“ (Sir. 6, 17.) Druhý učinil sv. Jakub: „Přátelství s tímto světem jest nepřátelství s Bohem.“ (Jak. 4, 4.)

XXIII. O způsobech mrtvení zevnitřního.

Spisovatelé, jednající o zahradnictví a ovocnictví, ujišťují, že když se na mandli dobře vyzrálou a neporušenou vyryje nějaké slovo, a potom se ta mandle opět vloží do své skořápky, dobře a pevně se v ní uzavře a tak se vsadí do země, strom, který vzejde z takového jádra, bude potom vydávati vše ovoce znamenané týmž slovem. Co mne se týče, Filotheo, nikdy jsem nedovedl schvalovati počínání lidí, kteří chtějíce obnoviti a napraviti člověka, počínají věcmi vnějšími, tvářností, rouchem, vlasy a věcmi podobnými.

Mně naopak se zdá, že se musí počínati vnitřkem: „Obraťte se ke mně,“ dí Bůh, „celým srdcem svým“ (Joel 2, 12); „dej mi,

synu můj, srdce své." (Přísl. 23, 26.) Srdce je pramenem skutků; proto jaké je srdce, takové budou skutky. Nebeský ženich zve duši: „Polož mne jako pečet na srdce své, jako pečet na rámě své." (Pís. Šal. 8, 6.) A zajisté, kdokoli má Ježíše Krista ve svém srdci, brzy bude jej míti také ve všech zevnitřních skutcích. Proto také, milá Filotheo, jsem chtěl přede všemi jinými věcmi, aby na tvém srdci bylo vyryto a napsáno toto heslo: „Ježíši, tobě živa jsem!" Neboť jsem jist, že tenkráte celý tvůj život, jenž pochází z tvého srdce jako mandlovník z mandle, bude ve všech svých skutcích, které jsou jako jeho ovocem, poznamenán týmž spasitelným heslem. A jako tvé srdce bude živo Ježíši, tak jemu budou náležeti všecky tvé skutky, jemu tvé oči, tvé ruce, tvá ústa, a ty po příkladě apoštolově budeš moci mluviti: „Živa jsem již ne já, ale živ jest ve mně Kristus." (Gal. 2, 20.) Zkrátka, kdo si získá srdce člověkovo, získá celého člověka. Ale toto srdce, s kterým chceme počíti, žádá o naučení, kterak si má počínati a jaké má býti jeho zevnitřní chování, aby netoliko bylo na něm viděti svatou zbožnost, nýbrž také opravdovou moudrost a opatrnost. Za tou příčinou ti nyní předkládám několik rad a naučení.

Dovedeš-li snášeti půst, bude dobře, když

se budeš postívati v některé dny mimo dni, v které nám církev přikazuje se postiti. Neboť mimo obyčejný účinek postu, který záleží v tom, že půst povznáší ducha, krotí tělo, cvičí ve ctnostech a získává větší odměnu v nebesích, jest věc velice dobrá a užitečná, udržovati si stále panství nad svou chutí a podrobovati tělo zákonu ducha; a třeba se příliš nepostíme, nepřítel duší našich přece se nás více bojí, když ví, že se dovedeme postiti. Středy, pátky a soboty jsou ty dni, o kterých staří křesťané si ukládávali zdrželivost v jídle. Následuj tedy jejich příkladu a posti se jak tvá zbožnost a opatrný úsudek tvého zpovědníka ti budou raditi.

Rád přijímám za svá ta slova, která kdysi sv. Jeroným řekl zbožné Laetě: „Dlouhé a nemírné posty se mi velmi nelíbí, zvláště při osobách věku ještě útlého.“ Sám jsem ze zkušenosti poznal, že mladí osli, když se cestou unaví, hledí uchýliti se s ní stranou; podobně pravím, že když mladí lidé pro přílišné posty upadají v churavost, snadno se obracívají k rozmařilosti. Jeleni tenkráte špatně běhají, když bývají příliš obtíženi masem, a tenkráte, když bývají příliš hubeni. Tak my býváme vydáni větším pokušením, když jest naše tělo příliš živeno a když příliš umdlí; v prvním případě bývá bujné a své-

volné, v druhém zase prázdné vší statečnosti a odvahy. A jako my je nemůžeme unésti, když je příliš tlusté, tak ono nemůže unésti nás, když je příliš hubené. Leckteří lidé bývají ve svých nejlepších letech nezpůsobilí ke službám lásky proto, že se neuměli mírniti v postech, v nošení žíněného roucha, ve bdění a v jiných tuhých cvičeních kajícného života, jako se přihodilo svatému Bernardovi, který později litoval, že byl v některých věcech na sebe příliš přísný. A tak lidé, kteří na začátku své tělo příliš trestali, potom bývali nuceni jemu příliš hověti. Nebylo by bývalo lépe, aby s ním byli nakládali vždycky stejně a tak, jak se srovnávalo s pracemi a povinnostmi, které jim jejich stav ukládal?

Půst a práce unavují a krotí tělo. Jestliže práce, kterou budeš konati, je nutná nebo velmi prospěšná cti a slávě boží, chtěl bych raději, abys snášela obtíže takové práce, než obtíže postu.* Takové je smýšlení církve, která za příčinou prací, prospěšných službě

---

* Nemýlím-li se, sv. František, mluvě zde o postu, hlavně myslí na újmu v jídle. Když tedy praví, že raději chce, aby člověk někdy se nepostil, chce říci, že raději chce, aby se třeba několikrát za den nasytil, když je toho třeba, jak zde vykládá. Jistě nechce říci, abychom v zapověděné dni jedli maso.

boží a bližního, osvobozuje ty, kteří takové práce konají, i od přikázaného postu. Jeden zakouší obtíže, postě se; ale jiný má obtíž, když musí sloužiti nemocným, zpovídati, kázati, vyučovati po mnoho hodin denně a konati jiné podobné práce, a tato obtíž má větší cenu, než ona. Neboť mimo to, že stejně unavuje, je z ní užitek mnohem žádoucnější. Proto je celkem lépe, zachovávati si více tělesných sil než je nutno, nežli mařiti jich více než jest potřebí. Mrtviti je můžeme vždycky, kdykoli chceme, nemůžeme však jich vždycky hned zase nabýti, kdykoli bychom chtěli.

Myslím, že máme míti ve veliké uctivosti slova Pána a Spasitele našeho, Ježíše Krista, která řekl svým učedníkům: „Do kteréhožkoli města vejdete, a přijmou vás, jezte co vám předloží.“ (Luk. 10, 8.) Podle mého soudu je důkazem větší ctnosti, když jíš bez vybírání, co se ti předkládá, a tím pořádkem, kterým se ti to předkládá, ať to je po tvé chuti nebo není, než kdyby sis volila vždy to, co jest horší. Neboť ačkoliv tento způsob života se zdá přísnější, přece onen má v sobě více odříkání, protože při něm člověk netoliko se zříká své chuti, nýbrž také vlastní volby, a není to malá přísnost života, přizpůsobovati a podřizovati svou chuť nejrozmanitějším okolnostem. Doložme, že tento

druh mrtvení se nevtírá, nikoho neobtěžuje, a proto jediný se hodí společenskému životu. Vybírati si, na všem něco viděti, nenalézati nikdy jídla pořádně upraveného, s každým kouskem okolkovati, je známkou srdce rozmařilého a sloužícího talířům a mísám. Výše cením, že sv. Bernard pil olej, mysle, že pije vodu nebo víno, než kdyby byl pil úmyslně pelyněk, neboť tím mimoděk ukázal, že nemyslí na to, co pije. A kdo je takto lhostejný k jídlu a pití, ten dokonale plní ono posvátné slovo Páně „Jezte, co vám předloží". Nicméně vyjímám pokrmy, které škodí zdraví nebo také obtěžují ducha, jako rozmanité pokrmy kořeněné a dráždivé, nadýmající nebo rozčilující. Vyjímám také některé příležitosti, kdy přirozenost naše potřebuje osvěžení a pomoci, aby mohla konati některé obtížné práce ke cti a slávě boží; ustavičná a mírná střídmost jest lepší než násilné posty, podnikané občas a střídající se s velikým uvolněním náležité sebekázně.

Také mrskání vlastního těla, děje-li se mírně, povzbuzuje podivně a mocně ducha zbožnosti a zálibu v ní. Žíněné roucho velice krotí tělo, ale obyčejně se nehodí ani osobám žijícím v manželství, ani lidem útlé soustavy tělesné, ani těm, kteří musí snášeti jiné veliké útrapy. Ostatně jako výjimkou mohlo by se ho užívati s dovolením zpověď-

níkovým v některé dni, které mají obzvláštní kajícný ráz.

V noci má každý spáti, a to podle své tělesné soustavy tolik, kolik potřebuje, aby potom mohl užitečně tráviti den. A protože Písmo sv. na mnoha místech, a příklady svatých i důvody přirozené nám velice doporoučejí časné jitřní hodiny jakožto nejlepší a nejužitečnější, a protože náš Spasitel sluje vycházejícím sluncem a nejsvětější Panna dennicí na úsvitě, myslím, že činí velmi dobře, kdo hledí odebrati se na lože brzy večer, aby se potom záhy vzbudil a časně ráno mohl vstáti. Jitřní čas jistě je nejpříznivější, nejpříjemnější a ten, kdy býváme nejméně vyrušováni; sami ptáci jaksi nás v ten čas vyzývají, abychom se probudili a chválili Boha, takže ranní vstávání jest užitečno i zdraví našemu i zbožnosti.

Balám vsednuv na svou oslici jel k Balákovi. Ale protože nejel s upřímným úmyslem, anděl čekal na něj na cestě s mečem, aby jej zabil. Oslice, která uzřela, že jí anděl stojí v cestě, třikrát se zastavila a vyhnula se, pročež ji Balám krutě bil kyjem, nutě ji kupředu, až konečně po třetí oslice padla pod nohama sedícího a zázračně promluvila: „Co jsem udělala tobě? Proč biješ mne? Hle, již po třetí?“ (4. Mojž. 22, 28.) A hned potom otevřel Bůh oči Balámovy, a uzřel anděla,

jenž mu řekl: „Proč po třetí biješ oslicí svou? Kdyby byla oslice nevyhnula se s cesty, byl bych tebe zabil, a ona byla by živa.“ Tu řekl Balám andělovi: „Zhřešil jsem, nevěda, že ty stojíš proti mně.“ (4 Mojž. 22, 31—34.) Hle, Filotheo, Balám jest příčinou toho, co se děje, a bije ubohou oslici, která nemá žádné viny. Tak se často přihází v našich záležitostech. Některá žena na př. vidí svého manžela nebo své dítě stonati, a hned se začne postiti neb obleče žíněné roucho, nebo jinak trápí své tělo, jako kdysi v podobných okolnostech učinil David. Ach, milá duše, ty biješ ubohého osla, moříš své tělo, které není vinno tvým soužením, ani tím, že Bůh vytasil svůj meč proti tobě. Naprav své srdce, které pohansky zbožňuje tvého manžela, a které dovolovalo tvému dítěti tisíceré chyby a vedlo je k pýše, ješitnosti a vypínavosti. Některý člověk vidí, že často bídně upadá do hříchu nečistoty, vnitřní výčitka postaví se proti jeho svědomí s mečem v ruce, aby jej pronikla spasitelnou bázní. Tu se jeho srdce vzpamatuje o volá: „Ó bídné tělo a hanebné, zradilo jsi mne!“ A již trestá své tělo nemírnými posty, snad je také oděje žíní a bude mrskati. Ó, ubohá duše, kdyby tvé tělo mohlo promluviti jako Balámova oslice, řeklo by ti: „Proč mne biješ, nešťastníku? Proti tobě, má duše, chy-

stá Bůh svou pomstu; na tobě jest vina. Proč mne vodíš do špatných společností? Proč užíváš mých očí, mých rukou, mých rtů k oplzlostem? Proč mne rozpaluješ a nepokojíš špatnými představami svými? Zabývej se dobrými myšlenkami a nebudu v sobě znamenati špatných hnutí. Obcuj s počestnými lidmi, a nebude mnou zmítati žádostivost. Ano, ty jsi vinna; uvrhuješ mne do ohně, a nechceš, abych hořelo. Pouštíš mně do očí dým, a nechceš, aby se zanítily." Bůh jistě ke všem takovým lidem mluví: Bijte, sekejte, mrskejte především své srdce, neboť proti srdci vašemu se rozpaluje můj hněv. Koho trápí obtížné svrbění, neuzdraví se pouhým mytím a koupáním, ale mnohem více jest potřebí, aby počistil vhodnými prostředky svou krev a osvěžil svá játra. Podobně, chceme-li se uzdraviti ode svých chyb a hříchů, jest jistě dobrá věc mrtviti tělo, ale především je nezbytně třeba dobře vyčistiti naše city a náklonnosti a obnoviti naše srdce. Ale budiž jakkoliv, nikdy nesluší podnikati nějaké tělesné přísnosti bez vědomí a svolení nebo rady duchovního vůdce.

XXIV. O společenských stycích a o samotě.

Vyhledávati společenských styků a vyhýbati se jim jsou dvě výstřednosti, které sluší haněti při osobě, která chce pěstovati zbožnost v okolnostech občanského života, a o takové zbožnosti zde mluvím. Vyhýbá-li se člověk společenským stykům, zdá se, jakoby svými bližními pohrdal a měl je v nevážnosti; vyhledává-li jich, snadno tím hoví zahálčivosti a neužitečně tráví svůj čas; máme pak milovati bližního jako sami sebe. Abychom ukázali, že jej milujeme, nesmíme se vyhýbati jeho společnosti, a abychom dokázali, že milujeme sami sebe, musíme zůstávati sami v sobě, když jsme sami v sobě. Ale jsme sami v sobě tehdy, když jsme samotni. „Mysli na sebe sám," dí sv. Bernard, „a potom na jiné". Jestliže tedy nic tě nenutí jíti do společnosti nebo přijímati ji u sebe, zůstávej sama u sebe a zabývej se svým srdcem. Ale octneš-li se náhodou ve společnosti, nebo nějaká spravedlivá příčina tě do ní volá, buď tam a jdi tam s Pánem Bohem, Filotheo, a ochotně a laskavě se jí věnuj.

Špatnými společenskými styky nazýváme ty, které se dějí ze špatného nějakého úmyslu, nebo když lidé, kteří se jich účastní,

jsou špatní, nevázaní, lehkovážní. Takových lidí dlužno se varovati jako včely se vzdalují roje střečků nebo sršňů. Neboť jako pot, sliny a dech lidí, které kousl pominutý pes, jsou nebezpečny, zvláště dětem a lidem útlé soustavy tělesné, tak nemůže býti bez nebezpečenství stýkati se s takovými špatnými a nezřízenými lidmi, a je to zvláště nebezpečno osobám, které nejsou ještě pevně utvrzeny ve zbožnosti.

Jiné společenské styky nejsou užitečny k ničemu jinému než k pouhému zotavení, když se k nim člověk obrací od vážného zaměstnání. Co těch tedy se týče, ježto se nesluší oddávati se jim z pouhé lenošivosti, může se jim věnovati čas určený k zotavení.

Jiné styky mají ten onen počestný účel, jako bývá při vzájemných návštěvách nebo některých shromážděních, která se konají, aby některému z našich bližních se prokázala úcta. Co se týče takovýchto společenských styků, jako je nesmíme pokládati za nezbytné k našemu spasení, tak ani nesmíme býti nezdvořilí a pohrdati jimi, nýbrž máme slušně a skromně konati svou povinnost tak, abychom se uvarovali i poklesků proti společenským zvyklostem i zbytečností.

Zbývají společenské styky užitečné, jako jsou vzájemné styky osob zbožných a ctnostných. Ó Filotheo, bude-li ti dáno, abys často

mohla bývati ve společnosti takových lidí, bude ti to velmi prospěšno. Réva, nasázená mezi stromy olivovými, vydává hrozny tučné a chutnající jako olivy; podobně duše, která často bývá mezi dušemi ctnostnými, nemůže nebýti účastna jejich dobrých vlastností. Trubci samotni nemohou vyráběti medu, ale vyrábějí jej spolu se včelami. Chceme-li prospívati zbožností, bude nám velikou pomocí obcování se zbožnými osobami.

Ve všelikých společenských stycích vždycky bývá dávána přednost prostotě, upřímnosti, srdečnosti a laskavosti; ale někteří lidé si libují ve způsobech a pohybech tolik strojených a vyumělkovaných, že se to každému zprotiví. A jako člověk, který by nechtěl choditi jinak než počítaje své kroky a jinak mluviti než zpívaje, byl by obtížný všem ostatním lidem, tak lidé, jejichž chování je strojené a kteří si při všem počínají jako na drátkách, velice znepříjemňují společenské styky; a skoro vždy také bývá při takových lidech nějaká domýšlivost. Hlavním rázem společenského obcování má pak býti jakási mírná veselost a radost. Svatého Romualda a svatého Antonia jejich životopisci obzvláště chválí proto, že přes veškeru přísnost života obličej i slova jejich bývaly vždycky ozdobeny veselostí, radostí a zdvořilostí. A já pravím s apoštolem všem: „Radujte se

s radujícími" (Řím. 12, 15) a opět: „Radujte se v Pánu vždycky: opět pravím, radujte se. Mírnost vaše známa buď všechněm lidem." (Filip. 4, 4—5.) Aby ses mohla radovati v Pánu, musí předmět tvé radosti netoliko býti dovolený, nýbrž také počestný; a to pravím proto, že jsou věci dovolené, které nejsou proto ještě počestné. A aby mírnost, to jest pravá míra v tvém chování, byla zjevna, varuj se všeliké rozpustilosti, která jistě vždycky zasluhuje pokárání. Začerniti někoho, nastaviti nohu, aby upadl, tropiti si šašky z člověka pomateného, vysmívati se nepřítomnému, jsou samé zábavy a žerty hloupé a rozpustilé.

Ale vždycky mimo vnitřní samotu, do které se můžeš uchylovati uprostřed největší společnosti, jak jsem vyložil výše, máš milovati samotu skutečnou, ne tak, abys proto odcházela na poušť jako svatá Marie Egyptská, sv. Pavel poustevník, sv. Antonius, Arsenius a jiní otcové poustevníci; nýbrž tak, abys bývala trochu sama ve své světnici, v zahradě nebo jinde, kde bys co nejlépe po své libosti mohla odváděti svého ducha do svého srdce a občerstvovati svou duši dobrými úvahami a svatými myšlenkami po příkladě sv. Řehoře Nazianzského, který mluvě o sobě, praví: „Procházíval jsem se při západu slunce samoten na břehu mořském, neboť jsem

si zvykl užívati takového občerstvení, abych se zotavil a trochu se sebe setřásl obyčejné starosti.“ A při té příležitosti také vypravuje o dobrých úvahách, které při tom činíval, a o nichž jsem se ti zmínil jinde. Můžeš se také osvěžovati dobrou četbou po příkladě svatého Ambrože, o němž svatý Augustin vypravuje, že jej často, vcházeje do komnaty jeho (neboť neodpíral nikomu přístupu k sobě), aby s ním hovořil o otázkách, jež ho tížily, nalézal čtoucího, pročež boje se, aby mu nebyl na obtíž, nějakou chvíli sečkával a potom beze slova odcházíval, maje za to, že se nesluší připravovati velikého toho biskupa o chvilku volného času, který mu zbýval k zotavení a občerstvení duševnímu po nepokoji tolikerých jeho záležitostí. Tak také, když apoštolové kdysi našemu Spasiteli oznamovali jak kázali a mnoho pracovali o spáse duší, on jim řekl: „Pojďte soukromí na pusté místo, a odpočiňte maličko.“ (Mar. 6, 31.)

XXV. O slušnosti v oděvu.

Sv. Pavel chce, aby zbožné ženy (a týká se to stejně také mužů) se oblékaly ve slušné roucho a strojily se počestně a skromně. Slušnost oděvu záleží v látce, v kroji a v čistotě. Co se čistoty týče, ta se má na našem

oděvu jeviti skoro vždycky stejně, a pokud možná, nemáme na něm trpěti nijaké poskvrny nebo nečistoty. Čistota vnější projevuje jaksi čistotu vnitřní. Bůh sám žádá si tělesné čistoty na těch, kteří přistupují k jeho oltáři a jejichž hlavní úlohou je zbožnost.

Co se týče látky a kroje našeho oděvu, je třeba posuzovati slušnost podle rozmanitých okolností času, věku, společenského postavení, společnosti a příležitosti. Oblékáme se obyčejně lépe ve dni sváteční, podle velikosti dne, který se slaví. V čase kajícném, jako je čas čtyřicetidenního postu, dobře se hodí, oblékati se střízlivěji a vážněji. Na svatbu chodí se v rouše svatebním a na pohřeb v rouše smutečním; v blízkosti panovníkově oblékají se lidé skvostněji, prostřed svých po domácku a prostě. Vdaná žena může a má se krášliti ve společnosti manželově, když on si toho žádá; bude-li se pečlivě strojiti a krášliti, když její muž není přítomen, lidé budou se tázati, čím očím se chce líbiti tak snažně. Dívkám se dopouští, aby se více zdobily a lépe se šatily, protože jest jim jistě dovoleno, žádati si, aby se líbily mnohým, ačkoli arci to činí proto, aby si jen jednoho z nich získaly svatým manželstvím. Ani vdovám, které se mohou a chtějí znova provdati, nebude se vy-

kládati ve zlé, jestliže se strojí s větší pozorností, při čemž se předpokládá, že se varují bláhových pošetilostí. Bývajíť obyčejně již matkami a zakusily smutku vdovství, pročež je lze domnívati se o nich, že jsou ducha zralého a vážného. Ale co se týče pravých vdov, těch totiž, které jsou vdovami nejen podle těla, ale také podle srdce, nesluší se na ně jiná ozdoba než pokora, skromnost a zbožnost. Neboť chtějí-li věnovati lásku mužům, nejsou pravými vdovami; a nechtějí-li svou lásku již žádnému muži věnovati, proč se oblékají tak, že tím na sebe obracejí pozornost? Kdo nechce přijímati hostů, musí se svého domu sníti znamení hostinské místnosti. Staří lidé, kteří se chtějí dělati krasavci a kráskami, užijí posměchu; neboť je to bláhovost, která se snáší jenom při mladých lidech.

Tvůj oblek, Filotheo, buď vždycky čistotný a dobře upravený, aby na tobě nevisel ani se za tebou nevláčel. Jest neuctivé, choditi mezi lidi, s nimiž se společensky stýkáme, v oděvu, který jim musí býti nepříjemný. Ale zároveň se vystříhej všeliké strojenosti, fintivosti, ješitnosti a výstřednosti. Pokud ti bude možno, drž se vždycky prostoty a skromnosti v oděvu, neboť to jest nejlepší ozdobou krásy a nejlepší omluvou neslíčnosti. Sv. Petr napomíná zvláště mladé ženy,

aby nepěstovaly příliš uměle svých vlasů novými a novými úpravami a účesy. Muž, který by byl tak nemužný, že by se obíral takovými titěrnostmi, bude právem nazýván zženštilým. A žena ješitná bývá pokládána za křehkou v příčině své počestnosti; a není-li taková, aspoň její počestnost není viditelna prostřed tolikerých tretek a marností. Řekne se mi, že se při tom nemyslí na nic zlého; ale já odpovídám, jako jsem řekl již jinde, že ďábel má při tom vždycky své myšlenky. Co se mne týče, chtěl bych, aby můj zbožný křesťan a má zbožná křesťanka se oblékali vždycky co nejlépe, ale tak, aby bylo při nich co nejméně okázalosti a strojenosti, zkrátka, aby se oblékali hezky, slušně a důstojně. Svatý Ludvík se kdysi vyjádřil, že člověk se má oblékati podle svého stavu, tak aby rozumní a řádní lidé nemohli říkati, že upřilišuje, ani mladí lidé, že se zanedbává. Ale kdyby mladí lidé nebyli spokojeni tím, co je slušno, tenkráte je třeba držeti se úsudku moudrých.

XXVI. O mluvení, a nejprvé, kterak dlužno mluviti o Bohu.

Lékaři, chtějíce rozeznati, je-li někdo zdráv nebo nemocen, dívají se mu na jazyk; podle našich slov rozpoznává se dobře povaha naší

duše: „Ze slov svých," dí náš Spasitel, „budeš ospravedlněn, a z řečí svých budeš odsouzen." (Mat. 12, 37.) Ruka naše hned sahá po bolesti, kterou cítíme, a náš jazyk se obírá láskou, kterou k něčemu máme.

Miluješ-li tedy, Filotheo, opravdu Boha, budeš často o něm mluvívati, když důvěrně hovoříš se svými domácími, sousedy a přáteli. Zajisté, neboť „ústa spravedlivého přemyšlovati budou moudrost, a jazyk jeho bude mluviti soud." (Žalm 36, 30.) A jako drobná včelčí ústa nevyměšují leč med, tak Bůh bude vždycky medem tvých úst, a jazyk tvůj nebude znáti větší lahodv než znamenati a cítiti na tvých rtech chvály a dobrořečení svatého jména božího, jako se vypravuje o sv. Františkovi, že když vyslovoval svaté jméno Páně, lízal a ochutnával své rty, jakoby na nich nalézal největší sladkost.

Ale mluv o Bohu vždycky jako o Bohu, to jest uctivě a zbožně; ne arci tak, jakobys kázala nebo učila, nýbrž mírně, s láskou a pokorou, roníc podle své možnosti a dovednosti (jako čteme o posvátné nevěstě v Písni Šalomounově) lahodný med zbožnosti a božských věcí po kapkách do ucha tu toho bližního, tu jiného, prosíc Boha v tajnosti duše své, aby ráčil tuto svatou rosu zavésti až do srdce lidí, kteří tě poslouchají.

Ale především je třeba konati tento anděl-

ský úřad mírně a dobrotivě, ne na způsob napomínání nebo kárání, nýbrž jako jakési vnukání, neboť jest ku podivu, jak mocně přitahuje srdce laskavost a dobrá nějaká věc, předkládaná mile a vlídně.

Nemluv tedy nikdy o Bohu ani o zbožnosti jako ledabyle a abys něco povídala, nýbrž vždy pokorně a zbožně. To pravím proto, abych tě vystříhal jakési marnosti, které se dopouštívají mnozí lidé, pěstující zbožnost, že totiž při kterékoli příležitosti pronášejí horlivá a svatá slova jen na plano, aniž při tom na něco myslí. A když pronesou nějaké zbožné a horlivé myšlenky, již se domnívají, že jsou tací, jak slova o nich svědčí, ale není tak vskutku.

XXVII. O počestnosti našich řečí a o šetrnosti, kterou jsme lidem povinni.

„Jestliže kdo v slovu neklesá," dí svatý apoštol Jakob, „tenť jest muž dokonalý." (Jak. 3, 2.) Pečlivě se varuj vypouštěti z úst slova nepočestná; neboť třeba bys při tom neměla zlého úmyslu, přece lidé, kteří tě slyší, mohou slovům jinak rozuměti. Padne-li neslušné nebo nepočestné slovo do slabého srdce, rozplývá a šíří se tam jako kapka oleje na sukně, a někdy tak zaujme srdce,

že je naplní tisícerými představami a pokušeními oplzlými. Neboť jako jed, otravující tělo, vchází ústy, tak jed, otravující srdce, vchází ušima, a jazyk, jenž jed ten vypouští, je vrah, takže i kdyby náhodou jed nepočestných slov neměl účinku, protože nalezl srdce posluchačů opatřené nějakým kazijedem, přece, přihlíží-li se ke zlobě takového jazyka, byla by srdce ta bývala zahubena. A nikdo mi neříkej, že tím nic zlého nemyslí; neboť náš Spasitel, jenž zná myšlení lidské, praví: „Z hojnosti srdce ústa mluví." A jestliže my při tom nemyslíme zlého, nepřítel duší lidských myslí za nás a myslí mnoho, užívaje vždycky tajně takových špatných slov, aby jimi pronikl některé srdce. Vypravuje se, že lidé, kteří požili rostliny, jež slove andělíka, mají vždycky příjemný a sladký dech; lidé, kteří mají v srdci počestnost a čistotu, kteráž je ctnost andělská, mluví vždycky slova čistá, počestná a cudná. Co se týče věcí neslušných a oplzlých, apoštol chce, aby nebylv ani jmenovánv mezi námi (Efes. 5, 3), uče nás se vší určitostí, že nic nekazí tolik dobré mravy jako špatné řeči.

Pronášejí-li se taková nepočestná slova jako pod přikrytím, s jakousi důmyslností a vtipností, bývají mnohem jedovatější. Nebo jako šíp, čím tenčí má hrot, tím snáze vniká

do těla, tak špatné slovo, čím je vtipnější a bystřejší, tím spíše vniká do našeho srdce. A lidé, kteří se domnívají, že jsou zábavni, pronášejíce ve společnostech taková slova, nevědí, jaký jest účel společenských styků. Společnost zajisté má býti jako roj včel, které přirozeně se sdružují, aby vyráběly med, med to příjemného a ctnostného hovoru, a ne jako zástup střečků, který se shromažďuje na shnilotinu a ssaje ji. Kdyby ti nějaký takový hlupec řekl něco neslušného, ukaž, že taková slova urážejí tvůj sluch, a odvrať se od něho jinam, neb jinak projev svou nevůli, jak ti tvá opatrnost a moudrost vnukne.

K nejhorším duševním rozpoložením náleží choutka jiným se posmívati. Bůh tento hřích velice nenávidí, a trestal jej leckdy výjimečnými tresty. Nic se tolik neprotiví lásce a ještě více zbožnosti, jako pohrdati svým bližním a snižovati jej. Ale kdo se bližnímu posmívá, nemůže nepohrdati jím, a proto jest posmívání nemalým hříchem. Proto také učitelové duchovních věcí právem tvrdí, že posměchem děje se bližnímu největší urážka, jakou mu lze učiniti slovy, protože při jiných urážkách se přece zachovává jakási vážnost člověku, jenž urážky zakouší, kdežto výsměch je spojen s pohrdáním a zneuctěním bližního.

Ale co se týče vtipných slov, jimiž se lidé vespolek bavívají, děje-li se to s jakousi umírněnou veselostí, náleží to ke ctnosti, kterou Řekové nazývali eutrapelií, a my bychom podle nich mohli zváti společenskou obratností. Neboť tato ctnost dovoluje užívati k počestné a příjemné zábavě rozmanitých příležitostí, které lidské nedokonalosti k tomu skýtají; ale ovšem jest potřebí míti při tom pilný pozor, aby se od počestného veselí nezaběhlo ve vysměvačství. Vysměvačství chce pohrdáním a snižováním bližního vzbuzovati smích; ale přátelské veselí a žertování vzbuzuje smích jenom jakousi prostou volností slova, jakousi důvěrnou troufalostí, spojenou s nějakým ušlechtilým vtipem.

Sv. král Ludvík, když řeholníci, které míval u stolu, chtívali po obědě rozmlouvati o duchovních a vážných věcech, říkával: „Nyní není čas na učené hovory, nýbrž abychom se osvěžili něčím veselým a zábavným; ať tedy každý něco poví po libosti a počestně!“ To pak říkával, chtěje činiti k libosti šlechtě, která bývala kolem něco a chtěla užiti královské laskavosti. Ale travme, Filotheo, svůj čas zábavou tak, abychom si zbožností uchovávali věčnost.

XXVIII. O opovážlivém posuzování.

„Nesuďte, a nebudete souzeni," dí Spasitel našich duší, „nepotupujte (t. j. neodsuzujte), a nebudete potupeni." (Luk. 6, 37.) A sv. apoštol Pavel praví: „Nesuďte před časem, dokudž nepřijde Pán, kterýž i skryté věci temnosti osvítí, a zjeví rady srdcí." (1 Kor. 4, 5.) Opovážlivé posuzování jistě se protiví Bohu. Soudy synů lidských jsou opovážlivé, protože nejsou sobě navzájem soudci, a soudíce jiné, přivlastňují si proti právu úřad, jenž náleží Pánu našemu. Soudy jejich jsou opovážlivé, protože hlavní zloba hříchu závisí na úmyslech a radách srdce lidského, ale to jsou nám tajné věci temností. Jsou opovážlivé, protože každý má na sobě co souditi, a netřeba mu zabývati se souzením svých bližních. A nechceme-li býti souzeni, je stejně nutno nesouditi jiných a souditi sebe sám. Neboť jako náš Pán jedno nám zapovídá, tak jeho apoštol druhé nám přikazuje, řka: „Kdybychom sami sebe rozsuzovali, nebyli bychom zajisté souzeni." (1. Kor. 11, 31.) Ale, bohužel, my činíváme právě naopak, neboť nepřestáváme činiti to, co se nám zapovídá, soudíce bližního při každé příležitosti; a co se nám poroučí, abychom totiž soudili sami sebe, to nikdy nečiníme.

Protože příčiny opovážlivého posuzování bývají rozličné, sluší také užívati proti této chybě rozličných prostředků. Jsou srdce od přirozenosti jaksi zahořklá, drsná a mrzutá, a cokoli do nich vchází, hořkne a drsnatí, jako dobře praví prorok, že „proměňují v pelyněk soud, a zanechávají spravedlnosti (t. j. spravedlivého soudu) na zemi.“ (Amos 5, 7.) Takovým lidem je velmi potřebí, aby se dostali do rukou dobrému lékaři duchovnímu; neboť protože tato hořkost jejich srdce je v nich přirozená, je nesnadno přemoci ji, a ačkoli sama o sobě není hříchem, nýbrž pouhou nedokonalostí, přece je škodliva, protože uvádí do duše opovážlivé posuzování a utrhání, a zjednává mu tam panství. Bývají lidé, kteří soudí opovážlivě své bližní nikoli z přirozené hořkosti, nýbrž z pýchy, myslíce si, že oč sníží čest svého bližního, o to vyvýší svou vlastní. Jsou to duše osobivé a domýšlivé, které se obdivují samy sobě a staví se svým vlastním oceňováním tak vysoko, že všechny ostatní lidi spatřují vedle sebe jako cosi nízkého a nepatrného. „Nejsem jako ostatní lidé,“ mluvil bláhový fariseus. Při jiných lidech nebývá této pýchy tak zřejmé, ale mívají jakési malé potěšení z toho, když mohou pozorovati chyby svého bližního a s jakousi radostí o sobě zjišťovati a jiným ukazovati, že mají na sobě přednosti

oněm chybám protivné, jak se domnívají. A tato záliba bývá tak skrytá, a bývá tak těžko zpozorovati ji, že kdo nemá zrak velmi bystrý, nemůže ji objeviti, a sami lidé, kteří jí trpí, o ní nevědí, jestliže jim ji někdo neukáže. Jiní, chtějíce se omlouvati sami před sebou konejšiti výčitky svého svědomí, velmi rádi usuzují o jiných, že jsou obtíženi týmž hříchem, kterému se sami oddávají, nebo nějakým jiným stejně velikým; a domnívají se, že když je vinníků mnoho, jejich vlastní hřích nebude zasluhovati tak veliké hany. Leckteří ubíhají v opovážlivé soudy proto, že si libují v uvažování a rozbírání mravů a povah lidských, považujíce to za jakési vážné duchovní zaměstnání nebo za jakési duševní studie. Jestliže pak nešťastnou náhodou se stane, že někdy jejich úsudek je pravdivý, dá jim to takovou smělost a chuť k pokračování, že bude těžko odvrátiti je od toho. Jiní soudí z vášně, a myslí vždy jen dobré o těch, které milují, a vždy jen zlé o těch, kterých nenávidí, vyjímaje jeden případ překvapující, ale přece pravdivý, když totiž přílišná láska je svádí souditi zle o tom, koho milují; zvrácený to účinek lásky, ale pocházející ovšem z lásky špatné, nedokonalé, neklidné a chorobné, totiž ze žárlivosti, která, jak každý ví, pro nevinný pohled, pro sebe menší úsměv, již viní a odsuzuje

z nevěry a zrady. Konečně také strach, ctižádostivost a jiné duševní slabosti bývají často předmětem mnohého podezírání a opovážlivého souzení.

Ale jaké prostředky jsou proti tomu? Lidé, kteří pijí šťávu jakési byliny rostoucí v Ethiopii, jejíž jméno jest ophiusa, domnívají prý se, že všude vidí hady a děsné věci. Také lidé, jejichž duše se napájí nenávistí, závistí, ctižádostivostí, pýchou, nemohou nic viděti, aby se jim to nezdálo špatné a hodné hany. Lidé omámení ophiusou, chtějí-li se uzdraviti, musí píti palmové víno; a já pravím totéž těmto posuzovačům: pijte, co nejvíce vám možno, víno svaté křesťanské lásky. Láska vás osvobodí od vašich špatných choutek, které vás přivádějí ke křivým úsudkům. Láska se bojí setkati se se zlým, takže jestliže musí za ním jíti a sejde se s ním, odvrací tvář a dělá se, jakoby neviděla; ale prvé než je uzří, již zavírá oči, jakmile zaslechne, že se blíží, a potom ve svaté prostotě se domnívá, že to nebylo zlé, nýbrž jen nějaký stín nebo přelud zlého. A jestliže musí uznati, že to je zlé opravdu, odvrátí se od něho a snaží se zapomenouti na jeho tvářnost. Láska je veliký prostředek proti všem chybám, ale zvláště proti této, o níž mluvíme. Očím lidí, kteří mají žloutenku, všecky věci zdají se žluté; a aby se

uzdravili, má prý se jim dávati do obuvi bylina, která sluje lašťovičník. Hřích opovážlivého posuzování jest opravdu jakousi duševní žloutenkou, a očím lidí, stonajících touto chorobou, všecko se zdá špatné; ale kdo je chce uzdraviti, musí přiložiti léčivý prostředek ne na jejich oči, ne na jejich rozum, nýbrž na jejich city, které jsou jako nohy naší duše. Jsou-li tvé city vlídné, také tvé úsudky budou vlídné; jsou-li city tvé laskavé, i soudy budou laskavé. Dám ti tři znamenité příklady této věci. Isák řekl, že Rebeka je jeho sestra; Abimelech, vida jej s ní pohrávati, to jest, počínati si vůči ní s něžnou důvěrností, ihned usoudil, že je to jeho žena. Zlomyslné oko by spíše soudilo o nějaké špatnosti; ale Abimelech se přidržel nejlaskavější domněnky, která v tom případě byla možná. Tak sluší si, Filotheo, počínati vždycky a souditi o bližním, jak nejpříznivěji nám bude možno. A kdyby některý skutek mohl míti sterou tvářnost, slušelo by se dívati na tu, která je nejkrásnější. Nejsvětější Panna byla těhotna; sv. Josef to pozoroval; ale protože také věděl a viděl, že je všecka svatá, všecka čistá, všecka andělská, nedovedl uvěřiti, že by se byla něčeho dopustila proti své povinnosti, takže chtěje ji propustiti ze závazku snubního, rozhodl se zanechati soudu o té věci jedinému Bohu.

Ačkoli měl velmi mocný důvod domnívati se o této panně věci nedobré, přece nechtěl o ní nikterak souditi. A proč nechtěl? Protože, jak Duch sv. dí o něm, byl muž spravedlivý. A člověk spravedlivý, když nemůže omlouvati ani skutku, ani úmyslu člověka, kterého jinak zná jako řádného člověka, přece ho nechce souditi, nýbrž odvrací svou mysl od toho a zůstavuje soud Bohu. Ale náš ukřižovaný Spasitel, nemoha úplně omlouvati vinu těch, kteří jej ukřižovali, aspoň ztenčoval zlobu jejich hříchu, dovolávaje se jejich nevědomosti. Když nemůžeme hřích omlouvati, aspoň jej čiňme hodným politování, přičítajíce jej příčině, kterou nejspíše lze ještě snésti a z níž snad vychází, jako je nevědomost nebo křehkost.

Ale nesmíme tedy bližního nikdy souditi? Ne, nikdy. Také na řádném soudě vlastně Bůh sám, Filotheo, soudí vinníky. Jest arci pravda, že užívá hlasu řádných úřadů, aby byl naším uším srozumitelný; úřadové jsou jeho hlasateli a tlumočníky a nemají prohlašovati nic jiného, než čemu se naučili od něho, tak aby jejich výroky byly jeho výroky. Činí-li jinak, následujíce svých náruživostí, tenkráte soudí oni sami a ne Bůh skrze ně, a proto budou souzeni. Neboť lidem, jakožto lidem, je zapověděno souditi jiné.

Viděti něco nebo věděti něco není souditi:

neboť soud, aspoň jak se o něm vyjadřuje Písmo svaté, předpokládá jakousi nejistotu, malou nebo velkou, skutečnou nebo zdánlivou, kterou je třeba překonati. Proto dí Písmo sv., že kteří nevěří, již jsou odsouzeni, protože o jejich zavržení není pochybnosti nebo nejistoty. Není tedy ještě hříchem pochybovati o bližním, neboť není zapověděno pochybovati, nýbrž souditi. Ale proto zase ještě není dovoleno míti pochybnost nebo podezření, leč pokud skutečné příčiny nebo důvody dávají k pochybnosti jakési právo; jinak pochybnost nebo podezření by byly opovážlivé. Kdyby nějaké zlomyslné oči byly viděly Jakuba, an objímá Rachel u studnice, nebo Rebeku, ana přijímá náramky a náušnice od Eliezera, člověka v kraji tom neznámého, byly by se asi jistě domnívaly zlého o těchto dvou vzorech čistoty, ale bez příčiny a bez důvodu. Neboť když skutek sám v sobě je lhostejný, t. j. ani zlý ani dobrý, jest opovážlivým podezíráním, vyvozovati z něho špatné závěry, leč by rozmanité okolnosti téměř nutily souditi nepříznivě. Také jest opovážlivým posuzováním činiti z jednoho skutku závěry na zlehčování osoby; ale o tom brzy promluvím zřetelněji.

Ostatně lidé, kteří pečují o čistotu svého svědomí, nebývají oddáni opovážlivému po-

suzování. Neboť jako včely, vidouce mraky nebo mlhavé počasí, uchylují se do úlů a zabývají se svými medovými pracemi, tak dobré duše nepřemítají o věcech nejasných ani o temných skutcích svých bližních, nýbrž, aby ušly takovému pokušení, uchylují se do svého nitra a zabývají se svým vlastním zdokonalováním a polepšováním.

Baviti se zpytováním života svých bližních je zaměstnáním duší neužitečných. Vyjímám arci lidi, kteří mají za úkol pečovati o jiné, ať v rodině ať v životě veřejném, neboť veliká část jejich povinností záleží právě v tom, že mají dozírati na povinnosti jiných a nad nimi bdíti. Takoví tedy nechť konají svou povinnost s láskou; a když vykonají svou povinnost, nechať svých úvah ponechávají sami sobě.

XXIX. O pomluvě.

Z opovážlivého posuzování pochází nepokoj, pohrdání bližním, pýcha a záliba v sobě samém, a mnoho jiných účinků velice škodlivých, mezi nimiž pomlouvání má první místo jakožto pravý mor společenských styků. Ó kéž mám nějaký uhel s posvátného oltáře, abych se jím dotkl rtů lidských, a aby odňata byla nepravost jejich, a očištěn byl hřích jejich, jako kdysi ústa Isaiášova byla

očištěna, když se jich serafín dotkl žíznivým uhlem. (Is. 6, 6.) Kdo by vyklidil ze světa pomluvu, vyklidil by velikou část hříchů a nepravostí.

Kdokoli nespravedlivě bere svému bližnímu dobrou pověst, mimo hřích, kterého se tím dopouští, jest povinen křivdu napraviti, ovšem rozličně, podle rozličnosti pomluvy. Nikdo zajisté nemůže vejíti do nebe s cizím statkem; ale ze všech statků zevnitřních dobré jméno je nejvzácnější. Pomluva jest jakýsi druh vraždy, neboť máme trojí život: duchovní, který záleží v milosti boží, tělesný, který záleží ve spojení duše s tělem, a občanský nebo společenský, který záleží v dobrém jménu. Hřích nás zbavuje prvního, smrť druhého a pomluva třetího. Ale pomluvač jednou ranou svého jazyka se dopouštívá obyčejně trojí vraždy: zabíjí duši svou a duši toho, jenž ho poslouchá, vraždou duchovní, a zbavuje občanského života člověka, kterého pomlouvá. Neboť, jak říkal sv. Bernard, i kdo pomlouvá i kdo pomluvače poslouchá, mají v sobě ďábla; první má jej na svém jazyku, druhý ve svých uších. David praví o pomluvačích: „Naostřili jazyky své jako hadí.“ (Žalm 139, 4.) Ale had má jazyk rozeklaný a o dvou hrotech, jak dí Aristoteles, a takový jazyk má také pomluvač, jenž jedním uštknutím zraňuje a otravuje

ucho poslouchajícího a dobré jméno toho, o němž mluví.

Zapřisáhám tě tedy, drahá Filotheo, abys nikdy nikoho nepomlouvala, ani přímo ani nepřímo. Varuj se, abys nevymýšlela a nepovídala o bližním vin a hříchů nepravdivých, aniž vyjevovala tajné hříchy jeho, aniž zveličovala hříchy zjevné, aniž skutky dobré vykládala zle, aniž popírala něco dobrého, když víš, že tvůj bližní je při sobě má, aniž zlomyslně se dělala, jakobys o tom nevěděla, aniž to slovy umenšovala; neboť vším tím bys Boha velmi hněvala, nejvíce však, kdybys bližního křivě vinila nebo na jeho škodu zapírala pravdu. Tím by ses dopouštěla dvojího hříchu, lhouc a zároveň bližnímu škodíc. Lidé, kteří chtějíce pomlouvati, dělají pochvalné úvody nebo tu a tam pronášejí jakési zdvořilůstky a žerty, jsou ze všech pomluvačů nejošemetnější a nejjedovatější. Prohlašuji, bude říkati takový člověk, že ho mám rád a že je to jinak velmi řádný člověk; ale nutno dáti průchod pravdě, že velmi chybil, když se dopustil takové a takové darebnosti; ta a ta je děvče opravdu hodné, ale dala se ošáliti. A takové a podobné umělé obraty lze slýchati často. Vidíš tu úskočnost? Kdo střílí z luku, přitahuje nejprvé šíp co nejblíže může k sobě, ale jen proto, aby jej vypustil tím prudčeji. Podobně tito pomlu-

vači jakoby pomluvu přidržovali u sebe a nechtěli ji pustiti, ale to činí jen proto, aby ji pak vymrštili s větší silou a aby vnikla hlouběji do srdcí poslouchajících. Když se pomluva pronáší ve způsobu žertu, bývá krutější než kterákoli jiná. Neboť jako bolehlav sám v sobě není prudkým jedem, nýbrž působí ponenáhlu a jeho účinky snadno se léčí, ale požije-li se ho s vínem, není proti němu léku, tak některá pomluva, která sama o sobě by, jak se říká, jedním uchem vešla a druhým zase vyšla, zachycuje se pevně v mysli poslouchajících, když jest dávána v obalu nějakého vtipu nebo žertu. „Jed lítých hadů," dí David, „pode rty jejich". Uštknutí „lítého hada", kterýž latinsky sluje aspis, není téměř pozorovati, a jeho jed způsobuje nejprvé jakési příjemné svědění, takže srdce a vnitřnosti uštknutého se rozšiřují a přijímají v sebe jed, proti němuž pak již není léku.

Neříkej: Ten a ten jest opilec, i kdybys jej byla viděla opilého; aniž říkej, že je cizoložníkem, třebas bys jej byla spatřila ve hříchu proti manželské věrnosti; neboť pro jeden skutek nelze nazývati člověka jménem, které znamená stav a zvyklost duševní. Slunce se jednou zastavilo ve svém běhu, aby Josue mohl dokonati své vítězství (Jos. 10, 13), a zatmělo se jednou, když náš Spasitel umíraje zvítězil nad hříchem a ďáblem. (Luk.

23, 45.) Ale nikdo proto nebude říkati, že slunce jest nehybné nebo tmavé. Noe se jednou opil (1 Mojž. 9, 21), a také Lot se opil jednou (1. Mojž. 19, 32), ale proto ani ten ani ten nebyl opilci. Aniž sv. Petr byl vražedníkem proto, že jednou vylil krev (Mat. 26, 51), ani křivopřísežníkem proto, že jednou křivě přísahal. (Mat. 26, 72—74). Jen o tom smí se tvrditi, že má nějakou ctnost nebo nepravost, kdo něco dobrého nebo zlého činívá již jako ze zvyku a téměř z druhé přirozenosti. Proto je lží a pomluvou říkati o někom, že je vzteklivec nebo zloděj, protože jej někdo jednou viděl rozlobeného nebo že někomu cosi vzal. A byť i člověk někdy býval dlouhý čas oddán nepravosti, přece vydává se v nebezpečí lži, kdo by jej podle té nepravosti nazýval takovým nebo takovým. Šimon malomocný nazýval Magdalenu hříšnicí, protože nedávno ještě jí byla; a přece lhal, protože již nebyla hříšnicí, nýbrž svatou kajícnicí, a proto náš Spasitel se jí zastal.

Pošetilý fariseus v evangeliu pokládal publikána za velikého hříšníka, snad i za „dráče, nespravedlivého, cizoložníka“ (Luk. 18, 11), ale mýlil se velice, neboť téhož času publikán byl již ospravedlněn. Když boží dobrota je tak veliká, že postačí jediná chvilka, aby člověk prosil o milost a již také ji

obdržel, kterak můžeme býti jisti, že člověk, který včera byl hříšníkem, jest jím také ještě dnes? Včerejší den nesmí souditi dnešního aniž dnešní včerejšího; jediný den soudí nás všecky a to je den poslední.

Nemůžeme tedy nikdy říci o někom, že je špatný, abychom se tím nevydávali v nebezpečenství, že nelžeme. Když pak musíme mluviti, můžeme jenom říci, že ten a ten člověk se dopustil toho neb toho špatného skutku, že toho a toho času byl špatně živ, že nyní žije hříšně, ale ze včerejška nemůžeme souditi na dnešek, ani ze dneška na včerejšek, a ještě méně na zítřek.

Ačkoli pak musíme býti svrchovaně pozornými, abychom nemluvili o bližním zle, přece zase je třeba varovati se té přílišnosti, do které upadávají někteří lidé, kteří, aby se uvarovali pomluvy, raději chválí i zřejmou nepravost a mluví o ní dobře. Je-li někdo opravdu pomluvačný, neříkej na jeho omluvu, že je upřímný, a co v srdci, to že má na jazyku; je-li někdo zřejmě ješitný, neříkej, že dbá jak se sluší svého zevnějšku a svého postavení; nebezpečné důvěrnosti nenazývej prostou zábavou, jež nemyslí zlého; nekrášli neposlušnost názvem horlivosti, ani drzost jménem svobodného chování, ani hříšnou lásku jménem přátelství. Nikoli, Filotheo, chtějíce se varovati hříchu pomluvy, nesmí-

me podporovati hříchy jiných ani jim lichotiti, nýbrž musíme bez okolků špatné nazývati špatným, a haněti co zasluhuje hany. Počínáme-li si tak, oslavujeme Boha, jestliže ovšem při tom dbáme těchto pravidel:

Máme-li náležitě a chvalitebně haněti něčí špatnost, je potřebí, aby toho vyhledával prospěch člověka, o němž se mluví, nebo těch, kterým se to povídá. Před mladými lidmi se vypravuje o nenáležitých důvěrnostech toho a té, o důvěrnostech zřejmě nebezpečných; o chování té a té, které je zřejmě neslušné atd. Jestliže tuto zlou věc svobodně nepokárám a budu to chtíti omlouvati, bude to útlým duším, které hovor ten poslouchají, příležitostí, aby si po případě také dovolovaly takové důvěrnosti nebo takové chování. Jejich prospěch tedy žádá, abych takovou věc hned a se vší svobodou pokáral, leč bych snad chtěl posečkati na lepší příležitost, abych o tom promluvil důtklivěji a s větším ušetřením těch, o nichž se mluví.

Mimo to jest ještě třeba, aby náleželo právě mně o té věci mluviti, když na př. náležím k předním členům společnosti; a kdybych se neozval, zdálo by se, že špatnou věc schvaluji; jsem-li naopak osoba méně důležitá, nejsem povinen bráti na sebe úkol karatele. Ale především jest nutno, abych byl

ve svých slovech spravedlivý, a neupřilišoval ani jedním slovem. Na příklad, mám-li pokárati důvěrné styky tohoto mladého člověka s onou dívkou, protože styky ty jsou příliš nevhodné a nebezpečné, ó Filotheo, v takovém případě musím míti bedlivý pozor, abych věc nezveličoval ani sebe méně. Jest-li při té věci jenom jakési zdání zlého, řeknu jen tolik a nic více; je-li v tom pouhá nemoudrost, nebudu to nazývati horším jménem; jestliže při věci není ani opravdového zdání něčeho zlého ani jakéhosi nemoudrého počínání, ale jen něco takového, že nějaké zlomyslné duši by to mohlo býti záminkou k pomluvě, buď nebudu o tom naprosto mluviti nebo řeknu to, co opravdu jest. Když mluvím o bližním, jest můj jazyk v mých ústech jako ostrý nůž v rukou lékaře, jenž jím chce zajeti mezi nervy a svaly tak, aby prospěl a neublížil. Proto rána, kterou svým jazykem způsobím, musí býti tak spravedlivá, abych neřekl ani více ani méně než co v pravdě jest. Konečně, když haníme špatnost, přede vším jiným musíme míti pozor, abychom šetřili co nejvíce můžeme osoby, která jest jí obtížena.

Je pravda, že můžeme svobodně mluviti o hříšnících bezectných, veřejných a obecně známých, ale předpokládá se, že mluvíme v duchu lásky a soustrasti, ne s domýšlivostí

a pohrdáním, ani proto, abychom se těšili z toho, že náš bližní je špatný; neboť takové smýšlení je vlastní srdcím podlým a bídným. Výjimku musíme činiti při zřejmých nepřátelích božích a církve Kristovy, jako jsou bludařské a rozkolnické sekty a jejich náčelníci; neb o těch náleží mluviti se spravedlivým rozhořčením a rozhlašovati je, neboť je skutkem lásky, upozorňovati křikem na vlka, když vpadne mezi ovce, buďsi to kdekoliv.

Každý si dovoluje souditi a kárati panovníky a zle mluviti o celých národech, podle různého cítění v jejich příčině. Filotheo, nedopouštěj se té chyby, neboť kromě toho, že to hněvá Boha, mohlo by ti to způsobiti velmi mnoho mrzutostí.

Když o někom slyšíš zle mluviti, hleď učiniti obvinění pochybným, pokud to můžeš učiniti spravedlivě; nemůžeš-li, omlouvej úmysl obviňovaného; není-li možno ani to, polituj ho a obrať řeč jinam, připomínajíc sobě i ostatní společnosti, že kdo se nedopouští zlého, je za to povinen veškerými díky Bohu. Připomeň pomluvači nějakým laskavým způsobem povinnost lásky k bližnímu a pověz o pomlouvané osobě něco dobrého, víš-li.

XXX. Několik jiných připomenutí strany mluvení.

Řeč tvá budiž laskavá, nebojácná, upřímná, prostá a věrná. Vystříhej se dvojakosti, neupřímnosti a přetvářky. Ačkoli není dobré, říkati vždycky každou pravdu, přece nikdy není dovoleno mluviti proti pravdě. Zvykni si nikdy vědomky nelhati, ani pro výmluvu ani jinak jakkoli, pamatujíc, že Bůh je Bůh pravdy. Jestliže zalžeš z nedopatření a můžeš lež nějakým vysvětlením nebo opravením svých slov ihned napraviti, naprav ji. Pravdivá omluva je milejší a mocněji nás omlouvá než lež.

Ačkoli by se někdy pravda směla opatrně a rozumně přikrýti a jako přestrojiti nějakými umělými slovními obraty, přece to nesmíme činiti, leč když jde o věc důležitou, a když čest a sláva boží zřejmě toho vyhledávají. Mimo takový případ jsou veškeré dvojaké obraty v řeči nepřípustny, neboť, jak dí Písmo svaté, Duch svatý nepřebývá v srdci dvojakém a obmyslném. (Moudr. 1, 5.) Opatrnost světská a chytrost tělesná náležejí synům tohoto světa; ale synové boží kráčejí bez oklik, a srdce jejich nemá skrytých záhybů. „Kdo chodí upřímně," dí kniha Přísloví, „chodí doufanlivě" (t. j. bezpečně, Přísl. 10, 9.). Lež, dvojakost a přetvářka vy-

dávají vždycky svědectví o duchu slabém a nízkém.

Sv. Augustin napsal ve čtvrté knize svých Vyznání, že duše jeho a duše jeho přítele byly jako jediná duše, a že po smrti tohoto přítele se mu život protivil, protože nechtěl žíti jenom na polovic, a že právě proto se zase bál zemříti, aby jeho přítel nezemřel celý. Tato slova se mu později zdála příliš vyumělkovaná a strojená, pročež je odvolává v knize svých „Odvolání" a nazývá je pošetilými. Viz, Filotheo, jak útlý cit měla tato svatá a krásná duše v příčině slov příliš strojených. Zajisté upřímnost, pravdivost, zřejmost všech slov je velikou ozdobou křesťanského života. Proto dí David: „Řekl jsem: Ostříhati budu cest svých, abych nezhřešil jazykem svým" (Ž. 38, 2) a „Polož Hospodine stráž ústům mým: a dveře vůkol rtům mým." (Ž. 140, 3.)

Svatý král Ludvík radí, abychom nikomu neodmlouvali, leč by v přisvědčování byl hřích nebo veliká škoda; a to proto, abychom se uvarovali hádek a rozepří. Jestliže někdy na tom záleží, abychom někomu odporovali a stavěli své mínění proti jeho mínění, je třeba počínati si velmi mírně a obratně a nečiniti násilí duchu svého bližního, protože, kdo si počíná drsně, nic tím nezíská.

Zásadě „málo mluviti“, kterou moudří lidé dávných dob tolik chválívali, není rozuměti tak, že by bylo třeba mluviti málo slov, nýbrž že nemáme mluviti mnoho slov neužitečných. Neboť v příčině mluvení nepřihlíží se tak ke množství slov, jako k jejich jakosti, a mně se zdá, že je třeba vystříhati se dvojí přílišnosti. Když se člověk dělá příliš rozumným a vážným, nechtěje se účastniti obyčejných společenských hovorů, bude se zdáti, že buď nemá důvěry ke společnosti té nebo jí nějak pohrdá; ale kdo zase stále povídá a žertuje a jiným nedává ani času ani příležitosti, aby také promluvili, ukazuje na sobě povrchnost a lehkovážnost.

Sv. Ludvík neuznával za vhodné, aby někdo ve společnosti mluvil pošeptmu a tajně, a zvláště za stolem, a to proto, aby nevznikalo podezření, že se mluví o jiných něco zlého. „Kdo je za stolem v dobré společnosti,“ říkával, „a chce povídati něco zábavného a příjemného, ať to povídá tak, aby ho všichni slyšeli; jestliže to je věc důležitá, ať mlčí, nemluvě o tom.“

XXXI. O zábavách a kratochvílích, a nejprve o dovolených a chvalitebných.

Musíme někdy dopřáti svému duchu i tělu, aby se zotavily nějakou zábavou. Kassian vypravuje, že jakýsi lovec nalezl jednou sv. Jana evangelistu, an se baví, obíraje se laskavě s křepelkou, kterou choval na dlani. I otázal se ho, proč takový člověk tráví čas a baví se tak všední a nízkou věcí? Sv. Jan mu řekl: „Proč nenosíš svůj luk stále napjatý?“ „Proto,“ odvětil lovec, „že kdyby byl ustavičně ohnutý, ztratil by sílu, aby se napjal tenkráte, kdy toho bude potřebí.“ „Nediv se tedy,“ odpověděl mu sv. apoštol, „že někdy ustávám od přísné sebranosti svého ducha a hledím se trochu zotaviti, abych se potom mohl snadněji věnovati rozjímání“. Jest jistě chybou, býti tak přísným, drsným a bezohledným, že člověk nechce dopřáti ani sobě ani jiným nijaké zábavy.

Užívati zdravého vzduchu, procházeti se, vesele o něčem hovořiti, hráti na nějaký hudební nástroj, zpívati, choditi na hon, jsou zábavy tak počestné, že kdo jich chce dobře užívati, nepotřebuje jiného, než obecné opatrnosti, která velí, aby každá věc měla svůj čas, své místo, svůj stupeň důležitosti vedle jiných věcí.

Hry, při kterých výhra je cenou a odmě-

nou dovednosti a obratnosti tělesné nebo duševní, jako při hře v míč, v kuželky, v šachy, na kulečníku a jiných podobných, jsou zábavy samy v sobě dobré a dovolené; toliko je třeba vystříhati se přílišnosti, ať v příčině času, který se jim věnuje, ať v příčině ceny, která se ustanovuje. Neboť věnuje-li se hře příliš mnoho času, nebude již zábavou a osvěžením, nýbrž zaměstnáním a prací; ani tělo, ani duch se tím nezotaví, nýbrž naopak unaví a umoří. Hrej pět, šest hodin v šachy, a budeš po hře na duchu všecka umdlena. Hrejme dlouho v míč, a neobčerstvíme těla, nýbrž utrmácíme je. Jestliže pak cena, to jest to, oč se hraje, jest příliš veliká, mysl a city hrajících se tím rozčilují, a mimo to jest věc nenáležitá ustanovovati ceny tak veliké za obratnost a důvtipnost tak málo důležitou a tak neužitečnou, jako jest obratnost ve hře. Ale především, Filotheo, měj na sebe pozor, abys k takovým věcem nepřilnula; neboť byť zábava byla sebe počestnější, je chybno věnovati jí srdce a lásku. Nepravím, že tě hra nesmí těšiti, když se jí zabýváš, neboť kdyby tě netěšila, nebyla by ti zotavením, nýbrž pravím, že k ní nesmíš lnouti tak, abys po ní bažila a na ni myslela jako na věc velice důležitou.

XXXII. O hrách zapověděných.

Hry v kostky, v karty a jiné jim podobné, při nichž výhra závisí hlavně na náhodě, jsou zábavy netoliko nebezpečné, jako tance, nýbrž jsou prostě a svou povahou špatné a hodné hany. Proto také i světské i církevní zákony je zapovídají. „Ale co je při tom tak zlého?“ řekneš mi. To, že při takové hře se vyhrává ne podle pravidel rozumových, nýbrž podle náhody, která často bývá přízniva tomu, kdo svou obratností a důvtipností by ničeho nezasluhoval; rozumu se tedy při tom děje křivda. „Ale my jsme se tak o tom shodli,“ řekneš mi. Z toho následuje jenom to, že kdo vyhrává, nekřivdí ostatním, ale nenásleduje, že by vaše dohoda nebyla proti pravidlům rozumovým, a proti nim je také hra sama, neboť výhra, která má býti cenou dovednosti, stává se cenou náhody, která nezasluhuje žádné ceny, protože nikterak nezávisí na nás.

Mimo to takové hry se nazývají zábavou a pro zábavu se hrají, ale v pravdě nejsou nijakou zábavou, nýbrž namáhavým zaměstnáním. Či není věcí unavující míti ducha poutaného a napjatého ustavičnou pozorností a zmítaného stálým nepokojem, strachem a chtivostí? Je nějaká smutnější, mračnější a zádumčivější pozornost než pozornost tako-

vých hráčů? A proto, když hrají, nesmí se mluviti, nikdo se nesmí zasmáti, nikdo nesmí zakašlati, sice se hned hněvají a zlobí. Konečně takoví hráči mají radost jen když vyhrávají; ale není to špatná radost, když jí není možno užiti leda se škodou a žalostí účastníků takové hry? Taková radost jistě je nehodná, a pro tyto tři příčiny jsou hry toho druhu zakázány. Veliký král svatý Ludvík, uslyšev, když byl nemocen, že jeho bratr, hrabě z Anjou, a mistr Valter Nemourský hrají, vstal s lože a vrávoraje šel do jejich komnaty, sebral kostky a vrhcábnici a část peněz a vyhodil vše oknem do moře, velmi se na ně hněvaje. A v knize Tobiášově zbožná a cudná Sára, modlíc se k Bohu, mluví: „Víš, Pane, že jsem nikdy nemívala účastenství s hrajícími."

XXXIII. O plesech, tancích a zábavách dovolených, ale nebezpečných.

Tance a plesy jsou svou povahou věci lhostejné, to jest, mravně ani zlé, ani dobré. Ale jak se takových zábav obyčejně užívá, jsou velice obráceny a nachýleny na stranu hříchu, a proto plny nebezpečenství. Tančívá se v noci; a za soumraku a temnoty je snadno, že k věci, která svou povahou jest velmi

přístupna zlému, se přidruží rozmanité okolnosti mrákotné a hříšné. Obyčejně celá noc se probdí, čímž se ztrácí následující jitro a tím i možnost sloužiti Bohu. Zkrátka, vždycky jest věcí bláhovou vyměňovati den za noc, světlo za tmu, dobré skutky za pošetilé. Lidé přinášejí na plesy svou marnivost jako na závodiště; a marnivost činí duši tak přístupnou špatným citům a nebezpečným a nedobrým láskám, že velmi snadno v tanečních zábavách všecky takové věci vznikají.

Pravím ti, Filotheo, o tancích to, co lékaři říkávají o houbách, že totiž ani nejlepší houby nestojí za nic. Stejně já pravím, že ani nejlepší tance nestojí za mnoho. Kdo musí houby jísti, má míti pozor, aby byly náležitě upraveny; jestliže v některém případě, v němž není možno se vyhnouti, musíš se plesu účastniti, měj pozor, aby tvůj tanec byl dobře upraven. Ale kterak je tomu rozuměti? Opatři se mírnou slušností, důstojností a dobrým úmyslem, a tak tanči. Jídejte houby zřídka a jezte jich málo, radí opět lékaři, mluvíce o houbách; neboť třebaže jsou dobře upraveny, množství je činí svrchovaně škodlivými. Tanči zřídka a málo, Filotheo, neboť budeš-li tančiti často, vydáváš se v nebezpečenství, že k tanci přilneš.

Podle Plinia houby, jsouce kypré a pórovité, snadno do sebe vstřebávají všeliké látky

nezdravé a nakažlivé, které bývají náhodou v jejich okolí. Plesy a tance a jiná taková noční shromáždění obyčejně bývají nasáklé hříchy a nectnostmi, které v tom neb onom místě se vyskytují: spory, mrzutostmi, klepy, bláhovými láskami. A jako tanečním pohybem se otvírají póry těla tančících, tak se jím také otvírají póry srdce jejich. Jestliže v takových chvílích nějaký had se připlíží a zašeptá do ucha nějakou lichotku, nějakou pošetilou poklonu, nějaké slovo dvojsmyslné, nebo nějaký bazilišek počne vrhati milostné a vyzývavé pohledy, srdce bývá snadno takovými věcmi zaujato a otráveno.

Ó Filotheo, takovéto zbytečné zábavy bývají obyčejně nebezpečné; jimi duch zbožnosti se rozptyluje, síly ochabují, láska stydne, a v duši se probouzí množství citů špatných. Proto nutno jich užívati velmi opatrně.

Ale na houby prý především dlužno píti silné víno. A já pravím, že po tanci dlužno užívati některých svatých a dobrých úvah, které nedají vzniknouti nebezpečným dojmům, jež by marná zábava, které jsme se oddali, mohla způsobiti v naší duši. Ale jakých úvah? Asi takových:

1. Téhož času, kdy ty jsi byla na plese, některé duše hořely v ohni pekelném pro hříchy, kterých při tanci se dopustily nebo jichž příčinou byl tanec.

2. Mnoho osob zbožných a řeholních trvalo toho času před Bohem, pějíce jeho chválu a rozjímajíce o jeho kráse. Ó kterak mnohem lépe a prospěšněji užívaly svého času, nežli jsi ho užila ty!

3. Zatím co ty jsi tančila, mnoho duší odešlo s tohoto světa ve velikých úzkostech, tisíce mužů a žen nemocných snášelo kruté bolesti, buď ve svých příbytcích, buď v nemocnicích. Ach, oni neměli žádného odpočinku; neměli bychom míti útrpnost s nimi? A nepomyslíš, že jednoho dne budeš vzdychati jako oni, kdežto jiní budou tančiti, jako nyní tančíš ty?

4. Náš Spasitel, nejsvětější Panna, andělé a svatí tě viděli na plese. Ach, jak tě litovali, vidouce tvé srdce zaujaté tak velikou pošetilostí a obrácené k takové marnosti!

5. A ach, zatím co's tam prodlévala, čas míjel a smrt se přiblížila; viz, jak se ti vysmívá a zve tě k svému tanci, při němž tvé hříchy budou hudebníky, a truchlivou hudbou bude tvé vzdychání, aniž učiníš více kroků než jeden, poslední to krok z tohoto života na věčnost. To jest pravá kratochvíle smrtelných lidí, neboť zkrátí nám tento čas na dobro a na vždycky a v jedné chvíli nás uvede na věčnost buď blaženou buď nevýslovně nešťastnou.

Naznačil jsem ti několik krátkých úvah,

ale máš-li v srdci svatou bázeň boží, Bůh sám ti vnukne ještě jiné myšlenky sem hledící.

XXXIV. Kdy smíme hráti a tančiti.

Ptáš-li se, kdy hry a tance jsou dovoleny, odpovídám, že tenkráte, když se jich užívá pro občerstvení a ne s vášnivou zálibou, když se jich užívá jen nějaký krátký čas, a ne tolik, aby člověk byl unaven a omámen, konečně, když se jich užívá zřídka. Užívá-li se jich často a jako z obyčeje, obrací se osvěžení v zaměstnání. A při kterých příležitostech se smí hráti a tančiti? Slušné a spravedlivé příležitosti k tanci a ke hrám mravně lhostejným bývají častější, naopak příležitosti, ve kterých se lze účastniti her zakázaných, bývají vzácnější, jako také takové hry jsou mnohem nebezpečnější a více zasluhují pokárání. Ale zkrátka, tanči a hrej za podmínek, které jsem svrchu naznačil, když opatrnost a rozum ti budou k tomu raditi, abys vyhověla počestné společnosti, v níž právě budeš. Tím projevíš jakousi shovívavost, a ta, jakožto jakýsi výhonek lásky, činí věci lhostejné dobrými, a nebezpečné dovolenými. Ano, ona dokonce leckdy zbavuje špatnosti některé věci, které jsou nevelmi zlé, a proto hazardní hry, které jinak by za-

sluhovaly hany, někdy budou bez hany, jestliže nás k nim přivede spravedlivá shovívavost. Potěšil jsem se, když jsem četl v životě svatého Karla Boromejského, že byl shovívavý ke Švýcarům v některých věcech, ve kterých býval jinak velmi přísný, a že sv. Ignác z Loyoly, byv pozván ke hře, neodepřel. Sv. Alžběta Durynská tančívala občas a hrávala, když bývala ve společnosti, jejímž účelem byla zábava, aniž to škodilo její pobožnosti, která měla v její duši tak hluboké kořeny, že jako skály, které obklopují jezero Rietské, stálým narážením vln rostou, tak její zbožnost rostla prostřed nádhery a marností světských, do kterých její postavení ji přivádělo. Veliký oheň zajisté větrem se více rozdmýchává, kdežto malý, nebude-li dobře přikryt, uhasne.

XXXV. Že je třeba býti věrným ve velikých i malých věcech.

Svatý Ženich v Písni Šalomounově dí o choti-nevěstě své, že ranila srdce jeho jedním očí svých, a jedním vlasem šíje své. (Pís. Šal. 4, 9.) Nuže, mezi všemi vnějšími částmi lidského těla není nad oko části ušlechtilejší, ani svým ustrojením, ani svou činností, a žádná část není méně důležita než vlasy.

Položiv tedy vedle sebe oko a vlasy, nebeský Ženich chce dáti na srozuměnou, že mu nejsou příjemny toliko veliké skutky zbožných osob, nýbrž i nejmenší a nejvšednější, a kdo se mu chce svou službou líbiti, že musí pečlivě dbáti, aby mu dobře sloužil ve věcech velikých a vznešených i ve věcech malých a všedních, protože i tím i oním stejně si můžeme získati lásku srdce jeho.

Buď tedy, Filotheo, hotova snášeti pro našeho Pána veliké utrpení a třeba i smrt mučednickou; umiň a umiňuj si, že mu chceš dáti cokoli je ti nejmilejší, když by se mu zalíbilo vzíti si to: otce, matku, bratra, manžela, manželku, děti, oči své i život svůj; neboť na to vše musí býti tvé srdce připraveno. Ale pokud ti boží prozřetelnost neposílá utrpení tak velikých a těžkých, dávej mu alespoň své vlasy, to jest, snášej mírně a trpělivě drobné křivdy, malé nepříjemnosti, nepatrné ztráty a jiné takové věci, které se ti přihážejí den co den, neboť budeš-li užívati s láskou a ochotně těchto malých příležitostí, získáš tím úplně jeho srdce a učiníš je svým. Drobné laskavosti, k nimž každý den ti dává příležitost, trpělivost, kterou osvědčíš, když tě bolí hlava nebo zuby nebo tě trápí rýma, nebo když je muž mrzut nebo žena nevrlá, když se něco rozbije, když ti někdo způsobí malou potupu neb se na tebe zamračí, když

se ti ztratí kapesník nebo rukavičky nebo prstének, jakási obtíž, když máš jíti dříve spat a časněji vstávati, aby ses věnovala modlitbě nebo šla k sv. přijímání, nějaký posměšek, který sneseš za to, že konáš veřejně některé zbožné úkony — zkrátka všecky drobné oběti a malá utrpení, konají-li se a přijímají s láskou, způsobují svrchovanou radost božské dobrotě, která slíbila svým věrným za jedinou sklenici vody moře všeliké blaženosti. A protože se takové příležitosti naskytují co chvíli, můžeme takovým způsobem nashromážditi veliké bohatství duchovní, jestliže každé příležitosti dobře užijeme.

Když jsem četl v životě sv. Kateřiny Sienské o tolika duchovních vytrženích a vyvýšeních, o tolikerých slovech plných moudrosti, i o jejích kázáních, nepochyboval jsem, že tímto okem rozjímání ranila srdce svého nebeského Ženicha; ale zároveň mne stejně těšilo, když jsem ji spatřoval v kuchyni jejích rodičů, ana pokorně otáčí rošt, rozdělává oheň, mísí těsto na chléb, vaří a koná všecky nejnižší domácí práce s myslí statečnou a plnou oddanosti a lásky k Bohu svému. A stejně si vážím malého a prostého rozjímání, které činívala uprostřed všedního a nízkého zaměstnání, jako vznešených vytržení a extasí, kterých tak často okoušela a

kterých snad se jí dostávalo jenom jakožto odměny za její pokoru a ponižování. Bývalo pak její rozjímání takové: chystajíc oběd svým rodičům, představovala si, že jej chystá Pánu jako kdysi sv. Marta; že její matka jest na místě nejsvětější Panny a její bratří na místě svatých apoštolů, a takovým způsobem se povzbuzovala sloužiti v duchu celému dvorstvu nebeskému a konala všecky tyto nízké a všední služby s velikou mírností a vlídností, vědouc, že taková jest vůle nebeského Otce. Pověděl jsem ti, Filotheo, tento příklad, abys věděla, jak důležito jest, abychom obraceli všecky své skutky, byť byly sebe všednější, ke službě jeho božské Velebnosti.

Z té příčiny ti radím co nejdůtklivěji, abys následovala oné ženy statečné, kterou Šalomoun tolik chválí a která, podle jeho slov, „ruku svou vztáhla k silným věcem," t. j. k věcem vznešeným a důležitým, ale proto prsty její neustávaly „chápati se vřetena" a přísti. (Přísl. 31, 19.) Ruku svou vztáhla k silným věcem, a prstové její uchopily se vřetena: vztáhni také ty svou ruku k silným věcem, cvičíc se v modlitbě a rozjímání, přijímajíc pilně svaté svátosti, vštěpujíc do duší lásku boží, vlévajíc do srdcí dobrá vnuknutí a konečně, konajíc podle svého povolání skutky veliké a důležité; ale pro to nezapo-

mínej na vřeteno a na přeslici, to jest, pěstuj pilně drobné a pokorné ctnosti, které rostou jako kvítky u pat svatého kříže: posluhuj chudým, navštěvuj nemocné, pečuj o domácnost, konej práce, které s ní souvisí, a zabývej se stále něčím užitečným, neboť tak nebudeš nikdy zaháleti; a všecko takové zaměstnání proplétej úvahami podobnými těm, jaké činívala, jak jsem právě vypravoval, sv. Kateřina Sienská.

Veliké příležitosti ke službě boží se naskytují zřídka, malé však jsou časté a obyčejné; ale kdo nad málem bude věrný, dí Pán, nad mnohem bude ustanoven. (Mat. 25, 21.) Čiň tedy cokoli činíš, ve jménu Páně, a tenkráte všecky věci budou učiněny dobře. Buďto že jíš, buďto že piješ, buďto že spíš nebo se bavíš nebo vaříš, jestliže to, co činíš, budeš činiti dobře, budeš míti veliký prospěch u Boha, činíc všecko proto, že Bůh chce, abys to činila.

XXXVI. Že si musíme počínati spravedlivě a rozumně.

Rozum činí nás lidmi, a přece je vzácná věc najíti lidi opravdu rozumné, protože vlastní láska nám obyčejně rozum mate a přivádí nás, aniž to pozorujeme, ke sterým

drobným, ale nebezpečným nespravedlnostem a hříchům, které jako malé lišky, o kterých se mluví v Písni Šalomounově (2, 15), dělají škodu na vinicích. Neboť protože jsou maličké, nemají lidé na ně pilný pozor, ale protože jest jich mnoho, způsobují přece velikou škodu. A hned ti ukáži, jak nerozumně a nespravedlivě si často počínáme.

Pro maličkost bližního viníme, sebe však omlouváme ve věcech velikých. Prodávati chceme draho, ale kupovati lacino. Chceme, aby se na jiných konala spravedlnost, ale nám aby se prokazovalo milosrdenství a shovívání. Chceme, aby jiní si naše slova dobře vykládali, ale my sami jsme nedůtklivi a snadno slovíčkem býváme podrážděni. Chtěli bychom, aby nám bližní prodal svůj majetek; není-liž spravedlivější, aby si jej zachoval a nám nechal naše peníze? Hněváme se naň, že nám nechce vyhověti; nemá-liž on větší příčinu mrzeti se na nás, že jej chceme obtěžovati?

Jestliže si oblíbíme tu neb onu pobožnost, pohrdáme každou jinou a ostře posuzujeme, cokoli nám není po chuti. Jestliže někdo z našich podřízených náhodou nemá příjemný zevnějšek nebo jestliže jsme si jednou naň zasedli, ať dělá cokoli, všecko se nám při něm protiví, a my neustáváme zarmucovati ho a stále si naň stěžovati. Na-

opak jestliže někdo jiný se nám svým zevnějškem zamlouvá, cokoli provede, vždy jej omlouváme. Bývají ctnostné děti, které jejich rodiče téměř viděti nemohou pro nějaký tělesný nedostatek. A bývají děti špatné a zkažené, které jsou jejich miláčky, protože mají něco příjemného ve svém vnějšku. Bohatým vždycky dáváme přednost před chudými, ačkoliv nebývají ani lepšího stavu, ani tak ctnostní; ba i takovým dáváme přednost, kteří jsou lépe oblečeni. Svého práva se dožadujeme se vší důtklivostí, ale žádáme si, aby jiní byli velmi zdvořilí při vymáhání svého. Svého postavení bráníme velmi žárlivě, ale chceme, aby jiní byli pokorní a ústupní; na bližního si velmi často stěžujeme, ale chceme, aby nikdo si nestěžoval na nás. Co prokazujeme jiným, zdá se nám vždycky věcí velmi velikou, ale co jiní prokazují nám, zdá se nám ničím. Zkrátka, jsme jako paflagonské křepelky, o kterých se vypravuje, že mají dvě srdce, neboť k sobě máme srdce vlídné, laskavé a zdvořilé, ale k bližnímu srdce tvrdé, přísné a nedůtklivé. Máme dvojí váhu: jednou vážíme své prospěchy s výhodou co možná největší; druhou vážíme prospěch bližního s jeho nevýhodou co možná největší. Ale Písmo sv. dí: „Rtové jejich (synů lidských) jsou lstiví: ze srdce a srdce mluvili“ (Ž. 11, 3), to jest, mají dvojí

srdce. A míti dvojí váhu, jednu těžší, ke braní, druhou lehčí, k vydávání, jest věc ohavná před Bohem.

Filotheo, buď ve svém konání spravedlivá a ke všemu stejná. Postav se vždycky na místo svého bližního, jej pak postav na místo své vlastní, a tak budeš souditi správně. Kupujíc, měj se za prodávajícího, a prodávajíc, měj se za kupujícího, a budeš prodávati i kupovati spravedlivě.

Všecky tyto nespravedlnosti jsou nepatrné a nezavazují nás k náhradě, protože, když si tak počínáme, zůstáváme toliko v mezích práva a v nich vyhledáváme svého prospěchu: ale proto nezbavují nás povinností, abychom se polepšili, protože jsou to veliké poklesky proti rozumu a proti lásce, a konec konců jsou to přece jakési podvody. Ostatně člověk nepřijde o nic, když žije šlechetně, štědře a zdvořile, se srdcem jaksi královským, ke všem stejným a rozumným. Pamatuj tedy, Filotheo, abys často zkoumala své srdce, zdali jest vůči bližnímu takové, jaké bys chtěla, aby bylo srdce jeho vůči tobě, kdybys byla na jeho místě; to je správné stanovisko rozumové. Důvěrníci Trajanovi jej kárali, že podle jejich zdání činil císařskou velebnost lidem příliš přístupnou. „Dobrá," řekl jim císař, „nemám býti k jednotlivým občanům takovým císařem, jakého bych si

přál nalézati, kdybych já sám byl pouhým občanem?“

XXXVII. O žádostech.

Každý ví, že se musíme chrániti, abychom si nepřáli a nežádali věcí hříšných; neboť žádost věci špatné a zlé nás činí špatnými a zlými. Ale pravím ti ještě více, Filotheo; nežádej si ani věcí, které jsou duši nebezpečné, jako jsou plesy, hry a jiné zábavy, aniž si žádej hodností a důstojenství, ani vidění a vytržení mysli. Neboť v takových věcech bývá mnoho nebezpečenství, marnosti a klamu. Nežádej si věcí příliš vzdálených, to jest věcí, které se nemohou státi leč za dlouhý čas, jako činívají mnozí, kteří tím zbytečně unavují a rozptylují své srdce a vydávají se v nebezpečenství mnohého vnitřního nepokoje. Jestliže některý mladý člověk si toužebně přeje, aby se mu dostalo nějakého úřadu prvé než je čas k tomu, k čemu, prosím tě, je takové přání? Jestliže vdaná žena si přeje býti řeholnicí, jaký to má účel? Přeji-li si koupiti statek svého souseda prvé než on jest ochoten jej prodati, nemařím-li takovým přáním zbytečně čas? Jestliže, jsa nemocen, si žádám, abych mohl kázati nebo sloužiti mši sv., navštěvovati nemocné a konati pobožnosti, které konají zdraví, nejsou-

liž to marná přání, protože toho času není možné, abych je činil skutkem? A zatím taková neužitečná přání zabírají místo jiných přání, která bych měl míti, jako na př. abych byl opravdu trpělivý, odevzdaný do vůle boží, umrtvený, poslušný Pána Boha a laskavý a mírný ve svém utrpení, samé to věci, kterých si Bůh toho času na mně žádá. Ale my obyčejně míváme taková přání jako těhotné ženy, které si v jeseni žádají čerstvých třešní a čerstvých hroznů na jaře.

Rozhodně neschvaluji, když osoba, vázaná nějakou povinností neb nějakým povoláním, si libuje v tom, že si přeje jiného způsobu života než který se srovnává s její povinností, nebo zbožných věcí, kterých její nynější postavení nepřipouští; neboť takovými žádostmi duch se rozptyluje a ochabuje, takže pak nekoná dobře věcí nutných. Žádám-li si býti v klášterní samotě, maříme tím čas, a tato žádost zabírá místo jiné, kterou bych měl míti, abych totiž se řádně věnoval svým nynějším povinnostem. Ani to bych neschvaloval, aby si někdo žádal lepšího rozumu nebo lepší soudnosti, neboť také tato přání jsou marná a zabírají místo správného přání, aby totiž každý pěstoval toho ducha a tu mysl, které od Boha má. Aniž si máme žádati sloužiti Bohu těmi prostředky, kterých nemáme, nýbrž máme věrně užívati

těch, které máme. Toto všecko se týká žádostí, které skutečně zaměstnávají srdce; neboť co se týče pouhých a jaksi povrchních přání, ta nejsou škodliva, leč by byla časta.

Nežádej si kříže leč tou měrou, kterou dovedeš snášeti kříže, jež se ti naskytají; neboť jest pošetilým omylem žádati si mučednictví a nemíti tolik statečnosti, abychom dovedli snésti nějakou křivdu. Nepřítel našich duší nám často vnukává, abychom si hrdinně žádali věcí nepřítomných a které nikdy se nám nenaskytnou, a tím chce odvraceti naši mysl od věcí přítomných, ze kterých bychom mohli získati přes to, že třeba jsou velmi nepatrné, veliký prospěch. Takto ve své obraznosti porážíme jakési báječné obludy, a zatím, protože nemáme pozor na to, co je blízké, nás opravdu usmrcují malí hádkové, kteří se plazí po naší cestě.

Nežádej si pokušení, neboť to by byla opovážlivost; ale připravuj své srdce, abys ho očekávala s myslí statečnou a bránila se mu, až na tebe přijde .

Rozmanitost pokrmů (zvláště, je-li jich mnoho) vždy obtěžuje žaludek, a je-li slabý, zkazí jej. Nenaplňuj svou duši mnoha žádostmi světskými, neboť by tě úplně zkazily, ani duchovními, neboť by ti překážely. Když je duše očištěna a zbavena špatných šťáv, zachtívá se jí věcí duchovních a ona jako

hladová zatouží po sterých zbožných cvičeních, po kajícnosti, mrtvení, ponížení, modlitbě a skutcích lásky. Když se zachtívá duši takových věcí, Filotheo, je to dobré znamení; ale viz, budeš-li moci dobře ztráviti všecko, co chceš jísti. Vol tedy podle rady svého duchovního vůdce z tolikerých přání některá, jež budeš moci uváděti ve skutek a zjednávej jim platnost. Když to budeš činiti, Bůh ti vnukne jiné žádosti, které budeš činiti skutkem zase v jejich čas, a takto nebudeš mařiti času žádostmi neužitečnými. Nepravím, že máme ztráceti dobré žádosti, takové nebo takové, nýbrž pravím, že třeba dávati jim místo jakýmsi pořádkem, a ty, kterých není možno činiti skukem nyní, máme uzamknouti v nějakém koutku svého srdce, až nadejde jejich čas, a zatím máme prováděti ty, které jsou zralé a tohoto času vhodné. A to pravím netoliko o žádostech duchovních, nýbrž také o těch, které hledí ke světu; neboť jinak bychom nezbytně byli živi v nepokoji a stálém rozčilení.

XL.* Naučení vdovám.

Sv. Pavel dává naučení všem biskupům v osobě svého učedníka Timothea, pravě:

* Kapitoly XXXVIII. a XXXIX. jsme vypustili jakožto pro širší čtenářstvo méně vhodné.

„Vdovy měj ve cti, kteréž právě (to jest vskutku) vdovy jsou.“ (1 Tim. 5, 3.) Nuže, aby vdova opravdu byla vdovou, je potřebí těchto věcí:

1. Aby byla vdovou netoliko podle těla, nýbrž také srdcem, to jest, aby ustanovila v srdci svém pevným a nezrušitelným rozhodnutím, že chce zůstávati ve stavu čistého vdovství. Neboť vdovy, které vyčkávají příležitosti, aby se opět provdaly, jsou odloučeny od muže jenom podle těla, ale vůlí svého srdce jsou již s ním spojeny. Jestliže pravá vdova, chtějíc se utvrditi ve stavu svého vdovství, bude obětovati Bohu skrze slib své tělo a svou čistotu, přidá svému vdovství velikou ozdobu a velice zajistí své rozhodnutí; neboť vidouc, že po slibu již není v její moci vzdáti se své čistoty, leč by se vzdala nebe, bude tak žárlivě pamětliva svého úmyslu, že ani na chvilku nedopustí prodlíti v srdci svém ani sebe menšímu pomyšlení na vdávání, takže takový posvátný slib bude její duši pevnou ohradou proti všelikým návrhům, které se protiví jejímu svatému rozhodnutí. Proto sv. Augustin radí křesťanské vdově velice důtklivě k takovému slibu, a dávno před ním učený Origenes si troufá ještě více a radí vdaným ženám, aby se zasvěcovaly vdovské čistotě již napřed, jestliže by jejich manželové zemřeli před nimi, a aby takto,

žijíce v manželství, zároveň již užívaly zásluh čistého vdovství skrze takový slib, učiněný již napřed.

Slib také činí skutky, kterých se týká, příjemnější Bohu, dává větší statečnost ke konání jich, a dává Bohu darem netoliko skutky, které jsou jako ovoce naší dobré vůle, nýbrž posvěcuje mu také vůli samu, která jest jako strom našich činů.

Pouhou čistotou půjčujeme své tělo Bohu, zachovávajíce si svobodu naložiti s ním jinak, když bychom chtěli vejíti v manželství; ale slibem čistoty dáváme mu je darem naprosto a bez práva na odvolání, a tak se dáváme za úplné služebníky tomu, jemuž sloužiti jest lépe než panovati. Ale když schvaluji co nejvíce mínění oněch dvou velikých mužů výše jmenovaných, zároveň si přeji, aby duše, které budou tak šťastny, že budou chtíti rad jejich následovati, si v tom počínaly opatrně, svatě a pevně, zkoumajíce dříve svou statečnost, vzývajíce Pána Boha za osvícení a poradíce se s některým moudrým a zbožným vůdcem duší, neboť tenkráte všecko se bude díti užitečněji.

2. Mimo to je třeba, aby vdova, zříkajíc se druhého sňatku, učinila to s upřímným a čistým úmyslem, to jest proto, aby mohla s větší čistotou obraceti svou lásku k Bohu a spojovati celé své srdce bez jakékoli vý-

hrady se srdcem Boha svého. Neboť jestliže ji vede buď úmysl, aby svým dětem zůstavila větší jmění, buď jiná snaha světská, tenkráte snad si získá chválu, ale ne u Boha, protože u Boha nic nemůže docházeti opravdové chvály, leč co se děje pro Boha.

Konečně je třeba, aby vdova, chce-li býti opravdu vdovou, dobrovolně se stranila a vzdalovala zábav světských. „Která (vdova) v rozkoších jest," dí sv. Pavel, „za živa mrtva jest." (1 Tim. 5, 6.) Chtíti býti vdovou a zároveň chtíti býti hledanou ve společnostech, slýchati poklony a chvály, účastniti se plesů a jiných zábav, libovati si ve voňavkách, umělých účesech a nejnovějších toaletách, to jest býti vdovou živou podle těla, ale mrtvou podle duše.

„Čas řezání (vinic) přišel: hlas hrdličky slyšán jest v zemi naší." (Pís. Šal. 2, 12.) Řezání zbytečných věcí světských je nutné každému, kdokoli chce žíti zbožně; ale přede všemi je ho potřebí pravé vdově, která jako čistá hrdlička právě pláče, lká a naříká si pro ztrátu svého chotě. Když se Noemi vrátila ze země Moabské do Betléma, ženy, které ji znávaly, když se vdávala, pravily: „Není-liž to Noemi?" Ale ona odpověděla: „Nenazývejte mne Noemi (což jest milostná a krásná), ale nazývejte mne Mara, neboť Hospodin naplnil hořkostí duši mou." (Ruth,

1, 20.) To pak pravila, protože jí zemřel manžel. Tak zbožná vdova nechce, aby ji lidé nazývali roztomilou nebo krásnou, ani aby ji za takovou pokládali, nýbrž stačí jí úplně býti tím, čím Bůh chce, aby byla, to jest pokornou a povrženou před očima jeho.

Lampy, v kterých je vonný olej, vydávají lahodnější vůni, když bude zhašen jejich plamen. Tak vdovy, jejichž láska bývala čistá v manželství, rozlévají větší vůni ctnosti a čistoty, když světlo jejich, to jest manžel jejich, smrtí zhasne. Milovati manžela, dokud je živ, jest při ženách věc dosti obyčejná; ale milovati jej tolik, že když zemře, žena již nechce jiného muže, toť stupeň lásky, který jest vlastní jen pravým vdovám. Doufati v Boha, dokud manžel je ženě oporou, není věc tak vzácná; ale doufati v Boha, když Bůh ženě oporu tu vezme, je věc hodná veliké chvály. Proto ve vdovství se lépe poznává dokonalost ctností, které žena měla v manželství.

Má-li vdova dítky, které potřebují její zkušenosti a jejího vedení, zvláště pokud se to týká jejich duše a zaopatření, nemůže a nesmí jich nikterak opouštěti, neboť sv. Pavel jasně praví, že vdovy jsou povinny svým dětem takovou péčí, aby prokázaly „odměnnou službu svým rodičům“. (1. Tim. 5, 4.) A týž apoštol v témž listě (5, 8) praví, že

„jestliže kdo o své a obzvláště o domácí péče nemá, jest horší než nevěřící“. Ale nemají-li děti potřebí jejího vedení, tenkráte vdova má všecky své city a myšlenky obraceti k tomu, aby s větší sebraností a snažností prospívala v milování Boha. Jestliže nějaká nutnost nezavazuje svědomí pravé vdovy ke vnějším starostem, jakými bývají na př. soudní rozepře, radím, aby se jich úplně zdržovala, a aby ve všech svých záležitostech se přidržovala cesty co nejpokojnější a nejsmířlivější, třeba se nezdála nejprospěšnější. Neboť užitek takových soudních a jiných mrzutostí musí býti velmi veliký, aby se vyrovnal výhodě svatého pokoje, kterého by člověk jinak požíval. Mimo to soudy a pře rozptylují srdce a často otvírají bránu nepřátelům čistoty, protože bývá žádoucí přízeň některých osob, a kdo chce býti takovým osobám příjemný, osvojuje si někdy způsoby, které se protiví zbožnosti a nelíbí se Bohu.

Modlitba budiž vdově ustavičným zaměstnáním; neboť protože nemá již nikoho milovati kromě Boha, nemá již téměř ani slov míti pro jiného, leč pro Boha. A jako železo, kterému přítomnost diamantu nedopouští, aby následovalo přitažlivosti magnetu, přiskočí k magnetu, jakmile diamant bude od něho vzdálen, tak srdce vdovino, které se nemohlo

dokonale povznášeti k Bohu, aniž mohlo následovati přitažlivosti jeho božské lásky, dokud byl živ její manžel, jakmile manžel tento zemřel, má s horoucí toužebností běžeti po vůni věcí nebeských a mluviti po příkladu posvátné Nevěsty: Ó Pane, jelikož jsi nyní všecek můj, přijmi mne všecku za svou. „Táhniž mne: za tebou poběhneme po vůni mastí tvých.“ (Pís. Šal. 1, 3.)

Co se týče ctností, vlastních pravé svaté vdově, má býti pilna dokonalé počestnosti, vzdalovati a zříkati se poct, všelikého vyznamenání, velikých společností a jiných takových marností, a má naopak sloužiti chudým, těšiti zarmoucené, ujímati se dívek a nabádati je k životu zbožnému, a býti mladým ženám dokonalým vzorem všelikých ctností: nutnost a prostota jsou dvojí ozdobou jejího oděvu, pokora a láska dvojí ozdobou jejího konání, počestnost a laskavost dvojí ozdobou jejího jazyka, stydlivost a cudnost ozdobou jejích očí a Ježíš Kristus ukřižovaný jedinou láskou srdce jejího.

Zkrátka, pravá vdova je v církvi jako fialka, která rozlévá vůkol lahodnou vůni své zbožnosti a zároveň je stále ukryta pod listím své poníženosti, a nenápadnou barvou svědčí o svém umrtvení. Vyskytuje se na místech stinných, v zákoutích a u plotů, neboť se vyhýbá světských společnostem a

hovorům, aby zachovala své srdce čerstvé proti horkosti, již způsobuje žádost statků pozemských, světské cti, nebo i lidské lásky. „Blahoslavená bude," dí sv. apoštol, „zůstane-li tak." (1. Kor. 7, 40.)

Měl bych ještě mnoho říci o této věci, ale byl bych jist, že je vše řečeno, kdyby se mi podařilo přiměti vdovu, která upřímně dbá o čest svého stavu, aby pozorně čtla krásné listy, které veliký svatý Jeronym psal Furii a Salvii a jiným oněm ženám, kterým se dostalo štěstí býti duchovními dcerami tak velikého Otce. Neboť nelze nic přidávati k tomu, co on tam praví, leč napomenutí, že pravá vdova nemá nikdy ani kárati ani posuzovati těch, které uzavírají druhý, a třeba i třetí a čtvrtý sňatek; neboť Bůh v některých případech také toho užívá ke své větší cti a slávě. A vždycky třeba míti na paměti pravdivou nauku starých církevních spisovatelů, že ani vdovství ani panenství nemají v nebi jiného místa, leč to, které jim určí pokora.

XLI. Několik slov duším panenským.

Duše panenské, pomýšlíte-li na manželství pozemské, zachovávejte žárlivě svou první lásku svému prvnímu manželovi. My-

slím, že jest veliký klam, dávati místo srdce nedotčeného a celého srdce všecko již opotřebované, porušené a vysílené láskou. Ale jestliže vaše štěstí vás volá k čistému a panenskému sňatku duchovnímu a k ustavičnému zachovávání vaší panenské čistoty, ó, tenkráte zachovávejte svou lásku jak nejpečlivěji dovedete ženichovi božskému, jenž jsa čistota sama, nic nemiluje tolik jako čistotu, a jemuž mají náležeti prvotiny všech věcí, ale především prvotiny lásky. Listy sv. Jeronyma vám poskytnou všelikých naučení, kterých vám bude třeba. A protože váš stav zavazuje vás k poslušnosti, zvolte si duchovního vůdce, aby vás vedl a učil, kterak byste světěji a dokonaleji posvěcovaly své srdce i tělo božské Velebnosti.

Čtvrtá část Navedení,

obsahující naučení potřebná proti nejobyčejnějším pokušením.

I. Že netřeba dbáti řečí lidí tohoto světa.

Jakmile lidé tohoto světa zpozorují, že chceš vésti zbožný život, počnou o tebe brousiti svůj jazyk rozmanitými vtipy a pomluvami. Nejhorší budou nazývati změnu tvého života pokrytstvím, pobožnůstkářstvím a strojeností; budou říkati, že svět se k tobě nezachoval, jak by sis byla přála, a proto že jemu na vzdory utíkáš se k Bohu; tvojí přátelé se budou vynasnažovati, aby ti moudrými a laskavými důvody (jak se domnívají) ukázali, že tvůj úmysl jest nerozvážný. Ztratíte, budou říkati, veselou mysl a stanete se zádumčivou, přijdete u lidí o vážnost, bude z vás nesnesitelná osoba, sestárnete před časem, vaše domácí záležitosti budou z toho míti škodu, kdo je ve světě, musí žíti se světem, člověk může spasiti svou duši i když

nekráčí po zvláštních cestách; a podobných tretek ti napovídají na tucty.

Milá Filotheo, všecky takové řeči nejsou nic jiného než jalové a pošetilé tlachy. Těm lidem nejde ani o tvé zdraví ani o tvé záležitosti. „Kdybyste byli ze světa," dí náš Spasitel, „miloval by svět, co jeho jest, ale že nejste ze světa,... proto vás svět nenávidí." (Jan 15, 19.) Vídali jsme pány a dámy tohoto světa tráviti celou noc a také několik nocí po sobě u hracího stolku, u šachů a u karet. Jest na světě pozornosti smutnější a zádumčivější nad takovou pozornost? Ale lidé tohoto světa ani nehlesli, jejich přátelé se proto nijak nermoutili; ale když věnujeme hodinu času rozjímání, když nás vidí vstávati ráno trochu časněji, abychom se připravili na sv. přijímání, ihned pospíchají k lékaři, aby nám něco předepsal proti zádumčivosti a proti žloutence. Třicet nocí lidé protančí, a nikdo z nich si proto nebude stěžovati, ale půjdou-li na půlnoční, druhý den již budou kašlati a naříkati, jak jsou tím bděním zemdleni. Kdo nevidí, že svět je soudce nespravedlivý: příznivý a dobrotivý ke svým dětem, ale tvrdý a přísný na děti boží?

Se světem mohli bychom býti za dobré jen tenkráte, když bychom s ním chtěli zahubiti svou duši. Není možná, abychom mu vyho-

věli, protože je příliš vrtošivý. „Přišel Jan," dí náš Spasitel, „nejeda chleba a nepije vína, a pravíte: Zlého ducha má. Přišel Syn člověka, jeda a pije, a pravíte: Aj, člověk..., přítel publikánů a hříšníků." (Luk. 7, 33, 34.) Opravdu, Filotheo: jestliže si povolíme a chtějíce vyhověti lidem, budeme se smáti, hráti, tančiti se světem, bude se svět pohoršovati; nebudeme-li to činiti, bude nás viniti z pokrytství nebo ze zádumčivosti. Budeme-li se pěkně šatiti, bude to vykládati zle; budeme-li v té věci nedbalí, bude nás nazývati lidmi nízkého smýšlení; naše veselí bude jmenovati rozpustilostí a naše mrtvení truchlivostí; a protože na nás vždycky pohlíží nelaskavýma očima, nikdy mu nebudeme moci býti příjemni. Svět zveličuje naše nedokonalosti a rozkřikuje je jako hříchy; z našich všedních hříchů dělá smrtelné a hříchy naší křehkosti obrací ve hříchy čiré zloby; místo toho, co dí sv. Pavel, že totiž „láska dobrotiva jest", svět naopak je zlý; láska „nemyslí zlého" (1 Kor. 13), a svět naopak vždycky myslí zlé; a když nemůže viniti našich skutků, aspoň viní naše úmysly. Mějtež si ovce rohy nebo jich nemějtež, buďte bílé nebo černé, vlk, bude-li moci, vždycky je bude požírati.

Dělejme cokoliv: svět vždycky bude proti nám. Prodlíme-li ve zpovědnici dlouho, bu-

de se nás ptáti, z čeho se tak dlouho zpovídáme; pobudeme-li tam krátko, řekne, že na sebe všeho nepovíme. Svět bude stopovati každé naše hnutí, a vylétne-li nám z úst jediné hněvivé slůvko, řekne, že jsme nesnesitelní; budeme-li pečovati o své záležitosti hmotné, bude se mu to zdáti lakomstvím, naše mírnost bude mu nasládlou hloupostí. Ale co se týče synů tohoto světa, jejich hněvy jsou statečností, jejich lakomství šetrností, jejich hříšné důvěrnosti počestnou zábavou. Zkrátka, pavouci vždycky budou kaziti včelám jejich dílo.

Filotheo, nechme slepého světa. Ať si křičí jak mu libo, jako sova, plašící denní ptactvo. Buďme pevni ve svých úmyslech, neměňme nikterak svých rozhodnutí, a naše vytrvalost ukáže, zdali jsme se upřímně a s dobrým úmyslem posvětili Bohu a věnovali se životu pobožnému. Komety a oběžnice se nám jeví skoro stejně jasnými, ale komety za krátký čas zmizejí, kdežto oběžnice si zachovávají ustavičnou jasnost. Podobně přetvářka a pravá ctnost jsou si ve mnohém podobny co do zevnějšku, ale snadno se rozeznají; neboť přetvářka nemá trvání a rozptyluje se jako kouř, stoupající do výše; ale pravá ctnost je vždycky pevná a vytrvalá. Má-li býti začátek našeho zbožného života dobře zajištěn, je nám nemalou vý-

hodou, zakusíme-li pomluvy a pohanění; neboť tak ujdeme nebezpečenství ješitnosti a pýchy, které jsou jako báby egyptské, jimž pekelný Farao přikázal usmrcovati pacholátka izraelská týž den, kdy by se narodila. Jsme ukřižováni světu, a svět budiž ukřižován nám; svět nás má za blázny, mějme my jej za pošetilý.

II. Že musíme býti statečné mysli.

Světlo, ačkoli krásné a žádoucí našim očím, přece je oslepuje, když by dlouho před tím zůstávaly ve tmách. A než se člověk obeznámí a spřátelí s obyvateli cizího kraje, třeba byli sebe zdvořilejší a milejší, zakoušívá jakýchsi obtíží. Jest možné, drahá Filotheo, že při této změně tvého života vzniknou v tvém nitru leckteré nepokoje, a to veliké a úplné „sbohem“, které jsi dala marnostem a pošetilostem světským, bude ti leckdy příčinou truchlivosti a malomyslnosti. Přihodí-li se ti to, prosím tě, abys byla maličko trpělivá, a zase tě to přejde. Novota tvého života tě chvílemi jaksi skličuje, ale to pomine, a tenkráte okusíš převelikého potěšení. Snad se začátku ti bude líto vzdáti se jakési slávy, v které jsi ve svých marnostech byla u bláznů a šašků; ale probůh,

chtěla bys ztratiti věčnou slávu, které se ti od Boha dostane v pravdě? Marné zábavy a kratochvíle, v kterých jsi trávila minulá léta, ještě se ti budou vraceti na pamět a budou vábiti tvé srdce, aby se k nim opět obrátilo; ale budeš míti tolik odvahy, aby ses pro takové a tak klamné tretky odřekla věčného štěstí? Věř mi, jestliže vytrváš, nebude trvati dlouho a užiješ vnitřní sladkosti tak příjemné a lahodné, že vyznáš, že to, co dává svět, je hořká žluč proti tomuto medu, a že jeden den zbožnosti více váží než tisíc let života světského.

Ale jistě vidíš, že hora křesťanské dokonalosti je převysoká. Ach, Pane Bože můj, řekneš si, kterak na ni vystoupím? Buď dobré mysli, Filotheo! Když včelí zárodky počínají nabývati jakési určitější tvářnosti, říká se jim larvy, a tenkráte nemají ještě křídel a nemohou létati ani po květech, ani po horách, ani po sousedních pahorcích a sbírati med. Ale ponenáhlu, krmíce se medem, který nashromáždily jejich matky, tyto neúhledné larvy dostávají křídla a sílí, takže se vyvinou v dokonalé včely a poletujíce po krajině, také ony sbírají sladký med. Také my jsme teprve v začátcích zbožného života, také my nejsme ještě schopni vyletovati do takové výše, do jaké bychom si přáli, to jest až na vrcholek křesťanské dokonalosti; ale

počneme-li dobrými žádostmi a předsevzetími nabývati jakési tvářnosti dobrého křesťana, počnou nám růsti křídla. Sluší tedy doufati, že jednoho dne z nás budou duchovní včely a že budeme létati; vyčkávajíce té doby, zatím se živme medem tolikerých výborných naučení, která nám zůstavili zbožní lidé dávných věků, a prosme Boha, aby nám dal křídla jako holubici (Žalm 54, 7), abychom netoliko mohli létati v tomto čase života pozemského, nýbrž také odpočinouti ve věčnosti života budoucího.

III. O povaze rozličných pokušení, a že jiné jest, pokušení cítiti, a jiné, k němu přivoliti.

Představ si, Filotheo, mladou kněžnu, kterou její choť na výsost miluje, a ke které nějaký bídník, chtěje ukládati o její ctnost a věrnost, vypraví ničemného posla s milostnými návrhy a uloží mu, aby s ní jednal o jeho nectných záměrech. Nejprvé tento posel předkládá mladé kněžně záměr svého pána. Tu kněžně buď se líbí návrh a poselství, nebo se jí protiví. Konečně buď přivolí k nim, neb je zamítne. Podobně ďábel, svět a tělo, vidouce duši zasnoubenou Synu božímu, posílají k ní pokušení a ponoukání, kteráž 1. jí navrhují hřích, jenž 2. duši buď

se líbí, buď protiví, takže konečně 3. buď k němu svolí neb jej odmítne. Hle, po takových třech stupních se sestupuje k nepravosti. Jsou to: pokušení, zalíbení, svolení. A ačkoli se tyto tři věci nerozeznávají stejně zřejmě při každém druhu hříchu, při hříších těžkých a zvláště velikých se jeví v určitých obrysech.

Kdyby pokušení k některému a jakémukoli hříchu trvalo třeba celý náš život, neztratili bychom proto božího zalíbení, jen když by se nám takové pokušení nikdy nelíbilo, a když bychom k němu nepřivolili. A to proto, že si pokušení nezpůsobujeme, nýbrž je trpíme; a poněvadž v něm nemáme zalíbení, nemůže při nás býti žádné viny. Svatý Pavel zakoušel dlouhý čas tělesných pokušení; a přece se proto Pánu Bohu nikterak, ani sebe méně, neznelíbil, nýbrž naopak Bůh byl jeho pokušením oslaven. Blahoslavená Anděla Folignská cítívala tak krutá pokušení tělesná, že je nám jí líto, když o tom vypravuje; také sv. František Assiský a sv. Benedikt zakusili velikého pokušení, takže onen se vrhl do trní a tento do sněhu, aby zmírnili jeho prudkost. A přece nikdo z nich neztratil proto boží milosti, nýbrž naopak ji v sobě rozmnožil.

Třeba tedy býti dobré mysli v pokušení, Filotheo, a nikdy se nepokládati za přemo-

ženou, dokud se ti pokušení bude protiviti, při čemž nutno jest míti na paměti, že jiná věc jest pokušení v sobě míti a jiná věc k němu přivoliti. Neboť pokušení můžeme cítiti, ačkoliv se nám protiví; ale není možné zároveň k němu přivoliti a nemíti v něm zalíbení, protože zalíbení obyčejně bývá stupněm, po kterém se přichází ku přivolení. Nechať tedy nepřátelé naší spásy nás lákají a navnazují čímkoli, nechať bez ustání trvají u bran srdce našeho a snaží se do něho vniknouti, nechať nám činí svých návrhů po libosti: pokud budeme pevni ve svém rozhodnutí, že v takových věcech nechceme míti žádného zalíbení, není možná, abychom hněvali Boha, jako kníže, manžel oné kněžny, kterou jsem vzal za podobenství, nemůže se na ni hněvati pro vzkázání, které jí bylo učiněno, jestliže se jí nelíbí. Přece však jest jakýsi rozdíl mezi duší a touto kněžnou, a to takový, že kněžna, uslyševši ničemný návrh, může, uzná-li za dobré, posla ihned vyhnati a již ho déle neposlouchati; ale není vždy v moci duše, aby necítila pokušení, ovšem však vždy jest v její moci nepřivolovati k němu. Proto byť pokušení trvalo sebe déle, nemůže nám ublížiti, pokud se nám protiví.

Ale co se týče zalíbení, které může jíti za pokušením, musím poznamenati, že v naší

duši jsou jako dvě stránky nebo části, část vyšší a část nižší, a že část nižší nenásleduje vždy části vyšší, nýbrž činí po svém. Tím se leckdy přihází, že nižší část má v pokušení zalíbení, ačkoli bez přivolení k němu, a to proti vůli vyšší části. To jest rozpor a boj, který sv. apoštol Pavel líčí (Gal. 5, 17), když praví, že tělo žádá proti duchu, a když jinde (Řím. 7, 23) o sobě dí, že vidí jiný zákon v údech svých, kterýž odporuje zákonu mysli jeho.

Snad jsi si někdy, Filotheo, ve vyhaslých kamnech všimla hromady teplého popelu. Kdybys po několika hodinách přišla a hledala ohně, našla bys nějaký žhavý uhlíček, a našla bys jej stíží. Ale přece tam jest, sic bys ho nebyla našla; a tím malým uhlíkem, kdybys jej rozdmýchala, mohla bys opět rozdělati plápolající oheň. Jako tomuto skrytému uhlíku, tak se přihází naší lásce boží, která jest naším duchovním životem, když ji obstoupí veliká a prudká pokušení. Neboť pokušení, zachvacujíc svou libostí nižší část duše naší, jako by přikrývalo celou duši popelem, pod nímž láska boží téměř mizí a nikde již se neukazuje, než uprostřed samého srdce, na samém dnu naší duše. I zdá se, že láska boží v nás úplně pohasla, a je těžko najíti ji ještě v duši. A přece je tam opravdu, protože přes všecko rozbouření duše naší i

těla našeho jsme pevně rozhodnuti nepřivolovati ani ke hříchu, ani k pokušení, a protože zalíbení, které jest příjemné našemu člověku zevnitřnímu, protiví se člověku vnitřnímu; a ačkoli libost ta odevšad obklopuje naši vůli, přece není v ní, a tak vidíme, že toto zalíbení není dobrovolné, a nejsouc dobrovolné, nemůže býti hříšné.

IV. Pěkný příklad týkající se této věci.

Je tolik důležito, abys dobře porozuměla této věci, že neváhám vysvětliti ji ještě obšírněji.

O sv. Kateřině Sienské čteme, že bylo jí zakoušeti v této příčině velikých bojů, a zprávy o nich opravdu překvapují. Zmíním se o tom zkrátka. Bůh dopustil zlému duchu, aby směl útočiti na čistotu této svaté panny s největší zuřivostí, které je schopen, ale tak, aby se jí nikterak nedotkl.

Vzbuzoval tedy v jejím srdci nejrozmanitější necudné představy a myšlenky, přidávaje k nim také slova a lákání nepočestná. Ačkoli pak tyto všecky věci byly zvenčí, přece skrze smysly její vnikaly hluboko do panenského srdce jejího, které, jak ona sama vyznala, jich bylo všecko plno, takže jí nezbývalo kromě pouhé vyšší vůle ani místečka

v duši, které by nebylo bývalo zmítáno touto bouří nízkosti a tělesného zalíbení. A to trvalo velmi dlouho, až posléze jednoho dne se jí zjevil náš Spasitel, a ona mu řekla: „Kdes byl můj sladký Pane, když bylo mé srdce plné takových mrákot a ohavností?“ A on jí odvětil: „V tvém srdci jsem byl, má dcero!“ „A kterak,“ řekla zase ona, „jsi mohl přebývati v mém srdci, v kterém bylo tolik hanebnosti? Či přebýváš na místech tak nepočestných?“ A náš Spasitel jí řekl: „Pověz mi, těšily tě ty ošklivé myšlenky, či rmoutily tvé srdce? Působily ti hořkost či zalíbení?“ A ona řekla: „Svrchovanou hořkost a truchlivost.“ A Pán jí odvětil: „A kdo jiný způsoboval v tvém srdci takovou hořkost a truchlivost než já, jenž jsem zůstával ukryt uprostřed duše tvé? Věř, dcero má, kdybych tam nebyl býval přítomen, myšlenky ty, které obklopovaly tvou vůli, ale nemohly ji přemoci, byly by ji jistě překonaly a byly by vešly do ní, a tvé svobodné rozhodnutí by je bylo přijalo se zalíbením, a tak byly by způsobily tvé duši smrt. Ale protože jsem já v ní byl přítomen, způsoboval jsem v tvém srdci nelibost a odpor, takže odpíralo pokušení, co jeho síly stačily; a protože nemohlo odporovati tolik, kolik si přálo, cítilo proto velikou žalost a velikou nenávist proti pokušení i samo proti sobě. A tak toto utrpení bylo ti

velikou zásluhou a velikým ziskem a velmi rozmnožilo tvou ctnost a sílu."

Vidíš, Filotheo, kterak ten oheň lásky boží byl přikryt popelem, a že pokušení a libost jakási vešly do samého srdce a obklíčily se všech stran vůli, která jediná s pomocí Spasitelovou jim odpírala tím, že cítila hořkost a nelibost a zavrhovala zlé, které jí bylo vnukáno, a stále odpírala přivoliti ke hříchu, který ji obklopoval. Ach, Bože, jak zle je duši, která miluje Boha, když se octne v takovém postavení, že neví, je-li Bůh ještě v ní čili v ní není, a zdali láska boží, pro kterou zápasí, úplně v ní vyhasla čili nikoliv! Ale právě v tom záleží nejkrásnější výkvět dokonalosti nebeské lásky, že milující duše trpí a bojuje pro lásku, aniž při tom ví, má-li lásku, pro niž bojuje.

V. Povzbuzení duše, která se octla v pokušení.

Milá Filotheo, Bůh dopouštívá takové mocné útoky a taková těžká pokušení jenom na ty duše, které chce vyzdvihnouti ke svému čistému a vynikajícímu milování. Ale z toho nenásleduje, že duše ty, zakusíce takových pokušení, dospějí zcela jistě takové lásky; neboť již leckdy se přihodilo, že duše, které

se osvědčily pevnými v útocích tak prudkých, potom, neodpovídajíce věrně milosti boží, podlehly pokušením zcela nepatrným. To pak pravím proto, kdyby se ti někdy stalo, že bys byla sklíčena tak velikým pokušením, abys věděla, že ti Bůh prokazuje obzvláštní přízeň a ukazuje, že tě chce zveličiti před svou tváří, a abys přes to přese všecko stále byla bázlivá a pokorná, a nepokládala za jisté, že dovedeš přemáhati všecka drobná pokušení, když jsi překonala veliká, leč když budeš zůstávati neustále a nezrušitelně věrna božské Velebnosti.

Jakékoli pokušení tedy na tebe přijde a jakákoli libost z něho pojde, pokud tvá vůle bude se zdráhati přivoliti netoliko k pokušení, nýbrž i k libosti, kterou nižší stránka snad cítí, nikterak se neznepokojuj, neboť jsi ještě nijak nerozhněvala Boha. Když se přihodí, že někdo omdlí a nedává žádného znamení, že by byl ještě živ, kladou mu ruku na srdce, a je-li znamenati sebe menší tepot, soudí se z toho, že jest ještě živ, a že pomocí nějakého léku nebo obkladku se podaří navrátiti mu opět síly a smysly. Podobně se přihází, že pokušení bývá tak prudké, že se zdá, jakoby všecky síly naší duše úplně omdlely a ochably, a že duše nemá ani duchovního života ani hnutí; ale chceme-li rozpoznati pravý stav její, polož-

me jí ruku na srdce. Pozorujme, je-li v srdci a ve vůli ještě duchovní pohyb jim vlastní, to jest, konají-li svou povinnost tím, že odpírají přivoliti a přidati se k pokušení a k zalíbení. Dokud je v našem srdci tento pohyb odpíravý, můžeme býti bezpečni, že láska boží, život to naší duše, je v nás, a že Ježíš Kristus, náš Spasitel, přebývá v naší duši, ačkoliv utajený a přikrytý, takže když nepřestaneme ustavičně se modliti, přijímati svaté svátosti a důvěřovati se v Boha, naše síly opět se nám vrátí, a zase budeme žíti plným a radostným životem.

VI. Kdy pokušení a zalíbení v něm mohou býti hříchem.

Mladá kněžna, o níž jsme mluvili, není vinna hříšným vzkázáním, které jí bylo učiněno, neboť předpokládáme, že jí bylo učiněno proti její vůli. Ale kdyby byla nějakým povzbuzováním dala příčinu k takovému vzkázání, protože chtěla věnovati přízeň tomu, kdo jí pokouší, tenkráte jistě by byla vinna vzkázáním samým; a ačkoli pak se zdráhá, nepřestává proto býti hodnou hany a trestu. Podobně se stává, že pokušení samo jest naším hříchem, poněvadž jsme příčinou jeho. Na příklad, jestliže vím, že když hraji,

snadno se rozzlobím a proklínám, a vím, že hra je mi pokušením k tomu, budu hřešiti, kolikrátkoli budu hráti, a jsem vinen všelikým pokušením, které za hry na mne přijde. Stejně, vím-li, že některá společnost mi je příčinou pokušení a snad i pádu, a přece, nemaje nutné příčiny, tam jdu, budu jistě vinen vším pokušením, kterého tam zakusím.

Jestliže se můžeme uvarovati libosti, která pochází z pokušení, je vždycky hříšno, oddávati se jí, a bude to hřích buď větší, buď menší, podle toho, jak libost, kterou člověk má, a přivolení k ní je větší nebo menší, a trvá dlouho nebo krátce. Kněžna, o níž jsme mluvili, by vždycky zasluhovala hany, kdyby netoliko vyslechla hříšný a ošklivý návrh, který se jí činí, nýbrž potom ještě, když jej vyslechla, by v něm nalézala zalíbení, zabývajíc se v srdci tou věcí s potěšením. Neboť ačkoli nechce přivoliti ke skutečnému provedení návrhu, přece svoluje, aby její duše se tím obírala a nalézala v tom potěšení; ale svolovati, aby srdce nebo smysly se obíraly věcí nepočestnou, jest jistě věc nepočestná. A nepočestnost záleží tolik v tomto vnitřním zálibném obírání se věcí hříšnou, že bez něho není hříchem, kdyby jenom smysly takovou věcí se obíraly.

Kdyby ses tedy octla v pokušení ke hříchu, uvažuj, zdali jsi z vlastní vůle dala po-

kušení tomu příčinu. Jestliže ano, tenkráte pokušení samo jest již tvým hříchem, protože jsi se vydala v takové nebezpečenství. To pak se rozumí tenkráte, když by ses byla mohla té příležitosti k pokušení snadno vyhnouti, a když jsi předvídala nebo mohla předvídati, že pokušení přijde. Ale jestliže jsi nedala pokušení žádné příčiny, nemůže ti býti nikterak přičítáno ke hříchu.

Když by bylo bývalo možno uvarovati se libosti, jež následuje pokušení, a člověk přece se jí neuvaroval, vždycky při tom bývá nějaký hřích, podle toho, zdali se kratince nebo déle při tom pozdržel, a podle toho, jaká byla příčina toho zalíbení, které při tom měl. Žena, která nedala příčiny, aby se jí lichotilo, ale nicméně lichocení to ráda slyší, zasluhuje hany i když její zalíbení nemá jiné pohnutky, než samo lichocení. Na příklad, kdyby mladý muž, jenž se snaží jí se zalíbiti, hrál výtečně na loutnu, a jí by se líbila hra, ale ne to, že se tím vyhledává její láska, nýbrž jediné, že hra je sladká a výborná, nebylo by při tom hříchu, ačkoliv by se neměla poddávati této libosti dlouho, aby snad potom od ní nepřišla k zalíbení v tom, že se vyhledává její láska. Stejně tedy, kdyby mi někdo vykládal svůj návrh plný důmyslnosti a dovednosti, kterak bych se mohl pomstíti svému nepříteli, jestliže v tom ne-

mám zalíbení a nikterak nesvoluji k pomstě, která se mi navrhuje, ale líbí se mi důmysl a bystrost, kterou návrh ten jeví, zcela jistě nehřeším, ačkoli není záhodno, abych si dlouho v té věci liboval, abych snad ponenáhlu si nepočínal libovati v pomstě samé.

Přihází se, že se člověk odevzdá jakési rozkoši, která jde hned v patách za pokušením, prve než si to řádně uvědomí a než si toho řádně všimne. To nemůže býti než nějakým hříchem velmi lehkým, ale hřích by potom rostl, když by si člověk již uvědomil zlé, v němž se octl, a přece by nějaký čas jako vyjednával s rozkoší, má-li se jí oddati nebo ji odmítnouti. A hřích by byl ještě větší, když by si byl uvědomil zlé zalíbení a přece pro skutečnou nedbalost v něm nějaký čas setrvává, nemaje nijakého úmyslu odmítnouti je. Ale když bychom zcela vědomě a dobrovolně chtěli takovým zalíbením se kochati, již sama tato vůle neb tento náš úmysl byl by hříchem těžkým, jestliže předmět našeho zalíbení neboli to, v čem chceme takové zalíbení míti, jest velmi zlý. V ženě na př. bude velmi hříšnou věcí, když bude s úmyslem chtíti pěstovati a udržovati nedovolenou lásku, ačkoliv se jí nechce nikdy úplně odevzdati.

VII. Prostředky proti velikým pokušením.

Jakmile v sobě uznamenáš nějaké pokušení, čiň jako činívají malé děti, když spatří v poli vlka nebo medvěda, neboť ihned se utíkají do náručí otcova nebo matčina, neb aspoň křičí, aby jim rodiče šli na pomoc. Tak také ty se utíkej k Bohu a dovolávej se jeho milosrdenství a pomoci. Takovému prostředku proti pokušení naučil nás náš Spasitel, když řekl: „Modlete se, abyste nevešli v pokušení.“ (Mat. 26, 4.)

Pozoruješ-li, že přes to přese všecko pokušení trvá nebo se rozmáhá, běž v duchu ke sv. kříži a obejmi jej, jakobys viděla Ježíše Krista ukřižovaného před sebou. Prohlašuj, že nikdy nepřivolíš k pokušení, a pros ho za pomoc proti němu, a nepřestávej znova a znova prohlašovati, pokud pokušení trvá, že nechceš k němu svoliti.

Ale zatím co toto prohlašuješ a odpíráš přivoliti, nehleď pokušení do tváře, nýbrž pohlížej jediné na našeho Spasitele. Neboť budeš-li hleděti na pokušení, zvláště ve chvílích, kdy je prudké, mohlo by zviklati tvou statečnost.

Rozptyluj svou mysl nějakým dobrým a chvalitebným zaměstnáním; neboť takové zaměstnání zaujme tvé myšlenky a tvé srdce, a zažene pokušení a myšlenky špatné.

Veliký prostředek proti všem pokušením, velikým i malým, záleží v tom, že otevřeme své srdce a povíme všecky nápady, city a dojmy svému duchovnímu vůdci. A pamatuj si, že když nepřítel duší našich nás chce svésti ke hříchu, nejprvé si žádá, abychom mlčeli, počínaje si v tom jako ti, kteří chtějíce svésti ženu nebo dívku, nejprvé na nich žádají, aby o jejich návrzích nic nepovídaly manželům nebo rodičům. Naopak Bůh, když nám dává vnuknutí, žádá si především, aby naši představení a vůdcové vnuknutí ta zkoumali.

Jestliže přes všecky takové prostředky pokušení je tvrdošíjné a nepřestává nás trápiti a pronásledovati, není nám činiti nic jiného, než býti se své strany stejně tvrdošíjnými a znova a znova prohlašovati, že k němu nikdy nechceme přivoliti. Neboť jako dívka nemůže býti oddána k manželství, dokavad odpírá dáti své svolení, tak duše, byť byla sebe více nepokojena, nemůže nikdy býti přemožena, dokavad odpírá přivoliti.

Nedávej se se svým nepřítelem do žádných hádek a neodpovídej mu ani slovem, leč tím, kterým mu odpověděl náš Spasitel a kterým jej zahanbil: „Odejdiž, Satane! Pánu Bohu svému se klaněti, a jemu samému sloužiti budeš.“ (Mat. 4, 10.) A jako počestná žena nemá ani slovem odpověděti ani v tvář po-

hlédnouti bídníkovi, jenž ukládá o její počestnost, nýbrž beze všech výkladů a řečí má hned od něho odejíti a v téže chvíli své srdce obrátiti k svému manželovi a v duchu mu znova přisahati věrnost, kterou mu byla slíbila, tak zbožná duše pozorujíc, že nějaké pokušení na ni doléhá, nemá se s ním příti ani mu odpovídati, nýbrž prostě se obrátiti k Ježíši Kristu, jemuž je zasnoubena, a znovu jej ujišťovati o své věrnosti a že chce na vždycky býti všecka jen jeho.

VIII. Že třeba odpírati drobným pokušením.

Ačkoli proti velikým pokušením nutno bojovati s nezdolnou statečností, a ačkoli vítězství, jehož dobýváme, je nám svrchovaně užitečno, přece snad míváme větší prospěch, když dobře odpíráme malým pokušením. Neboť ačkoliv veliká pokušení převyšují svou povahou malá, zase malá převyšují veliká co do počtu tak náramně, že vítězství nad malými lze zcela dobře rovnati vítězství nad velikými. Vlci a medvědi jsou jistě nebezpečnější a škodlivější než mouchy; ale zase nám nezpůsobují tolik nepříjemnosti a protivenství, a nepokoušejí tolik naší trpělivosti. Jest velmi snadno zdržovati se od vraždy; ale velmi nesnadno jest varovati se drobných

zlostí, k nimž se nám co chvíli naskytává příležitost. Jest velmi snadno muži i ženě zdržovati se cizoložství; ale není snadno zdržovati se pohledů, neprojevovati a nepřijímati projevů lásky, neříkati a nepřijímati lichotných slov, neprokazovati malých pozorností atd. Jest velmi snadno nečiniti se soupeřem manželovým nebo soupeřkou manželčinou skutkem a zevnitř; ale není snadno nečiniti se tím ani v srdci; není nesnadno neporušovati zřejmě zákona věrnosti manželské, ale nesnadno jest neporušovati lásky křesťanského manželství. Snadno jest neolupovati bližního o jeho statek, ale není tak snadno ani si ho nepřáti a nežádati. Snadno jest nesvědčiti křivě před soudem, ale nesnadno jest ani nezalhati ve společenských stycích. Velmi snadná věc je se neopíjeti, ale nesnadná býti střídmým. Snadno jest nepřáti si ničí smrti, ale nesnadno nepřáti bližnímu nijaké nepříjemnosti. Snadno jest nepomlouvati, ale nesnadno ani nepohrdati bližním. Zkrátka, tato drobná pokušení ke zlosti, k žárlivosti, k podezírání, závisti, k nebezpečným a pošetilým náklonnostem, k ješitnosti, neupřímnosti, strojenosti, nepočestným myšlenkám, náležejí k ustavičným zkouškám také lidí nejzbožnějších a nejstatečnějších. Proto, milá Filotheo, je třeba, abychom se velmi pečlivě a pilně připravo-

vali na takový zápas, a buď jista, že kolik vítězství dobudeme na těchto malých nepřátelích, tolik drahých kamenů bude zasazeno do koruny věčné slávy, kterou nám Bůh chystá v nebi. A proto také jsem řekl, že zatím co se chystáme, že budeme statečně bojovati proti velikým pokušením, přijdou-li na nás, musíme se pilně a rázně brániti těmto malým a slabým útokům.

IX. Prostředky proti drobným pokušením.

Nuže, co se týká těchto drobných pokušení k ješitnosti, podezírání, truchlivosti, žárlivosti, lehkomyslnosti, a jiných podobných úkladů, které jako mouchy a komáři se nám míhají před očima, a tu nás štípnou do tváře a tu do nosu, protože jest nemožné býti úplně prost jejich obtěžování, nejlépe se jim odpírá tím, že se člověk pro ně nikterak netrápí; neboť žádné takové pokušení nám nemůže uškoditi, ačkoliv nám může býti nepříjemné, když toliko máme stále pevné předsevzetí, že chceme věrně sloužiti Bohu.

Pohrdej tedy takovými drobnými útoky, a ani nemysli na to, co ti říkají, nýbrž nechávej je bzučeti kolem svých uší jak se jim líbí a poletovati okolo tebe sem a tam, jako necháváme bručeti a poletovati mouchy. A když tě budou štípati a zpozoruješ, že si

chvilku usednou na tvé srdce a v něm prodlí, nečiň nic jiného, než že prostě je zaženeš. Nebojuj proti nim ani jim neodpovídej, vzbuzuj city jim protivné, buď si pokušení jakékoli, a zvláště vzbuzuj lásku k Bohu. Chceš-li mne poslechnouti, nebudeš se mermomocí nutiti, abys proti pokušení, které cítíš, stavěla protivnou ctnost, neboť to by bylo, jakoby ses chtěla s pokušením příti. Ale jestliže budeš míti pokdy, abys rozpoznala povahu pokušení, a učiníš nějaký skutek ctnosti jemu přímo protivné, potom obrať své srdce bez meškání k Ježíši Kristu, a ujistíc jej o své lásce, polib jeho svaté nohy. Takto se nepřítel nejlépe přemáhá, a to stejně dobře v pokušeních malých jako ve velikých; neboť láska k Bohu obsahuje v sobě všecky dokonalosti všech ctností a to výborněji než ctnosti samy, a proto také jest nejdokonalejším a nejúčinnějším prostředkem proti všem hříchům. A když si tvá duše zvykne utíkati se v každém pokušení do tohoto obecného útulku, nebude musiti pozorovati a zkoumati jakého pokušení právě zakouší, nýbrž jakmile ucítí v sobě jakýsi nepokoj, uklidní se tímto znamenitým prostředkem, který mimo to jest nepříteli našich duší tak hrozný, že když vidí, že jeho pokoušení nás nabádá vzbuzovati v sobě tuto boží lásku, raději nás přestane pokoušeti.

Hle, tak tedy jest si nám počínati v drobných a častých pokušeních. Kdo by se chtěl jimi zabývati podrobně, mařil by zbytečně čas a nic by nezpůsobil.

X. Kterak třeba utvrzovati své srdce proti pokušením.

Přemýšlej občas, které vášně v tvé duši obzvláště panují, a když je objevíš, snaž se býti živa tak, aby tvé myšlenky, řeči a skutky byly všecky přímo protivny takovým vášním. Na příklad, cítíš-li se náchylnou k ješitnosti a marnivosti, mysli často, co nedostatků a žalostných křehkostí obsahuje v sobě tento život, jak tyto marnosti budou v hodince smrti tížiti naše svědomí, jak jsou nehodny šlechetného srdce, že jsou to dětinství a hlouposti, které sluší na malé dítě a podobně. Mluvívej také často proti ješitnosti, i když se ti bude zdáti, že tě to mrzí, nepřestávej pohrdati takovou nectností, neboť takto i jaksi pro svou čest se přidržíš opačné ctnosti. A když stále mluvíme proti nějaké věci, vezmeme ji konečně v nenávist, třeba že jsme na začátku mívali k ní náchylnost. Konej, co nejčastěji budeš moci skutky pokorné a ponížené, i když se ti bude zdáti, že je činíš nerada, neboť takto zvykneš pokoře a osla-

bíš svou ješitnost, takže když přijde pokušení, tvá náklonnost již mu nebude tak příznivá a budeš míti více síly, abys proti němu bojovala. Jsi-li náchylna k lakomství, mysli často, jak bláhový je to hřích, neboť nás činí otroky toho, co bylo stvořeno jen proto, aby nám sloužilo; že v hodince smrti jistě budeme musiti všecko opustiti a zanechati toho člověku, který snad to brzy promarní nebo kterému to bude ke zkáze a k zavržení a podobně. Mluv rozhodně proti lakomství, vychvaluj nedbání věcí časných, nuť se k častým almužnám a skutkům milosrdenství a někdy schválně neužívej příležitosti k zisku a bohatnutí.

Cítíš-li v sobě náchylnost věnovati a přijímati lásku, uvažuj často, jak tato zábava jest nebezpečna tobě i jiným, jak nehodná je to věc, znesvěcovati takto a obraceti v pouhou kratochvíli nejušlechtilejší cit naší duše; jak ta věc zasluhuje hany jakožto svrchovaná lehkovážnost. Chval často čistotu a prostotu srdce, a také co nejčastěji ti bude možno čiň skutky, které s takovými řečmi se srovnávají, vystříhajíc se vší snahy líbiti se a lichotiti se někomu.

Zkrátka, v čas pokoje, to jest, když pokušení ke hříchu, k němuž jsi náchylna, na tebe nedoléhá, čiň mnoho úkonů protivné ctnosti, a jestliže se ti k tomu nenaskytuje

příležitost, sama jí vyhledávej. Budeš-li si takto počínati, posilníš a utvrdíš své srdce proti budoucímu pokušení.

XI. O duševním nepokoji.

Duševní nepokoj není pouhým pokušením, nýbrž zdrojem, z něhož pochází a skrze nějž na nás přichází mnoho pokušení. Proto o něm něco povím.

Truchlivost není nic jiného než duševní bolest, kterou máme pro nějaké zlé, které je v nás proti naší vůli, ať to je zlé zevnitřní, jako chudoba, nemoc, pohrdání, ať vnitřní, jako nevědomost, duchovní vyprahlost, pokušení, nechuť. Když tedy duše cítí, že má něco zlého, mrzí ji, že je má, a odtud truchlivost. A hned zároveň duše si žádá, aby zlého toho byla zbavena a aby měla prostředky, jimiž by se ho sprostila. A až potud má zcela pravdu, protože každý přirozeně si žádá dobrého a vyhýbá se tomu, co pokládá za zlé.

Hledá-li duše prostředků, jimiž by se sprostila svého zlého, z lásky k Bohu, bude jich vyhledávati trpělivě, mírně, pokorně a klidně, očekávajíc osvobození svého spíše od dobroty a prozřetelnosti boží než od svého přičinění, své starostlivosti a píle. Hledá-li

svého osvobození z vlastní sebelásky, bude takových prostředků vyhledávati s rozčilením a netrpělivostí a přílišnou horlivostí, jakoby to záleželo více na ní než na Bohu. Nepravím, že si to tak myslí, ale pravím, že se přičiňuje s takovou starostí a snažností, jakoby si to myslela.

Nedosáhne-li pak brzy toho, čeho si žádá, ocítá se ve velikém nepokoji a ve veliké netrpělivosti; a protože nepokoj a netrpělivost jí nesprošťují jejího zlého, nýbrž naopak je zhoršují, duše se ocítá v náramné úzkosti a sklíčenosti, a ztrácí veškeru statečnou mysl a sílu tak, že se jí zdá, že jejímu zlému již není pomoci. Vidíš tedy, že truchlivost, ačkoli v začátcích je spravedlivá, plodí nepokoj a nepokoj plodí potom ještě větší truchlivost, která jest na výsost nebezpečna.

Nepokoj jest největší zlé, které se může duši přihoditi, vyjímaje hřích. Neboť jako vnitřní rozbroje a nepokoje úplně hubí stát a překáží mu odpírati náležitě cizímu vměšování, tak naše srdce, bude-li samo v sobě nepokojno a rozbouřeno, ztratí všecku sílu k zachovávání ctností, které si již získalo, a ztratí také prostředek, aby odpíralo pokušením nepřítele duší našich, který se vší silou přičiňuje, aby lovil, jak se říká, v kalné vodě.

Nepokoj pochází z nezřízené touhy býti

zbavenu zlého, které člověk cítí, nebo získati dobré, v něž doufá, a přece nic nezhoršuje naše zlé více aniž více oddaluje naše dobré než nepokoj a nedočkavost. Ptáci bývají polapeni do tenat, protože když znamenají, že se zapletli, třepetají se a tlukou sebou nezřízeně, aby se z nich vyprostili; ale právě tím se zaplétají víc a více. Když tě tedy bude trápiti touha, abys byla sproštěna nějakého zla nebo došla nějakého dobra, především se snaž, aby tvé srdce bylo klidné a pokojné, uspořádej svou soudnost a svou vůli, a potom zvolna a mírně se snaž uskutečniti svou touhu, užívajíc po řadě vhodných prostředků. A když pravím, abys to činila zvolna, nemíním říkati „nedbale", nýbrž ne příliš starostlivě, bez pobouření a nepokoje, jinak se ti tvůj úmysl nepovede, a naopak všecko pokazíš a ještě více se zapleteš.

„Duše má v rukou mých vždycky: a na zákon tvůj jsem nezapomněl" (Žalm 118, 109), mluví David. Zkoumávej několikráte za den, ale aspoň večer a ráno, máš-li svou duši ve svých rukou, čili ti ji nějaká vášeň a nepokoj uloupily. Uvažuj, zdali tvé srdce je hotovo k tvým rozkazům, či zdali ti vyklouzlo z rukou a oddalo se nějakému nezřízenému citu lásky, nenávisti, závisti, žádostivosti, bázně, omrzelosti, radosti. Jestliže ně-

kam zabloudilo, nejprve hledej a přiveď je zase laskavě do přítomnosti boží, a uveď všecky své city a touhy pod poslušnost a vedení jeho božské vůle. Neboť jako člověk, který se bojí ztratiti nějakou věc velmi vzácnou, drží ji pevně v hrsti, tak my, následujíce příkladu onoho svatého krále, máme vždycky říkati: „Bože můj, má duše jest v nebezpečenství, že se ztratí, a proto ji nosím stále ve svých rukou, a to čině, nezapomněl jsem na svatý zákon tvůj."

Nedovoluj nikdy svým přáním, byť byla sebe menší a nepatrnější, aby tě znepokojovala, neboť po drobných přáních by veliká a důležitější nacházela tvé srdce více rozpoložené k nepokoji a nezřízenosti. Když si uvědomíš, že na tebe přichází nepokoj, poruč se Bohu a pevně si umiň, že neučiníš nic z toho, čeho tvé přání na tobě žádá, dokud nepokoj úplně nepomine, leč by to byla věc, jíž nelze odkládati, a tenkráte je třeba s klidným a mírným úsilím zdržovati nával svého přání a tak je umírniti a uklidniti co nejvíce bude možné. Potom teprve věc tu učiň, ne podle svého přání, nýbrž podle rozumu.

Můžeš-li vyjeviti svůj nepokoj vůdci svého svědomí neb aspoň některému důvěrnému a zbožnému příteli, buď jista, že ihned dojdeš jakéhosi uklidnění, neboť sdělovati se

o bolesti svého srdce má týž účinek v duši jako puštění žilou v těle, které trpí ustavičnou horečkou: jeť to prostředek ze všech nejúčinnější. Proto také svatý král Ludvík dal svému synu takovou radu: Máš-li nějakou těžkost na srdci, pověz to co nejdříve svému zpovědníkovi neb jinému dobrému člověku a tak budeš snadno snášeti své trápení s pomocí, kterou ti takový člověk poskytne.

XII. O truchlivosti.

„Zármutek, kterýž jest podle Boha, působí stálé pokání k spasení: ale zármutek světa způsobuje smrt.“ (2 Kor. 7, 10.) Zármutek tedy může býti dobrý nebo špatný, podle rozličných účinků, které v nás plodí. Je pravda, že mívá více účinků zlých nežli dobrých; neboť účinky dobré má jenom dva, totiž milosrdenství a pokání; a má šest zlých: tesklivost, lenost, hněv, žárlivost, závist a netrpělivost. Pročež dí moudrý muž v Písmě sv.: „Mnohé zármutek zahubil, a není užitku v něm“ (Sir. 30, 25); neboť za dva dobré potoky, které vycházejí z pramene zármutku, je šest jiných opravdu zlých.

Náš nepřítel užívá zármutku neboli truchlivosti, aby uváděl dobré lidi v pokušení; ne-

boť jako se snaží způsobovati, aby zlí měli ve svých hříších radost, tak se snaží zarmucovati dobré v jejich dobrých skutcích; a jako nemůže způsobiti zlého, leč když je člověku učiní příjemným, tak nemůže ho odvrátiti od dobrého, leč když mu dobré učiní nepříjemným. Ďábel si libuje v truchlivosti a zádumčivosti, protože sám je smutný a zádumčivý, a bude takový věčně; proto by chtěl, aby každý byl jako on.

Nedobrá truchlivost duši rozčiluje a mate, způsobuje jí nepokoj, vzbuzuje v ní nezřízený strach a nechuť k modlitbě, unavuje a otupuje mozek, zbavuje duši jasného rozhledu, rozhodnosti, zdravé soudnosti a statečnosti, a ochromuje její síly; zkrátka truchlivost jest jako krutá zima, která olupuje zemi o všechnu krásu a zvířata o jejich čilost; tak truchlivost bere duši všecku radost a téměř ochromuje všecky její schopnosti a mohutnosti.

Kdyby se ti, Filotheo, někdy přihodilo, že by tě zachvátila taková nedobrá truchlivost, užívej proti ní těchto prostředků: „Jest-li kdo z vás v zármutku? modliž se," dí sv. Jakub (Jak. 5, 13). Modlitba jest nejúčinnější lék, neboť pozdvihuje ducha k Bohu, jenž jest naší jedinou radostí a naším jediným potěšením. Ale modlíc se, užívej citů a slov, ať vnitřních ať vnějších, jež vyjadřují důvěru

v Boha a lásku k němu, jako na př.: Pane Bože nejvýš milosrdný, nejdobrotivější Bože, můj dobrotivý Spasiteli, Bože srdce mého, má radosti, má naděje, miláčku duše mé, a podobných.

Potírej úsilovně všelikou náklonnost k truchlivosti a ačkoli snad se ti bude zdáti, že cokoli v takových chvílích činíš, činíš chladně, truchlivě a mdle, přes to přese všecko neustávej to činiti. Neboť náš nepřítel, který nás chce truchlivostí dovésti k tomu, abychom ochabli v dobrých skutcích, když uvidí, že jich nepřestáváme konati a že, když je konáme přes všecku nechuť, jsou tím cennější, přestane nás trápiti.

Zpívej také duchovní písně, neboť ďábel byl často tímto prostředkem odvrácen od svých úkladů. O tom svědčí zlý duch, který napadl Saula a jehož moc bývala přemáhána zpíváním žalmů a hrou na harfu.

Také je dobře zabývati se nějakým zevnitřním zaměstnáním a proměňovati je co možná nejrozmanitěji, aby se takto duše odvracela od toho, co ji skličuje, a aby se mysl rozjasnila a rozjařila, protože truchlivost jest jakési rozpoložení chladné a jako mlhavé.

Čiň rozmanité zevnější projevy duchovní horlivosti a třebas bez chuti, objímej na př. kříž s obrazem Ukřižovaného, tiskni jej na

prsa, líbej nohy a ruce Spasitelovy, pozdvihuj oči a ruce k nebi a hlas svůj k Bohu, říkajíc mu slova lásky a důvěry, jako na př.: „Můj milý jest můj, a já jsem jeho.“ (Pís. Šal. 2, 16), a „Milý můj jest mi jako kytička myrrhy, (která) na prsou mých odpočívati bude.“ (Pís. Šal. 1, 12.) „Zemdlely oči mé (hledíce) po řeči tvé, řkouce: Kdy potěšíš mne?“ (Žalm 118, 82), „Ježíši, buď mi Ježíšem,“ „Kdo mne odloučí od lásky Kristovy?“ (Řím. 8, 35), a podobně.

Výtečným prostředkem proti truchlivosti je časté svaté přijímání, neboť tento chléb nebeský posiluje srdce a obveseluje ducha.

Vyjevuj pokorně a věrně všecky city, nálady a nápady, které pocházejí z tvé truchlivosti, svému duchovnímu vůdci a zpovědníku; vyhledávej společnosti osob duchovního smýšlení a prodlévej a hovoř s nimi po všechnu tu dobu co nejčastěji. Konečně se poruč do rukou božích a chystej se snášeti trpělivě tuto skličující truchlivost jakožto spravedlivý trest za rozmanité marné veselí. A nikterak nepochybuj, nýbrž buď jista, že Bůh zkusí tě takto, potom tě zbaví tvého trápení.

XIII. O duchovních a citových potěšeních a kterak se v nich máme chovati.

Bůh dává tomuto světu bytí a trvání za ustavičného střídání rozmanitých zjevů, a tak se den vždy obrací v noc, jaro v léto, léto v podzim, podzim v zimu, a zima v jaro, a nikdy jeden den se nepodobá ve všem druhému dni. Míváme dni mlhavé, deštivé, větrné, parné: veliká to rozmanitost, z které pochází tomuto světu veliká krása. Stejně se děje člověku, jenž je podle starého rčení zdrobnělým světem; neboť nikdy nezůstává v témže stavu. A jeho život na tomto světě plyne jako voda, čeře se a vlně ve stálé rozmanitosti rozličných hnutí, která tu se pozdvihují nadějí, tu poklesají strachem, tu se zatáčejí nějakým potěšením na pravo, tu zase sklíčeností a zarmutkem na levo, a nikdy ani jeden den, ba ani jedna hodina nejsou ve všem podobny jinému dni ani jiné hodině.

Tím se nám dává veliké naučení; v tak veliké nestejnosti příhod jest nám snažiti se, abychom měli ustavičně a nezrušitelně stejné srdce. A ačkoliv všecky věci kolem nás kolotají a rozmanitě se mění, my musíme zůstávati stále nepohnutými v pohlížení na Boha, v tíhnutí k němu a v toužení po něm.

Nechať loď zaměří svůj běh kterýmkoli

směrem, nechať pluje na východ nebo na západ, na sever nebo na jih, a nechať ji jakýkoli vítr žene, magnetická střelka jejího kompasu vždycky bude mířiti ke krásné hvězdě polární. Nechať všecko se obrací líc na rub, a nedím toliko kolem nás, nýbrž v nás samých, to jest nechať duše naše je truchlivá, veselá, zakouší sladkosti, hořkosti, má pokoj, má neklid, je ve tmách, je v jasném světle, je čilá, jest omrzelá, zakouší pokušení, užívá odpočinku, je suchopárná, je rozněžnělá; nechať slunce do ní pere neb rosa ji občerstvuje, děj se co děj, stále a vždycky je třeba, aby hrot srdce našeho, náš duch, naše vyšší vůle, která jest naším kompasem, hleděla bez ustání a mířila ustavičně k milování Boha, svého stvořitele, svého spasitele, svého jediného a svrchovaného dobra: „Buď že jsme živi, buď že umíráme," praví apoštol, „Páně jsme." (Řím. 14, 8.) „Kdo nás odloučí od lásky Kristovy?" (Řím. 8, 35.) Ne, nic nás nikdy neodloučí od té lásky; ani soužení, ani úzkost, ani smrt, ani život, ani bolest přítomná, ani strach z příhod budoucích, ani úklady zlého ducha, ani vysokost duchovních potěšení, ani hlubokost zármutku, ani duchovní lahoda, ani suchopárnost nás nikdy nesmějí odloučiti od této svaté lásky, která je založena na Kristu Ježíši.

Toto neproměnitelné rozhodnutí, nikdy se

nespouštěti Boha ani sladké lásky jeho, jest naší duši jako závažím, které má udržovati ji ve svaté rovnováze v nestejnosti tolikerých rozličných hnutí, která v ní probuzuje povaha tohoto života. Neboť jako včely, když je vítr postihne v širém poli, berou do nožek nějaký kamínek, aby zachovávaly ve vzduchu rovnováhu a nebyly tak snadno unášeny vichřicí, tak duše naše obemknouc pevně svým rozhodnutím svatou a drahou lásku boží, zůstává stálou v nestálosti a střídání potěšení a zármutků, duchovních i časných, vnitřních i vnějších.

Ale mimo tuto obecnou nauku potřebujeme nějakých naučení zvláštních.

1. Pravím tedy, že zbožnost nezáleží v citové sladkosti, lahodě, potěšení a něžné náladě srdce našeho, z níž by pocházely vzdechy a slzy, a jež by nám dávala jakési příjemné uspokojení při některých duchovních cvičeních. Nikoliv, milá Filotheo, zbožnost a takovéto vnitřní rozpoložení nejsou jedna a táž věc, neboť je mnoho duší, které okoušívají takových milých nálad a vnitřního potěšení, a přes to přese všecko bývají plny velikých chyb, důkaz to, že nemají pravé lásky k Bohu, a docela již nemají pravé zbožnosti. Saul, honě a chtěje zabíti Davida, jenž před ním utekl na poušť Engaddi, vešel samoten do jeskyně, kde se David ukryl se

svými společníky. David, ačkoli několikráte měl příležitost zabíti jej, ušetřil jeho života a ani mu nechtěl nahnati strachu; proto ho nechal pokojně vyjíti z jeskyně a teprve potom naň zavolal, aby mu tím dokázal svou nevinnost a dokázal mu, že jej měl úplně ve své moci. Nuže, čeho tenkráte Saul opominul, aby ukázal, že jeho srdce jest vůči Davidovi obměkčeno? Nazýval jej svým synem, plakal hlasitě, chválil jej, uznával jeho šlechetnou mysl, prosil Boha za něj, předpovídal mu jeho budoucí velikost a doporučoval mu své potomky, které měl po sobě zůstaviti. Mohl-liž ukázati větší dojetí a větší laskavost? A přece nezměnil proto nikterak svého smýšlení a neustal dále pronásledovati Davida stejně krutě jako před tím. (1. Král. 24.) A tak bylo by lze najíti mnoho lidí, kteří rozjímajíce dobrotu boží a utrpení Spasitelovo, rozlítostňují se proto v srdci velice, takže vzdychají, prolévají slzy, vysílají k nebi modlitby a díků činění plné citu, takže by se jistě řeklo, že jejich srdce je proniknuto velikou zbožností; ale když dojde ke zkoušce, ukáže se, že jako rychlé deště, které za parného léta padají velikými kapkami na zemi, nevnikají do země a nevydávají užitku, leč že po nich rostou některé houby, tak slzy a rozlítostnění, které padají na srdce hříšné a do něho nevnikají, bývají mu zhola

neužitečny, neboť takoví nebozí lidé by se proto nevzdali ani halíře špatně nabytého a nezřekli by se ani jediné své hříšné náklonnosti a nestrpěli by sebe menší nepříjemnosti pro službu toho Spasitele, nad nímž plakali; takže dobrá hnutí, kterých zakoušejí, jsou jenom jako jakési duchovní houby, jež netoliko nejsou pravou zbožností, nýbrž často bývají velikou lstí ďáblovou, který dávaje duším ochutnávati malého jakéhosi potěšení, tím je spokojuje a jim vyhovuje, aby nehledaly pravdivější a důkladnější zbožnosti, která záleží v pevné, rozhodné, pohotové a činné vůli, vykonávati skutkem všecko, o čem člověk ví, že jest Bohu milo a příjemno.

Dítě bude lítostně plakati, vidouc, že lékař, pouštějící matce žilou, ji sekà lancetou do ruky, ale jestliže v téže chvíli jeho matka, pro niž pláče, bude na něm chtíti jablko nebo kornoutek cukroví, které ono drží v ruce, nebude jich chtíti pustiti. Taková bývá většina našich citových zbožností; když vidíme kopí probodávati srdce Ježíše Krista ukřižovaného, pláčeme lítostivě, a zajisté, Filotheo, sluší se plakati pro smrt a bolestné utrpení Otce a Spasitele našeho. Ale proč mu potom nedáváme úplně ochotně jablko, které držíme v rukou a o které nás úsilovně žádá, to jest srdce své, jediné jablko lásky,

kterého si tento náš milý Spasitel na nás žádá? Proč mu neobětujeme tolik drobných náklonností, zálib a choutek, které nám chce vytrhnouti z rukou, ale nemůže, protože nám jsou sladkou pochoutkou, které jsme více chtivi než žádostivi jeho nebeské milosti? Ach, naše přátelství s Bohem naším je s naší strany přátelstvím malých dětí, které bývá mazlivé a citové, ale slabé, rozmarné a neúčinné. Pobožnost tedy nezáleží v citech a náladách, které leckdy pocházívají z měkké a snadno vznětlivé povahy, přístupné všelikým dojmům, a často pocházejí od ďábla, který nás chce zaměstnávati takovými jalovými city, a proto rozněcuje naši obrazotvornost, aby nám vytvořovala představy, z nichž pak takové sladké citové nálady mají původ.

2. Ale přece někdy takové lahodné city a příjemné nálady bývají velmi dobré a užitečné, neboť vzbuzují v duši chuť duchovních věcí, posilují ducha a přidávají k ochotnosti naší zbožnosti jakousi svatou čilost a veselost, která činí naše skutky půvabnými a příjemnými i co do vnějšku. Cítě v sobě takovou chuť věcí duchovních, král David volá: „Ó, jak sladké jsou hrdlu mému řeči tvé (Hospodine), (sladčí) nad med ústům mým.“ (Žalm 118, 103.) A zajisté, sebe menší potěšení, jehož zakoušíme, oddávajíce se zbož-

nosti, více váží než všecky nejlepší zábavy tohoto světa. Mléko, které znamená projevy přízně nebeského Ženicha, je duši lepší, než nejvzácnější víno pozemských rozkoší; kdo ho okusil, má všeliké jiné potěšení za žluč a pelyněk. A jako ti, kteří drží v ústech bylinu zvanou „skytskou", okoušejí takové sladkosti, že necítí hladu ani žízně, tak ti, kterým Bůh daroval tuto nebeskou mannu vnitřních radostí a potěšení, nemohou ani si žádati ani vnímati potěšení světských, aspoň ne tak, aby v nich nalézali chuť a jim věnovali svou náklonnost. Toť jsou ty jakési malé předchuti nesmrtelných sladkostí, jež Bůh darovává duším, které ho hledají; toť jsou drobné jakési pochoutky, které dává svým malým dětem, aby je povzbudil; toť jsou kapky, kterých jim dává užívati, aby se posílilo jejich srdce; a někdy také bývají to jakési závdavky odplaty věčné. Vypravuje se, že Alexander Veliký, plavě se širým mořem, první objevil Arabii příjmím Šťastnou, a to tak, že cítě ve vzduchu lahodnou vůni, kterou vítr k němu zanášel, nabyl odvahy a povzbudil také své druhy plouti tím směrem; tak my okoušíváme na tomto moři smrtelného života vnitřních sladkostí a příjemných nálad, které nám bývají bezpečnou předzvěstí rozkoší vlasti nebeské, po které toužíme a do níž se ubíráme.

3. Ale řekneš mi: Když tedy bývají citová potěšení, která jsou dobrá a pocházejí od Boha, a přece zase bývají jiná neužitečná, nebezpečná a i záhubná, která pocházejí od přirozenosti neb i od zlého ducha, kterak je rozeznám a rozpoznám mezi dobrými neužitečná a špatná? Milá Filotheo, jest obecné naučení v příčině citů a vášní duše naší, že je máme rozpoznávati po jejich ovoci. Srdce, které má dobré náklonnosti a city, je dobré; a city a vášně jsou dobré, působí-li v nás dobré účinky a svaté skutky. Jestliže vnitřní sladkost, potěšení a citové dojetí nás činí pokornými, trpělivými, snášenlivými, laskavými a útrpnými vůči bližnímu, horlivějšími v mrtvení našich choutek a zlých náklonností, vytrvalejšími v našich pobožnostech, shovívavějšími a mírnějšími k těm, kteří nás mají poslouchati, prostějšími ve způsobu života: tenkráte, Filotheo, jistě pocházejí od Boha. Jestliže však vnitřní sladkosti jsou sladké jenom nám, ale jinak nás činí zvědavými, netrpělivými, nedůtklivými, svéhlavými, hrdými, domýšlivými, tvrdými k bližnímu, jestliže jsou příčinou, že se považujeme již bezmála za svaté, a proto se nechceme dáti vésti ani napomínati, není lze pochybovati, že jsou to lahody a potěchy nepravé a škodlivé. Dobrý strom nese toliko dobré ovoce.

4. Budeme-li zakoušeti takových vnitřních

potěšení a sladkostí, bude nám velice třeba pokořovati se před Bohem. Varujme se, abychom pro takové sladkosti o sobě neříkali: Ó, jak jsem již hodný! Nikoliv, Filotheo, neboť 1. jsou to dobré věci jakési, které nás nečiní lepšími. Řekl jsem již zajisté, že v tom pobožnost nezáleží. Proto říkejme: „O, jak dobrý jest Bůh těm, kteří doufají v něj, a duši, hledající jeho!“ Kdo má v ústech cukr, nemůže říkati, že má sladká ústa, ale ovšem může říci, že cukr je sladký. A ačkoli tato duchovní sladkost je velmi dobrá, a Bůh, jenž nám ji dává, je velmi dobrý, nenásleduje z toho, že je dobrý ten, kdo sladkost tu cítí. 2. Uznávejme, že jsme ještě malé děti, které potřebují mléka, a že Pán Bůh nám dává tyto cukrovinky, protože náš duch jest ještě slabounký a choulostivý, a proto potřebuje mlsků a lákadel, aby byl přiváben k milování Boha. 3. Ale potom, a mluvím obecně a o tom, co obyčejně bývá, přijímejme pokorně takové milosti a projevy přízně a važme si jich co nejvíce, netoliko proto, že opravdu samy v sobě jsou převzácny, nýbrž mnohem více proto, že ruka boží nám je klade do srdce, jako by činila matka, která chtíc navnaditi své dítě, kladla by mu do úst cukrovinky, kousek po kousku; a kdyby dítě mělo z toho rozum, více by si vážilo mazlení a lahodění mateřského, než sladkosti cukro-

vinek. A tak také veliká věc je zakoušeti vnitřní sladkosti, ale sladkost sladkostí jest uvažovati, že Bůh sám svou laskavou a mateřskou rukou nám ji klade do úst, to jest, do srdce, do duše, do mysli. 4. Když takto vnitřní sladkosti pokorně přijmeme, užívejme jich pečlivě podle úmyslu toho, jenž nám je dává. A proč asi Bůh nám dává takové sladkosti? Aby nás učinil vlídnými ke všem lidem a plnými lásky k němu. Matka dává dítěti cukrovinku, aby ji za to políbilo: líbejme tedy svého Spasitele, jenž nám dává tolik sladkostí. Ale líbati Spasitele znamená poslouchati ho, zachovávati jeho přikázání, činiti ve všem jeho vůli, následovati jeho přání, zkrátka objímati jej vroucně poslušností a věrností. Když se nám tedy dostane nějakého duchovního potěšení, ten den bude nám třeba býti bedlivějšími a pilnějšími toho, abychom činili dobře a se ponižovali. 5. Mimo to je třeba vzdávati se občas takových sladkostí, potěšení a milých nálad, odtrhovati od nich své srdce a prohlašovati, že ačkoli je pokorně přijímáme a je milujeme, protože Bůh nám je posílá, a protože nás zvou k jeho milování, přece nevyhledáváme jich samých, nýbrž Boha a jeho svaté lásky, ne potěšení, nýbrž Utěšitele, ne sladkostí, nýbrž svého sladkého Spasitele, ne sladkého vzrušení, nýbrž toho, jenž jest líbezností

nebe a země; a takto smýšlejíce a cítíce, máme se hotoviti zůstávati pevnými ve svaté lásce boží, bychomť po celý život neužili žádného vnitřního potěšení, a býti ochotni mluviti stejně na Kalvarii jako na hoře Tábor (Mat. 17, 4): „Pane, dobré jest mi býti s tebou, ať jsi na kříži, ať jsi ve slávě!“ 6. Konečně ti připomínám, kdyby se ti dostalo veliké hojnosti takových potěšení, sladkostí, lahodných nálad a slz, nebo kdyby se ti při tom přihodilo něco obzvláštního, abys to věrně oznámila svému duchovnímu vůdci, aby tě poučil, kterak si máš počínati a zachovávati pravou míru. Neboť je psáno: „Nalezl-lis med, jez, co ti potřebí jest.“ (Přísl. 25, 16.)

XIV. O duchovní vyprahlosti a pustotě.

Když se ti tedy, milá Filotheo, dostane duchovních potěšení, budeš si počínati, jak jsem právě pověděl. Ale taková krásná vnitřní pohoda nebude stálá, nýbrž někdy se ti přihodí, že budeš zbavena a prázdna všeho citu zbožnosti, že se ti bude zdáti, že tvá duše je neplodnou a zprahlou pouští, kde není cesty ani stezky, abys nalezla Boha, a není tam žádné vody milosti, která by ji svlažila, neboť taková jest její vyprahlost, že se zdá,

že z ní bude úhor, suchý jako trupel. Ach, duše, která se octne v takovém stavu, je hodna politování, a zvláště tenkráte, když takové trápení je prudké. Neboť tenkráte duše, následujíc Davida, krmí se slzami ve dne v noci, a ďábel zatím, chtěje ji přivésti k zoufalství, tisícerým ponoukáním se jí vysmívá a jí říká: Ó, ubožátko, kde je tvůj Bůh? Po které cestě ho najdeš? Kdo ti navrátí radost jeho svaté milosti?

Co si počneš, Filotheo, v takové době? Zkoumej pilně, odkud tvé trápení pochází. Často my sami býváme příčinou své vyprahlosti a duševní pustoty.

1. Jako matka odpírá cukr dítěti, které trpí nějakými hlísty, tak Bůh nás zbavuje vnitřních potěšení, když nám z nich pochází jakési ješitné zalíbení a trpíme hlísty domýšlivosti: „Dobréť mi jest, že jsi ponížil mne; prvé než jsem snížen byl, já jsem zavinil." (Žalm 118, 71, 67.)

2. Když zanedbáváme sbírati lahody a rozkoše lásky boží, když je čas jejich, Bůh je od nás vzdaluje, trestaje naši lenost. Izraelita, který nenasbíral manny za svítání, později, když vyšlo slunce, již nemohl ji sbírati, protože ji potom nalézal všecku rozplynulou.

3. Stává se, že si někdy rozmařile hovíme v pomíjejících potěšeních a smyslných pří-

jemnostech, jako posvátná nevěsta Písně Šalomounovy. (Pís. Šal. 5, 5.) Ženich duší našich tluče na dvéře našeho srdce a nabádá nás, abychom se opět oddali svým duchovním cvičením; ale my s ním smlouváme, protože jest nám těžko nechati svých marných libostí; proto Ženich pomíjí dveří našich a nechává nás v líném maření času. Když potom ho chceme hledati, bývá nám velmi těžko najíti jej, a toho jsme si zasloužili, protože jsme byli jeho lásce tak nevěrní a proradní, že jsme odpírali osvědčovati ji a následovali jsme lásky věcí světských. Ach, ano, duše: máš mouku egyptskou, nebudeš tedy míti manu nebeskou. Včelám se protiví všeliká vůně umělá; a líbezné rozkoše Ducha sv. se nedají spojovati s uměle strojenými rozkošemi tohoto světa.

4. Dvojakost a obmyslnost některých duší, když se zpovídají nebo se sdělují se svým vůdcem o své duševní stavy, také bývá příčinou suchopárnosti a pustoty duševní. Neboť když ty lžeš Duchu svatému, není div, že on ti odpírá svá utěšení; ty nechceš býti prostá a upřímná jako dítě, neokusíš tedy sladkých pochoutek malých dětí.

5. Přesytila jsi se světskými příjemnostmi, není tedy divno, jestliže ti nechutnají rozkoše duchovní. Sytým vrabcům, dí staré přísloví, zdají se třešně trpké. „Lačné nakrmil

dobrými věcmi," mluví nejsvětější Panna a Matka boží, „a bohaté pustil prázdné" (Luk. 1, 53); ti, kteří jsou bohati radostmi světskými, nejsou schopni radostí duchovních.

6. Jestliže jsi pečlivě uschovala užitek potěšení duchovních, která již jsi obdržela, dostane se ti opět jiných; neboť tomu, kdo má, bude přidáno, a tomu kdo nemá to, co mu bylo darováno, nýbrž svou vinou to ztratil, i to co nemá bude vzato (Luk. 19, 26), to jest bude zbaven milostí, které mu byly uschovány. Déšť zajisté občerstvuje a oživuje rostliny, které jsou zelené, ale které již uschly, těm i ten život, kterého již nemají, béře, protože od deště hnijí.

Pro rozmanité takové příčiny ztrácíváme potěšení zbožného života a upadáváme v suchopárnost, vyprahlost duchovní. Zpytujme tedy své svědomí, najdeme-li v sobě takové nedostatky. Ale pamatuj, Filotheo, že se takové zpytování nesmí díti s nepokojem a s přílišnou podrobností. Když tedy pilně a upřímně uvážíme své chování v této příčině, a najdeme, že příčina utrpení je v nás, sluší se poděkovati Bohu, protože choroba jest z půl vyléčena, když jest objevena její příčina. Jestliže naopak na sobě nenajdeš nic určitého, co by se zdálo zavdávati příčinu takové vyprahlosti, nezabývej se již zbytečným pátráním, nýbrž s veškerou prostotou,

již nic obzvláště nezkoumajíc, učiň co ti hned řeknu.

1. Pokoř se hluboce před Bohem, poznávajíc své nic a svou duchovní bídu. Ach Bože můj, co jsem, když jsem ponechána sama sobě? Nic jiného, Pane, než země vyprahlá, všecka popukaná, ukazující tím, jak velmi potřebuje vláhy nebeské, a zatím vítr ji rozvívá a rozptyluje v prach.

2. Vzývej Boha a pros ho o jeho radost: „Navrať mi radost spasení svého, Pane.“ (Ž. 50, 14.) „Otče můj, jest-li možné, ať odejde ode mne kalich tento.“ (Mat. 26, 39.) Odejdi, větre neplodný, jenž vysušuješ mou duši, a věj půvabný větérku potěšení, zavívej do zahrady mé, a dobré city a náklonnosti její budou vydávati líbeznou vůni.

3. Jdi ke svému zpovědníkovi, otevři mu dokonale své srdce, ukaž mu všecky záhyby své duše a přijmi naučení, která ti dá, s veškerou pokorou a prostotou. Neboť Bůh, jenž svrchovaně miluje poslušnost, často činívá užitečnými rady, které člověk od jiného přijímá, zvláště pak rady, které přijímá od vůdce duchovního, třeba by se jinak zdálo, že rady ty nezpůsobí velikého užitku. Tak Naamanovi syrskému učinil užitečnými vody jordánské, když se v nich podle nařízení Eliseova vykoupal, ačkoli podle lidského rozumu nebylo lze toho očekávati. (4 Král. 5, 14.)

4. Ale po všem, co řečeno, nic není tak užitečné, nic tak výborné, jako když člověk, trvaje v takové vyprahlosti a omrzelosti, neoddává se úpornému přání, aby byl z toho vysvobozen. Nepravím, že člověk nemá si naprosto přáti býti vysvobozen z takového duševního stavu; ale pravím, že se takovému přání nemá oddávati s jakousi úporností, nýbrž má se úplně odevzdati zvláštní prozřetelnosti boží, aby nás prostřed takového trní a takových přání užívala podle svých záměrů, jak a pokud se jí bude líbiti. Říkejme tedy Bohu v takovém čase: „Otče můj, jest-li možné, ať odejde ode mne kalich tento" (Mat. 26, 39); ale dodávejme s velikým srdcem: „Avšak ne má vůle, ale tvá buď." (Luk. 22, 42.) A v tom setrvávejme s klidem co možná největším. Neboť když nás Bůh uvidí svatě lhostejné k utrpení nebo vysvobození, potěší nás rozmanitými milostmi a projevy přízně, jako potěšil Abrahama tenkráte, když jej uviděl odhodlaného zbaviti se syna svého Izáka. Bohu stačilo, že jej viděl v tomto naprostém oddání se vůli boží a potěšil ho rozkošným viděním a převzácným požehnáním. Ve všelikém tedy utrpení, buď tělesném, buď duchovním, a ve všeliké roztržitosti nebo v odnětí citelné zbožnosti, kdykoli se nám přihodí, máme mluviti z celého srdce svého a s nejhlubší odevzdaností: „Ho-

spodin dal mi potěšení, Hospodin mi je vzal; buď jméno Hospodinovo požehnáno." (Job 1, 21.) Neboť když budeme setrvávati v takové pokoře, Bůh nám vrátí rozkošné důkazy své přízně; jako učinil Jobovi, který mluvil taková slova vytrvale ve vší své opuštěnosti.

5. Konečně Filotheo, ve vší své vyprahlosti a vnitřní prázdnotě netraťme mysli, nýbrž trpělivě očekávejme, že útěcha se vrátí a jděme stále svou cestou, nezanechávajíce žádných svých zbožných úkonů, nýbrž možnoli, rozmnožujíce své dobré skutky. A když nemůžeme Ženichovi duší našich podávati ovoce sladce zavařené, podávejme mu sušené, neboť jemu je to úplně lhostejno, jen když srdce, jež mu to obětuje, je nezvratně odhodláno vždy jej milovati. Když jaro jest krásné, včely snášívají mnoho medu a mívají méně plodu, protože za příznivého počasí se tolik věnují své práci na květech, že zapomínají na rozmnožování svých larv. Ale když jest jaro nevlídné a deštivé, tenkráte více pracují o svém plodu než o snášení medu, protože nemohouce vyletovati na medování, obracejí se horlivěji k rozmnožování a pěstování svého rodu. Přihází se, milá Filotheo, že duše, když vidí, že užívá pěkného počasí vnitřních útěch, věnuje se jim tolik a shromažďuje si je a ssaje sladkost je-

jich tak velmi, že prostřed hojnosti svých sladkých rozkoší konává mnohem méně dobrých skutků; a naopak, uprostřed opuštěnosti a vyprahlosti duchovní, touž měrou, kterou se cítí zbavenu příjemných citů a nálad pocházejících ze zbožnosti, rozmnožuje úkony zbožnosti skutečně pravé, a rodí ve svém nitru hojné a pravé ctnosti, trpělivost, pokoru, nedbání sebe, odříkání a zapírání vlastní lásky.

Velice tedy se mýlí mnozí lidé a zvláště ženy, když se domnívají, že služba, kterou Bohu prokazujeme bez vnitřní libosti, bez příjemných citů a něžných nálad, je božské Velebnosti méně příjemna. Je právě naopak; naše skutky jsou jako růže, které jsou sice půvabnější, když jsou čerstvé, ale voní lépe a mají větší sílu, když jsou suché. Podobně, ačkoli skutky konané se srdcem něžně dojatým, bývají příjemnější nám, nám, pravím, kteří hledíme jen ke své vlastní rozkoši, přece, když jsou konány prostřed vyprahlosti a nechutenství, mají větší vůni a větší cenu před Bohem. Ano, milá Filotheo, v době duševní vyprahlosti naše vůle nás vodí ke službě boží jako násilím; ale právě proto musí býti statečnější a vytrvalejší než v dobách citového rozněžnění. Není příliš velikou zásluhou sloužiti svému panovníkovi prostřed dvorních zábav a za lahodného času

pokoje; ale sloužiti mu v drsných dobách válečných, prostřed zmatků a protivenství, to jest pravou známkou vytrvalosti a věrnosti. Blahoslavená Angela z Foligna praví, že ta modlitba je Bohu nejpříjemnější, kterou konáme násilím a z donucení, to jest kterou konáme, nikoli pro zalíbení, které v ní máme, nebo z náchylnosti k modlitbě, nýbrž jediné proto, abychom se líbili Bohu, a dáváme se do ní jako proti své vůli, a mocí a násilně přemáháme nechuť a suchopárnost, kterou v modlitbě nalézáme. Totéž pravím o všelikých dobrých úkonech, neboť čím více protivenství ať vnějšího ať vnitřního nalézáme, když je konáme, tím větší jest jejich cena a zásluha u Boha. Čím méně našeho osobního zájmu je ve snaze o ctnost, tím čistějším jasem se v té snaze zastkvívá láska; dítě snadno líbá matku, jež mu dává cukr, ale je znamením, že ji velice miluje, jestliže ji líbá i tenkráte, když mu podala pelyňku nebo hořce.

XV. Co bylo řečeno, potvrzuje a vysvětluje se znamenitým příkladem.

Ale abych toto naučení lépe objasnil a více ozřejmil, položím zde výborný příběh ze života sv. Bernarda, jak jsem jej nalezl

u jednoho učeného a soudného spisovatele. Praví tedy takto: Jest obyčejnou věcí skoro při všech lidech, kteří počínají sloužiti Bohu a ještě nezakusili proměn duchovního života a odnětí některých milostí, že když pozbudou libosti náladové zbožnosti a příjemného světla, které je zve, aby chvátali po cestě boží, tenkráte najednou ztrácejí dech a upadají v malomyslnost a truchlivost. Lidé znalí věcí duchovních odůvodňují to tím, že rozumová přirozenost, jaká je vlastní také člověku, nemůže dlouho zůstávati o hladu a beze vší rozkoše nebeské nebo pozemské. Nuže jako duše, povznesené nad sebe samy okoušením vznešenějších radostí, snadno se odříkají věcí viditelných, tak zase, když dopuštěním božím bývají zbaveny duchovní sladkosti, cítíce se také prázdny všeho potěšení tělesného a nejsouce ještě zvyklé očekávati trpělivě návratu pravého slunce, tenkráte jakoby nebyly ani na nebi ani na zemi, a jakoby byly pochovány ve věčné noci a temnotě, a jsouce podobny malým dětem, které byly právě odstaveny a vzaty od prsu, chřadnou a pláčí a bývají proto mrzuté a obtížné, a nejvíce sobě samy. Toto se tedy přihodilo na cestě, o níž se v životě sv. Bernarda na onom místě vypravuje, jednomu z jeho společníků, Bohumírovi z Peronnu, který od nedávna se zasvětil službě boží.

Tento tedy, znenadání se cítě úplně sprahlým, a jsa zbaven všeho potěšení a pln vnitřních mrákot, počal si vzpomínati na své světské přátele, na rodiče, na statky, jež opustil, což vše mu způsobilo tak prudké pokušení, že ho nemohl ve svém chování utajiti. Toho si povšiml jeden z jeho nejdůvěrnějších druhů a dav se s ním opatrně do laskavého hovoru, potají mu řekl: „Co se stalo, Bohumíre, že proti svému zvyku jsi najednou tak zamyšlen a truchliv?“ A Bohumír, hluboce si povzdychnuv, odpověděl mu: „Ach, bratře, co živ již nebudu vesel.“ Onen, maje s ním pro ta slova útrpnost, v bratrské horlivosti šel a oznámil to společnému otci, svatému Bernardovi, který, vida nebezpečenství, vešel do sousedního kostela, aby se modlil za něj k Bohu; a Bohumír, přemožen jsa truchlivostí, položil hlavu na kámen a usnul. Ale po nějakém čase oba povstali, ten od modlitby a obdržev žádoucí milost, a ten ze spaní, s tváří tak usměvavou a jasnou, že jeho dobrý přítel, divě se tak veliké a náhlé změně, nemohl se zdržeti, aby mu neučinil vlídné výtky pro to, co nedávno před tím mu odpověděl. A Bohumír mu odvětil: „Jestliže jsem ti před tím řekl, že již nikdy nebudu veselý, nyní tě ujišťuji, že již nikdy nebudu smutný.“

Takový průběh mělo pokušení tohoto zbož-

ného člověka. Ale pozoruj, Filotheo, v tomto vypravování:

1. Že Bůh obyčejně dává jakousi předchuť radostí nebeských duším, které se dávají do jeho služeb, aby je odvrátil od rozkoší pozemských a povzbudil je následovati lásky boží, počínaje si jako matka, která medem vábí a přitahuje svého synáčka k prsu.

2. Že Pán Bůh takovým způsobem podle svého moudrého řízení nám někdy béře mléko a med duchovních potěšení, abychom se naučili jísti suchý a podstatnější chléb statečné pobožnosti, kterou osvědčujeme přes všecku nechuť a přes všecka pokušení.

3. Že leckdy uprostřed vyprahlosti a opuštěnosti povstávají veliké bouře a že tenkráte jest potřebí statečně a vytrvale přemáhati pokušení, neboť nepocházejí od Boha, ale potřebí je trpělivě snášeti vyprahlost, protože Bůh ji nařídil pro naše cvičení.

4. Že nikdy nesmíme ztráceti mysli uprostřed vnitřní omrzelosti, ani mluviti jako onen Bohumír „již nikdy nebudu veselý“, neboť za noci máme očekávati světla; a naopak za sebe krásnějšího duchovního počasí nesmíme říkati „již nikdy nebudu omrzelý“. Nikoliv — neboť jak praví moudrý muž v Písmě svatém, „v den dobrých věcí nezapomínej na zlé“. (Sirach 11, 27.) V protivenstvích musíme doufati, a ve štěstí mu-

síme se báti; a v tom i v tom životním postavení je třeba se pokořovati.

5. Že svrchovaně výborným prostředkem jest vyjeviti svůj žalostný stav některému duchovnímu příteli, který nám může poskytnouti nějaké úlevy.

Konečně jakožto na závěrek tohoto naučení, které je nutné, podotýkám, že jako ve všech věcech, tak také v těchto náš dobrotivý Pán Bůh a náš nepřítel mají protivné snahy, neboť Bůh náš chce takovými útrapami přivésti k veliké čistotě srdce, k úplnému zřeknutí vlastních zájmů v tom, co se týká jeho služby a k dokonalému vyzutí ze sebe samých; ale zlý duch vší svou prací míří k tomu, aby nás připravil o všecku statečnost, aby nás obrátil k radostem smyslovým a nás konečně učinil obtížné sobě samým i jiným, aby svatá zbožnost takovým způsobem přišla ve zlehčení a špatnou pověst. A budeš-li zachovávati naučení, která jsem ti dal, rozmnožíš velice svou dokonalost přijímáním a snášením těchto vnitřních útrap, o nichž ještě řeknu několik slov prve nežli skončím. Někdy vnitřní omrzelost, vyprahlost a pustota pocházívají od ochablosti tělesné, jako na příklad, když člověk pro přílišné bdění, pro přílišnou práci a přílišné postění cítí velikou únavu, ospalost, zmalátnělost a jiné podobné slabosti, které arci

závisí na těle, ale přece pro těsný svazek ducha s tělem také obtěžují duši. Za takových tedy okolností vždycky třeba pamatovati, abychom činili některé úkony ctnosti jako vrcholkem svého ducha a své vyšší vůle. Neboť ačkoliv se zdá, že všecka naše duše spí a je zachvácena ospalostí a únavou, přes to přese všecko úkony našeho ducha nepřestávají býti velmi příjemny Bohu, a my v takovém čase můžeme mluviti jako posvátná Nevěsta: „Já spím, ale srdce mé bdí." (Pís. Šal. 5, 2.) A jako jsem řekl svrchu, jestliže pracovati takovým způsobem jest méně příjemno, je v tom více zásluhy a ctnosti. Ale za takových okolností pomáhá posíliti tělo nějakým dovoleným veselím a občerstvením. Tak sv. František nařizoval svým řeholníkům, aby se mírnili ve svých pracích, aby neschvátili horlivost ducha.

A že mluvím o tomto slavném otci, jednou jej napadla a nepokojila tak přílišná duševní truchlivost, že se nemohl přemoci, aby jí neukazoval na venek; neboť když chtěl hovořiti se svými řeholníky, nebylo mu to možno; jestliže se jich vzdaloval, bylo mu hůře; půst a moření těla jej schvacovaly, a v modlitbě nenalézal žádné úlevy. Dvě léta trval v takovém stavu, takže se mu zdálo, že Bůh jej úplně opustil. Ale když pokorně snesl tuto prudkou bouři, konečně mu

Spasitel v jednom okamžení opět daroval blahý klid. Tento příběh nás učí, že i největší služebníci boží bývají podrobeni těmto otřesům, a že nejmenší jeho služebníci se nesmějí diviti, jestliže jich někdy zakoušejí.

Pátá část Navedení,

obsahující cvičení a naučení, která hledí k obnovení duše a jejímu utvrzení ve zbožnosti.

I. Že je potřebí každý rok obnovovati dobrá předsevzetí jakýmisi cvičeními.

První bod těchto cvičení záleží v tom, aby člověk dobře poznal, jak jsou důležita. Naše lidská přirozenost snadno zanedbává svých dobrých citů a náklonností, a to pro křehkost a špatné náklonnosti našeho těla, které obtěžuje duši a vždy ji táhne dlů, jestliže se dobrým rozhodnutím nevyzdvihuje do výše; tak ptáci hned poklesají k zemi, jestliže znova a znova nemáchají a nebijí křídly, aby se udržovali v letu. Pro tu příčinu, milá Filotheo, je ti potřebí, abys velmi často obnovovala a opakovala dobrá předsevzetí, která jsi učinila, že chceš sloužiti Bohu, neboť je se báti, že nečiníc toho, upadla bys do svého dřívějšího stavu nebo spíše do stavu

mnohem horšího. Neboť duchovní pády mívají tu vlastnost, že nás uvrhují vždy hlouběji než kde jsme byli prvé, nežli jsme vystoupili do výše zbožnosti. Není hodin, a kdyby byly sebe lepší, aby nebylo třeba natahovati je dvakráte za den, ráno a večer; a pak, mimo to, je třeba aspoň jednou za rok je úplně rozebrati, vyčistiti kolečka ode rzi, která se snad na nich usadila, opraviti opotřebovaná a usaditi vyviklaná. Podobně kdo opravdu pečuje o své srdce, musí je natahovati v Bohu večer a ráno cvičeními, která jsou svrchu naznačena; mimo to musí občas pozorovati jeho stav, napravovati je a znova zřizovati; a konečně aspoň jednou za rok musí je rozebrati a prohlédnouti si podrobně všechny jeho částky, to jest, všecky jeho city a vášně, aby opravil všecky chyby, které snad při nich najde. A jako hodinář maže kolečka a čípky a hřidélky hodinové nějakým dobrým olejem, aby šly tiše a zlehka a nerezivěly, tak zbožná osoba, když takto rozebere své srdce, aby je dobře obnovila, potom je má namazati svátostmi pokání a Těla Kristova. Takovým zbožným cvičením tvé síly, které časem ochably, se osvěží, tvé srdce se opět rozehřeje, tvá dobrá předsevzetí se opět zazelenají, a ctnosti tvého srdce zase rozkvetou.

Staří křesťané dělávali toto pečlivě ve vý-

roční den křtu Páně, v který, jak praví sv. Řehoř, biskup nazianzský, obnovovali sliby a vyznání, které se činí v této svátosti. Čiňme tak také my, milá Filotheo, rádi se k tomu odhodlávajíce a s veškerou vážností se tím zabývajíce.

Když tedy zvolíš podle rady svého duchovního otce příhodný čas, uchyl se trochu více než obyčejně do samoty duchovní i skutečné a konej jedno nebo dvě neb i tři rozjímání o bodech, které hned naznačím, tím způsobem, který jsem ti ukázal ve druhé části.

II. Úvahy o milosti, kterou nám Bůh prokazuje, když nás povolává ke své službě, při čemž se přihlíží k prohlášení učiněnému svrchu.

Uvažuj body svého prohlášení (I. část, XX. kapitola). První, že jsi na vždy opustila a zavrhla každý hřích smrtelný, a na věky s odporem a hrůzou se ho odřekla. Druhý, že jsi oddala a zasvětila svou duši, své srdce, své tělo i se vším, co s nimi souvisí, lásce a službě boží. Třetí, kdyby se ti přihodilo upadnouti do nějakého hříchu, že hned z něho povstaneš pomocí milosti boží. Zdaž to nejsou krásná, spravedlivá, důstojná a u-

šlechtilá předsevzetí? Přemýšlej dobře ve své duši, jak prohlášení, které jsi učinila, je svaté, rozumné a žádoucí.

2. Uvažuj, komu jsi učinila toto prohlášení, Bohu totiž. Jestliže slovo, dané po zralém uvážení lidem, nás přísně váže, oč více slovo, které jsme dali Bohu? „Hospodine," tak mluví David v žalmech, „k tobě mluvilo srdce mé; vyneslo srdce mé slovo dobré; nikdy nezapomenu na ně".

3. Uvažuj, před kým jsi je učinila, před tváří totiž všeho dvora nebeského. Nejsvětější Panna, sv. Josef, tvůj anděl strážný, všechny ony blahoslavené zástupy patřily na tebe a z jejich úst vycházely povzdechy radosti a schválení, když slyšely tvá slova. Patřily na tebe očima plnýma nevýslovné lásky, jak jsi klečela u nohou Spasitelových a posvěcovala své srdce jeho službě. Nebeský Jerusalem radoval se z té příčiny obzvláště radostí, a nyní bude konati památku oné radosti, jestliže ochotným srdcem obnovíš své tehdejší rozhodnutí.

4. Uvažuj, co tě přivedlo k onomu tvému prohlášení. Ach, jak laskavý a milostivý byl Bůh toho času k tobě! Vyznej podle pravdy, nebyla-lis přitažena sladkým vábením Ducha svatého? Provazy, jimiž Bůh přitáhl tvou lodičku do tohoto spasitelného přístavu, zdaliž to nebyla dobrotivost a láska? Zdaliž tě ne-

vábil svým božským medem ve svátostech, v četbě, v modlitbě? Ach, drahá Filotheo, ty jsi spala, a Bůh bděl nad tebou a myslel o tvém srdci myšlenky pokoje (Jerem. 18, 12), rozjímal o tobě rozjímání lásky.

5. Uvažuj, kdy ti Bůh vnukl ta veliká rozhodnutí; bylot to v květu tvého života. Jaké to štěstí naučiti se tak brzy tomu, co nemůžeme uměti než příliš pozdě! Svatý Augustin, obdržev vnuknutí ke svému obrácení ve věku třiceti let, volá: „Ó dávná kráso, jak pozdě jsem tě poznal! Běda, viděl jsem tě, a nepozoroval jsem tebe!“ A ty bys dobře mohla říci: Ó dávná sladkosti, proč jsem tě neokoušela dříve? Ach, nezasluhovala jsi toho ještě tenkráte; ale nyní, vděčně uznávajíc, jak velikou milost Bůh ti prokázal, když za tvé mladosti tě přitáhl k sobě, mluv s Davidem: „Bože, učil's mne od mladosti mé, a až dosavad vypravovati budu divy tvé.“ (Žalm 70, 19.) A stalo-li se to v stáří tvém, ó Filotheo, jaká to milost, že po tolika letech špatně užitých Bůh tě povolal prve než umřeš, a zastavil běh tvé duchovní bídy, který kdyby ještě nějaký čas byl potrval, byl by tě přivedl do věčného neštěstí.

6. Uvažuj účinky tohoto povolání. Myslím, že najdeš na sobě dobré změny, přirovnávajíc dřívější svůj duševní stav k nynějšímu. Či nepokládáš si za štěstí, že umíš skrze mo-

dlitbu mluviti s Bohem? Že jsi náchylna milovati jej? Že jsi utišila a uklidnila mnoho vášní, které tě nepokojívaly? Že jsi se uvarovala mnoha hříchů a těžkostí svědomí? A konečně, že's mnohem častěji než dříve přijímala tělo Páně, spojujíc se tak se svrchovaným zdrojem věčných milostí? Ó, jak veliké to milosti! Musíš je, Filotheo, vážiti vahou svatyně boží; sama pravice boží učinila na tobě tyto věci. „Pravice Hospodinova," dí David, „způsobila tu moc: pravice Hospodinova vyvýšila mne. Neumruť, ale živ budu: a vypravovati budu skutky Hospodinovy." (Žalm 117, 16, 17.)

Po všech takových úvahách, které, jak vidíš, dávají příležitost ke množství dobrých citů, třeba činiti prostě závěrek vzdáváním díků a horlivou modlitbou za to, abys dobře využila této obnovy. Potom pokorně a s velikou důvěrou v Boha jdi po svém zaměstnání, ponechávajíc si činiti pevná rozhodnutí až po druhém bodu tohoto cvičení.

III. O zpytování naší duše, kterak prospěla zbožným životem.

Druhý bod tohoto cvičení je trochu delší, pročež to pravím, že není nutno, abys jej propracovala celý najednou, nýbrž na několi-

krát, jako na př. zabývajíc se nejprvé tím, co se týká tvého chování k Bohu; potom tím, co se týká tebe samé; dále tím, co hledí k bližnímu; naposledy uvažováním svých vášní. Není nutno ani žádoucno, abys úvahy ty činila klečmo, leč na začátku a na konci, který obsahuje vzbuzování citů. Druhými body svého zpytování se můžeš užitečně zaměstnávati chodíc po pokoji a ještě užitečněji na loži, při čemž ovšem předpokládám, že zatím neusneš a budeš dobře bdělá; ale v tomto případě je třeba přečísti si dříve pozorně body. Nutno však jest, abys byla s tímto druhým bodem hotova nejdéle aspoň za tři dni a dvě noci, obracejíc na to každý den a každou noc nějakou chvíli, to jest nějaký čas, jak ti bude možno. Neboť kdyby se toto cvičení konalo v dobách velmi od sebe vzdálených, ztrácelo by sílu a způsobovalo by dojmy velmi slabé. Po každém bodě zpytování si poznamenáš, čím jsi chybila, které nedostatky jsi na sobě našla a které hlavní nezřízenosti jsi na sobě znamenala, aby ses z nich vyzpovídala a obdržela radu, a abys učinila určitá rozhodnutí a posílila svou vůli. Ačkoli pak ve dnech, kdy budeš konati toto cvičení, není třeba, aby ses úplně zdržovala styků s lidmi, přece trochu je toho potřebí, zvláště k večeru, aby ses mohla dříve odebrati na lože a užiti odpočinku tělesného i duševní-

ho, jenž jest nutný k prospěšnému uvažování. Za dne pak musíš obraceti se hojnými vzdechy k Bohu, k nejsvětější Panně, k andělu strážnému a ke všemu dvorstvu nebeskému. Třeba také, aby všecko se dálo se srdcem plným lásky k Bohu a k dokonalosti své duše. Abys tedy toto zpytování dobře započala:

1. Představ si živě, že Bůh je ti přítomen.

2. Vzývej Ducha svatého, prosíc ho o světlo a jasný zrak, abys mohla dobře sebe poznati, jako sv. Augustin, jenž volal před Bohem v duchu pokory: „Pane, kéž znám tebe a kéž znám sebe!“ A jako sv. František, jenž se tázal Boha, řka: „Kdo jsi ty a kdo jsem já?“ Prohlaš také, že nechceš znamenati svého duchovního prospěchu, aby ses z něho radovala v sobě, ale aby ses radovala v Bohu; ani proto, aby ses jím sama honosila, nýbrž aby ses honosila v Bohu a jemu za něj děkovala.

Prohlašuj, že jestliže shledáš, jakož myslíš, že jsi učinila malý prospěch, nebo že jsi dokonce popošla nazpátek, nebudeš proto nikterak ztráceti mysli ani ochabovati ve své horlivosti ani se oddávati skleslosti a zbabělosti, nýbrž naopak že se chceš více povzbuzovati a rozohňovati, pokořovati se a napraviti své chyby s pomocí milosti boží.

Když učiníš toto, potom mírně a pokojně

uvažuj, kterak jsi se až po tento čas chovala k Bohu, k bližnímu a v příčině sebe samé.

IV. Zpytování našeho duševního stavu, pokud hledí k Bohu.

Jak smýšlí tvé srdce v příčině hříchu smrtelného? Jsi pevně rozhodnuta nikdy se ho nedopustiti, děj se co děj? A setrvala jsi v tomto rozhodnutí ode dne svého prohlášení až dosud? V tomto rozhodnutí záleží základ duchovního života.

1. Jak smýšlí tvé srdce v příčině přikázání božích? Uznáváš je za dobrá, lahodná a příjemná? Ó, má dcero, kdo má dobrou chuť a zdravý žaludek, libuje si v dobrých pokrmech a odmítá špatné.

2. Jak smýšlí tvé srdce v příčině hříchu všedního? Není možné, nedopustiti se někdy některého; ale nemáš k některé chybě zvláštní jakousi příchylnost, nebo dokonce, a to by bylo mnohem horší, nemáš v ní zalíbení a nemiluješ jí?

3. Jaké je tvé srdce v příčině duchovních cvičení? Jsou ti milá? Vážíš si jich? Nejsou ti nepříjemná? Nemrzí tě? Ke kterým cítíš větší nebo menší náklonnost? A pokud jde o to, abys slýchala slovo boží, je čítala, o něm hovořila a rozjímala, abys vysílala vzde-

chy k Bohu, zpovídala se, prosila o duchovní naučení, připravovala se na sv. přijímání, krotila svá hnutí — je ve všech těch věcech něco, co snad je tvému srdci odporno? A najdeš-li něco, k čemu tvé srdce má menší náklonnost, zpytuj, odkud pochází taková nechuť, jaká jest její příčina.

4. Jaké je tvé srdce k Bohu samému? Vzpomíná si rádo na Boha? Je mu milo mysliti naň? „Vzpomínal jsem na Boha," dí David, „a kochal jsem se." (Žalm 76, 4.) Cítíš ve svém srdci jakousi snadnost milovati jej a jakousi zálibu v zakoušení té lásky? Je tvému srdci potěšením mysliti na boží nesmírnost, dobrotu, vlídnost? A jestliže se ti přihodí vzpomenouti na Boha prostřed zaměstnání a marných věcí světských, nachází ta vzpomínka u tebe místo? Zabírá tvé srdce? Zdá se ti, že tvé srdce se po ní obrací a jaksi jí jde vstříc? Jistě bývají duše takového rázu.

5. Jestliže se ženě vrací manžel z daleka, jakmile žena ta zpozoruje, že se navrací a zaslechne jeho hlas, třeba byla všecka velmi zaměstnána a zdržována nějakou nutnou věcí, přece její srdce nedá se zdržovati, nýbrž nechává všech jiných myšlenek a myslí na manžela, jenž právě přišel. Stejně se děje duším, jež opravdu milují Boha: byť byly sebe více zaměstnány, jakmile se přibližuje

vzpomínka na Boha, pouštějí s mysli vše ostatní pro radost, že se navrátila ta drahá vzpomínka. A to jest velmi dobré znamení.

6. Jaké je tvé srdce vůči Ježíši Kristu, Bohu a člověku? Je ti milo bývati u něho? Včely rády prodlévají u svého medu, a vosy u věcí hnijících. Podobně dobré duše rády se zabývají Ježíšem Kristem a mají k němu lásku svrchovaně něžnou; ale duše špatné libují si v marnostech.

7. Jaké je tvé srdce vůči nejsvětější Panně, vůči svatým božím a tvému andělu strážnému? Miluješ je upřímně? Máš velikou důvěru v jejich dobrotu? Máš ráda jejich obrazy, jejich životy, jejich chvály?

8. Co se týče tvého jazyka, jak mluvíváš o Bohu? Je ti milo mluviti o něm dobře podle svého postavení a své schopnosti? Zpíváš ráda pobožné písně?

9. Co se týče skutků, přemýšlej, dbáš-li o viditelnou slávu boží a o to, abys něco činila k jeho cti; neboť kdo miluje Boha, také miluje ozdobu domu jeho.

Vzpomínej si, zdali jsi zanechala pro Boha nějaké náklonnosti nebo odřekla se nějaké věci, neboť je dobré znamení lásky zbaviti se něčeho pro toho, koho člověk miluje. Co jsi tedy opustila až dosud z lásky k Bohu?

V. Zpytování duševního stavu v příčině sebe samých.

1. Kterak miluješ sama sebe? Nemiluješ se příliš pro tento svět? Jestliže ano, tenkráte budeš si přáti, abys zůstávala stále zde a budeš velmi starostlivě pečovati, abys ubezpečila své věci na tomto světě. Ale jestliže se miluješ pro nebe, tenkráte si budeš žádati, neb aspoň budeš snadno odhodlána odejíti s tohoto světa, kdykoli se Pánu Bohu bude líbiti.

2. Zachováváš náležitý pořádek v milování sebe samé? Neboť nic jiného není naší zkázou než nezřízené milování sebe samých. Nuže, láska dobře spořádaná chce, abychom duši milovali více než tělo, abychom o získávání ctností pečovali více než o cokoli jiné, abychom více vážili slávu nebeskou než čest pozemskou a pomíjející. Srdce dobře spořádané říká samo v sobě častěji „Co řeknou andělé, budu-li mysliti na takovou věc?“ nežli „Co tomu řeknou lidé?“

3. Kterak miluješ své srdce? Nemrzí tě sloužiti mu, když je nemocno? Ach, jsi mu povinna takovou péčí a máš mu pomáhati a hledati mu pomoci, když jeho vášně je trápí, a pro tu věc máš nechati všeho jiného.

4. Zač se pokládáš před Bohem? Zajisté za nic. Ale není velikou pokorou, když se

moucha pokládá za nic proti hoře, ani když kapka vody se uznává jako za nic proti moři nebo jiskérka za nic proti slunci. Nuže, pokora záleží v tom, abychom se nepokládali za lepší než jiní a abychom nechtěli býti pokládáni za lepší než jiní. Jaké je tvé smýšlení v té příčině?

5. Co se týče tvého jazyka, nechlubíváš se tak neb onak? Nelichotíváš si, když mluvíš o sobě?

6. Co se týče skutků, neoddáváš se zábavám, které se příčí tvému zdraví? Myslím tím zábavy marné, neužitečné, přílišné bdění bez příčiny a jiné věci podobné.

VI. Zpytování stavu našeho srdce vůči bližnímu.

Jistě se náleží milovati svého manžela, svou manželku, láskou vlídnou a pokojnou, silnou a ustavičnou, a to především proto, že Bůh to chce a poroučí. Pravím totéž o dětech a blízkých příbuzných, a také o přátelích podle míry blízkosti jejich.

Ale, abych mluvil vůbec, jak se chová tvé srdce k bližnímu? Miluješ jej srdečně a z lásky k Bohu? Abys to dobře rozpoznala, představ si živě některé lidi nepřívětivé a mrzuté; neboť na takových lidech se uka-

zuje láska k Bohu a mnohem více ještě na těch, kteří nám ubližují slovy nebo skutky. Zpytuj dobře, nemá-li tvé srdce nic proti nim, a velmi-li se ti příčí milovati je.

Nejsi náchylna mluviti zle o jiných, zvláště o těch, kteří tě nemají rádi? Nečiníváš bližnímu zlého, ať přímo ať nepřímo? Jsi-li trochu rozumna, snadno si to uvědomíš.

VII. Zpytování v příčině citů naší duše.

Šířil jsem se poněkud o těchto bodech a to proto, že v jejich zpytování záleží známost duchovního prospěchu, který člověk učinil; neboť zpytování svědomí v příčině hříchů samých týká se zpovědi těch lidí, kteří nepomýšlejí na to, aby prospívali duchovním životem.

Nicméně je zároveň třeba zpytovati se v příčině jednotlivých článků zcela mírně a pozorovati, jaký byl stav našeho srdce vzhledeem k nim ode dne našeho rozhodnutí a kterých značných chyb jsme se po té které stránce dopustili.

Ale aby se to zkrátilo, třeba se omeziti zkoumáním našich vášní; a je-li nám příliš obtížno pouštěti se do takových podrobností jak bylo řečeno, můžeme prostě zpytovati, jací jsme byli a jak jsme se chovali:

V milování Boha, sebe, bližního;

v nenávisti hříchů, které jsou na nás, hříchů, které jsou na bližním; neboť máme si žádati, aby ty i ty byly odklizeny;

v žádostech, buďto že se týkají statků časných, buďto že rozkoší, buďto že předností a poct;

v bázni, pokud se týká nebezpečenství, že bychom zhřešili, a ztráty statků tohoto světa; této se báváme příliš, onoho ne dosti;

v naději, která snad se příliš obracívá ke světu a ke tvorům, a málo k Bohu a věcem věčným;

v truchlivosti, která snad bývá přílišná a to pro marné věci;

v radosti, která snad také bývá přílišná, a to pro věci nehodné.

Jaké náklonnosti poutají konečně naše srdce? Jaké vášně jím vládnou? Po které stránce nejvíce uběhlo v nějakou nezřízenost?

Po vášních naší duše se totiž poznává její stav, když je po řadě ohledáváme jako kdo hraje na loutnu, dotýká se všech strun, aby uvedl v soulad ty, které nalézá nesouzvučné, a ty natahuje, ty zase popouští. Tak my, když ohledáme lásku, nenávist, žádosti, bázeň, naději, truchlivost a radost své duše, jestliže shledáme, že jsou špatně sladěny k písni, kterou chceme hráti, a to je čest a sláva boží,

budeme moci uvésti je v soulad s pomocí milosti boží a podle rady svého duchovního vůdce.

VIII. Jaké city třeba vzbuzovati po tomto zpytování.

Když klidně uvážíš každý bod tohoto zpytování své duše a uvidíš, jaká jsi v té které příčině, potom budeš vzbuzovati tyto city:

Děkuj Bohu za zlepšení, které snad na sobě najdeš, počínajíc ode dne svého rozhodnutí, a vyznávej, že jenom jeho milosrdenství to v tobě a pro tebe způsobilo.

Pokoř se hluboce před Bohem, uznávajíc, že jestliže jsi mnoho neprospěla v životě duchovním, jsi tím sama vinna, protože jsi nečinila věrně, statečně a vytrvale toho, co ti Bůh vnukal, k čemu tě pobádal, čím tě osvěcoval v modlitbě i jindy.

Slib mu, že jej budeš na věky chváliti za všelikou milost, kterou ti prokázal, chtěje tě odvésti od tvých náklonností a přivésti k tomuto malému polepšení.

Pros ho, aby ti odpustil, že jsi jeho milostí užívala tak nedbale a nevěrně.

Obětuj mu své srdce, aby je úplně opanoval.

Pros ho snažně, aby tě učinil dokonale sobě rovnou.

Vzývej o přímluvu svaté boží, nejsvětější Pannu, svého anděla strážce, svou svatou patronku, svatého Josefa i jiné svaté.

IX. O úvahách, které se hodí k obnovení našich dobrých předsevzetí.

Když dokonáš zpytování své duše a pohovoříš vážně s některým hodným duchovním vůdcem o svých chybách a prostředcích proti nim, potom se budeš zabývati následujícími úvahami, a to každý den jednou, na způsob rozjímání a vynakládajíc na ni čas své modlitby. A co se týče přípravy a vzbuzování citů, přidržuj se návodu, který jsem ti dal v první části v příčině rozjímání, jež tam jsou, připomínajíc si především živě přítomnost boží a vyprošujíc si na něm milost, aby ses dobře utvrdila v jeho službě a milování.

X. První úvaha. O vznešenosti naší duše.

Uvažuj vznešenost a výbornost své duše, která má mohutnost poznávací a poznává netoliko tento svět viditelný, nýbrž také ví, že jsou andělé, že jest nebe, že jest Bůh, a že jest věčnost; která mimo to jest poučena

o tom, co se náleží, aby člověk byl spravedlivě živ na tomto světě viditelném, tak aby vešel v nebi do společnosti andělů a radoval se z Boha na věky.

Tvá duše má mimo to ušlechtilou a svobodnou vůli, která může milovati Boha a nemůže ho nenáviděti v sobě samém. Pohleď na své srdce, kterak jest veliké, a že jako včely nemohou prodlévati na věcech zkažených, nýbrž prodlévají jen na květech, tak tvé srdce nemůže býti ukojeno žádným tvorem, nýbrž nalézá své odpočinutí jen v Bohu jediném. Rozpomeň se směle na nejmilejší zábavy, které kdysi nejživěji zaměstnávaly tvé srdce, a suď pravdivě, zdali nebývaly plny nepokoje, promíchány trýznivými myšlenkami a skličujícími starostmi, uprostřed nichž tvé ubohé srdce bylo tak bídné!

Ach žel, naše srdce se dychtivě obrací po tvorech, a myslí, že v nich upokojí své touhy; ale sotvaže jich dojde, již vidí, že nedochází pokoje a že nic ho nemůže nasytiti, neboť Bůh nechce, aby naše srdce nacházelo nějaké místo, kde by si mohlo odpočinouti, jako ho nenacházela holubice vypuštěná z archy Noemovy (1 Mojž. 8, 9), a aby se navrátilo k Bohu, od něhož vyšlo. Ó, jaká to vrozená krása našeho srdce! Proč tedy proti jeho vůli je přidržujeme, aby sloužilo tvorům?

Ó má drahá duše (tak jí hovoř), ty jsi s to, abys poznávala a chtěla Boha; proč by ses tedy zabývala věcmi menšími? Ty si smíš žádati věčnosti; proč tedy by ses chtěla vázati časem? Marnotratný syn mimo jiné si vyčítal to, že moha býti živ rozkošně u stolu otce svého, požíval bídné potravy, která se dávala vepřům. (Luk. 15, 17.) Ó duše, ty jsi způsobilá míti Boha; běda tobě, spokojuješ-li se něčím, co jest menší než Bůh. Pozdvihuj, Filotheo, při této úvaze duši svou velmi vysoko, ukazuj jí, že jest věčná a hodna věčnosti, a vnukej jí velikou odvahu a statečnost v té příčině.

XI. Druhá úvaha. O výbornosti ctností.

Uvažuj, že pouze ctnosti a zbožnost mohou učiniti tvou duši spokojenou na tomto světě. Viz, jak jsou překrásné! Srovnávej ctnosti a hříchy, které jsou jim protivné. Jak líbezná jest trpělivost proti mstě! Mírnost proti hněvu a truchlivosti! Pokora proti vypínavosti a domýšlivosti! Štědrost proti lakomství! Příznivost proti závisti! Střídmost proti nezřízenosti v jídle a pití! Při ctnostech je ta podivná věc, že když je člověk koná, zůstavují v duši jakousi rozkoš nevýslovně sladkou a tichou, kdežto po hříších bývá

všecka rozervána a sklíčena. Vzchopme se tedy k dílu; proč bychom se nesnažili získávati si tak sladké rozkoše?

Co se týče hříchů, kdo jich má málo, není spokojen; a kdo jich má mnoho, jest nespokojen. Ale když jde o ctnosti, kdo jich má toliko málo, již v sobě cítí uspokojení, a to se rozmáhá tím více, čím více ctnostmi prospívá. Ó, jak krásný, jak lahodný, jak příjemný a sladký jest zbožný život! Onť oslazuje útrapy a zlahodňuje potěšení; bez něho dobro jest zlem, a rozkoše jsou plny neklidu, zmatků a nejistoty! Zajisté, kdo jej zná, může mluviti jako Samaritánka: „Pane, dej mi té vody!“ (Jan 4, 15), kterážto slova bývala častým povzdechem sv. Terezie a sv. Kateřiny Janovské, ačkoliv s rozličným při každé smyslem.

XII. Třetí úvaha. O příkladech svatých božích.

Pozoruj příklady rozmanitých svatých božích; čeho neučinili, aby dokázali, že jej milují a že mu chtějí svou zbožností sloužiti? Pozoruj mučedníky, nepřemožitelné ve svých předsevzetích; kterých muk nezakusili, aby v nich vytrvali? Ale přede všemi pozoruj ty krásné a kvetoucí ženy a dívky, čistotou bě-

lejší nad lilie, láskou zardělejší nad růže; ty ve dvanácti, ty ve třinácti, patnácti, dvacetipěti letech svého věku vytrpěly raději všeliké muky, než by se byly zpronevěřily svému předsevzetí; netoliko pokud se týkalo vyznávání víry, nýbrž také pokud se týkalo osvědčování zbožnosti. Neboť ty umíraly raději, než by se byly zřekly panenství, ty zase, než by přestaly sloužiti zkormouceným, těšiti pronásledované, pochovávati zemřelé. Ó Bože, jakou stálost křehké toto pohlaví projevilo v takových a podobných okolnostech!

Pozoruj tolikeré svaté vyznavače, s jakou odhodlaností pohrdli světem! Viz, jak nezvratně se utvrdili ve svých rozhodnutích! Nic jich od nich nedovedlo odvrátiti. Učinili je bez výhrady a zachovávali je bez výjimek. Co nám v té příčině sv. Augustin nezaznamenal o své matce, svaté Monice? Jak pevně a vytrvale i v manželství i ve vdovském stavu činila skutkem, co si umínila, sloužiti totiž Bohu! A co sv. Jeronym nám vypravuje o své milé duchovní dceři Pavle? Co protivenství, co žalostí a překážek bylo jí snášeti! Ale čeho nedovedeme také my učiniti, majíce tak znamenité vzory? Byliť lidé jako my, to, co činili, činili pro téhož Boha, pro tytéž ctnosti. Proč bychom nečinili téhož ve svém postavení a podle svého

povolání, abychom se osvědčili věrnými svému dobrému rozhodnutí a svému svatému prohlášení?

XIII. Čtvrtá úvaha. Kterak Ježíš Kristus nás miluje.

Uvažuj, s jakou láskou Ježíš Kristus tolik vytrpěl na tomto světě a zvláště v zahradě Getsemanské a na Kalvarii. Láska ta pohlížela na tebe, a všemi svými bolestmi a námahami vymáhala na Bohu dobrá předsevzetí a prohlášení, jež tvé srdce učinilo, a týmž prostředkem vymáhala také všecko, čeho ti jest třeba, aby tvá rozhodnutí a předsevzetí byla udržována, živena, posilována a dokonána. Ó mé předsevzetí, jak jsi vzácné, jsouc dítětem takové matky, trpící lásky Kristovy! A když jsi tak drahé mému Spasiteli, ó jak velice musí tě má duše milovati! Ach, Spasiteli duše mé, tys umřel, abys mi získal má dobrá předsevzetí; ó prokaž mi milost, abych raději zemřela, než abych se jich vzdala!

Uvaž, Filotheo, že zcela jistě srdce našeho milého Spasitele s vysokosti stromu svatého kříže vidělo srdce tvé a že je milovalo; a touto láskou mu vymohlo cokoli dobrého kdy budeš míti a mezi jinými dobrými věcmi

také tvá dobrá předsevzetí. Zajisté, milá Filotheo, i my můžeme mluviti jako Jeremiáš: „Ó Pane, prvé nežli jsem byl, ty jsi mne viděl a jménem mým jsi mne nazval.“ (Jerem. 1, 5.) Takže opravdu prvé nežli jsme byli, božská dobrota v lásce své a ve svém milosrdenství uchystala nám všecky obecné i obzvláštní prostředky k našemu spasení, a tedy také naše dobrá předsevzetí. Zajisté, jako žena, která očekává, že bude matkou, chystá kolébku a plenky a povijany, a třeba i chůvu, ačkoli dítě třeba ještě není na světě, tak náš Spasitel, chtěje ti dáti život dítek božích a učiniti tě svou dcerou, uchystal ti na dřevě kříže všecko, čeho ti bylo třeba: tvou duchovní kolébku, tvé plenky, tvé povijany, tvou chůvu a cokoli bylo záhodno pro tvé štěstí; jsou to všecky prostředky, všeliká vnukání, všeliké milosti, jimiž vede tvou duši a chce ji přivésti k dokonalosti.

Ach, Bože můj, jistě bychom si měli vštípiti hluboce do paměti toto: jest možné, že mne můj Spasitel miloval, a miloval tak něžně, že na mne myslil obzvláště, že na mne myslil ve všech těch malých příhodách, jimiž mne k sobě přitáhl? Jak velmi tedy máme vše to milovati, toho si vážiti a pilně to obraceti ke svému prospěchu! Jak sladká to myšlenka: srdce mého milujícího Boha myslilo na Filotheu, milovalo ji a jí chystalo tisíceré

pomůcky ke spasení s takovou pečlivostí, jakoby na světě nebylo bývalo jiné duše, na niž by bylo mohlo mysliti, tak jako slunce, osvětlujíc jedno místo naší země, osvětluje je tak jasně, jakoby nikde jinde nesvítilo a jako by osvětlovalo jen toto místo. Stejně náš Spasitel myslil na všecky své milé děti a o všecky pečoval takovým způsobem, že myslil na každého z nás tak, jakoby nebyl myslil na nikoho jiného. „Zamiloval si mne," dí sv. Pavel, „a vydal sebe samého za mne" (Gal. 2, 20), jakoby to náš Spasitel jemu jedinému byl učinil, a nebyl nic učinil pro ostatní. Toto si, Filotheo, vryj do duše, aby sis vážila svého rozhodnutí, které bylo také vzácné srdci Spasitelovu, a pilně je ve svém srdci pěstovala.

XIV. Pátá úvaha. O lásce, kterou nás Bůh od věčnosti miloval.

Uvažuj věčnou lásku, kterou tě Bůh miloval; neboť již prvé než náš Pán, Ježíš Kristus, jakožto člověk trpěl pro tebe na kříži, jeho božská Velebnost se ve své svrchované dobrotě tebou zabývala a na výsost tě milovala. Ale kdy tě Bůh počal milovati? Tenkráte, kdy počal býti Bohem. A kdy že počal býti Bohem? Nikdy; neboť on vždycky byl

bez počátku a bez konce; miloval tě tedy vždycky, od věčnosti, a proto ti od věčnosti uchystal všelikou milost a přízeň, kterou ti prokázal. Praví to skrze proroka: „Láskou věčnou miloval jsem tě (a praví to tobě jako komukoli jinému): protož přitáhl jsem tě, smilovav se.“ (Jer. 31, 3.) Myslil tedy mimo jiné věci také na to, aby v tobě přivedl k místu také tvé rozhodnutí, že mu budeš sloužiti.

Ó Bože můj, jak vzácná jsou předsevzetí, na něž Bůh myslil, o nichž uvažoval, jež chystal ode vší věčnosti! Jak drahá a milá mají nám býti! Čeho bychom neměli vytrpěti raději, nežli bychom od nich odstoupili sebe méně, byť celý svět musil zahynouti? Neboť celý svět nevyrovná se cenou jediné duši, a duše nemá pražádné ceny bez našich dobrých předsevzetí.

XV. Vzbuzování povšechných citů, hledících k předcházejícím úvahám, a závěrek těchto cvičení.

Ó má milá předsevzetí, vy jste jako krásný strom života, jejž Bůh vlastní rukou zasadil do prostřed mého srdce, a který můj Spasitel chce zalévati svou krví, aby přinášel užitek; raději tisíckrát umříti než dopustiti, aby vás

vítr vyvrátil! Ne, ani marnivost, ani rozkoše, ani bohatství, ani protivenství nikdy nezvrátí mého úmyslu!

Ach, Pane můj, ty jsi sázel tento krásný strom a tys jej od věčnosti chránil ve svých otcovských ňadrech pro mou zahradu; ach, co duší jest, kterým jsi neprokázal takové přízně! Zdaž budu se tedy moci někdy dosti ponižovati před tvým milosrdenstvím?

Ó krásná a svatá má předsevzetí, jestliže já zachovám vás, vy zachováte mne; budete-li vy žíti v mé duši, má duše bude žíti ve vás. Žijte tedy na vždycky, ó má předsevzetí, jež jste věčná v milosrdenství božím; buďte a žijte věčně ve mně, abych vás nikdy neopustila!

Když vzbudíš takové city, jest třeba, aby sis podrobně ustanovila prostředky, nutné k zachovávání těchto vzácných předsevzetí, abys prohlásila, že jich věrně chceš užívati, a hlavně že se budeš často modlívati, že budeš často přijímati svaté svátosti, konati hojné dobré skutky, napravovati chyby, které jsi poznala při druhém bodě, vzdalovati se špatných příležitostí a následovati rad a naučení, které ti duchovní vůdce dá v té příčině.

Potom, jakobys byla znova nabrala dechu a sil, prohlašuj znova a znova, že budeš vždycky věrna svým předsevzetím.

A jakobys držela své srdce, svou duši a

svou vůli v rukou, věnuj je, zasvěcuj a obětuj je Bohu, prohlašujíc, že již nikdy jich nevezmeš z rukou jeho Velebnosti, nýbrž že je v nich necháš na vždycky, abys ve všem a všudy následovala jeho rozkazů. Pros Boha, aby tě všecku obnovil, aby žehnal tomuto obnovení tvého prohlášení a utvrdil je. Vzývej za přímluvu nejsvětější Pannu, svého anděla strážce, sv. Josefa a jiné svaté.

Jdi pak s takovým rozpoložením svého srdce k nohám svého duchovního otce, vyznej se mu z hlavních chyb, kterých jsi se dopustila od své generální zpovědi, a přijmi rozhřešení týmž způsobem jako tenkráte. Přečti potom zpovědníkovi své prohlášení a podepiš je; a jdi posléze spojiti své obnovené srdce s jeho původem a Spasitelem v nejsvětější svátosti oltářní.

XVI. Jakými city třeba se obírati po tomto zpytování.

Toho dne, kdy vykonáš toto obnovení, a za dnů následujících, bude třeba, abys velmi často srdcem i ústy opakovala tato zanícená slova sv. Augustina, sv. Kateřiny Janovské a jiných svatých: Ne, již nenáležím sobě; buďto že jsem živa, buďto že umírám, náležím svému Spasiteli; již nemám ani své-

ho „já“, ani nic svého vlastního; mým „já“ jest Ježíš; nic jiného není mým vlastním, než býti jeho; ó světe, tys vždy týž, ale já již nejsem touž, kterou jsem bývala, a již nikdy jí nechci býti. Zajisté, Filotheo, již nechceme býti, čím jsme bývali, neboť naše srdce se změnila; a svět, jenž nás tolik klamal, zklame se v nás; budeť si uvědomovati naši změnu toliko ponenáhlu, a proto bude se domnívati, že ještě ustavičně jsme Esauové, a my zatím již dávno budeme Jakubové.

Je třeba, aby všecka tato cvičení se dobře usazovala v našem srdci, a když odcházíme od rozjímání a úvah po svém zaměstnání neb do společnosti, aby se to dálo pokojně, aby se nerozlil vzácný mok našich dobrých předsevzetí. Neboť je třeba, aby všecky části naší duše jej do sebe dobře vstřebaly a jím nasákly; ale nicméně to vše se musí díti tak, aby ani náš duch ani tělo se tím přílišně nenamáhaly.

XVII. Odpovídá se na dvě námitky, které by se snad činily proti tomuto Navedení.

Svět ti řekne, milá Filotheo, že je takové množství těchto cvičení a naučení, že kdo je bude chtíti zachovávati, nebude se moci uprázdnili k jiným věcem. Ó Filotheo, kdy-

bychom opravdu nečinili nic jiného, činili bychom dosti dobrého, protože bychom činili to, co vlastně bychom měli na tomto světě činiti; ale nepozoruješ nepřítelovy ošemetnosti? Kdyby bylo třeba konati všecka tato zbožná cvičení každý den, tenkráte by nás opravdu zaměstnávala úplně; ale toho není třeba, nýbrž máme je konati jenom v některé časy a na některých místech, jak se tomu kterému cvičení hodí. Co zákonů obsahuje v sobě občanský zákoník, a všecky třeba zachovávati, ale jistě ne každý den všecky, nýbrž každý tenkráte, když okolnosti toho žádají. Ostatně, král David, ač měl plno záležitostí velmi obtížných, konával více zbožných cvičení než já jsem ti naznačil. Svatý král Ludvík, hodný podivu ve válce i v míru, a který svrchovaně pečlivě konal spravedlnost a vyřizoval státní záležitosti, býval každý den přítomen dvěma mším svatým, odříkával se svým dvorním kaplanem nešpory a kompletář, konal rozjímání, navštěvoval nemocnice, každý pátek se zpovídával a mrskal své tělo, slýchal velmi často duchovní výklady, a přes to přese všecko netratil ani jediné příležitosti, aby se pilně nezabýval obecným časným dobrem, a jeho dvůr byl krásnější a skvělejší nežli býval kdykoli za jeho předchůdců. Konej tedy bez bázně tato cvičení tak, jak jsem ti je naznačil, a Bůh ti dá dosti

času a síly, aby ses dovedla zabývati svými ostatními záležitostmi; a učiní to, kdyby proto musil zastaviti slunce, jako učinil za časů Josuových. Když Bůh pracuje s námi, tenkráte vždycky činíme dosti.

Svět řekne, že skoro stále předpokládám, že má Filothea má dar modlitby rozjímavé, ale že každý takového daru nemá; a proto že toto Navedení nebude se hoditi všem lidem. Je pravda, zajisté, že to předpokládám; a také je pravda, že každý člověk nemá daru rozjímavé modlitby; ale zároveň je pravda, že skoro každý jej může míti, i lidé neobeznámení s vnitřním životem, jenom když mají dobrého duchovního vůdce a sami se přičiní, jak věc ta toho zasluhuje, aby si dar ten získali. A kdyby byl takový člověk, že by byl tohoto daru úplně prázden (a to, jak myslím, se přihází velice zřídka), dobrý otec duchovní nahradí snadno takový jejich nedostatek tím, že jim dá návod, kterak by dovedli pozorně čítati nebo slýchati čísti úvahy obsažené v rozjímáních zde položených.

XVIII. Tři poslední a hlavní naučení strany tohoto Naučení.

Obnovuj každý první den v měsíci po rozjímání prohlášení, které je v první části; a co nejčastěji budeš moci prohlašuj, že je

chceš zachovávati, mluvíc s Davidem: „Na věky nezapomenu na spravedlnosti tvé: nebo jimi jsi obživil mne.“ (Žalm 118, 93.) A když uznamenáš ve své duši nějakou nezřízenost, vezmi do ruky své prohlášení, padni v duchu pokory na kolena a odříkávej je celým srdcem, a najdeš veliké ulehčení.

Vyznávej bez ostychu, že chceš vésti život zbožný; nepravím, abys říkala, že jej vedeš, nýbrž že jej chceš vésti, a nestyď se za obecné a nutné úkony, které nás přivádějí k milování Boha. Směle také vyznávej, že se pokoušíš rozjímati, že bys raději tisíckráte umřela nežli se dopustila hříchu smrtelného, že chceš často přijímati svaté svátosti a následovati rad svého duchovního vůdce (ačkoli často z rozmanitých důvodů není záhodno jmenovati jej). Neboť takové svobodné osvědčování, že člověk chce sloužiti Bohu a že se zasvětil s obzvláštní vroucností jeho lásce, je velmi příjemné jeho božské Velebnosti, která nechce, aby se člověk styděl za ni nebo za její kříž. Mimo to ono zamezuje cestu rozličným pokusům, které by svět třeba činil, aby tě k sobě přivábil, a zavazuje naši čest, abychom setrvali ve svém rozhodnutí. Filosofové se prohlašovali za filosofy, aby jich lidé nechávali žíti po filosofsku, a my se musíme lidem ukazovati jakožto žádostivi života zbožného, aby nás nechávali žíti

zbožně. A kdyby ti někdo říkal, že člověk může býti živ zbožně, aniž se musí spravovati těmito naučeními, ani se oddávati takovým cvičením, nepopírej to, nýbrž mírně odpověz, že ty jsi tolik slabá, že potřebuješ větší podpory a pomoci než jiní lidé.

Konečně, drahá Filotheo, zapřisahám tě vším, co je svatého na nebi i na zemi, křtem svatým, který jsi přijala, srdcem Ježíšovým, které si tě zamilovalo, svatými ranami jeho a útrobami milosrdenství božího, v které doufáš, zůstávej a setrvávej v tomto šťastném podniknutí zbožného života; naše dni rychle míjejí, smrt je za dveřmi. „Trouba," dí sv. Řehoř Nazianzský, „již volá k návratu; nechť každý se chystá, neboť soud jest blízko!"

Matka sv. Symforiana, vidouc syna vedeného na mučení, volala za ním: „Synu, synu můj, pamatuj na život věčný! Pohlédni na nebe a pozoruj toho, jenž tam panuje! Považ, že blízký konec brzy dokoná krátký běh tohoto života!" Má Filotheo, já ti pravím totéž: Pohlédni na nebe a neztrácej ho pro zemi! Pohlédni do pekla, a neuvrhuj se do něho pro několik chvilek časné rozkoše! Pohlédni na Ježíše Krista, a nezapírej ho pro tento svět! A jestliže se ti zbožný život bude někdy zdáti těžkým a trudným, tenkráte zpívej v srdci svém se sv. Františkem:

Pro věčnou slast, mně slíbenou,
jsou útrapy mou zábavou.

Živ buď Ježíš Kristus, jemuž s Otcem a s Duchem svatým buď čest a sláva, nyní i vždycky i na věky věkův. Amen.

Abecední ukazatel jmenný.

(Číslice značí stránky.)

A

Abimelech 268. — Abraham 16, 360. — Absolon 47. — Achab 206. — Alexander Veliký 351. — Alexius sv. 214. — Alkméon 234. — Alžběta sv.: 18, 141, 211, 291. — Ambrož sv.: 229, 236, 255. — Amedeus blah.: 16. — Anděla Foliňská blah.: 318, 363. — Anděla sv.: 118, 214. — Anděl strážce: 52, 54, 57, 96, 116. — Anna sv.: 16. — Anselm sv.: 106. — Antonín sv.: 104, 106, 140, 254. — Arelius 7. — Aristoteles: 15, 272. — Aquila 16. — Athanasius sv.: 141. — Augustin sv.: 102, 104, 113, 130, 181, 281, 303, 374, 377; 396. — Avila 17; 20. —

B

Balám 248. — Basil sv.: 107, 201, 228. — Benedikt sv. 318. — Bernard sv.: 144, 179, 194, 229, 245, 272, 364. — Bohumír z Peronnu 364.

D

Da Ponte 74. — David 8, 16, 29, 47, 79, 81, 91; 101 105, 115, 166, 202, 272 281; 339; 348; 350; 373, 379, 398. — Dominik sv.: 140.

E

Eduard sv.: 16. — Egypt 25. — Eliseus 155, 359. — Elzear 101. — Esau 212, 397. — Eulogius 140. —

F

Faber Petr: 115. — František sv. z Borje: 107. — František Ser. sv.: 106, 118, 318, 368, 377. — Fulgentius sv.: 105.

H

Helena sv.: 16.

I

Ignác sv.: 116, 291. — Izák 16, 268, 360.

J

Jakub 12, 13, 16, 21, 92, 212. — Jakub sv. ap.: 242, 260. — Jan apoštol: 115, 283. — Jan Zlatoústý sv.: 110. — Jeroným sv.: 70, 138, 198, 229, 244, 309, 390. — Jerusalem nebeský 54, 373. — Ježíš Kristus 55, 56, 59, 61, 391. — Job 16, 142, 361. — Josef Eg. 180. — Josef sv.: 16, 56, 268, 373. — Josafatské údolí 44. — Josue 11, 274. — Judith 16.

K

Kaleb 11. — Kalvarie 59, 83. — Kapucíni 14. — Kartusiáni 14. — Kateřina Janovská 21, 118, 141, 389. — Kateřina Kordovská 17. — Kateřina Sienská 17, 100, 118, 130, 293, 321. — Konrád Marib. 18. — Konstantin 16, 106. — Kornelius 16. — Kryšpín sv. 16.

L

Lazar 228. — Lot 275. — Lotova žena 26. — Lud-

vík sv.: 16, 18, 140, 210, 258, 281, 286; 341; 398. — Ludvík sv. z Granady 74. — Lydie sv. 16.

M

Magdalena 21, 29, 40, 58. — Makarius sv. 16. — Marie Egypt.: 118, 254. — Maria Matka boží 115, 117. — Marta sv. 16, 189. — Michal 8, 166. — Mithridates 127. — Monika sv. 16, 229. 390.

N

Naaman syrský 359. — Noe 275. — Noemi 305.

O

Origenes 303.

P

Pavel sv.: 21, 79, 305, 393. — Pavel poust. 24, 117, 254. — Pavla sv. 70, 109, 138, 144, 390. — Pelagie sv. 21. — Petr sv. 257, 275. — Petronila 228. — Priscilla 16. — Proba 103.

R

Rafael archanděl 52. — Rages 16, 52. — Rahab 143. — Rebeka 16, 148, 268. — Romuald sv. 253. — Ruth 148.

Ř

Řehoř naz. 104, 143, 222, 228, 254, 372, 401. — Řehoř Veliký 140.

S

Sára 16, 286. — Saul 8, 147, 343, 347. — Simeon Stylita 118. — Sirach 6, 14, 16. — Sodoma 26.

Š

Šebestián sv. 16. — Šimon 58, 275.

T

Tekla sv. 228. — Terezie sv. 17, 118, 389. — Theodorich 105. — Tobiáš 5, 16, 19, 52, 141. — Tomáš Akv. 160.

Stručný ukazatel věcný.

(Číslice udávají stránky.)

Boj duchovní 23. — Bratrstvo zbožné 113.

Cíl člověka 34, tvorstva 33. — Cizinka u Židů 20. — Credo 111. — Ctnosti jich osvědčování 137, jejich výbornost 388. — Cvičení duchovní 370.

Četba 117. — Čistota 196.

Dary boží 35. — Dcera boží 60. — Dívka bledá 27. Dobrotivost boží 37, 60. — Dokonalost 22, 192. — Duch svatý 62, 64. — Duše vznešenost 386; zemřelých 115.

Ďábel 54, 56.

Hněv 180. — Hostina 68. — Hry 68, zapověděné 285. — Hřích 38, 59, 64; smrtelný 23; všední 23, 65.

Chudoba 203.

Jeleni 69.

Kadidlo 110. — Knihovna 117. — Království boží 46. — Křižmo 178. — Kytička duchovní 87.

Lakomství 205, 336. — Láska 216, 336; boží 393. — Lež 280. — Litanie 75. — Lítost 24, 28.

Med 15, 67, 230. — Milkování 219. — Mírnost 178. — Mluvení 258. — Modlitba: rozjímavá 74, střelné 102; nutnost 72. — Mouchy 66. — Mrskání těla 247. — Mrtvení 242. — Mše sv. 109; jak ji slyšeti 111. — Mučedníci 12, 155.

Náchylnosti přirozené 69. — Náklonnosti 25, 38, 41, 65. — Nebe 49, 53. — Nedokonalost 23, 70. — Nepokoj duše 337. — Nešpory 113. — Nevděčnost 39.

Očišťování duše 21; první 23, druhé (od náklonností) 25. — Odpustky 114. — Oděv 255. — Oko 291. — Okolnosti hříchu 29. — Omládnutí duše 29.

Pavouci 67, 314. — Peklo 47. — Pobožnosti: odpolední 113, ranní 94, 122, soukromá 113 večerní 97. veřejná 114. — Pokání svátost 23, 122. — Pokora 155. — Pokušení 301 317; proti nim prostředky 329. — Pomluva 271. — Ponížení 167. — Poslušnost 192; povinná 193, dobrovolná 195. — Posuzování 264. — Potěšení duševní 347. — Pověst dobrá 173. — Povinnost 188. — Prozřetelnost 190. — Přátelství 43, 216, 225. — Předsevzetí 24, 33, 40, 43, 48, 53, 57, 60, 91; 123; 392; 394. — Přemítání 84. — Přijímání sv. 132; časté 127, 344, denní 129, duchovní 133. — Přítel 18, 20, 230. — Pštros 9. — Půst 244.

Rozinky 68. — Rozjímání 30, 74; návod k němu 77. — Růženec 75.

Řeč 260, 280, 311.

Samota 251. — Slib 192. — Slovo boží: jak slyšeti 116. — Smrt 41. — Soud 44. —Spaní 248. — Srdce

387; Ježíšovo 392, 401. — Stvoření 30. — Stvořitel 31. — Styky společenské 251. — Suchopárnost 92, 355. — Svátost oltářní 64; pokání 23, 122. — Svědomí zpytování 97, 375. — Svítání 21, 22.

Škorpion 58.

Tanec 286. — Touha po Bohu 102. — Trpělivý 22, trpělivost 148. — Truchlivost 341.

Úkony zbožné 113. — Ústraní duchovní 98, 102, 122, 370. — Úzkostlivost 188.

Včela 11, 15, 67, 85, 136, 271, 316; 347; 361. — Vdova 303. — Věčnost 45. — Vlas 291. — Vnuknutí 118. — Vůdce duchovní 17, 19, 40, 121, 330. — Vytrvalost 345. — Vzdechy 103. — Vzývání 82.

Zaměstnání 189. — Zbožnost 42, nepravá 8, pravá 9—10, činí život sladkým 12, je královnou ctností 13, zdokonaluje povolání 15; klášterní 16, potřebuje vůdce duch. 17, 19, její podstata 27; zbožný život 27, 54. — Zlořečení 45. — Zotavení 283. — Zpovědník 18, 23, 127. — Zpověď 122, generální 24, 58.

Žádosti 299. — Životy svatých 117.

Obsah:

Stránka

Úvod překladatelův . 3

První část,

obsahující naučení a cvičení, jimiž duše má býti vedena od první žádosti zbožného života až k dokonalému rozhodnutí, že se chce takovému životu věnovati.

I. V čem pravá zbožnost záleží . . 7
II. Povaha a výbornost zbožnosti . . 11
III. Že se zbožnost hodí lidem kteréhokoli povolání a zaměstnání . . 14
IV. Že kdo se chce oddati zbožnosti a prospívati v ní, potřebuje duchovního vůdce 16
V. Že jest potřebí započíti s očišťováním své duše 20
VI. O prvním očišťování, to jest, od hříchu smrtelného 23
VII. O druhém očišťování, to jest, od náklonnosti ke hříchu 25
VIII. Kterak se má díti toto druhé očišťování 28
IX. Rozjímání 1.: O stvoření . . 30
X. Rozjímání 2.: O cíli, k němuž jsme tvořeni . 32

Stránka

XI. Rozjímání 3.: O božích dobrodiních . . . 35
XII. Rozjímání 4.: O hříších . . . 38
XIII. Rozjímáni 5.: O smrti . . . 41
XIV. Rozjímání 6.: O soudu . . . 44
XV. Rozjímání 7.: O pekle . . . 47
XVI. Rozjímání 8.: O nebi . . . 49
XVII. Rozjímání 9.: Musíme se rozhodnouti pro nebe 51
XVIII. Rozjímání 10.: O vyvolení zbožného života . 54
XIX. Jak sluší vykonati gener. zpověď 58
XX. Prohlášení, kterým se má hluboko do duše vštípiti rozhodnutí sloužiti Bohu a kterým se zavírají kajícné úkony 60
XXI. Závěrek tohoto prvního očišťování 63
XXII. Že jest třeba očistiti se také od náklonnosti ke hříchům všedním 64
XXIII. Že jest třeba očistiti se od náklonnosti k věcem neužitečným a nebezpečným 68
XXIV. Že jest třeba očistiti se od přirozených nedobrých náchylností . 70

*

Druhá část,

obsahující rozmanitá naučení, aby se duše modlitbou a svátostmi pozdvihla k Bohu.

I. Jak nutna jest modlitba 72
II. Krátký návod k modlitbě rozjímavé, a nejprvé o přítomnosti boží jakožto prvním bodu přípravném 77

Stránka

III. O vzývání, jakožto druhém bodu přípravném 81
IV. Kterak si třeba představiti tajemství, o němž chceme rozjímati — třetí bod přípravný . . 82
V. Přemítání nebo uvažování, jakožto druhá část rozjímání 84
VI. O citech a předsevzetích, jakožto třetí části rozjímání 85
VII. O závěrku a duchovní kytičce . . 87
VIII. Některé užitečné rady, týkající se rozjímáni 88
IX. Co činiti, když cítíme při rozjímání suchopárnost 92
X. Ranní pobožnost 94
XI. Pobožnost večerní a zpytování svědomí 97
XII. O duchovním ústraní 98
XIII. Nábožné vzdechy, střelné modlitby a dobré myšlenky 102
XIV. O mši svaté a kterak jí máme obcovati 109
XV. O jiných veřejných a společných zbožných úkonech 113
XVI. Že máme ctíti a vzývati svaté a světice boží 114
XVII. Kterak třeba čítati a slýchati slovo boží 116
XVIII. Kterak náleží přijímati vnuknutí boží 118
XIX. O svaté zpovědi 122
XX. O častém svatém přijímání . . . 127
XXI. Kterak náleží přijímati tělo Páně 132

Třetí část,

Stránka

obsahující některá naučení o tom, kterak se třeba cvičiti ve ctnostech.

I. Které ctnosti si máme vyvoliti, abychom se v nich cvičili . . . 136
II. Dále o volbě ctností 143
III. O trpělivosti 148
IV. O zevnitřní pokoře 155
V. O pokoře vnitřní 159
VI. Že milujeme, jsme-li pokorni, vlastní ponížení 167
VII. Kterak se máme cvičiti v pokoře a spolu si zachovávati dobrou pověst 172
VIII. O mírnosti k bližnímu a co činiti proti hněvu 178
IX. O mírnosti k sobě samým . . . 184
X. Že si máme počínati ve svých zaměstnáních bedlivě, ale ne ukvapeně, ani příliš starostlivě . . 188
XI. O poslušnosti 192
XII. Kterak jest potřebna čistota . . 196
XIII. Některá naučení, kterak zachovati čistotu 199
XIV. Kterak se i v bohatství může zachovávati chudoba ducha . . 203
XV. Kterak si má člověk počínati jako skutečně chudý, ač je vskutku bohatý 207
XVI. Kterak možno býti bohatý duchem, ač je člověk skutečně chudý . 213
XVII. O přátelství, a to nejprvé o špatném a lehkomyslném 216
XVIII. O milkování 219
XIX. O pravém přátelství 225

Stránka
XX. Jak se liší přátelství dobré a marné 230
XXI. Naučení a prostředky proti špatnému přátelství 233
XXII. Několik jiných naučení strany přátelství 238
XXIII. O způsobech mrtvení zevnitřního 242
XXIV. O společenských stycích a o samotě 251
XXV. O slušnosti v oděvu 255
XXVI. O mluvení, a nejprvé, kterak dlužno mluviti o Bohu 258
XXVII. O počestnosti našich řečí a o šetrnosti, kterou jsme lidem povinni 260
XXVIII. O opovážlivém posuzování . . . 264
XXIX. O pomluvě 271
XXX. Několik jiných připomenutí strany mluvení 280
XXXI. O zábavách a kratochvílích, a nejprvé o dovolených a chvalitebných 283
XXXII. O hrách zapověděných 285
XXXIII. O plesech, tancích a zábavách dovolených, ale nebezpečných . . 286
XXXIV. Kdy smíme hráti a tančiti . . . 290
XXXV. Že je třeba býti věrným ve velikých i malých věcech . . . 291
XXXVI. Že si musíme počínati spravedlivě a rozumně 295
XXXVII. O žádostech 299
XL. Naučení vdovám 302
XLI. Několik slov duším panenským . . 309

*

Čtvrtá část,

obsahující naučení, potřebná proti nejobyčejnějším pokušením.

Stránka
I. Že netřeba dbáti řečí lidí tohoto světa 311
II. Že musíme býti statečné mysli . . 315
III. O povaze rozličných pokušení, a že jiné jest pokušení cítiti, a jiné k němu přivoliti 317
IV. Pěkný příklad, týkající se této věci 321
V. Povzbuzení duše, která se ocitla v pokušení 323
VI. Kdy pokušení a zalíbení v něm mohou býti hříchem 325
VII. Prostředky proti velikým pokušením 329
VIII. Že třeba odpírati drobným pokušením 331
IX. Prostředky proti drobným pokušením 333
X. Kterak třeba utvrzovati své srdce proti pokušením 335
XI. O duševním nepokoji 337
XII. O truchlivosti 341
XIII. O duchovních a citových potěšeních a kterak se v nich dlužno chovati 345
XIV. O duchovní vyprahlosti a pustotě 355
XV. Co bylo řečeno, potvrzuje a vysvětluje se znamenitým příkladem 363

*

Část pátá,

obsahující cvičení a naučení, která hledí k obnovení duše a jejímu utvrzení ve zbožnosti.

I. Že je potřebí každý rok obnovovati dobrá předsevzetí jakýmisi cvičeními 370

Stránka

II. Úvahy o milosti, kterou nám Bůh prokazuje, když nás povolává ke své službě, při čemž se přihlíží k prohlášení učiněnému svrchu 372
III. O zpytování naší duše, kterak prospěla zbožným životem . . . 375
IV. Zpytování našeho duševního stavu, pokud hledí k Bohu . . . 378
V. Zpytování duševního stavu v příčině sebe samých 381
VI. Zpytování stavu našeho srdce vůči bližnímu 382
VII. Zpytování v příčině citů naší duše 383
VIII. Jaké city třeba vzbuzovati po tomto zpytování 385
IX. O úvahách, které se hodí k obnovení našich dobrých předsevzetí 386
X. První úvaha. O vznešenosti naší duše 386
XI. Druhá úvaha. O výbornosti ctností 388
XII. Třetí úvaha. O příkladech svatých božích 389
XIII. Čtvrtá úvaha. Kterak Ježíš Kristus nás miluje 391
XIV. Pátá úvaha. O lásce, kterou nás Bůh od věčnosti miloval . . . 393
XV. Vzbuzování povšechných citů, hledících k předcházejícím úvahám, a závěrek těchto cvičení . . . 394
XVI. Jakými city třeba se obírati po tomto zpytování 396
XVII. Odpovídá se na dvě námitky, které by se snad činily proti tomuto Navedení 397
XVIII. Tři poslední a hlavní naučení strany tohoto Navedení 399
Rejstřík jmenný 403
Rejstřík věcný 407